

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการนำร่อง บูรณาการการบริหารจัดการเชิงพื้นที่
จังหวัดอุบลราชธานี

**The Pilot Project: Integration of Ubon Ratchathani Province
Area Based Organization and Management**

โดย
คณะทำงานและศึกษาวิจัยภาคประชาชน ภาครัฐ และภาควิชาการ
จังหวัดอุบลราชธานี

ธันวาคม 2548

สัญญาเลขที่ RDG4840030

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการนำร่อง บูรณาการการบริหารจัดการเชิงพื้นที่
จังหวัดอุบลราชธานี

**The Pilot Project: Integration of Ubon Ratchathani Province
Area Based Organization and Management**

โดย
คณะทำงานและศึกษาวิจัยภาคประชาชน ภาครัฐ และภาควิชาการ
จังหวัดอุบลราชธานี

ธันวาคม 2548

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว. ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

คำนำ

งานศึกษาวิจัยเรื่อง โครงการนำร่อง บูรณาการการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ จังหวัดอุบลราชธานี เป็นโครงการที่มีการดำเนินงานทั้งภาคปฏิบัติการในการขับเคลื่อนขบวนการต่างๆ และการศึกษา วิจัยร่วมกันระหว่างภาคีร่วม 3 ภาคส่วน ได้แก่ ภาคประชาชน ภาครัฐ และภาควิชา เพื่อให้เกิดการ บูรณาการด้านองค์ความรู้ ความสามารถ ทักษะและประสบการณ์ของบุคลากรที่เข้าร่วมทำงานให้มีการ ประสานร่วมที่มีความกลมกลืน ที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินงานอันจะนำไปสู่การลด และแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชนในชุมชนชนบท

การดำเนินงานของโครงการนำร่องฯ นี้ มุ่งเน้นการสร้างกระบวนการเรียนรู้และบูรณาการ ทำงานแก้ไขปัญหาบางส่วนของภาคีร่วมที่เคยมีข้อจำกัด ให้มีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือใน ระดับพื้นที่ในการมีส่วนร่วมการแก้ไขปัญหาความยากจนทุกระดับ และสามารถกำหนดแนวทางนำ ไปสู่การจัดทำแผนงานต่างๆ ในการแก้ไขปัญหาความยากจนของชุมชนระดับต่างๆ ตลอดจนให้องค์ กรการปกครองที่เกี่ยวข้องเชิงนโยบายระดับต่างๆ ได้รับทราบถึงข้อมูลของชุมชน และพิจารณาหา แนวทางส่งเสริมและสนับสนุนการแก้ไขปัญหาต่างๆ ในลำดับต่อไป

คณะผู้ทำวิจัยใคร่ขอขอบคุณ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) พอช. ที่ได้ให้ข้อ คิดและคำแนะนำในส่วนต่างๆ ของกระบวนการวิจัย และการสนับสนุน และขอขอบคุณคณะทำงาน ปฏิบัติการระดับพื้นที่ตำบล (ครู ก. และ ครู ข.) รวมทั้งสมาชิกชุมชนต่างๆ ของจังหวัดอุบลราชธานี ที่ได้ให้ความร่วมมือ และร่วมในกระบวนการของการศึกษาวิจัยจนโครงการนำร่องฯ สำเร็จลุล่วง ไปด้วยดี

คณะทำงานและศึกษาวิจัยโครงการนำร่อง บูรณาการ
การบริหารจัดการเชิงพื้นที่ จังหวัดอุบลราชธานี

สารบัญ

บทที่ 1 การพัฒนาแนวคิดและวิธีการทำงาน: การบูรณาการจังหวัดเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน	1
1.1 สภาพทั่วไปของจังหวัดอุบลราชธานี	1
1.2 การตรวจเอกสารที่เกี่ยวข้อง	18
1.3 ยุทธศาสตร์ วิธีการแสวงหาทางออกต่อปัญหาความยากจน	27
บทที่ 2 กระบวนดำเนินการ	30
2.1. การประสานภาคี/ความร่วมมือระหว่างกับภาคประชาชน ภาครัฐ และ ภาควิชาการ	30
2.2 การสร้างกลไกการทำงานและการเชื่อมโยงแผนกับองค์กรปกครองท้องถิ่น อำเภอ และ จังหวัด ในกระบวนการทำงานและเก็บรวบรวมข้อมูล	44
2.3 ขั้นตอนและแผนการทำงาน	47
2.4 กระบวนการจัดเก็บข้อมูลครัวเรือน	54
2.5 การเรียนรู้ปัญหาและการวิเคราะห์ตนเอง	55
บทที่ 3 ผลการศึกษา	57
3.1 กลไกการทำงานระดับจังหวัด และระดับพื้นที่	57
3.2 กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการการทำงานแก้ไขปัญหา: กระบวนการของภาครัฐ และภาคประชาชน	62
3.3 ข้อมูลระดับตำบล และเขตพื้นที่ปฏิบัติงาน	65
3.4 ข้อสังเกตและปัญหาอุปสรรค ในการจัดเก็บข้อมูล	91
3.5 ตัวอย่างกรณีศึกษา การวิเคราะห์สภาพปัญหาและการจัดทำแผนงานของชุมชน	
ค. คำไฮใหญ่ อ. คอนมุดแดง จ.อุบลราชธานี	92
บทที่ 4 บทวิเคราะห์และสังเคราะห์	95
4.1 ปัญหาพื้นฐานของชุมชน	95
4.2 วงจรทางเศรษฐศาสตร์ของครัวเรือนประชากรในชนบท	97
4.3 ปัญหาเชิงโครงสร้างของหนี้สินเกษตรกร	99
4.4 ปัญหาการสร้างอาชีพในชนบท	100
4.5 บัญชีรายรับรายจ่ายครอบครัว	101

สารบัญ (ต่อ)

4.6 การปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้ภายใต้วัฒนธรรมบริโภคนิยม	105
4.7 ศักยภาพและจุดอ่อนของชุมชนในพื้นที่ปฏิบัติงานและศึกษาวิจัย	107
4.8 ความเชื่อมโยงระหว่างข้อมูลและการจัดทำแผนชุมชน	108
4.9 ข้อเสนอแนะ และทางเลือกในการแก้ปัญหา	111
4.10 กระบวนการเชื่อมโยงความร่วมมือและประสานงานระหว่างภาคีต่างๆ	112
4.11 การเชื่อมโยงกับขบวนการคาราวานแก่น	113
บทที่ 5 เอกสารอ้างอิงและบรรณานุกรม	114
บทที่ 6 ภาคผนวก	116

บทที่ 1

การพัฒนาแนวคิดและวิธีการทำงาน: การบูรณาการจังหวัดเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน

1.1 สภาพทั่วไปของจังหวัดอุบลราชธานี

1.1.1 ที่ตั้งอาณาเขตและพื้นที่

จังหวัดอุบลราชธานี ตั้งอยู่ทางด้านตะวันออกของภาคตะวันออกเฉียงเหนือของ ประเทศ อยู่ ห่างจาก กรุงเทพมหานคร ประมาณ 630 กิโลเมตรหรือ 575 กิโลเมตรโดยทางรถไฟ มีเนื้อที่ ประมาณ 16,112.650 ตารางกิโลเมตร หรือ ประมาณ 10.069 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 9.16 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (รูปที่ 1) และมีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อ จังหวัดอำนาจเจริญ จังหวัดยโสธรและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ทิศตะวันออก ติดต่อ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

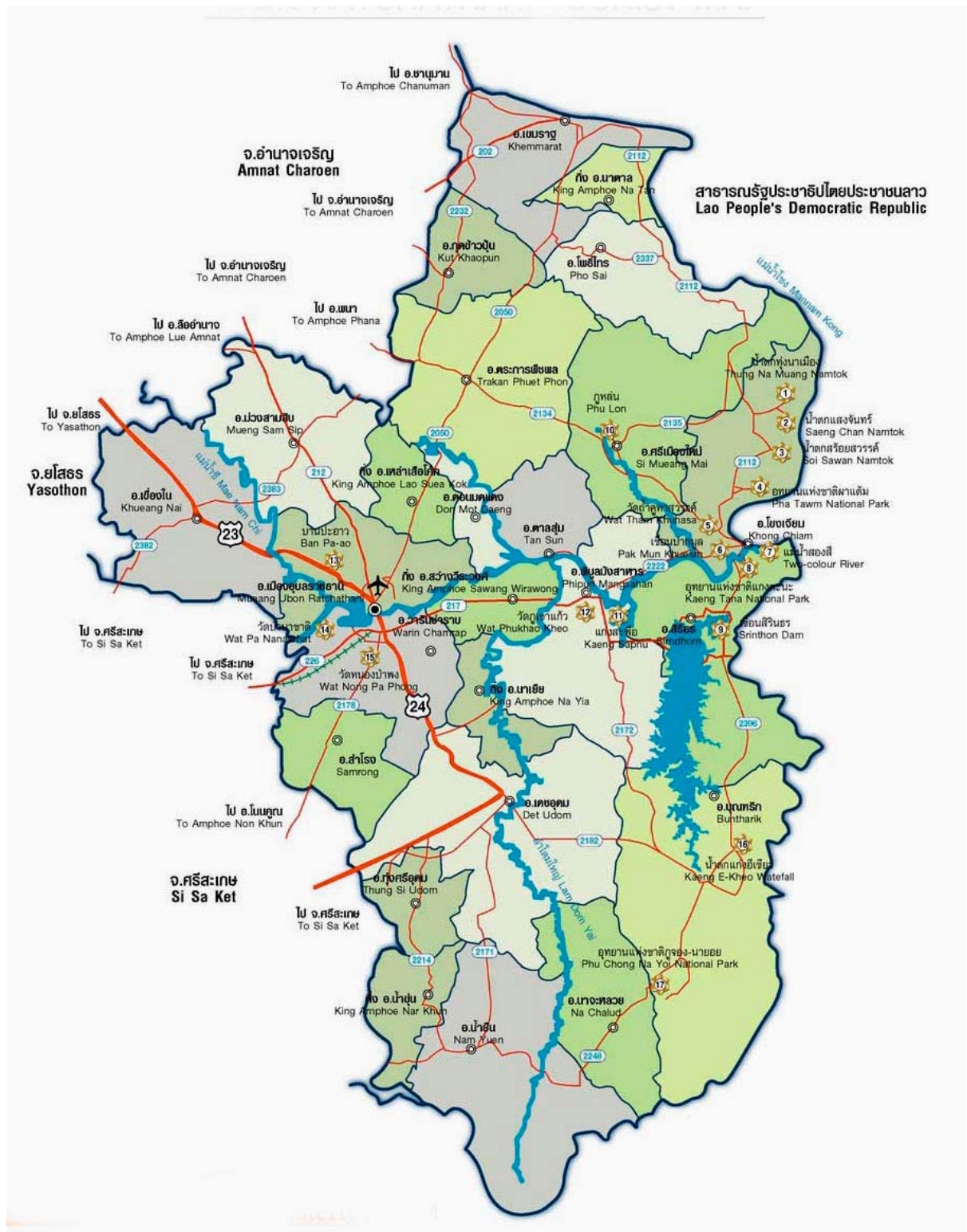
ทิศใต้ ติดต่อ ประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย และจังหวัดศรีสะเกษ

ทิศตะวันตก ติดต่อ จังหวัดศรีสะเกษ และจังหวัดยโสธร

แนวพรมแดนส่วนติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านรวมความยาวประมาณ 428 กิโลเมตร โดยพรมแดนส่วนที่ติดต่อกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวมีความยาวประมาณ 361 กิโลเมตร (จากอำเภอเขมราฐ-อำเภอน้ำยืน ติดต่อกับแขวงสะหวันนะเขต แขวงสาละวัน และแขวงจำปาสัก) และแนวพรมแดนส่วนที่ติดต่อกับประเทศกัมพูชาที่มีความยาวประมาณ 67 กิโลเมตร

1.1.2 ลักษณะภูมิประเทศ

จังหวัดอุบลราชธานี ตั้งอยู่ในบริเวณที่เรียกว่า แอ่งโคราช (Korat basin) โดยสูงจากระดับน้ำทะเล เฉลี่ย ประมาณ 68 เมตร (227 ฟุต) ลักษณะโดยทั่วไปเป็นที่สูงต่ำ เป็นที่ราบสูงลาดเอียงไปทางตะวันออกมีแม่น้ำโขง เป็นแนวเขตกั้นจังหวัดอุบลราชธานีกับสาธารณรัฐ ประชาธิปไตย ประชาชนลาวมีแม่น้ำชีไหลมาบรรจบกับ แม่น้ำมูลซึ่งไหลผ่านกลางจังหวัด จากทิศตะวันตกมายังทิศตะวันออกแล้วไหลลงสู่แม่น้ำโขง ที่อำเภอ โขงเจียม และมีลำน้ำใหญ่ๆ อีกหลายสาย ได้แก่ ลำเซบก ลำโดมใหญ่ ลำโดมน้อย และมีภูเขาสลับซับซ้อนหลายแห่ง ทางบริเวณชายแดน ตอนใต้ที่สำคัญคือเทือกเขาบรรทัดและเทือกเขาพนมดงรักซึ่งกั้นอาณาเขตระหว่าง จังหวัดอุบลราชธานีกับสาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว และกัมพูชา

รูปที่ 1.1 อาณาเขตและการแบ่งเขตการปกครองระดับอำเภอของจังหวัดอุบลราชธานี
ที่มา: ไม่ปรากฏนามผู้แต่ง (2548)

ลักษณะภูมิฐานของ จังหวัดอุบลราชธานี แบ่งออกโดยสังเขป ดังนี้

1. บริเวณ ที่เป็นสันดินริมน้ำ (River levee) เกิดจากตะกอนลำน้ำที่พัดพามาทับถม สภาพพื้นที่เป็นเนิน สันดินริมฝั่งแม่น้ำโขง และบาง บริเวณสัน ดินริมฝั่งลำเซบาย
2. บริเวณที่ เป็นแบบลานตะพักลำน้ำ (Terrace) ที่เกิดจากการกระทำของขบวนการของน้ำเป็นระยะเวลานานมาแล้ว ประกอบด้วยบริเวณที่เป็นลาน ตะพักลำน้ำระดับต่ำ ระดับกลางและระดับสูง ลักษณะพื้นที่ที่มีทั้งที่เป็นที่ราบแบบ ลูกคลื่นลอนลาดจนถึงลูกคลื่นลอนชัน จะอยู่ถัดจากบริเวณ ที่ราบลุ่ม น้ำท่วมถึงขึ้นมาพื้นที่เหล่านี้จะพบในบริเวณ ทั่วไปของจังหวัด กล่าวคือทางตอนเหนือ ทางตะวันออกและทางใต้บางแห่งใช้สำหรับทำนาและ บางแห่ง ใช้สำหรับปลูกพืชไร่
3. บริเวณที่เป็นแอ่ง (Depression) หรือที่ราบต่ำหลังแม่น้ำ (Back swamp) เกิดจากการกระทำของขบวนการของน้ำ พบบางแห่งใน บริเวณ ริมแม่น้ำโขง แม่น้ำชี ลำเซบายและลำโดมใหญ่ จะมีน้ำแช่ขังนานในฤดูฝน
4. บริเวณที่ เป็นเนินตะกอนรูปพัด (Coalescing fans) สภาพพื้นที่แบบนี้มีลักษณะเด่น คือ รูปร่างจะเป็นรูปพัด เกิดจากหินในบริเวณ เหล่านั้น ถูกทำให้แตกหักสะสมอยู่กับพวกที่มีอนุภาคละเอียดกว่าเมื่อฝนตกลงมาในปริมาณมาก กำลังของน้ำจะมีมากจนสามารถพัดพาเอาตะกอน เหล่านั้น ออกมานอกหุบเขาได้ เมื่อมาถึงนอกหุบเขาหรือเชิงเขา สภาพพื้นที่ก็จะเป็นที่ราบทางน้ำไหลกระจายออกไป ทำให้กำลังของน้ำลดลงก็จะ ตกตะกอนในบริเวณน้ำจะพบบอยู่ ทางตอนใต้และทางตะวันตกของจังหวัด
5. บริเวณที่ เป็นเนินที่เกิดจากการไหลของธารลาวา (Lava flow hill) เป็นเนินเขา ที่เกิดจากการไหลของธารลาวา ดินบริเวณนี้จะมีศักยภาพทางการเกษตรสูง ซึ่งเป็นผลจากการสลายตัวผุพังของหินบะซอลท์ บริเวณนี้จะพบ อยู่ในอำเภอน้ำยืน
6. บริเวณที่ ลาดเชิงเขา (Foot hill slope) เป็นที่ลาดเชิงเขาที่ตะกอนบริเวณที่เกิด จากขบวนการของน้ำ นานมาแล้วทับถมกัน บริเวณ นี้จะพบ อยู่ในอำเภอโขงเจียม อำเภอพิบูลมังสาหาร อำเภอศรีเมืองใหม่ และอำเภอ ตระการพืชผล
7. บริเวณที่ ลาดเชิงซ้อน (Slope complex) ลักษณะเป็นภูเขาหรือเทือกเขาที่มีความลาดชันมากกว่า 35 เปอร์เซ็นต์จะพบบริเวณเทือกเขาพนมดงรักในอำเภอน้ำยืนอำเภอนาจะหลวยและอำเภอ บุณฑริก อีกแห่งหนึ่ง คือ เทือกเขาภูเขา ซึ่งจะพบมากในอำเภอโขงเจียม และอำเภอ ศรีเมืองใหม่

1.1.3 ลักษณะภูมิอากาศและอุตุนิยมวิทยา

จังหวัดอุบลราชธานี อยู่ในเขตที่มีปริมาณน้ำฝนค่อนข้างสูง เมื่อเปรียบเทียบกับปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย ของจังหวัดอื่นๆ

ฤดูฝน จะเริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคมเรื่อยไป จนถึงปลายเดือนตุลาคม และมักปรากฏเสมอว่าฝนทั้งช่วงในเดือน มิถุนายน ถึงเดือน กรกฎาคม แต่ระยะเวลาการทิ้งช่วงมักจะไม่เหมือนกันในแต่ละปี และในช่วงปลายฤดูฝน มักจะมีพายุดีเปรสชันฝนตกชุกบางปีอาจมีภาวะ น้ำท่วมแต่ภาวะการณ์ไม่รุนแรงนัก

ฤดูหนาว เนื่องจากเป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกสุดของประเทศ ทำให้ได้รับอิทธิพลลมมรสุม ตะวันออกเฉียงเหนือ ก่อน ภูมิภาคอื่น อุณหภูมิจะเริ่มลดต่ำลงตั้งแต่เดือนตุลาคมและจะสิ้นสุดปลายเดือนมกราคม

ฤดูร้อน ถึงแม้ว่าเคยปรากฏบ่อยครั้งว่าอากาศยังคงหนาวเย็นยืดเยื้อมาจนถึงปลายเดือนกุมภาพันธ์ โดยส่วนใหญ่แล้วอากาศจะ เริ่มอบอ้าว ในเดือนกุมภาพันธ์ไปจนถึงประมาณต้นเดือนพฤษภาคมซึ่งอาจจะมีฝน เริ่มตกอยู่บ้างในปลายเดือนเมษายน แต่ปริมาณน้ำฝนมักจะไม่มีเพียงพอเพาะปลูก นอกจากนั้นลักษณะภูมิอากาศทั่วไป คล้ายคลึงกับจังหวัดอื่นๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือคือ จะมีอากาศร้อนและค่อนข้างหนาวในฤดูหนาว ส่วนในฤดูฝนจะมีฝนตกชุก ในช่วงเดือนมกราคมถึงเดือน พฤษภาคม 2541 มีฝนตก ประมาณ 106 วัน ปริมาณน้ำฝนวัดได้ 1,297.3 มิลลิเมตร

1.1.4 สภาพเศรษฐกิจจังหวัดอุบลราชธานี (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2548)

เมืองอุบลในอดีตยุคเริ่มแรก แทบไม่มีการซื้อขายกันเลย จะมีก็แต่การแลกเปลี่ยนสินค้าซึ่งกันและกัน ในแต่ละบ้านจะจัดนำเครื่องนุ่งห่ม คือทอผ้าไว้ใช้สอย เงินตราที่ใช้ เป็นเงินลาด เงินสอย เงินฮาง เงินลาด และเงินสอยนั้น ผู้ปกครองบ้านเมือง กำหนดให้หล่อขึ้นใช้เอง ตามความจำเป็น ส่วนเงินฮางเป็นเงินที่นำมาจากเมืองจีน นำมาทำเป็นรูปเรือหัวตัด คัดน้ำหนักเป็นตำลึง แท่งหนึ่งๆ จะมีน้ำหนักตั้งแต่สิบสองตำลึงขึ้นไป

อุปนิสัย ของประชาชนชาวอุบล หรืออีสานโดยทั่วไป สรุปได้ว่ามีลักษณะอ่อนโยน สุภาพ ดังคำกล่าวของสังฆราชปาลเลกซ์ว่าอุปนิสัยของราษฎรภูมิภาคแถบนี้ คือ "...ไว้ใจคนง่าย ทุเบา ถือโศกลาง ซื่อสัตย์ สุภาพ และไว้เคียงสา สันโดย มัคน้อย และเชื่อถือในภูตผีปีศาจ..."

การประกอบ อาชีพของประชาชนโดยทั่วไป อาศัยเกษตรกรรมเป็นหลัก โดยการทำนา แล้วเก็บเกี่ยวข้าวไว้ในยุ้งฉาง เพื่อเก็บไว้กินตลอดทั้งปี ปลูกพืชผักสวนครัวไว้ให้พอเลี้ยงครอบครัว

ความเป็นอยู่ของประชาชน มีละแวกต่างๆ เรียกเป็นคุ้ม เช่น คุ้มกกยางใหญ่ คุ้มบ้านแสนตอ คุ้มบ้านก่อ คุ้มบ้านแกวใหญ่ คุ้มกกยางหลุ่ม คุ้มบ้านดู่ คุ้มบ้านหนองแขว และคุ้มบ้านบึงกะแขว เป็นต้น

ในปัจจุบันนี้ ประชาชนในจังหวัดอุบลราชธานี โดยทั่วไปประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก ซึ่งมีพื้นที่การเกษตรทั้งสิ้น 6,034,170 ไร่ (ร้อยละ 51.07) ประกอบกับมีสภาพภูมิศาสตร์ที่เหมาะสมเพราะเป็นที่ราบลุ่มและมีแม่น้ำที่สำคัญ 2 สาย คือ แม่น้ำมูลและแม่น้ำชี

สภาพทางเศรษฐกิจของจังหวัดอุบลราชธานี ในปี 2540 ประชากรมีรายได้เฉลี่ยต่อหัว 25,928 บาทต่อคนต่อปี (รายได้ต่อหัว ในชนบท 10,826 บาท/คน/ปี) มีผลิตภัณฑ์มวลรวม 43,196 ล้านบาท รายได้ส่วนใหญ่ ขึ้นอยู่กับสาขาการค้าส่ง และค้าปลีก มากที่สุด ถึงร้อยละ 22.69 คิดเป็นมูลค่า 9,801 ล้านบาท รองลงมาเป็นสาขาการเกษตรร้อยละ 18.21 คิดเป็นมูลค่า 7,779 ล้านบาท สาขาบริการร้อยละ 18.01 คิดเป็นมูลค่า 7,779 ล้านบาท และสาขาอื่นๆ ร้อยละ 41.04 คิดเป็นมูลค่า 17,728 บาท

ค่าประมาณการในปี 2541 ประชากรมีรายได้เฉลี่ยต่อหัว 23,763 บาทต่อปี (รายได้ต่อหัวในชนบท 10,435 บาท/คน/ปี) และมีผลิตภัณฑ์มวลรวม 39,874 ล้านบาท รายได้ส่วนใหญ่ ขึ้นอยู่กับสาขาการค้าส่ง และการค้าปลีกมากที่สุด รองลงมาเป็นสาขาบริการ และการท่องเที่ยว สาขาเกษตรกรรม และสาขาอื่นๆ

1.1.4.1 เศรษฐกิจภาคเกษตรกรรม

ภาคเกษตรกรรม เป็นภาคเศรษฐกิจที่ทำรายได้ให้แก่จังหวัดมาก เมื่อเทียบรายได้จากภาคเศรษฐกิจอื่น ทั้งนี้เพราะจังหวัด มีสภาพพื้นที่เหมาะกับการทำการเกษตร แต่ในระยะหลัง พื้นที่การเกษตรเริ่มลดลง เนื่องจากการที่ภาคอุตสาหกรรมเริ่มเข้ามาแทนที่ เป็นผลให้ราคาที่ดินสูงขึ้น สภาพการถือครองที่ดินจึงเริ่มเปลี่ยนไป จากพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตรทั้งหมด 5,804,814 ไร่ ดังจำแนกและแสดงในตารางที่ 1.1

อย่างไรก็ตามจังหวัดอุบลราชธานี มีพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ และทำรายได้ให้แก่เกษตรกร ซึ่งเกษตรกรได้ทำการเพาะปลูก ในปัจจุบัน ได้แก่

- ข้าว การผลิตในปี 2543/44 พื้นที่เก็บเกี่ยว ข้าวเจ้า 2,141,956 ไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 439 กก./ไร่ ผลผลิตรวม 939,444 ตัน ข้าวเหนียว 1,688,207 ไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 415 กก./ไร่ ผลผลิตรวม 699,765 ตัน ราคาข้าวเจ้าเฉลี่ย 6,694 บาท/ตัน ข้าวเหนียว 4,828 บาท/ตัน มูลค่ารวม 9,667 ล้านบาท
- มันสำปะหลัง การผลิตในปี 2543/44 พื้นที่ปลูก 101,455 ไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 2,109 กก./ไร่ ผลผลิตรวม 214,013 ตัน มูลค่า 510 บาท/ตัน มูลค่ารวม 109.14 ล้านบาท
- ปอแก้ว เป็นพืชเศรษฐกิจหลัก โดยในปี 2543 มีพื้นที่เพาะปลูก 55,062 ไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 258 กก./ไร่ ผลผลิตรวม 12,470 ตัน มูลค่า 11,500 บาท/ตัน มูลค่ารวม 143.40 ล้านบาท
- พริกหัวเรือ การผลิตในปี 2543/44 มีพื้นที่เพาะปลูก 9,917 ไร่ ผลผลิตรวม 26,250 ตัน มูลค่า 11,500 บาท/ตัน มูลค่ารวม 301.87 ล้านบาท ผลผลิตเฉลี่ย 2,000 กิโลกรัม/ไร่ ราคาเฉลี่ย 12.5 บาทต่อ

กิโลกรัม มูลค่าทั้งสิ้น 0.075 ล้านบาท ปลุกมากแถบ อำเภอเมือง อำเภอโขงเจียม อำเภอวารินชำราบ
อำเภอ ม่วงสามสิบ ถึงอำเภอเหล่าเสือโก้ก ช่วงเวลาเพาะปลูกเดือน ธันวาคม หรือ มกราคม

- ยางพารา ในปี 2544 มีพื้นที่ปลูก 26,628 ไร่ เปิดกรีดแล้ว 5,248 ไร่ ราคาเฉลี่ย 23.50 บาท

ตารางที่ 1.1 จำแนกการใช้ประโยชน์ของพื้นที่ในภาคเกษตรกรรมของจังหวัดอุบลราชธานี

การใช้ประโยชน์ของพื้นที่	ขนาดพื้นที่ (ไร่)	ร้อยละ
พื้นที่อยู่อาศัย	131,629	2.26
พื้นที่นา	4,298,825	74.05
พื้นที่พืชไร่	534,946	9.21
พื้นที่พืชไร่	534,946	9.21
พื้นที่ไม้ผลและไม้ยืนต้น	128,067	2.20
พื้นที่สวนผักและไม้ดอก	8,980	0.15
พื้นที่เลี้ยงสัตว์	52,841	0.91
พื้นที่รกร้างว่างเปล่า	571,544	9.84
พื้นที่อื่นๆ	77,982	1.34

ที่มา: ธนาคารแห่งประเทศไทย (2548)

- ปศุสัตว์ สภาพภูมิประเทศของจังหวัดอุบลราชธานี เป็นป่าไม้โปร่งและทุ่งกว้าง มีพื้นที่กว้างขวางขนาดใหญ่ จึงเหมาะสมแก่การเลี้ยงสัตว์ ทางจังหวัดจึงพยายามส่งเสริมให้แก่เกษตรกรเลี้ยงสัตว์ สัตว์เลี้ยงที่สำคัญ ได้แก่ โคและกระบือ ซึ่งมีการเลี้ยงกันอย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะโคและกระบือพันธุ์พื้นเมือง โดยโคมีการเลี้ยงมากที่อำเภอเมือง ส่วนกระบือเลี้ยงมากในอำเภอเดชอุดม การเลี้ยงไม่ค่อยใช้หลักวิชาการมาก เพราะเกษตรกรจะเลี้ยงไว้ใช้งานควบคู่ กับการเลี้ยงเป็นอาชีพ ซึ่งวิธีการเลี้ยง ก็ปล่อยให้แทะเล็มหญ้าตามท้องไร่ท้องนา โดยมีฟางข้าว หรือหญ้าเป็นอาหารหลัก พันธุ์ที่เลี้ยงเป็นพันธุ์ไทยตัวเล็ก ส่วนพันธุ์ลูกผสม ยังมีการเลี้ยงน้อย

ปัจจุบันจังหวัดอุบลราชธานี ได้ส่งเสริมให้ เกษตรกร มีการเลี้ยงโค-กระบือพันธุ์ลูกผสม เพื่อให้ได้ผลผลิต ที่คุ้มค่าแก่การลงทุน

- ประมง จังหวัดอุบลราชธานีมีสภาพเป็นกลุ่มเหมาะสำหรับทำการ เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำแต่ด้วยเกษตรกรมีรายได้หลักจากการทำกสิกรรม เป็นส่วนใหญ่ จึงไม่มีเกษตรกรรายใดเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเป็นอาชีพอย่างจริงจังจึงประกอบกับลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดมีสัตว์น้ำที่อุดมสมบูรณ์ตามแหล่งน้ำธรรมชาติอยู่แล้ว

อย่างไรก็ตามประมงจังหวัด ได้พยายามส่งเสริมให้เกษตรกรเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำอย่างสม่ำเสมอ ในปัจจุบันจึงมีการ เพาะเลี้ยงปลากัน เกือบทุกอำเภอ ปลาที่นิยมเลี้ยงกัน ได้แก่ปลาดูบเพียน ปลานิล ปลาดุกเทศ ปลาช่อน

1.1.4.2 เศรษฐกิจภาคอุตสาหกรรม และพาณิชยกรรม

จังหวัดอุบลราชธานี มีการลงทุนประกอบกิจการอุตสาหกรรม นับจนถึงเดือนสิงหาคม 2543 รวมทั้งสิ้น 3,821 แห่ง มูลค่า เงินลงทุนรวม 10,550,733 ล้านบาท มีการจ้างงาน 13,330 คน ขนาดของโรงงาน โรงงานส่วนใหญ่เป็นโรงงานขนาดเล็ก (เงินลงทุนน้อยกว่าหรือเท่ากับ 10 ล้านบาท) มีจำนวนถึง 3,747 โรงงาน คิดเป็นร้อยละ 98.06 ของจำนวนโรงงานทั้งหมด รองลงมาเป็นโรงงานขนาดกลาง (เงินลงทุนมากกว่า 10 ล้านบาท ถึง 100 ล้านบาท) มีจำนวน 67 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 1.76 ของจำนวนโรงงานทั้งหมด และเป็นโรงงานขนาดใหญ่ (เงินลงทุน มากกว่า 100 ล้านบาท) มีจำนวน 7 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 0.18 ของจำนวนโรงงานทั้งหมด

ประเภทอุตสาหกรรม ประเภทอุตสาหกรรม ที่ประกอบกิจการมากที่สุด คือ โรงสีข้าว จำนวน 3,080 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 80.61 ของจำนวนโรงงานทั้งหมด รองลงมา ได้แก่ โรงซ่อม-เคาะ ฟันสีรถยนต์ 135 แห่ง โรงงานทำผลิตภัณฑ์คอนกรีต, คอนกรีตผสมเสร็จ 70 แห่ง โรงงานทำเครื่องเรือนจากไม้ 39 แห่ง โรงซ่อมเครื่องยนต์ 36 แห่ง และโรงงานทำประตูหน้าต่างเหล็กดัดโครงหลังคา 29 แห่ง

แหล่งที่ตั้งโรงงาน โรงงานอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมืองอุบลราชธานี 750 โรงงาน คิดเป็นร้อยละ 19.63 ของจำนวนโรงงานทั้งหมด รองลงมา ได้แก่ อำเภอเดชอุดม 518 โรงงาน คิดเป็นร้อยละ 13.56 ของจำนวนโรงงานทั้งหมด อำเภอโขงเจียม 370 โรงงาน คิดเป็นร้อยละ 9.68 ของจำนวนโรงงานทั้งหมด อำเภวารินชำราบ 344 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 9.00 ของจำนวนโรงงานทั้งหมด เป็นต้น

- หมวดอุตสาหกรรม จากจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมที่ประกอบกิจการ 3,821 แห่ง สามารถแบ่งเป็นหมวด อุตสาหกรรม ตามลักษณะการประกอบกิจการได้ 9 หมวดอุตสาหกรรม โดยมีหมวดอุตสาหกรรมที่ประกอบกิจการมาก 3 อันดับแรก ได้แก่

- อุตสาหกรรมการเกษตร ได้แก่ อุตสาหกรรมประเภท โรงสีข้าว, อัดปอ, ปั่นนุ่น เป็นต้นมีจำนวน 3,108 โรงงาน คิดเป็นร้อยละ 81.34 ของจำนวนโรงงานทั้งหมด

- อุตสาหกรรมบริการ ได้แก่ อุตสาหกรรมประเภทโรงซ่อม-เคาะฟันสีรถยนต์, ซ่อมเครื่องยนต์, กลึง-เชื่อมโลหะ, ทำท่อไอเสียรถยนต์ เป็นต้น มีจำนวน 301 โรงงาน คิดเป็นร้อยละ 8.77 ของจำนวนโรงงานทั้งหมด

- อุตสาหกรรมก่อสร้าง ได้แก่ อุตสาหกรรมประเภทโรงโม่ บด ย่อยหิน ดูดทราย ผลิตอิฐ ดินเผา ทำผลิตภัณฑ์คอนกรีต ทำคอนกรีต ผสมเสร็จ เป็นต้น มีจำนวน 140 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 3.66 ของจำนวนโรงงานทั้งหมด

ระหว่างเดือน มกราคม - กุมภาพันธ์ 2544 มีอัตราการขยายตัวของโรงงานเพิ่มขึ้นร้อยละ 14.29 ยอดรวมโรงงานอุตสาหกรรม 3,823 แห่ง เพิ่มขึ้น 8 แห่ง โดยเงินลงทุนเพิ่มขึ้น 29.39 ล้านบาท เงินลงทุนรวม 10,593.14 ล้านบาท แรงงานรวม 13,329 คน อุตสาหกรรมสำคัญ ได้แก่ ผลิตวัสดุก่อสร้าง ซ่อมบำรุง รถยนต์ ดูดทราย ตัดเย็บเสื้อผ้า อุตสาหกรรมขนาดกลาง และเล็ก ใช้เงินทุนหมุนเวียนไม่มากนัก

- การพาณิชย์ จังหวัดอุบลราชธานี มีการประกอบธุรกิจการค้าสินค้าอุปโภค-บริโภค อยู่ในตัวอำเภอ และมีร้านค้ากระจายทั่วไปในหมู่บ้าน และตำบล สินค้าดังกล่าว เป็นการส่งเข้ามาจากแหล่งผลิตที่สำคัญในกรุงเทพฯ สมุทรปราการ และจังหวัดในภาคกลาง เช่น น้ำมันเชื้อเพลิง ปูนซีเมนต์ และวัสดุก่อสร้าง (ตารางที่ 1.2)

ตารางที่ 1.2 ทะเบียนธุรกิจนิติบุคคลประเภทต่างๆ ในพื้นที่ อ.เมือง และ อ.วารินชำราบ ระหว่างปี

พ.ศ. 2539-2543

ปี พ.ศ.	ทะเบียนพาณิชย์ เฉพาะ อ.เมือง และ อ. วารินชำราบ	ทะเบียนธุรกิจนิติบุคคล			
		บริษัทจำกัด	ห้างหุ้นส่วน จำกัด	ห้างหุ้นส่วน สามัญนิติบุคคล	รวม
2539	7,183	350	1,607	9	1,966
2540	8,087	385	1,836	9	2,230
2541	8,880	368	1,888	9	2,295
2542	8,663	427	1,992	9	2,428
2543	8,934	450	2,065	9	2,523

ที่มา: ธนาคารแห่งประเทศไทย (2548)

ในระหว่างเดือน มกราคม-พฤษภาคม 2544 มีธุรกิจเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.38 เงินลงทุนเพิ่มมากขึ้นร้อยละ 0.14 ยอดการจดทะเบียนเพิ่มขึ้น 36 ราย มียอดสะสมรวมจำนวนธุรกิจจดทะเบียน 2,593 ราย แยกเป็น บริษัทจำกัด 459 ราย ห้างหุ้นส่วนจำกัด 2,124 ราย ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล 8 ราย เงินทุนรวมทั้งสิ้น 8,175.20 ล้านบาท ธุรกิจที่มีมากได้แก่ ธุรกิจเกี่ยวกับซ่อมรถยนต์ รถจักรยานยนต์ การขายส่ง ขายปลีก การรับเหมาก่อสร้าง บริการร้านอาหาร ซ่อมและบริการข้อมูลทางคอมพิวเตอร์

1.1.4.3 การจ้างงาน สถิติการจ้างงาน ตั้งแต่ปี 2540-2544 แสดงดังตารางที่ 1.3

ตารางที่ 1.3 สถิติการจ้างงาน ตั้งแต่ปี 2540-2544

ประชากร	ปี 2540	ปี 2541	ปี 2542	ปี 2543	ปี 2544
ทั้งหมด	1,777,143	1,796,143	1,808,977	1,780,078	1,777,074
เพศชาย	887,889	899,424	906,178	888,966	889,663
เพศหญิง	889,254	896,719	902,799	891,112	887,411

ที่มา: ธนาคารแห่งประเทศไทย (2548)

1.1.1.4.4 การธนาคาร

จังหวัดอุบลราชธานี มีสถาบันการเงิน 3 ประเภท ได้แก่ ธนาคารพาณิชย์ จำนวน 43 สาขา ธนาคารออมสิน จำนวน 6 สาขา และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จำนวน 10 สาขา โดยมีการกระจายของธนาคารพาณิชย์ในเขตอำเภอเมืองฯ มากที่สุด จำนวน 24 สาขา รองลงมาคือ อำเภวารินชำราบ จำนวน 9 สาขา ซึ่งสถิติเงินฝากและสินเชื่อของธนาคารพาณิชย์ในจังหวัดอุบลราชธานีแสดงดังตารางที่ 1.4 และตารางที่ 1.5 ตามลำดับ

ตารางที่ 1.4 เงินฝากของธนาคารพาณิชย์ในจังหวัดอุบลราชธานี

ปี พ.ศ.	จำนวน ธนาคาร	เครื่อง ATM	เงินฝาก			
			ประจำ	ออมทรัพย์	กระแสรายวัน	รวม
2540	44	-	14,368.0	4,806.2	382.5	19,556.7
2541	47	38	14,193.1	4,732.8	433.8	19,359.7
2542	45	38	13,688.6	5,648.2	26.8	20,063.7
2543	44	37	12,883.9	6,902.2	429.87	20,215.9

ที่มา: ธนาคารแห่งประเทศไทย (2548)

ตารางที่ 1.5 สินเชื่อของธนาคารพาณิชย์ในจังหวัดอุบลราชธานี

ปี พ.ศ.	จำนวนธนาคาร	เงินฝาก			
		ให้กู้	เบิกเกินๆ	อื่นๆ	รวม
2540	44	29,726.6	-	-	29,726.6
2541	47	11,882.1	10,003.1	4,793.4	26,708.5
2542	45	12,345.2	8,968.1	4,429.4	25,742.7
2543	44	12,428.2	6,298.1	3,059.0	21,785.3

ที่มา: ธนาคารแห่งประเทศไทย (2548)

1.2 การตรวจเอกสารที่เกี่ยวข้อง

กระแสความสนใจเรื่อง “ความยากจน” หรือ “คนจน” เริ่มจากภาคชนบท เริ่มเด่นชัดตั้งแต่สมัยรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ที่ได้มีการตั้งคณะกรรมการพัฒนาชนบทแห่งชาติ (กชช.) ขึ้นในปี 2524 ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 และมีการตั้งศูนย์ประสานงานการพัฒนาชนบทแห่งชาติขึ้นในสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) มีการกำหนดพื้นที่ยากจนและแผนพัฒนาชนบทพื้นที่ยากจน มีโครงการสร้างงานในชนบท (กชช.) การสนับสนุนให้อุตสาหกรรมขนาดย่อมขยายตัวไปสู่ชนบท (สุภาวศ์ และวรรณิ, 2539)

ทิศทางนโยบายด้านการพัฒนาชนบทหรือการแก้ไขปัญหาความยากจนในชนบทเกิดขึ้น อันเนื่องมาจากสถานการณ์ปัญหาความยากจนที่รุนแรงมากขึ้น จากผลการพัฒนาประเทศที่มุ่งส่งเสริมอุตสาหกรรมของภาคธุรกิจเอกชนโดยอาศัยฐานทรัพยากรและแรงงานจากภาคชนบท การพัฒนาดังกล่าวได้ปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมท้องถิ่นจากการหาอยู่หากินเพื่อยังชีพ (Subsistence Economic) ไปสู่การผลิตเพื่อการค้า (Market Economic) โดยมีกลไกตลาดเป็นตัวควบคุม อันนำมาสู่ปัญหาการทำลายฐานทรัพยากรของท้องถิ่น และการล้มเหลวของเกษตรกรในการจัดการการเกษตรและการทำมาหากิน ดังเห็นได้จากภาวะหนี้สิน ที่ปัจจุบันเกษตรกรมีหนี้สินกับ ธ.ก.ส.ถึง 3 แสนล้านบาท (ข้อมูลจากการพูดคุยกับ คุณวีระพล โสภา เลขานุการ คปอ. อ้างโดย กฤษฎา, 2544) เกษตรกรเริ่มหลุดจากฐานทรัพยากร ประเมินการว่ากว่าครึ่งหนึ่งของเกษตรกรทั่วประเทศเป็นเกษตรกรไร้ที่ทำกิน อันเป็นผลจากการเก็งกำไรที่ดินที่นายทุนและชนชั้นนำเข้าไปกว้านซื้อที่ดินจากชนบท และผลจากปัญหาความล้มเหลวของการพัฒนา ปัญหาความยากจนได้แผ่ขยายตัวออกไปอย่างรุนแรง ช่องว่างรายได้ขยายตัว โครงการพัฒนาแก้ปัญหาความยากจนจากภาครัฐและภาคประชาชนได้เกิดขึ้นอย่างมากมาย แต่จนแล้วจนรอดปัญหาความยากจนกลับยิ่งวิกฤติเข้าไปทุกขณะ จนกลายเป็นความขัดแย้งรุนแรง ภาพความขัดแย้งระหว่างเมืองกับชนบท อุตสาหกรรมกับการเกษตร คนรวย/คนจน ชนชั้น

สูง ชนชั้นกลาง กับชนชั้นล่าง เค่นชัดทุกขณะ

ปัญหาความยากจนเป็นปัญหาสำคัญที่รัฐบาลปัจจุบันได้กำหนดเป็นนโยบายหลักของรัฐบาลที่จะต้องดำเนินการแก้ไขให้หมดไป มีโครงการในแก้ไขปัญหามากมายโครงการที่รัฐบาลได้ดำเนินการอย่างเร่งด่วน เพื่อบรรเทาปัญหาในเรื่องรายได้และเศรษฐกิจของประชาชน เช่น โครงการ 30 บาท รักษาทุกโรค โครงการพักชำระหนี้เกษตรกร 3 ปี โครงการธนาคารประชาชน โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ซึ่งดำเนินการเพื่อให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้น ในขณะเดียวกันรัฐบาลได้พยายามที่จะกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหาความยากจนในระยะยาวควบคู่ไปด้วย โดยคำนึงถึงปัจจัยหลายๆ ปัจจัยที่เป็นสาเหตุของความยากจน ทั้งปัจจัยเชิงโครงสร้าง เช่น กฎหมาย ระบบราชการ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และปัจจัยส่วนบุคคล สร้างเป็นกระบวนการทัศน์และการบริหารจัดการรูปแบบใหม่ นอกจากนี้ ยังได้ใช้ยุทธศาสตร์การจัดการเชิงพื้นที่ในมิติใหม่ตามแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 เพื่อทำให้โครงสร้างการพัฒนาชนบทและเมืองเป็นไปอย่างสมดุลและยั่งยืน โดยมีหลักการสำคัญคือ ยึดพื้นที่เป็นตัวตั้ง คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา เพื่อนำไปสู่เศรษฐกิจแบบพอเพียงพึ่งตนเอง โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากที่สุด

จากแนวคิดดังกล่าว รัฐบาลได้กำหนดกรอบยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาความยากจน 5 ยุทธศาสตร์ คือ การส่งเสริมนโยบายเศรษฐกิจมหภาคให้เอื้อต่อการแก้ไขปัญหาความยากจน การเพิ่มศักยภาพและโอกาสคนจน การพัฒนาระบบคุ้มครองทางสังคมและผู้ด้อยโอกาส การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และการปรับปรุงระบบบริหารภาครัฐเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน ซึ่งการดำเนินการตามกรอบยุทธศาสตร์นี้ จะต้องให้ความสนใจในสาระสำคัญ 3 ประการ คือ

1. การปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์และการบริหารจัดการแก้ไขปัญหโดยเน้นให้ชุมชนมีบทบาทสำคัญในการแก้ไขปัญหาความยากจนในท้องถิ่น
2. ปรับการแก้ไขปัญหแบบกว้าง ๆ มาการแก้ไขปัญหให้ตรงกับกลุ่มเป้าหมาย และเพิ่มบทบาทภาคประชาสังคม และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการให้การสนับสนุนการแก้ไขปัญหในระดับท้องถิ่น
3. ปรับบทบาทหน่วยงานภาครัฐจากการสั่งการ ควบคุม และกำกับ มาเป็นการสนับสนุนและอำนวยความสะดวกแก่ชุมชน

โครงการบูรณาการการบริหารจัดการเชิงพื้นที่จึงเป็นโครงการที่นำกรอบยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหความยากจนของรัฐบาล มาดำเนินการให้เกิดผลเป็นรูปธรรม ทั้งในด้านการบริหารการพัฒนาระดับพื้นที่ตามกระบวนการทัศน์ใหม่ การปรับระบบบริหารภาครัฐให้มีบทบาทในการสนับสนุนและอำนวยความสะดวก โดยมีเป้าหมายของโครงการคือ ชุมชนเข้มแข็ง ที่สามารถคิด ตัดสินใจ กำหนดแนวทางการพัฒนาและแก้ไขปัญหของชุมชนด้วยตนเองได้ การสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

ชนเป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้เกิดขึ้นกับคนในชุมชน โดยการช่วยให้พวกเขาได้มองเห็นถึงความ เป็นมาของชุมชน การเกิดขึ้นของชุมชน ความเปลี่ยนแปลงของชุมชน จนกลายเป็นตระหนักใน ความคิด ความรู้ และความสามารถของชุมชนในการจัดการกับปัญหาและพัฒนาชุมชนของตนเอง ให้เจริญก้าวหน้า เกิดเป็นชุมชนที่ประกอบกันขึ้นจากผู้คนในช่วงวัยต่างๆ มีวิถีการดำรงชีวิตที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและธรรมชาติ มีขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม ประเพณี เป็นหลักปฏิบัติในการดำรงชีวิต ผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน แล้วนำความรู้นั้นมาใช้ในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของชุมชนในสถานการณ์ปัจจุบัน กำหนดเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนในรูปแบบของแผนชุมชน

1.2.1 ความหมายของความยากจน

เมื่อกล่าวถึง "ความยากจน" โดยทั่วไปจะหมายถึงความยากจนในเชิงเศรษฐกิจ (Monetary Dimension) นั่นคือพิจารณาที่ระดับรายได้ หรือฐานะทางเศรษฐกิจของบุคคลว่ามีรายได้ไม่เพียงพอกับการดำรงชีพได้ตามมาตรฐานขั้นต่ำ หรือมีรายได้ต่ำกว่ามาตรฐานคุณภาพชีวิตขั้นต่ำที่ยอมรับในแต่ละสังคม เมื่อนิยามความยากจนอิงกับการขาดแคลนรายได้เช่นนี้เครื่องมือที่ใช้ในการวัดสถานะความยากจนจึงใช้รายได้หรือรายจ่ายของครัวเรือน และแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่จะมุ่งเน้นที่การเพิ่มรายได้ของครัวเรือน โดยการปรับปรุงและเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ปัจจัยการผลิตและกระบวนการผลิตสินค้าและบริการที่ดำเนินการโดยคนจน การปรับปรุงสภาพแวดล้อมของตลาดในด้านต่างๆ ให้เอื้ออำนวยต่อคนจน ตลอดจนการให้เงินอุดหนุนในรูปแบบต่างๆ

ปัจจุบันได้มีแนวคิดใหม่ในการแก้ไขปัญหาความยากจน โดยในมุมมองใหม่นี้มิได้พิจารณาเฉพาะการมีรายได้น้อยหรือการบริโภคน้อยเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงมิติอื่นๆ ที่มีใช้ตัวเงิน (Non-monetary Dimension) (World Bank, 200)

เมื่อนิยามความยากจนอิงกับมิติด้านอื่นๆ ที่กว้างขึ้น เช่น ความขาดแคลนโอกาสในด้านต่างๆ และขาดแคลนอำนาจและสิทธิของบุคคล เครื่องมือที่ใช้ในการวัดสถานะความยากจนจึงกว้างขึ้นเช่นกัน นั่นคือผู้ที่ศักยภาพของคนจนได้รับการเสริมสร้างและพัฒนาอย่างไร เช่น การขยายโอกาสในการเข้าถึงบริการพื้นฐานทางสังคมต่างๆ ของรัฐ อาทิ การศึกษา การสาธารณสุข ควบคู่ไปกับการเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงปัจจัยการผลิต เช่น ที่ดิน ทุน และตลาด ตลอดจนการกระจายอำนาจการบริหารจัดการทรัพยากรและอำนาจทางการเมืองให้กับท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมมากขึ้น

1.2.2 ลักษณะของคนจน

คนจน ได้แก่กลุ่มคนที่ขาดแคลนปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต (ซึ่งอาจวัดได้โดยการใช้เส้นความยากจน) ซึ่งอาจจำแนกเป็นกลุ่มต่างๆ ได้ดังนี้ (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศ, 2548)

1) คนจนทั่วไป คือคนจนที่ถึงแม้ในปัจจุบันจะยังขาดแคลนปัจจัยพื้นฐาน แต่มีศักยภาพในการหลุดพ้นจากความยากจนได้ด้วยตนเองได้แก่ การเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตที่มีศักยภาพ มีที่ดินทำกินเป็นแรงงานที่ตลาดต้องการเพราะมีทักษะ มีการศึกษา และสุขภาพดีพอสมควร

2) บุคคลผู้เสี่ยงที่จะจน ได้แก่กลุ่มคนที่ปัจจุบันไม่ใช่คนจน คือ มีปัจจัยขั้นพื้นฐานในการดำรงชีพเพียงพอ แต่มีความเสี่ยงที่จะกลายเป็นคนจนได้หากเกิดความผันแปรในชีวิตส่วนตัว ครอบครัว การงาน หรือสภาพสังคมเศรษฐกิจรอบตัว เช่น ประสบปัญหาตกงาน มีปัญหาการหย่าร้าง มีปัญหาสุขภาพที่รุนแรง เป็นต้น ตัวอย่างเช่น ครอบครัวที่หัวหน้าเป็นหญิงที่หย่าร้างหรือป่วยซึ่งถึงแม้จะมีงานทำ มีรายได้ แต่ไม่มีการสะสมทุนทรัพย์ทางเศรษฐกิจและสังคมไว้เพียงพอ (เช่น การออมค่า พูลทางสังคมต่ำ เป็นต้น) จึงไม่มีภูมิคุ้มกันความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น

3) คนจนตกดานและคนจนเรื้อรัง คือคนจนที่มีสภาพความเป็นอยู่แร้นแค้น และที่สำคัญคือมีโอกาสในการหลุดพ้นความยากจนได้น้อยทั้งนี้อาจเนื่องจากมีศักยภาพในการหารายได้ต่ำจากสาเหตุต่างๆ มีภาระครอบครัวสูง (เด็ก คนชรา ผู้ป่วยเรื้อรังและรุนแรง) ไม่เป็นที่ต้องการของตลาดแรงงาน เป็นต้น

ทั้งนี้คนจนในประเทศไทยมีลักษณะบางประการที่พอจะอนุมานได้ดังนี้

- 1) คนจนร้อยละ 80 อาศัยอยู่ในชนบท
- 2) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจำนวนคนยากจนมากที่สุด และมีสภาพชีวิตความเป็นอยู่ด้อยกว่าคนภาคอื่นๆ
- 3) คนจนส่วนใหญ่มีภาระการเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัวสูง
- 4) คนจนส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาน้อย
- 5) คนจนร้อยละ 30 เป็นเด็ก
- 6) คนจนร้อยละ 10 เป็นคนแก่
- 7) ร้อยละ 20 ของครัวเรือนที่ยากจนมีหัวหน้าครัวเรือนเป็นหญิง
- 8) เกษตรกรเป็นอาชีพที่มีความเสี่ยงต่อการกลายเป็นคนจนสูงกว่ากลุ่มอาชีพอื่นๆ

1.2.3 มิติของการวัดความยากจนในประเทศไทย

โดยทั่วไป การวัดความยากจนในประเทศกำลังพัฒนาควรจะใช้ค่าใช้จ่ายเป็นตัวแทนความกินอยู่ดีของบุคคลมากกว่าการใช้รายได้ ทั้งนี้เพราะมีข้อสนับสนุนทั้งทางทฤษฎีและทางปฏิบัติ คือ ในทางทฤษฎีค่าใช้จ่ายเป็นตัวชี้ให้เห็นแบบแผนการบริโภคของครัวเรือนว่าเป็นอย่างไร ส่วนในทางปฏิบัติคือเราสามารถเก็บข้อมูลค่าใช้จ่ายได้ของครัวเรือนเกษตรกรได้แม่นยำกว่าข้อมูลรายได้เพราะเกษตรกร มักจะจดจำตัวเลขการใช้จ่ายได้ดีกว่าตัวเลขรายได้ แต่อย่างไรก็ตามเป็นที่น่าสังเกตว่า ในช่วงเวลาที่ผ่านมาประเทศไทย ใช้การวัดความยากจนทางด้านรายได้ ทั้งๆ ที่เป็นประเทศกำลังพัฒนา

1.2.4 สถานการณ์ความยากจนวัดด้วยเส้นความยากจน (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศ, 2548)

เส้นความยากจน (จากรายได้) เหลือทั้งประเทศมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 473 บาท/คน/เดือน ในปี พ.ศ. 2531 เพิ่มขึ้นเป็น 916 บาท/คน/เดือนในปี พ.ศ. 2544 ทั้งนี้เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรและราคาสินค้าอุปโภคบริโภค สัดส่วนคนจน (head count ratio) หมายถึงจำนวนคนจนเมื่อคิดเป็นสัดส่วนกับจำนวนประชากรทั้งหมด นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2531 เป็นต้นมาสัดส่วนคนจน มีแนวโน้มลดลงมาโดยตลอด แต่หลังจากเกิดวิกฤตเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540 ส่งผลให้สัดส่วนคนจน กลับเพิ่มสูงขึ้นจากร้อยละ 11.4 ในปี พ.ศ. 2539 เพิ่มขึ้นร้อยละ 13.0 ในปี พ.ศ. 2541 ร้อยละ 15.9 ในปี พ.ศ. 2542 และเริ่มลดลงอีกครั้งในปี พ.ศ. 2543 เหลือเพียงร้อยละ 14.2 และร้อยละ 13.0 ในปี พ.ศ. 2544 ส่งผลให้จำนวนคนจนเพิ่มขึ้นจาก 6.8 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2539 เป็น 9.9 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2542 และลดเหลือ 8.9 และ 8.2 ล้านคน ในปี 2543 และ 2544 ตามลำดับ

ชนบทยังคงเป็นส่วนที่มีคนยากจนอาศัยอยู่มากที่สุดถึงประมาณร้อยละ 80 ของคนจนทั้งหมด โดยในปี พ.ศ. 2544 มีคนจนอยู่ในชนบท 7.1 ล้านคน จากจำนวนคนจนทั้งหมดจำนวน 8.2 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 16.57 ของประชากรในชนบท ลดลงจากปี พ.ศ. 2543 ที่มีคนจนอยู่ในชนบท ประมาณ 8.16 ล้านคน หรือร้อยละ 19.1 ของประชากรในชนบท (ข้อมูลจากเอกสารการสัมมนา เรื่องยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาความยากจนของ สศช. มิ.ย. 2545)

คนจนในเมืองในปี พ.ศ. 2544 มีประมาณ 1.1 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 5.5 ของประชากรเขตเมืองทั้งหมด เพิ่มขึ้นเกือบสองเท่าจากปี พ.ศ. 2543 ที่มีจำนวน 0.74 ล้านคน หรือร้อยละ 3.7 ของประชากรทั้งหมด (ข้อมูลจากเอกสารการสัมมนาเรื่องยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาความยากจนของ สศช. มิ.ย. 2545)

เมื่อพิจารณาแยกตามภาคพบว่า ภาคอีสานมีคนจนอาศัยอยู่มากที่สุดประมาณ 5.2 ล้านคนหรือร้อยละ 63.4 ของจำนวนคนจนทั่วประเทศ หรือคิดเป็นร้อยละ 24.5 ของคนอีสานทั้งหมด ในขณะที่ในเขตกรุงเทพและปริมณฑลมีคนจนเพียงร้อยละ 0.8 ของประชากรในภาคนี้จะเห็นได้ว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย เป็นภาคที่มีคนจนอาศัยอยู่มากกว่าภาคอื่นๆค่อนข้างมาก และโดยเฉพาะเมื่อประสบกับภาวะวิกฤตเศรษฐกิจปี พ.ศ. 2540 ภาวะความยากจนในภาคอีสานก็ได้รับผลกระทบมากกว่าภาคอื่นๆ โดยมีจำนวนคนจนเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด และนอกจากนั้นการพิจารณาจำนวนคนจนจำแนกตามการกระจายตัวของคนจนแยกตามรายจังหวัดเรียงจากมากไปน้อยพบว่าตั้งแต่ลำดับที่ 1-14 แรกเป็นจังหวัดในภาคอีสาน มีจำนวนคนจนรวมกันประมาณร้อยละ 60

1.2.5 สภาพบริบทก่อนเริ่มงานของคณะทำงานโครงการนำร่องบูรณาการการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ และการเริ่มต้นของกระบวนการดำเนินงาน

สืบเนื่องจากจังหวัดอุบลราชธานีเป็นหนึ่งใน 12 จังหวัดทั่วประเทศ ที่ได้ถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่จังหวัดนำร่องในการแก้ไขปัญหาคความยากจน การกำหนดประเด็นปัญหา กลไก ขั้นตอนการทำงานจึงได้เกิดขึ้นจากการประสานงานของผู้ประสานงานโครงการ ร่วมกับบุคคล และกลุ่มบุคคลภายในจังหวัดอุบลราชธานีที่มีความตั้งใจเข้าร่วมทำงาน และได้มีการรวมตัวกันเพื่อดำเนินกิจกรรมภาคประชาชนด้านต่างๆ อยู่ก่อนหน้านี้ระยะหนึ่งแล้ว ก็ได้ทำการศึกษารายละเอียด ข้อมูล กรอบการทำงานและภารกิจร่วมกัน รวมทั้งได้มีการวิเคราะห์สถานการณ์และกำหนดประเด็นปัญหาในการทำงานร่วมกัน จากนั้นได้มีการประสานงานกับแกนนำหรือตัวแทนภาคประชาชนในจังหวัดอุบลราชธานี ภาครัฐ (ปกครอง) และภาควิชาการจาก 2 มหาวิทยาลัย คือ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี และมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี เพื่อเข้าร่วมเป็นกลไกการขับเคลื่อนงานในครั้งนี้

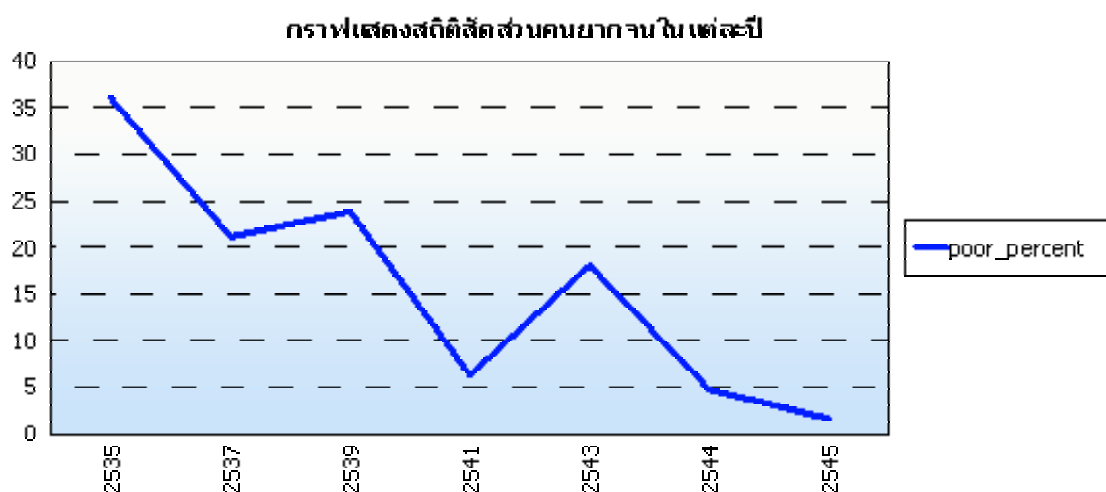
จากการรวมกลุ่มคณะทำงานระดับจังหวัดข้างต้น ก็ได้มีการหารือ พุดคุยประเด็นการทำงาน กระบวนการขับเคลื่อน และการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลด้านต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อมูลผู้ลงทะเบียนความยากจนในจังหวัดและพื้นที่เป้าหมายร่วมกัน จนกลายเป็นโครงสร้างกลไก วิธีการ และขั้นตอนแผนการทำงานร่วมกันของจังหวัดอุบลราชธานีที่ชัดเจนขึ้น ดังรายละเอียดที่จะกล่าวถึงต่อไป

1.2.6 บริบทปัญหาความยากจนของจังหวัดอุบลราชธานี

จากการพัฒนาของระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยนับจากอดีตถึงปัจจุบัน พบว่ามีผลกระทบโดยตรงต่อทั้งชุมชนเมืองและชุมชนชนบท ทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งมีผลทั้งด้านบวกและด้านลบ จากการใช้นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจแบบตะวันตก ส่งผลให้พฤติกรรมของคนในสังคมเปลี่ยนไปจากดั้งเดิมเป็นพฤติกรรมการบริโภคนิยมและการเลียนแบบมากขึ้น และท้ายที่สุดรายได้ที่ได้มาจากการประกอบสัมมาอาชีพส่วนใหญ่ก็ถูกนำมาใช้จ่ายเพื่อการดังกล่าวโดยขาดความตระหนักและการวางแผนบริหารจัดการการเงินของครัวเรือนที่ดีพอ บางคนอาจขาดสนใจต้องมีการกู้เงินจากแหล่งเงินทุนต่างๆ เพื่อนำมาใช้จ่าย และนำไปสู่การมีภาระหนี้สินเรื้อรัง ดังนั้นการกระตุ้นให้ชุมชนฐานรากและสร้างความตระหนักเกี่ยวกับสมดุลของรายรับ-รายจ่ายของครัวเรือนโดยให้ประชากรในชุมชนระดับต่างๆ ได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมและแลกเปลี่ยนทัศนะในกระบวนการสำรวจตนเอง ครัวเรือน และชุมชนอย่างจริงจังและมีทิศทางชัดเจน โดยมีกัลยาณมิตรจากภายนอกชุมชนอันได้แก่ภาครัฐ องค์กรภาคประชาชน หน่วยงาน/บุคคลฝ่ายวิชาการ ตลอดจนองค์กรอื่นๆ เข้ามาร่วมสนับสนุนและวิเคราะห์ชุมชนด้านต่างๆ น่าจะช่วยให้เป็นแนวทางส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้เข้าใจในศักยภาพและปัญหาอุปสรรคต่างๆ ของตนเอง ครัวเรือน และชุมชนได้ชัดเจนยิ่งขึ้น อันจะนำไปสู่การสร้างเข้มแข็งของชุมชนและสร้างแนวทางการยกระดับความเป็นอยู่

ภายใต้เงื่อนไขของปัจจัยภายในและภายนอก โดยอาศัยข้อมูลที่สะท้อนขึ้นมาจากประชากรในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น

จากข้อมูลสถิติเกี่ยวกับความยากจนของจังหวัดอุบลราชธานีระหว่างปี พ.ศ. 2535-2545 (รูปที่ 1.2 และตารางที่ 1.6)

รูปที่ 1.2 ข้อมูลสถิติเกี่ยวกับความยากจนของจังหวัดอุบลราชธานี ปี พ.ศ. 2535-2545

ที่มา: สำนักพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนและการกระจายรายได้ (2548)

ตารางที่ 1.6 ข้อมูลสถิติเกี่ยวกับความยากจนของจังหวัดอุบลราชธานี ปี พ.ศ. 2535-2545

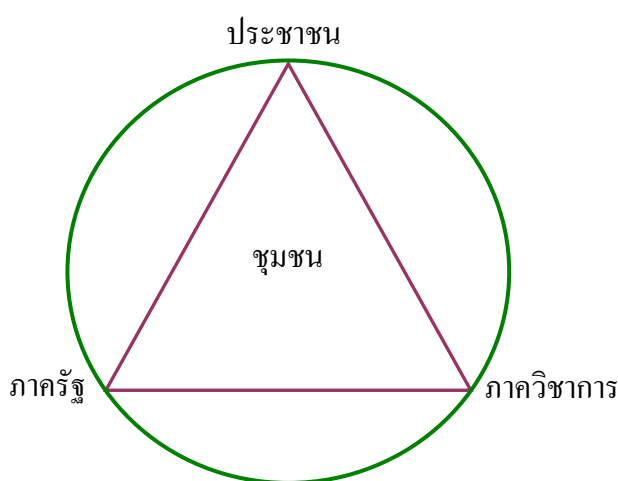
ปี พ.ศ.	ประชากร	ประชากรยากจน	ร้อยละประชากรยากจน	เส้นความยากจน	ความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้	ความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้ภาคการเกษตร	ความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้นอกภาคการเกษตร
2535	1,945,179	458,241	36.02	567	-	-	-
2537	1,592,708	353,850	21.16	626	-	-	-
2539	1,637,551	393,025	23.83	704	0.54	0.42	0.49
2541	1,675,075	104,976	6.30	886	0.47	0.33	0.42
2543	1,702,374	307,483	18.06	871	0.52	0.40	0.49
2544	1,756,113	80,852	4.72	887	-	-	-
2545	1,729,397	27,756	1.61	889	0.51	0.32	0.51

ที่มา: สำนักพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนและการกระจายรายได้ (2548)

จากข้อมูลข้างต้น วิเคราะห์ได้ว่า ปัญหาความยากจนไม่ใช่ปัญหาหลักเพียงปัญหาเดียวเท่านั้น แต่ยังมีปัญหาและปัจจัยร่วมอื่นๆ เข้ามาเกี่ยวข้องกันอย่างมากมาย ไม่ว่าจะเป็นปัญหาเรื่องโครงสร้าง การจัดการ กฎหมายหรือระเบียบวิธีปฏิบัติยังไม่เอื้อต่อการแก้ไขปัญหาความยากจนเท่าที่ควร ซึ่งล้วนแต่เป็นอุปสรรคในการแก้ไขปัญหานั้น

ดังนั้น การที่จะแก้ไขปัญหาความยากจนครั้งนี้ คณะทำงานโครงการนำร่อง บูรณาการการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ จ.อุบลราชธานี มีแนวคิดที่ว่า จุดหลักของการเอาชนะความยากจน คือ ชุมชน และประชากรของชุมชนหรือสังคม จะต้องเป็นเจ้าของปัญหาและหาทางออกร่วมกันโดยกำหนดให้พื้นที่ชุมชนเป็นเป้าหมาย มีประชากรในชุมชนเป็นตัวกลางในการขับเคลื่อนหรือดำเนินกิจกรรมในทุกขั้นตอน ในการที่กำหนดให้ภาคประชาชนเป็นศูนย์กลาง เนื่องจากคณะทำงานฯ เชื่อว่า ภาคประชาชนมีความยืดหยุ่นค่อนข้างสูง และปัญหาในการขับเคลื่อนของมีน้อย ทั้งนี้องค์กรทุกภาคีจะต้องมีกระบวนการหนุนเสริมและร่วมมือกันอย่างจริงจัง ทั้งนี้หากให้หน่วยงานภาครัฐหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งเป็นตัวกลางในการขับเคลื่อนก็อาจจะทำให้เกิดปัญหาได้ อันเนื่องมาจากข้อจำกัดในการดำเนินกิจกรรมของแต่ละหน่วยงาน ซึ่งจะเห็นได้จากบทเรียนการทำงานที่ผ่านมา ถ้าให้หน่วยงานภาครัฐงานใดงานหนึ่งเป็นผู้นำการดำเนินงาน หน่วยงานอื่นก็จะเข้าร่วมด้วยแบบเสียไม่ได้ เพราะอาจจะเป็นเพราะข้อจำกัดและเรื่องระบบกลไกภาครัฐเองของแต่ละหน่วยงาน ซึ่งส่งผลให้การบูรณาการทำงานไม่เกิดเป็นรูปธรรม

ดังนั้น การประสานงานความร่วมมือจึงจำเป็นต้องให้ภาคประชาชนเป็นศูนย์กลางในการประสานงานกับทุกภาคี เช่น ประชาชนกับประชาชน ประชาชนกับท้องถิ่น ประชาชนกับท้องที่ และประชาชนกับภาคร่วมพัฒนาอื่นๆ ซึ่งเป็นที่มาของกระบวนการและกลไกการทำงานของจังหวัดอุบลราชธานี ดังสรุปในรูปที่ 1.3

รูปที่ 1.3 สรุปกลไกการทำงานของภาคีต่างๆ จังหวัดอุบลราชธานี

1.2.7 สาเหตุของความยากจน

สาเหตุของความยากจนสามารถแบ่งได้เป็นสองแนวทางใหญ่ๆ คือ สาเหตุจากปัจจัยภายใน ได้แก่ การมีความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพต่ำ เนื่องจากการขาดโอกาสในการศึกษาและพัฒนาทักษะต่างๆ รวมทั้งการขาดโอกาสในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ นอกจากนี้ การมีปัญหาด้านสุขภาพ และการมีภาระในการเลี้ยงดูครอบครัวที่มีขนาดใหญ่ ประกอบกับการมีทรัพย์สินและที่ดินในการทำกินน้อย ปัจจัยเหล่านี้ ล้วนเป็นสาเหตุภายในบุคคลที่ทำให้บุคคลกลายเป็นคนจนได้

สาเหตุจากปัจจัยภายนอก ได้แก่ นโยบายการพัฒนาที่ไม่สมดุลของภาครัฐ ที่เน้นพัฒนาเมืองมากกว่าพัฒนาชนบทหรือการพัฒนาชนบทที่เน้นแต่ทุนทางกายภาพโดยขาดการส่งเสริมทุนทางสังคม เน้นการส่งเสริมอุตสาหกรรมมากกว่าการเกษตร เน้นการจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติต่างๆ เพื่อการพัฒนาซึ่งโดยไม่ได้คำนึงถึงความยั่งยืน เน้นเป้าหมายการเจริญเติบโต ทางด้านเศรษฐกิจมากกว่าการกระจายรายได้ เน้นการเปิดประเทศมากเกินไปในขณะที่ยังไม่มีมาตรการรองรับผลกระทบในด้านต่างๆ ที่ดีพอ กระบวนการทางกฎหมายที่เป็นตัวสร้างความเหลื่อมล้ำในสังคม และระบบราชการที่ไม่เอื้อต่อการแก้ปัญหาความยากจน ทั้งในแง่ขั้นตอนในการปฏิบัติงานที่ซับซ้อนและล่าช้า รวมไปถึงความซ้ำซ้อนของหน่วยงานต่างๆ ในขั้นตอน การปฏิบัติการ ตลอดจนความไม่สอดคล้องกันของแผนงานและงบประมาณในระดับต่างๆ เหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยหลักจากภายนอก ที่เป็นสาเหตุทำให้เกิดปัญหาความยากจนและซ้ำเติมคนจนมากขึ้น

1.2.7.1 สาเหตุของความยากจนจากเอกสารงานศึกษาวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

สาเหตุของความยากจนจากการศึกษาด้วยวิธีสถิติวิเคราะห์แบบ Multivariate Analysis

กลุ่มตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับลักษณะของคนจน คือตัวแปรตามกลุ่มแรกจะเป็นตัวแปรที่เป็นลักษณะในเชิงบุคคล อาทิ เพศและอายุของผู้นำครอบครัวและสมาชิกในครัวเรือน ขนาดของครัวเรือน อาชีพของผู้นำครอบครัวและสมาชิกและพื้นที่อยู่อาศัยและภูมิลำเนา เป็นต้น ตัวแปรในกลุ่มนี้แม้รัฐจะไม่สามารถเข้าเปลี่ยนแปลงได้โดยตรง (แต่อาจเข้าแทรกแซงได้โดยทางอ้อม หรือในระยะยาวเช่น การรณรงค์การวางแผนคุมกำเนิดซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการลดขนาดของครัวเรือน) แต่จะมีข้อดีในการช่วยให้รัฐทราบลักษณะเฉพาะของกลุ่มคนจน และสามารถระบุกลุ่มที่จำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือและระดับความช่วยเหลือที่จำเป็นได้

1) อาชีพของผู้นำครอบครัว

เมื่อแยกประเภทของอาชีพออกเป็น 6 ประเภท ได้แก่ การประมงและการป่าไม้ เกษตรกรรม อุตสาหกรรม ค้าขาย บริการ และก่อสร้าง แล้วพบว่าอาชีพที่มีแนวโน้มจะเพิ่มโอกาสการตกเป็นคนจน ได้แก่ การประมง การป่าไม้ และเกษตรกรรม ในขณะที่ผู้ประกอบอาชีพบริการเป็นกลุ่มที่มีแนว

โน้มนำว่าจะเป็นคนจนมากที่สุด (ค่าความเสี่ยงลดลง 0.0547) ตามด้วย กลุ่มผู้ประกอบการอาชีพค้าขาย (0.0465) อุตสาหกรรม และก่อสร้าง (0.0353) เมื่อพิจารณาเฉพาะกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพในภาคเกษตร แล้วพบว่า ปริมาณการถือครองที่ทำกินเป็นปัจจัยที่สำคัญมากประการหนึ่งต่อโอกาสตกเป็นคนจนของเกษตรกร โดยมีเพียงเกษตรกรรายใหญ่ผู้ที่มีที่ทำกินตั้งแต่ 40 ไร่ ขึ้นไปเท่านั้นที่ไม่น่าจะตกเป็นคนจน ในทางตรงกันข้ามกลุ่มเกษตรกรรายย่อยผู้ที่มีที่ทำกินน้อยกว่า 10 ไร่ เป็นกลุ่มที่เสี่ยงต่อการตกเป็นคนจนมากที่สุด (ค่าความเสี่ยงเพิ่มขึ้น 0.1360) ตามด้วยกลุ่มเกษตรกรที่ไม่มีที่ทำกินของตนเอง (0.0687) และกลุ่มเกษตรกรขนาดกลางผู้ที่มีที่ทำกินตั้งแต่ 10 ไร่ ถึง 39 ไร่ (0.0340)

2) เพศของผู้นำครอบครัว

ผู้อาศัยในครอบครัวที่ผู้ นำเป็นเพศหญิง ไม่ได้มีโอกาสตกเป็นคนจนเพิ่มขึ้นตามที่มักเข้าใจกัน แต่อย่างใด ในทางตรงกันข้ามสมาชิกในครอบครัวที่มีผู้ นำเพศหญิงกลับมีความเสี่ยงต่อการตกเป็นคนจนน้อยกว่าครอบครัวที่มีผู้ นำเพศชาย (ค่าความเสี่ยงลดลงโดยเฉพาะเมื่อผู้ นำครัวเรือนนั้นมีอายุค่อนข้างน้อย เหตุผลประการหนึ่งนี้อาจช่วยอธิบายลักษณะดังกล่าวได้แก่ การที่ครัวเรือนที่มีผู้ นำเพศหญิงมักเป็นครัวเรือนที่ผู้ นำเพศชายได้ไปประกอบอาชีพยังสถานที่อื่น ซึ่งมักส่งเงินบางส่วนกลับไปยังครอบครัวที่ภูมิลำเนาเดิมของตน และเป็นเหตุให้คุณภาพชีวิตของครอบครัวดังกล่าวอาจอยู่เหนือระดับเส้นความยากจนจึงมักไม่ถูกจัดเป็นคนจน

3) อายุของผู้นำครอบครัว

โดยทั่วไปแล้วอายุของผู้ นำครอบครัวมีส่วนเพิ่มความเสี่ยงต่อโอกาสตกเป็นคนจนของสมาชิกในครอบครัว (ค่าความเสี่ยงเพิ่มขึ้น 0.0003) อันน่าจะเป็นผลจากศักยภาพในการหารายได้ของผู้ นำครอบครัวซึ่งมักลดลง เมื่อมีอายุเพิ่มขึ้น

4) ที่อยู่อาศัย แม้กลุ่มคนจนส่วนใหญ่ของประเทศจะกระจุกตัวอยู่ในภาคชนบท ผลจากการประมาณการพบว่า การอาศัยอยู่ในเมืองมีส่วนช่วยลดความเสี่ยงต่อการตกเป็นคนจนได้เพียงเล็กน้อย (ความเสี่ยงลดลง 0.013) หลังจากที่ได้ควบคุมอิทธิพล จากปัจจัยตัวอื่นๆ เช่น การศึกษาของคนในเมืองที่มักสูงกว่าคนในชนบท หรืออาชีพของคนในเมืองที่มักเป็นอาชีพค้าขาย หรือรับจ้างไม่ใช่อาชีพ เกษตรกรรม เช่น คนส่วนใหญ่ในชนบทให้คงที่แล้ว

5) ขนาดของครัวเรือน ขนาดของครัวเรือนมีส่วนเพิ่มความเสี่ยงต่อการตกเป็นคนจนค่อนข้างชัดเจน (ความเสี่ยงเพิ่มขึ้น 0.0162) กล่าวคือสมาชิกในครัวเรือนที่เพิ่มขึ้นคนหนึ่งจะเพิ่มความเสี่ยงของการตกเป็นคนจนให้กับสมาชิกทุกคนในครัวเรือนประมาณ 0.0162 เหตุผลประการนี้อาจเป็นเพราะสมาชิกที่เพิ่มขึ้นมักอยู่ในวัยเด็กซึ่งไม่สามารถประกอบอาชีพที่สามารถหารายได้ได้ตามควร จึงเป็นการเพิ่มสัดส่วนจำนวนผู้ที่ไม่สามารถหารายได้ในครอบครัวต่อจำนวนผู้มีรายได้และก่อให้เกิดภาระทางการเงินแก่สมาชิกคนอื่นในที่สุด

6) อายุของสมาชิกในครอบครัว หากสัดส่วนสมาชิกในครัวเรือนที่มีอายุระหว่าง 15-24 ปีเพิ่มขึ้น จะเพิ่มความเสี่ยงต่อการตกเป็นคนจน ซึ่งอาจเป็นผลจากการที่ผู้อยู่ในช่วงอายุนี้อยู่ยังไม่สามารถหารายได้มากนัก และเป็นภาระทางการเงินแก่สมาชิกคนอื่นในครอบครัว ในส่วนของครัวเรือนที่มีสัดส่วนสมาชิกอายุตั้งแต่ 25 ปีขึ้นไปค่อนข้างมาก จะลดความเสี่ยงต่อการตกเป็นคนจนโดยเฉพาะอย่างยิ่งหากสัดส่วนของสมาชิกที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปี ขึ้นไปเพิ่มขึ้น จะช่วยลดความเสี่ยงต่อการตกเป็นคนจนได้มากที่สุด ผลที่ได้ในเชิงประจักษ์ดังกล่าว อาจตรงข้ามกับสามัญสำนึกโดยทั่วไปที่ว่าครัวเรือนที่มีผู้สูงอายุอาศัยอยู่มากน่าที่จะมีโอกาสตกเป็นคนจนมากขึ้น เนื่องจากมีศักยภาพในการหารายได้ที่ลดลง อย่างไรก็ตามเหตุผลประการหนึ่งที่มีส่วนช่วยอธิบายลักษณะที่พบข้างต้นได้แก่ การที่ครัวเรือนที่มีผู้สูงอายุอาศัยอยู่มากมักเป็นครัวเรือนขนาดใหญ่ที่อยู่กันเป็นระบบเครือญาติ ซึ่งมักเป็นครอบครัวในชนบทที่มีฐานะดีพอสมควร จึงมักไม่ใช่วครัวเรือนที่ยากจน

7) เพศของสมาชิกในครอบครัว สัดส่วนของสมาชิกเพศหญิงในครอบครัวที่เพิ่มขึ้นจะมีส่วนช่วยลดความเสี่ยงต่อการตกเป็นคนจนได้ค่อนข้างมากถึงประมาณ 0.0278 อันน่าจะเป็นผลจากการที่เพศหญิงสามารถเข้าสู่ตลาดแรงงานบางประเภทได้ง่ายกว่าเพศชาย เช่น การบริการและการรับจ้างตามสถานที่อยู่อาศัย เป็นต้น ซึ่งมักให้ค่าตอบแทนสูงกว่าอาชีพเกษตรกรรมในเขตชนบทโดยเปรียบเทียบกลุ่มตัวแปรที่รัฐสามารถเข้าแทรกแซงได้ในเชิงนโยบาย คือ เป็นตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับนโยบายภาครัฐ อาทิ ระดับการศึกษาของหัวหน้าครอบครัวหรือสมาชิกในครัวเรือน การเข้าถึงบริการสาธารณะต่าง ๆ เช่น จำนวนสถานพยาบาลในพื้นที่ การเข้าถึงแหล่งน้ำเพื่อการบริโภคหรือการเกษตร และงบประมาณต่อประชากรในจังหวัด เป็นต้น ตัวแปรในกลุ่มนี้ช่วยให้รัฐได้ทราบถึงประเภท และประสิทธิภาพของนโยบายและมาตรการของรัฐที่สามารถแก้ปัญหาความยากจน ซึ่งจะ เป็นประโยชน์ในการจัดลำดับความสำคัญของแต่ละนโยบายและมาตรการต่อไป

8) การศึกษา การศึกษายังคงเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการลดความเสี่ยงต่อโอกาสตกเป็นคนจนจากการประมาณการพบว่า เมื่อเทียบกับผู้ไม่ได้รับการศึกษาใดๆ เลย หากสมาชิกในครอบครัวได้รับการศึกษาสูงสุดในระดับประถมศึกษา จะช่วยลดความเสี่ยงต่อความยากจนประมาณ 0.0144 และการศึกษาในระดับที่สูงยิ่งขึ้น จะช่วยลดความเสี่ยงต่อความยากจนได้มากขึ้นเรื่อยๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาในระดับอุดมศึกษาจะช่วยลดความเสี่ยงได้มากซึ่งนับเป็นปัจจัยที่มีประสิทธิภาพสูงสุด

9) การเข้าถึงบริการสาธารณสุข เครื่องชี้วัดระดับการเข้าถึงบริการสาธารณสุขของครัวเรือนประการหนึ่ง ได้แก่ สัดส่วนเตียงในโรงพยาบาลต่อประชากร 1,000 คน ในจังหวัดที่ตนอาศัยอยู่ โดยจากการประมาณการพบว่าสัดส่วนเตียงในโรงพยาบาลต่อประชากร 1,000 คน ในจังหวัดที่เพิ่มขึ้นจะลดความเสี่ยงต่อการตกเป็นคนจนได้ประมาณ 0.0302 อย่างไรก็ตามเป็นที่น่าสังเกตว่าความสัมพันธ์ดังกล่าวจะเป็นเพียงแค่ความสัมพันธ์ที่มักเกิดขึ้นโดยทั่วไป มากกว่าที่จะเป็นสาเหตุที่แท้จริงของความยากจน เนื่องจากสถานพยาบาลขนาดใหญ่มักตั้งอยู่ในจังหวัดขนาดใหญ่ ซึ่งประชาชน

ในตัวจังหวัดมักมีรายได้เฉลี่ยสูงกว่าในจังหวัดเล็ก ผู้ที่สามารถเข้าถึงบริการสาธารณสุขได้ง่าย จึงมีความเสี่ยงต่อโอกาสตกเป็นคนจนน้อยกว่าผู้ที่สามารถเข้าถึงบริการสาธารณสุขได้ยาก

10) การเข้าถึงแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร จากการที่คนจนจำนวนมากกระจุกตัวอยู่ในภาคเกษตร การเข้าถึงแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร จึงเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อโอกาสตกเป็นคนจน โดยจากการศึกษาพบว่าหากสัดส่วนหมู่บ้านที่ขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตรในจังหวัดเพิ่มขึ้น จะเพิ่มความเสี่ยงในการตกเป็นคนจนของสมาชิกในครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในจังหวัดนั้น ประมาณ 0.0003

11) การเข้าถึงระบบคมนาคม ระบบการคมนาคมเป็นปัจจัยสำคัญต่อโอกาสการเข้าถึง สาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานอื่นๆ โอกาสในการได้รับการศึกษาและการเพิ่มรายได้จากการขายสินค้า ต่างๆ ที่ผลิตได้ จากการศึกษพบว่าหากสัดส่วนหมู่บ้านที่มีระบบคมนาคมต่ำมากเพิ่มขึ้นในจังหวัดหนึ่ง จะเพิ่มความเสี่ยงในการตกเป็นคนจนของสมาชิกในครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในจังหวัดนั้นประมาณ 0.0014

12) งบประมาณต่อประชากรในจังหวัดที่อาศัยงบประมาณต่อประชากรรายจังหวัดเป็นปัจจัยที่มีผลกระทบต่อโอกาสตกเป็นคนจนของบุคคล โดยงบประมาณต่อประชากรที่เพิ่มขึ้นเพียงร้อยละ 1 จะสามารถลดความเสี่ยงต่อการตกเป็นคนจนได้มากถึง 0.0259 ซึ่งแสดงให้เห็นถึงผลของตัวคูณของงบประมาณ (budget multiplier effect) ในระดับจังหวัดของประเทศไทยที่มีประสิทธิภาพ ในการแก้ปัญหาความยากจนค่อนข้างสูง

13) การขยายตัวของรายได้เฉลี่ยต่อประชากรในจังหวัด การขยายตัวทางเศรษฐกิจเมื่อพิจารณาจากการขยายตัวของรายได้เฉลี่ย ต่อประชากร ในจังหวัดที่ครัวเรือนนั้นอาศัยอยู่มีส่วนสำคัญ ในการลดความเสี่ยงในการเป็นคนจนของสมาชิกในครัวเรือนประมาณ 0.0041 ซึ่งคิดเป็นความยืดหยุ่นของการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ที่มีต่อการแก้ไขปัญหาความยากจน ประมาณ 0.10 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการขยายตัวของรายได้เฉลี่ยต่อประชากรในจังหวัดร้อยละ 1 ของรายได้เฉลี่ยเดิม จะสามารถลดความยากจน ในจังหวัดนั้นได้ประมาณร้อยละ 0.1 ของระดับความยากจนเดิม

สาเหตุของความยากจนจากการวิเคราะห์โดยวิธีการประเมินปัญหาแบบมีส่วนร่วม

วิธีการศึกษานี้มีลักษณะเด่นคือเป็นวิธีที่เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้/เสียทุกกลุ่ม สามารถแสดงออกซึ่งความคิดเห็นของตนเองอย่างเสรีและมีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ ของการศึกษา และเป็นวิธีการศึกษาที่มอบอำนาจแก่ผู้เข้าร่วมในการดำเนินการและพัฒนาความสามารถและทักษะในการคิดตามผลอย่างต่อเนื่อง จากการศึกษพบว่าสาเหตุของความยากจนมีดังนี้

ปัจจัยภายใน

ได้แก่สาเหตุจากตัวบุคคลหรือจากสมาชิกในครอบครัว ดังนี้

- 1) คนจนส่วนใหญ่มีรายรับน้อยกว่ารายจ่าย เนื่องจากประกอบอาชีพที่ไม่มั่นคงหรือมีรายได้น้อย
- 2) คนจนส่วนใหญ่ขาดความรู้และความสามารถในการจัดการการผลิตและการลงทุน โดยเฉพาะเรื่องการออมทรัพย์ เนื่องจากคนจนส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับประถมศึกษา ทำให้มีทางเลือกในการประกอบอาชีพน้อย หรือขาดโอกาสในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนเนื่องจากขาดสินทรัพย์ในการค้ำประกัน และมักถูกมองว่าเป็นกลุ่มที่เสี่ยงต่อการขาดทุนสูง
- 3) คนจนส่วนใหญ่มีนิสัยหรือยึดทัศนคติที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาตนเอง เช่น มีนิสัยเกียจคร้านและไม่พึ่งพาตนเอง ใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย รักความสบาย (จึงไม่นิยมทำงานในภาคเกษตรกรรม เพราะเห็นเป็นงานที่หนักแต่มีรายได้น้อย)
- 4) คนจนส่วนใหญ่มีภาระที่ต้องรับผิดชอบสูง เนื่องจากครอบครัวคนจนมักมีลูกมากหรือสมาชิกในครอบครัวส่วนใหญ่ที่ไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้ เนื่องจากพิการหรือเจ็บป่วย
- 5) คนจนส่วนใหญ่มีภาระด้านหนี้สิน ที่ตกทอดลงมาตั้งแต่รุ่นพ่อแม่ ทำให้อับจนหนทางมากขึ้น

ปัจจัยภายนอก

- 1) สภาพแวดล้อมภายในชุมชนไม่น่าอยู่และไม่ถูกสุขลักษณะ ทำให้เป็นแหล่งแพร่ของเชื้อโรค ส่งผลให้คนในชุมชนมีสุขภาพอ่อนแอและมีประสิทธิภาพในการทำงานลดลง ขณะที่ในบางชุมชนประสบกับปัญหาอาชญากรรม และยาเสพติด ทำให้อัตราความเสี่ยง ในการดำรงชีวิตของคนในชุมชนมีสูง
- 2) ชุมชนขาดกระบวนการเรียนรู้การบริหารจัดการองค์กรภายในชุมชน เพราะขาดความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ขาดการเรียนรู้ต้นแบบจากชุมชนที่เข้มแข็งและขาดข้อมูลข่าวสาร

ผลกระทบจากภายนอก

- 1) ความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศ และภัยธรรมชาติ
- 2) วิกฤตเศรษฐกิจ และความแปรปรวนของราคาผลผลิตในตลาดโลก
- 3) ความทรุดโทรม/ร่อยหรอของแหล่งทรัพยากร

นโยบายภาครัฐในอดีตที่มีผลต่อคนจน

1) นโยบายที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของคนจน

1.1) นโยบายด้านการศึกษาไม่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตของคนจน เช่น นโยบายที่รัฐส่งเสริมเป็นนโยบายเน้นความรู้ ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรตายตัวหรือเป็นความรู้ในแง่ทฤษฎีที่ไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงหรือไม่มีประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของคนจน

1.2) นโยบายที่ไม่เอื้อต่อการเข้าถึงทรัพยากรของคนในท้องถิ่น เช่น พรบ.ป่าสงวน ที่ทำให้คนจนไม่สามารถเข้าถึงทรัพยากรในท้องถิ่นของตน หรือเข้ามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรท้องถิ่นได้

2) นโยบายที่สร้างความไม่สมดุลระหว่างภาคเกษตรกรรมและภาคอุตสาหกรรม

2.1) แนวทางการพัฒนาที่ให้ความสำคัญกับภาคอุตสาหกรรมมากกว่าภาคเกษตรกรรม ทำให้คนจน (โดยเฉพาะในชนบท) ไม่เห็นความสำคัญของการทำการเกษตร อันเป็นอาชีพหลักของประชากรในประเทศ

2.2) แนวทางการพัฒนามุ่งสร้างความสำเร็จในเมืองมากกว่าในชนบท ทำให้คนจนในชนบทส่วนใหญ่อพยพเข้ามาหางานทำในเมืองทำให้เกิดความไม่สมดุลและเป็นปัญหาต่อการพัฒนาเช่น เกิดปัญหาด้านที่อยู่อาศัยหรือชุมชนแออัดในเมือง ขณะที่พื้นที่ในชนบทถูกทิ้งให้รกร้าง

3) นโยบายที่ไม่เป็นธรรม

3.1) นโยบายเอื้อประโยชน์ต่อนักลงทุนรายใหญ่ เช่น นโยบายด้านแรงงานต่างด้าว ที่รัฐมุ่งสนองผลประโยชน์ของนักลงทุนรายใหญ่ที่ต้องการให้มีการโยกย้ายแรงงานต่างด้าวอย่างเสรีเพื่อลดต้นทุนในการผลิต ทำให้แรงงานเหล่านี้มาแย่งชิงโอกาสของแรงงานคนจนที่เป็นคนไทย

3.2) นโยบายเอื้อประโยชน์ต่อผู้มีอิทธิพลและนักการเมือง เช่น การที่กลุ่มนักการเมืองและผู้มีอิทธิพลใช้อำนาจอิทธิพลที่มีอยู่ให้นักธุรกิจเช่าที่ดินที่อยู่ในความดูแลของหน่วยงานราชการแทนที่จะมาจัดสรรให้เป็นที่อยู่ของคนจน

4) นโยบายที่ไม่ยั่งยืน

4.1) นโยบายที่ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมต่อทรัพยากรธรรมชาติ เช่น นโยบายส่งออกพืชเชิงเดี่ยว ทำให้ชาวบ้านหันมาปลูก พืชเชิงเดี่ยวเพื่อผลกำไรทางเศรษฐกิจ ซึ่งก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรดิน

4.2) นโยบายที่ขาดการวางแผนในระยะยาว เนื่องจากการดำเนินงานของรัฐส่วนใหญ่ขาดการติดตามประเมินผลและขาดการวางแผนแก้ปัญหาในระยะยาว

4.3) การขาดมาตรการในการควบคุมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติโดยหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐ ขาดมาตรการในการควบคุมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมร่วมกัน

4.4) นโยบายที่สร้างนิสัย "การรอรับความช่วยเหลือ" จากภาครัฐ เช่น นโยบายหาเสียงของนักการเมืองมีส่วนสร้างนิสัย"การรอรับความช่วยเหลือ" จากภาครัฐในหมู่คนจน

5) การบริหารจัดการของรัฐ

5.1) การขาดบูรณาการในการแก้ไขปัญหาระหว่างหน่วยงาน ทำให้การดำเนินงานแก้ปัญหาของหน่วยงานต่างๆ ไม่สอดคล้องหรือซ้ำซ้อนกัน

5.2) งบประมาณช่วยเหลือมีจำกัด หรือมีการเล่นพรรคเล่นพวกในการจัดสรรงบประมาณ

5.3) วิธีการเผยแพร่ข้อมูลไม่มีประสิทธิภาพในการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย

5.4) การดำเนินการของรัฐไม่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน เนื่องจากรัฐเคยชินกับบทบาทของการเป็นผู้สั่งการ

1.2.7.2 สาเหตุของความยากจนจากเอกสารงานวิจัยที่ได้รับการสนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

สาเหตุของความยากจนตกงานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (พิทักษ์สิทธิ์และคณะ, 2543)

พื้นฐานของครัวเรือนมีฐานะยากจน พื้นน้อยมาก มีอัตราส่วนผู้เป็นภาระสูง ระดับการศึกษาต่ำ ขาดผู้นำครอบครัว การวางแผนจัดการชีวิตไม่ดี การไม่มีที่ดินของตนเองหรือมีที่ดินน้อย การวางแผนจัดการที่ดินไม่ดีทำให้ประสิทธิภาพการผลิตต่ำ ขาดการเข้าถึงแหล่งข้อมูลและขอความช่วยเหลือจากหน่วยงาน การไม่ได้รับโอกาสจากสังคมเท่าที่ควรอาชีพที่ทำไม่แน่นอน และมีชั่วโมงการทำงานต่ำ ตลอดจนมีความพิการและเจ็บป่วยเรื้อรังสูง

การศึกษาสาเหตุของความยากจนโดยใช้แบบจำลองโลจิส พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อความยากจน ได้แก่ จำนวนวันทำงานของสมาชิกในครัวเรือน อายุของหัวหน้าครัวเรือน และมูลค่าทรัพย์สิน (บ้าน) ของครัวเรือน

สาเหตุของความยากจนตกงานในภาคใต้ (ศิริรัตน์และคณะ, 2543)

ไม่มีงาน ขาดแคลนทรัพย์สินและมีลูกมาก สาเหตุของความยากจนจากข้อมูลเชิงปริมาณ คือ โอกาสและความสามารถในการทำงาน การขาดแคลนทุนและทรัพย์สิน หนี้สินมาก ปัญหาเกี่ยวกับลูก

สาเหตุของความยากจนตกงานในภาคกลาง (สมจินต์และคณะ, 2543)

- การขาดที่ดินทำกิน ทำให้ไม่มีทางเลือกในการประกอบอาชีพ ต้องไปทำงานรับจ้างแต่ไม่มีการศึกษาหรือการอบรม จึงมีงานทำไม่เต็มที่ รายได้น้อย เงินออมไม่มี จึงไม่มีโอกาสฟื้นตัว

- มีที่ดินไม่ใหญ่พอหรือต้องไปเช่าที่ดิน จึงไม่ต้องการลงทุนเพื่อปรับที่ดิน ทำให้การผลิตไม่มีประสิทธิภาพ ผลผลิตน้อยต้นทุนต่อหน่วยสูง รายได้สุทธิไม่มีหรือน้อย ไม่มีโอกาสฟื้นตัว
- ขาดการศึกษาอบรม ไม่ค่อยมีงานรองรับ ไม่เห็นทางที่จะประกอบอาชีพที่มีรายได้สม่ำเสมอ การรับจ้าง

ทั่วไปไม่แน่นอนชั่วโมงการทำงานต่ำ รายได้น้อยและรายได้ทางการเกษตรไม่มีเสถียรภาพ ค่าใช้จ่ายสูงหนี้สินมาก ไม่มีโอกาสฟื้นตัว

- ภาระในการเลี้ยงดูสมาชิกในครัวเรือนสูงทั้งด้านสุขภาพและการครองชีพ รายจ่ายครัวเรือนสูงไม่อาจมีเงินออมได้
- ผู้นำครัวเรือนมองไม่เห็นทางออก ไม่มีความหวัง จึงขาดพลังที่จะคิดไปข้างหน้า คิดเพียงให้อยู่รอดไปแต่ละวัน

1.2.8 แนวทางแก้ไขปัญหาคายากจนขององค์กรต่างๆ

1.2.8.1 งานวิจัยของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

ในปัจจุบันประเทศไทยได้เน้นมาแก้ไขปัญหาความยากจนที่เกิดจากปัจจัยภายในบุคคล โดยการเปิดโอกาสด้านต่างๆ ให้กับคนจนมากขึ้น ทั้งโอกาสทางสังคม โดยการสร้างระบบประกันสังคม และระบบค้ำชวยความคุ้มครองทางสังคมต่างๆ ขยายโอกาสทางเศรษฐกิจโดยการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพ พัฒนาตลาด และให้เงินทุนกู้ยืมต่างๆ รวมถึงโอกาสทางการเมืองในแง่ของการกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่น ให้ท้องถิ่นเรียนรู้ในการแก้ไขปัญหาความยากจนด้วยตนเองมากขึ้น ส่วนปัญหาที่เกิดจากปัจจัยภายนอกแก้ไขโดยการบูรณาการแผนงานและงบประมาณต่างๆ เข้าด้วยกัน เพื่อความเป็นเอกภาพและประสิทธิภาพในการดำเนินการ นอกจากนี้การพัฒนาเศรษฐกิจจะสร้างความสมดุลโดยรักษาเศรษฐกิจในระดับมหภาคให้มีเสถียรภาพและมุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับฐานรากให้สามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน

1.2.8.2 งานศึกษาวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

1. การส่งเสริมนโยบายเศรษฐกิจมหภาคให้เอื้อต่อการแก้ไขปัญหาความยากจน
 - 1.1 ส่งเสริมนโยบายการพัฒนาประเทศที่สมดุล โดยการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจเพื่อให้เศรษฐกิจฐานรากมีความเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้มากขึ้น
 - 1.2 ส่งเสริมการเจริญเติบโตของภาคเศรษฐกิจที่คนจนส่วนใหญ่พึ่งพิง เช่น ภาคเกษตรกรรม อุตสาหกรรมการเกษตร ภาคการก่อสร้างและภาคบริการ
 - 1.3 ส่งเสริมนโยบายการเงินและการคลัง เช่น มาตรการภาษีที่เอื้อต่อวิสาหกิจ ชุมชน และระบบสินเชื่อรายย่อย (micro credit) การพิจารณาจัดเก็บภาษีที่ดินในอัตราก้าวหน้า และการเพิ่มรายจ่ายภาครัฐในการจัดบริการพื้นฐานทางสังคมแก่คนจนและผู้ด้อยโอกาส

1.4 ส่งเสริมนโยบายการค้าและการเงินระหว่างประเทศ เช่น ส่งเสริมการเปิดเสรีและการเจรจาการค้าที่ส่งผลดีแก่ภาคเกษตร และแรงงาน การลงทุนในสาขาที่เอื้อประโยชน์ต่อการแก้ไข ปัญหาความยากจน ได้แก่ กิจการที่มีมูลค่าเพิ่มแก่ผลผลิตภาคเกษตรและกิจการที่มีเทคโนโลยีระดับ กลางที่จ้างแรงงานฝีมือระดับต่ำไปฝึกอบรม

2. การเพิ่มศักยภาพและโอกาสของคนจน

2.1 พัฒนาระบบการเรียนรู้ เช่น การเปิดเวทีประชาคมท้องถิ่น การขยายเครือข่ายและศูนย์ การเรียนรู้ของชุมชน การถ่ายทอดความรู้จากปราชญ์ชาวบ้าน

2.2 พัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้เข้มแข็ง เช่น ส่งเสริมการรวมกลุ่มอาชีพที่สอดคล้องกับศักยภาพ ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมท้องถิ่น ส่งเสริมการทำเกษตรแบบยั่งยืน การพัฒนาผลิตภัณฑ์สู่ตลาด ภายใน/ต่างประเทศ ส่งเสริมการระดมเงินออมในชุมชน และสนับสนุนการใช้กระบวนการสหกรณ์

2.3 ปรับใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับเทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างเหมาะสม เช่น การประยุกต์ใช้ภูมิ ปัญญาท้องถิ่น เชื่อมโยงกับการผลิตและการพัฒนาในสาขาต่างๆ การวิจัยและพัฒนาต่อยอดภูมิ ปัญญาท้องถิ่นให้เกิดเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่เหมาะสมสามารถถ่ายทอดเชื่อมโยงสู่ชุมชนได้

2.4 เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เช่น การส่งเสริมการรวมตัวของชุมชนและประชา สังคม การมีแผนชุมชนอย่างเป็นองค์รวมที่มุ่งการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่เป็นหลัก

3. การพัฒนาระบบคุ้มครองทางสังคมและผู้ด้อยโอกาส

3.1 การพัฒนาระบบบริการทางสังคมให้เข้าถึงกลุ่มคนจนและผู้ด้อยโอกาส เช่น ขยายขอบเขต การประกันสังคมให้ครอบคลุมแรงงาน นอกระบบและการประกันการว่างงาน ปรับกฎระเบียบข้อ บังคับที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงบริการของคนจนและผู้ด้อยโอกาส

3.2 การจัดสวัสดิการสังคมให้มีความสอดคล้องกับปัญหาของกลุ่มเป้าหมายยากจนและผู้ด้อย โอกาส เช่น ส่งเสริมบทบาทของ อบต. องค์กรชุมชนและสถาบันต่าง ๆ ในชุมชนในการจัดสวัสดิ การโดยใช้ทุนที่มีอยู่ในรูปแบบต่าง ๆ ของท้องถิ่น ปรับปรุงกองทุนหมุนเวียน ที่มีอยู่ในระดับตำบล ให้มีเอกภาพ ส่งเสริมการจัดตั้งกองทุน

4. สวัสดิการโดยชุมชน

4.1 การเตรียมความพร้อมในการสร้างหลักประกันทางสังคมแก่ประชากรแต่ละช่วงวัย โดยเฉพาะการเตรียมความพร้อมและดูแลกลุ่มผู้สูงอายุ เช่น การประกันสุขภาพโดยสมัครใจและโดย การบังคับ การส่งเสริมกองทุนสำรองเลี้ยงชีพเพื่อให้มีการประกันตนสำหรับกลุ่มต่าง ๆ พิจารณา กำหนดมาตรการลดหย่อนทางภาษีเงินได้แก่ครอบครัวที่ดูแลผู้ด้อยโอกาสในครอบครัว

5. การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

5.1 ส่งเสริมให้ชุมชนมีบทบาทในการบริหารจัดการทรัพยากรในท้องถิ่น เช่น การกระจายอำนาจการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม และการเงินการคลังให้ท้องถิ่น

5.2 เร่งรัดการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นธรรมในเรื่องที่ดินทำกินและการจัดสรรน้ำ เช่น การกระจายการถือครองที่ดินและปฏิรูปที่ดินแก่เกษตรกรรายย่อยที่ยากจน การบริหารจัดการแหล่งน้ำที่มีอยู่ให้มีการนำมาใช้ประโยชน์ด้านเกษตรกรรม การผลิต การบริโภคอย่างเต็มประสิทธิภาพ

5.3 ปรับปรุงและเร่งรัดกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น พ.ร.บ.ป่าชุมชน พ.ร.บ.ทรัพยากรน้ำ พ.ร.บ.การประมง เป็นต้น

5.4 สร้างกลไกแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งจากกรแย่งชิงทรัพยากร เช่น การมีเวทีเปิดรับฟังความคิดเห็นของประชาชน การเร่งรัดให้มีสถาบันท้องถิ่นหรือคณะผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่นทำหน้าที่แก้ไขปัญหา

6. การปรับปรุงระบบบริหารภาครัฐเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน

6.1 การปรับกระบวนการตัดสินใจและบทบาทหน่วยงานภาครัฐ ทั้งหน่วยงานส่วนกลางและระดับท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาความยากจนจากการกำกับ ควบคุม มาเป็นการอำนวยความสะดวกสนับสนุนการสร้างเสริมเข้มแข็งของชุมชน และเครือข่ายชุมชน

6.2 การจัดทำแผนงาน/โครงการที่มีลักษณะเป็นองค์รวม โดยมีการประสานงานระหว่างหน่วยงานภาครัฐและภาคีการพัฒนา เพื่อจัดลำดับความสำคัญของโครงการและลดความซ้ำซ้อนในการดำเนินงานและใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

6.3 ปรับปรุงระบบงบประมาณ โดยเน้นผลงานและสนับสนุนการจัดสรรงบประมาณในลักษณะเน้นการอุดหนุนแก่ชุมชน

6.4 จัดทำโครงการใหม่ ๆ เช่น โครงการต่อยอดนโยบายต่าง ๆ ของรัฐบาล โครงการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าแก่ผู้ด้อยโอกาสในกลุ่มต่างๆ ที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจ

1.3 ยุทธศาสตร์ วิธีการแสวงหาทางออกต่อปัญหาความยากจน

ความเข้าใจต่อการแสวงหาทางออกของคนจนในชนบทอาจจำเป็นต้องพิจารณาว่า คนจนมีวิถีชีวิตอย่างไร และดำรงชีวิตอยู่ภายใต้ปัจจัยองค์ประกอบใดบ้าง ตลอดทั้งต้องพิจารณาคนจนทั้งมิติการเป็นปัจเจกบุคคลและและมิติที่เป็นสมาชิกของชุมชน ซึ่งกฤษฎา (2544) กล่าวว่าไว้ว่า สภาพดำรงชีพของคนจนในชุมชนท้องถิ่นชนบทพึ่งอยู่บนฐานสำคัญดังต่อไปนี้

- การผลิตในฐานะ “เกษตรกรรายย่อย” ในระบบเศรษฐกิจการตลาด
- การพึ่งพิงฐานทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งเป็นพื้นที่สาธารณะของชุมชน

- การพึ่งรายได้จากเมืองในรูปแบบการขายแรงงาน
- การอาศัยต้นทุนทางสังคมและวัฒนธรรมภายในชุมชน (เช่น การช่วยเหลือเกื้อกูล ฯลฯ)
- การพึ่งสวัสดิการจากรัฐในเรื่องการสุขภาพ การศึกษา ฯลฯ

ดังนั้น ทางออกของคนจนในชนบทอาจแบ่งได้ใน 2 ระดับคือ ระดับปัจเจกบุคคล และในระดับชุมชน/กลุ่ม

1) ในระดับปัจเจกบุคคล

- การพึ่งรายได้จากเมืองในรูปแบบการขายแรงงาน
- การพึ่งพิงฐานทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งเป็นพื้นที่สาธารณะของชุมชน
- การอาศัยต้นทุนทางสังคมและวัฒนธรรมภายในชุมชน (เช่น การช่วยเหลือเกื้อกูล ฯลฯ)
- แสวงหารายได้จากเศรษฐกิจนอกระบบ เช่น ขายยาบ้า หว่ยเถื่อน โสเภณี อื่นๆ
- ทำเกษตรผสมผสาน วนเกษตร พุทธเกษตร โดยมีปราชญ์ชาวบ้านที่ล้มเหลวจากกลไกตลาด หันมาพึ่งตนเองโดยผสมผสานมิติเชิงนิเวศและศาสนา ซึ่งปราชญ์ชาวบ้านก็ได้พยายามขยายแนวคิดต่อให้เกิดเป็นกลุ่ม เครือข่าย

2) ในระดับชุมชน/กลุ่ม/เครือข่าย

2.1 สร้างระยะห่างจากระบบเศรษฐกิจการตลาด

แนวการพัฒนาเกษตรทางเลือก ธุรกิจชุมชน ลังจะออมทรัพย์ ตลาดทางเลือก ภายใต้ระบบเศรษฐกิจชุมชน ที่เน้นการพึ่งตนเองทั้งด้านการผลิต-การตลาดของตนเองให้ได้ในระดับหนึ่งแล้วจึงเชื่อมกับกลไกตลาดหลัก โดยพยายามไม่ให้กลไกตลาดมาเป็นตัวควบคุมวิถีทางเศรษฐกิจอย่างเบ็ดเสร็จ

2.2 ต่อสู้ภายใต้ระบบเศรษฐกิจการตลาด

- เกษตรกรส่วนใหญ่ของประเทศที่เผชิญการจู่โจมกับการพัฒนากระแสหลัก ต่างพยายามดิ้นรนปรับตัวเองให้อยู่รอดในระบบตลาด แต่ก็เริ่มประสบความล้มเหลวลงทุกขณะ รูปธรรมจากการอพยพเข้ามาขายแรงงานในเมือง การขายที่ปรับตนเองเป็นผู้เช่าหนาหน่วยงานรัฐเองก็พยายามเข้าไปส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกร เช่น กลุ่มเลี้ยงวัว กลุ่มผักกางมุ้ง กลุ่มสหกรณ์ เป็นต้น แต่โดยรวมกลุ่มเกษตรกรจัดตั้งโดยภาครัฐเหล่านี้ก็ยิ่งประสบความล้มเหลวเป็นอันมาก และบางส่วนก็ถูกใช้เป็นกลุ่มทดลองพืชพันธุ์ใหม่ๆที่เตรียมส่งเสริม โดยที่ไม่มีความแน่นอนเรื่องการผลิตและการตลาด

- เกษตรกรที่ล้มเหลวจากระบบและเห็นปัญหามาจากนโยบายการพัฒนาของรัฐ เกิดการรวมตัวเป็นเครือข่ายที่พยายามจะสู้ในระบบกลไกตลาด แต่เน้นการเข้าไปต่อรองรัฐบาล เช่น สกย.อ. สร้างกลุ่มองค์กรเครือข่ายเพื่อต่อรองภายใต้ระบบเดิม เช่น เรียกร้องเรื่องปลดหนี้สิน การ

ประกันราคาพืชผล เป็นต้น

2.3 ต่อสู้เพื่อปกป้องทรัพยากร/สิทธิชุมชน

เมื่อปัญหาความยากจนมิได้มีมิติแค่เพียงรายได้น้อยหรือไม่มีข้าวกิน แต่เป็นปัญหาในเชิงการเมืองและวัฒนธรรมที่คนท้องถิ่นชายขอบถูกเก็บกดปิดกั้นในการเข้าถึงและใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นเอง รวมทั้งถูกกระทำด้วยความรุนแรงจากโครงการของรัฐและทุนที่เข้าแย่งชิงทรัพยากรจากชนบท จึงได้เกิดเครือข่ายชาวบ้านในการต่อสู้ปกป้องสิทธิชุมชนต่อฐานทรัพยากรของตนเอง ได้แก่ เครือข่ายเกษตรกรรมภาคเหนือ สมัชชาชนวนาชาวไร่อีสาน สมาพันธ์ประมงพื้นบ้านภาคใต้ สมัชชาคนจน ที่ผลักดันต่อรัฐและสังคมในการปรับเปลี่ยนเชิงโครงสร้าง เพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นมีที่ยืนในสังคม หรือที่เรียกกันว่า “สิทธิชุมชน”

บทที่ 2

กระบวนการดำเนินงาน

2.1. การประสานภาคี/ความร่วมมือระหว่างภาคประชาชน ภาครัฐ และ ภาควิชาการ

2.1.1 แนวคิด และหลักการในการบูรณาการเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน

2.1.1.1 แนวคิด

1) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ได้กำหนดการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นพึ่งตนเองและตัดสินใจในกิจการท้องถิ่นได้เอง และให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การตัดสินใจทางการเมือง การวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง

2) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 ได้กำหนดยุทธศาสตร์การจัดการเชิงพื้นที่ในมิติใหม่ ด้วยการพัฒนาระบบการชุมชนเข้มแข็งให้เกิดพลังของคนในชุมชน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบในการพัฒนา แก้ไขปัญหา และสามารถดำรงชีวิตเป็นรากฐานที่มั่นคงของสังคม โดยการสนับสนุนให้ชุมชนจัดทำแผนชุมชนอย่างมีส่วนร่วม ที่นำศักยภาพ ปัญหาวิเคราะห์ กำหนดกิจกรรมดำเนินงานตามความสามารถของชุมชน โดยพึ่งพาทรัพยากรที่มีอยู่เป็นหลัก ภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม

3) การแก้ไขปัญหาความยากจน จึงต้องมุ่งเสริมสร้างความสามารถในการจัดการปัญหาชุมชน โดยชุมชนและเพื่อชุมชน โดยใช้ทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรม ทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นศักยภาพของชุมชนมาสร้างกระบวนการพัฒนา การเรียนรู้ของชุมชนร่วมกัน โดยการจัดทำแผนชุมชนเพื่อใช้เป็นแนวทางการพัฒนาและแก้ไขปัญหา ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างชุมชนที่เข้มแข็งและเอาชนะความยากจน

2.1.1.2 หลักการ

การบูรณาการจังหวัด เพื่อความเข้มแข็งของชุมชนและเอาชนะความยากจน มีหลักการสำคัญ 3ประการได้แก่

1) ใช้พื้นที่เป็นตัวตั้ง ชุมชนเป็นศูนย์กลาง ชาวบ้านเป็นเจ้าของ ทำการพัฒนาให้เป็นไปตามความต้องการของชุมชนมากกว่าการตอบสนองวัตถุประสงค์ของหน่วยงานสนับสนุนภายนอก

2) รวมพลังทุกภาคส่วนของสังคม ทั้งภาครัฐ ภาคประชาชน ภาควิชาการและภาคีการพัฒนาอื่นๆ สนับสนุนกระบวนการทัศน์และการบริหารการพัฒนารูปแบบใหม่

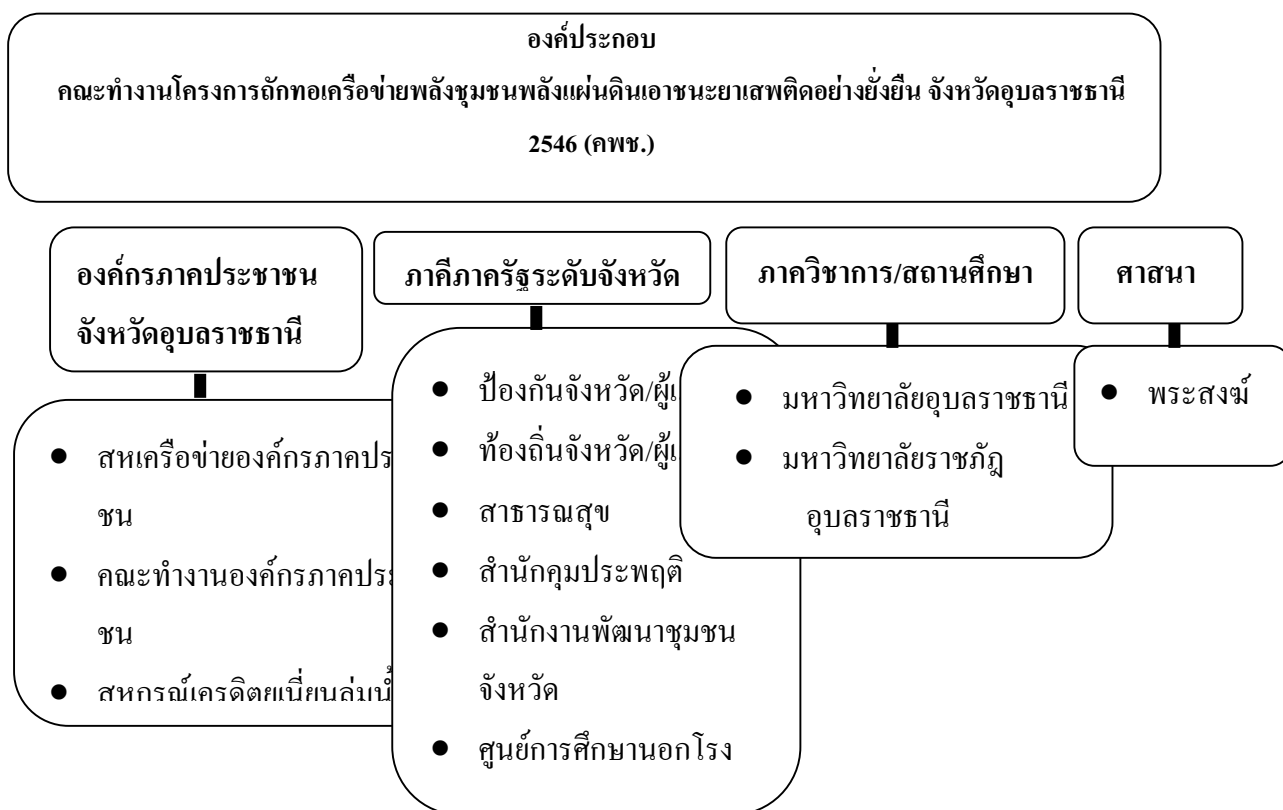
3) การบูรณาการกระบวนการ บุคลากร แผนงาน และงบประมาณของหน่วยงานสนับสนุน มุ่งสู่การแก้ไขปัญหาแบบองค์รวม โดยมีกลุ่มคนเป้าหมายและพื้นที่เป้าหมายที่ชัดเจน

2.1.2 บริบทความเป็นมาของโครงการนำร่อง การบูรณาการการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ จังหวัดอุบลราชธานี

2.1.2.1 ฐานเดิมโครงการถักทอเครือข่ายพลังชุมชนพลังแผ่นดินเอาชนะยาเสพติดอย่างยั่งยืน 2546 (คพช.)

ผลจากนโยบายรัฐบาลประกาศสงครามขึ้นแตกหักเอาชนะยาเสพติด ในปี 2546 โดยมี คพช. ซึ่งเป็นองค์กรภาคประชาชนเป็นเจ้าภาพหลัก ทำงานร่วมกับภาครัฐและทุกภาคส่วนเพื่อผนึกกำลังร่วมแก้ไขปัญหายาเสพติด ในขณะที่รัฐใช้มาตรการทางกฎหมายและการปราบปราม องค์กรภาคประชาชนใช้หลัก “ชุมชนเอื้ออาทร” จังหวัดอุบลราชธานีได้ดำเนินกิจกรรม คพช. ใน 242 พื้นที่ (ตำบล/เทศบาล) 20 อำเภอ และ 5 กิ่งอำเภอ มีกลไกในการขับเคลื่อนมีคณะทำงานระดับจังหวัด ระดับอำเภอ ระดับตำบล ระดับหมู่บ้าน

องค์ประกอบของกลไกในการขับเคลื่อน มีตัวแทนจากทุกภาคส่วน ทำงานแบบบูรณาการ บนพื้นฐานของความหลากหลายขององค์กร แต่มีภารกิจและเป้าหมายเดียวกันเพื่อผนึกกำลังแก้ไขและเอาชนะปัญหายาเสพติด

รูปที่ 2.1 องค์ประกอบคณะกรรมการถักทอเครือข่ายพลังชุมชนพลังแผ่นดินเอาชนะ ยาเสพติด อย่างยั่งยืน จังหวัดอุบลราชธานี 2546

ตามคำสั่งสำนักงานโครงการถักทอเครือข่ายพลังชุมชนพลังแผ่นดินที่ 40/2546 วันที่ 1 กรกฎาคม 2546 โดยนายแพทย์พลเดช ปิ่นประทีป ผู้อำนวยการโครงการถักทอเครือข่ายพลังชุมชน

พลังแผ่นดิน เอาชนะยาเสพติดอย่างยั่งยืน ได้แต่งตั้งคณะทำงานโครงการฯ ประจำจังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 25 คน ซึ่งมีองค์ประกอบจากตัวแทนภาคประชาชน ภาครัฐ นักวิชาการ สถาบันการศึกษา และสถาบันศาสนา (รูปที่ 2.1)

1) การกิจของคณะทำงานโครงการฯตามคำสั่งที่ 40/2546วันที่ 1 กรกฎาคม 2546

1. ประสานเครือข่ายชุมชนและภาคประชาสังคมในพื้นที่เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของโครงการฯในทุกกิจกรรมให้บรรลุตามวัตถุประสงค์

2. ร่วมกับเจ้าหน้าที่โครงการฯ ประจำจังหวัดในการกำหนดแผนปฏิบัติและงบประมาณสนับสนุนการ

3. สนับสนุนงานประสานพลังชุมชน พลังแผ่นดิน เพื่อเอาชนะยาเสพติดอย่างยั่งยืน ในกิจกรรมอื่นๆที่ สตส.จ.

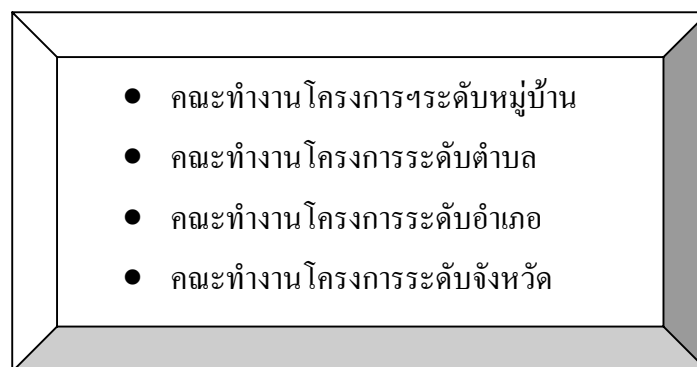
4. ให้มีผู้ประสานงานจังหวัด (นายอภิศักดิ์ แสนวงศ์) มีหน้าที่ประสานงานกับ สำนักงานโครงการฯ และกองอำนวยการประสานพลังแผ่นดินเอาชนะยาเสพติด (กอ.ปพส.)

หนังสือด่วนมากที่ มท. 0311.3/ ว 2322 วันที่ 8 กรกฎาคม 2546 โดยนายวันมูหะมัดนอร์ มะทา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เรื่องการประสานโครงการถักทอเครือข่ายพลังชุมชน พลังแผ่นดินเอาชนะยาเสพติดอย่างยั่งยืน แจ้งผู้ว่าราชการจังหวัด ผู้อำนวยการศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดจังหวัด เพื่อเป็นการทำงานประสานและบูรณาการกิจกรรมร่วมกันของโครงการประสานพลังแผ่นดินเอาชนะยาเสพติดกับโครงการถักทอเครือข่ายพลังชุมชน พลังแผ่นดินเอาชนะยาเสพติดอย่างยั่งยืน ขอให้ทางจังหวัด ศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติด ดำเนินการ คือ

1. อำนวยความสะดวกให้แก่คณะผู้ประสานโครงการถักทอเครือข่ายพลังชุมชน พลังแผ่นดิน ซึ่งประกอบด้วย บุคลากรอาสาสมัคร (ภาคประชาสังคมจากหน่วยงานองค์กรและสถาบันต่างๆ จังหวัดละ 5 คน ซึ่งจะเข้าพบผู้ว่าราชการจังหวัดภายในต้นเดือนกรกฎาคม เพื่อรายงานตัวและชี้แจงภารกิจตามโครงการ รวมทั้งขอรับทราบนโยบาย การทำงานของจังหวัด ตลอดจนข้อเสนอแนะต่างๆ ในการประสานการปฏิบัติงานภาคสนามทุกระดับ

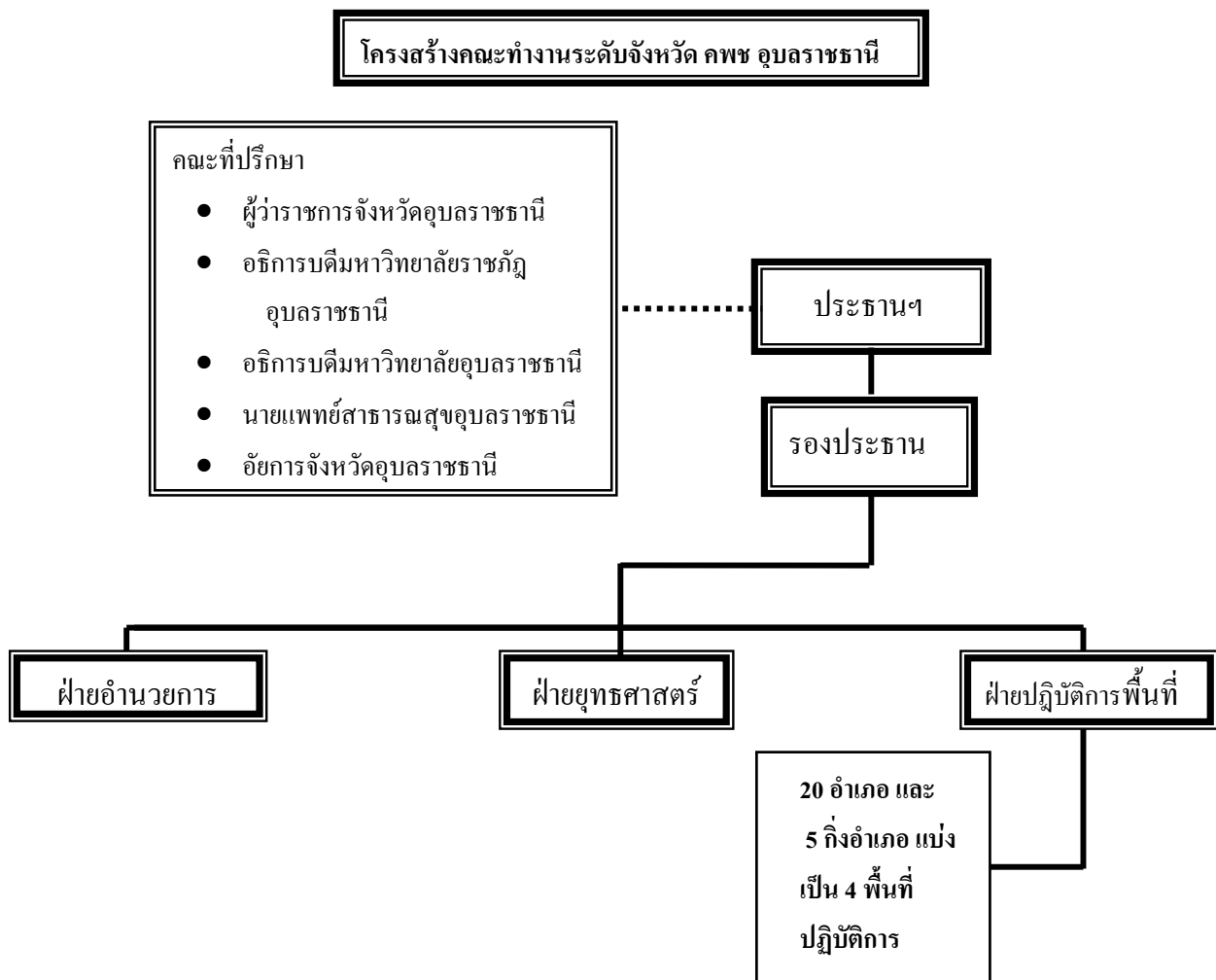
2. พิจารณาให้มีสำนักงานโครงการถักทอเครือข่ายพลังชุมชน พลังแผ่นดิน (ชั่วคราว) ใน ศตส.จ. และ ศตส.อ./กิ่ง อ.ตามความเหมาะสม เพื่อประสานการปฏิบัติงานและสนับสนุนความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับโครงการประสานพลังแผ่นดินเอาชนะยาเสพติดของกระทรวงมหาดไทย

2) รูปแบบการจัดกลไกและองค์กรขับเคลื่อนงานในจังหวัดอุบลราชธานี

โดยที่คณะทำงานทุกระดับประกอบด้วยภาคประชาชน ภาครัฐ ผู้นำท้องถิ่น และนักวิชาการ

3) รูปโครงสร้างกลไก /องค์กระดับจังหวัด ในรูปแบบคณะกรรมการ คพข อุบลราชธานี (รูปที่ 2.2)

รูปที่ 2.2 โครงสร้างกลไกองค์ประกอบคณะกรรมการโครงการถักทอเครือข่ายพลังชุมชนพลังแผ่นดินเอาชนะยาเสพติดอย่างยั่งยืน จังหวัดอุบลราชธานี 2546

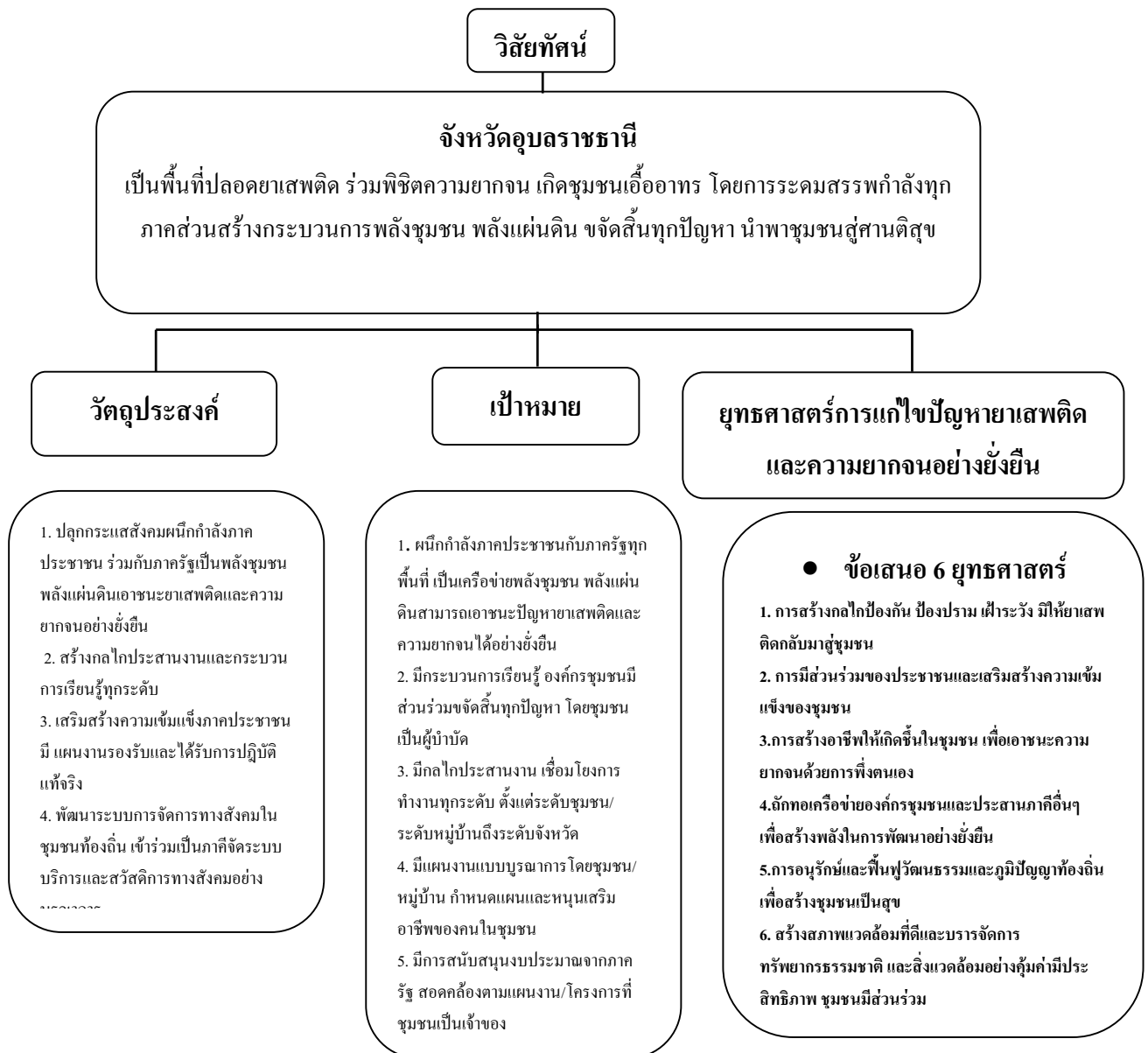
3) ข้อค้นพบและผลที่เกิดขึ้น

1. สาเหตุสำคัญประการหนึ่งของปัญหาเสพติด คือความยากจน
2. ตัวอย่างสำคัญการทำงานเชิงบูรณาการภาครัฐ ภาคประชาชน วิชาการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำท้องที่ ในระดับพื้นที่และระดับจังหวัด
3. กลไกหรือองค์การทำงานแบบใหม่ในรูปแบบคณะกรรมการมีภาคีหลากหลาย ต่างองค์กรแต่มีภารกิจและเป้าหมายร่วมกัน เอาชนะยาเสพติด ประชาชนและชุมชนมีส่วนร่วม
4. ระดับพื้นที่ คือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นท้องถิ่น เกิดการทำงานร่วมกับภาคประชาชนผู้นำท้องที่ ตัวแทนภาครัฐส่วนภูมิภาคในท้องถิ่น
5. มีพันธมิตรใหม่จากทุกภาคส่วนร่วมในการทำงานที่เป็นรูปธรรม

6. แผนยุทธศาสตร์จังหวัดภาคประชาชน พลังชุมชน-พลังแผ่นดิน ขจัดสิ้นปัญหายาเสพติด จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งเป็นผลจากการระดมความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ วิถีแก้ไขปัญหายา จากการจัดเวทีตำบล เวทีอำเภอบูรณาการ โดยมีตัวแทนทุกภาคส่วนเข้าร่วม

7. ภายได้แผนยุทธศาสตร์ดังกล่าว ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ วัตถุประสงค์ เป้าหมาย และ 6 ยุทธศาสตร์หลัก (รูปที่ 2.3)

8. ในวันที่ 3 ธันวาคม 2546 เป็นวันประกาศร่วมยึดพื้นที่คืนจากขบวนการยาเสพติด ถวาย เป็นราชสักการะโดยรัฐบาลและจังหวัด ทางคณะทำงานโครงการฯ ได้มอบแผน แผนยุทธศาสตร์ จังหวัดภาคประชาชน พลังชุมชน-พลังแผ่นดินอย่างเป็นทางการให้กับนายจิรศักดิ์ เกษณียบุตร ผู้ว่าราชการจังหวัด

รูปที่ 2.3 วิสัยทัศน์ วัตถุประสงค์ เป้าหมาย และ ยุทธศาสตร์ของโครงการถักทอเครือข่ายพลัง

ชุมชนพลังแผ่นดินเอาชนะยาเสพติดอย่างยั่งยืน จังหวัดอุบลราชธานี 2546

ดังนั้น โครงการถักทอเครือข่ายพลังชุมชนพลังแผ่นดินเอาชนะยาเสพติดอย่างยั่งยืน (คพช.) ในปี 2546 ถือว่าเป็นทุนทางสังคมร่วมระหว่างภาครัฐ ภาคประชาชน ภาควิชาการและภาคอื่นๆ ที่เกิดขึ้น ส่งผลต่อการผนึกกำลังกันอีกครั้งของภาคีในนาม “โครงการบูรณาการการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ ปี 2548” เพื่อการทำงานบูรณาการแก้ไขและเอาชนะปัญหาความยากจน

2.1.3 วัตถุประสงค์ของการดำเนินงานและการศึกษาวิจัย

1. เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้และบูรณาการการทำงานแก้ไขปัญหาบางส่วน และกระบวนการของภาครัฐ และภาคประชาชน
2. เพื่อพัฒนากลไกการทำงานในระดับจังหวัด อำเภอ และระดับพื้นที่
3. เพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการแก้ไขปัญาและความยากจนของจังหวัดอุบลราชธานี
4. เพื่อจัดตั้งเครือข่ายสมาชิกในระดับพื้นที่ให้มีส่วนร่วมโดยกระบวนการแก้ไขปัญาความยากจนทุกระดับ

2.1.4 เป้าประสงค์ของโครงการนำร่องการบูรณาการการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ จังหวัดอุบลราชธานี

1. แก้ปัญหาความยากจนในจังหวัด
2. มีระบบเฝ้าระวังและแก้ปัญหาความยากจน เพื่อป้องกันการกลับมาจนซ้ำอีก
3. มีการทำงานอย่างบูรณาการของทุกภาคส่วน

2.1.5 ระยะเวลาในการปฏิบัติงานและศึกษาวิจัย

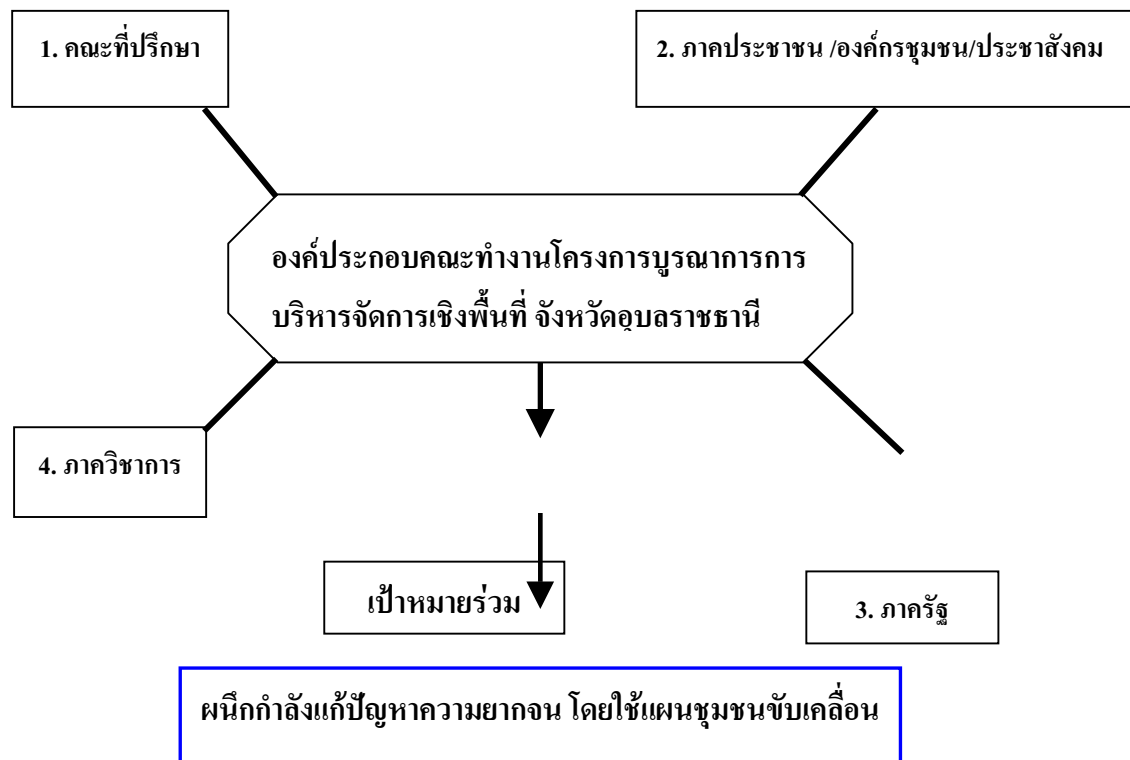
ระหว่างวันที่ 1 พฤษภาคม ถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2548

2.1.6 คณะทำงานโครงการนำร่อง การบูรณาการการบริหารจัดการเชิงพื้นที่

2.1.6.1 องค์ประกอบ

องค์ประกอบคณะทำงานโครงการบูรณาการการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ จังหวัดอุบลราชธานี แนวคิดส่วนหนึ่งมาจากประสบการณ์การทำงานในโครงการถักทอเครือข่ายพลังชุมชนพลังแผ่นดินเอาชนะยาเสพติดอย่างยั่งยืน ปี 2546 ผสมผสานกับแนวคิดการสร้างภาคีร่วมผนึกกำลังแก้ไขปัญาความยากจน ตามโครงการนำร่องบูรณาการการบริหารจัดการเชิงพื้นที่

องค์ประกอบคณะทำงานโครงการฯ เป็นลักษณะของภาคีและการทำงานแบบบูรณาการในทุก
ระดับ แสดงดังแผนภาพในรูปที่

รูปที่ 2.4 องค์ประกอบและเป้าหมายคณะทำงาน โครงการบูรณาการการบริหารจัดการเชิงพื้นที่
จังหวัดอุบลราชธานีในระยะเริ่มต้น

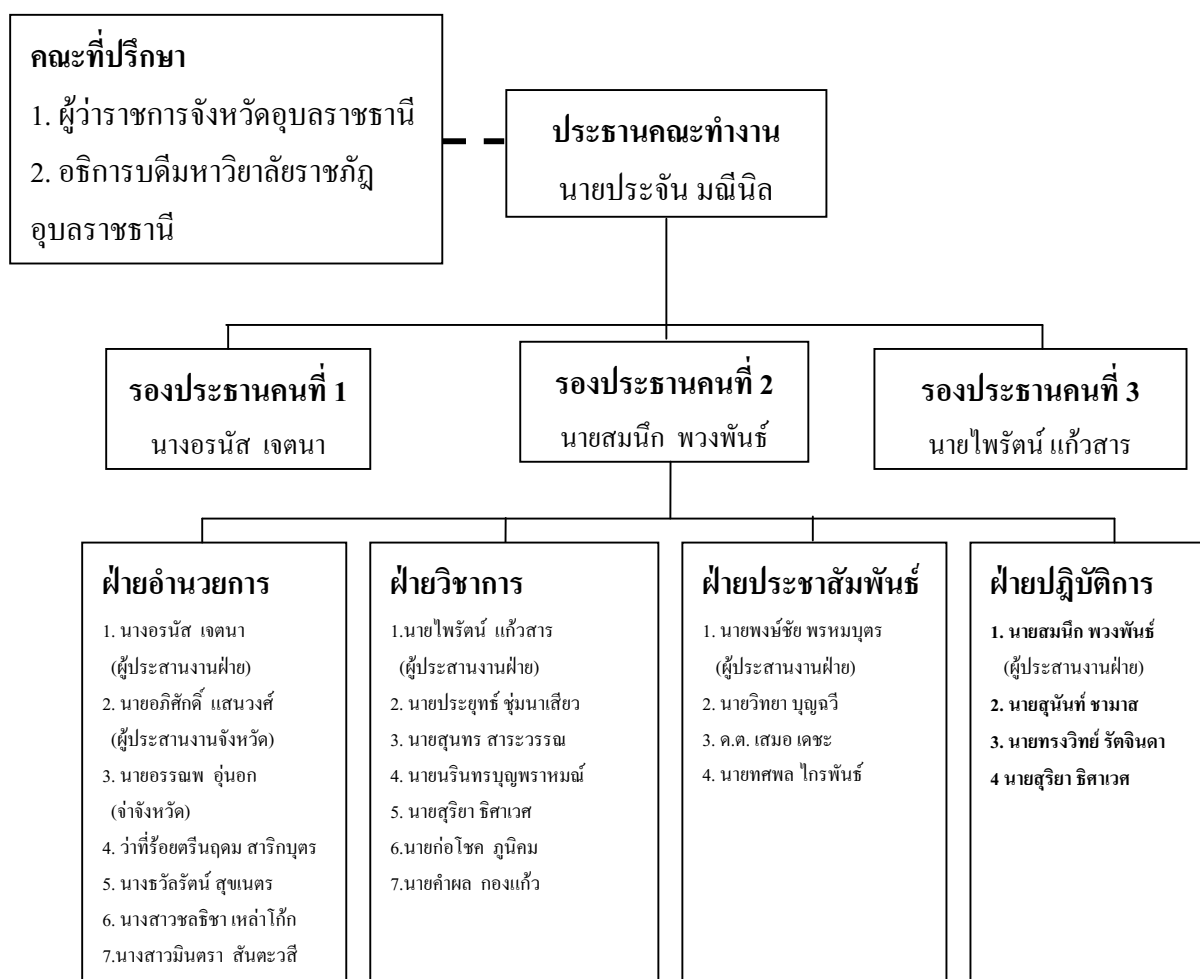
2.1.6.2 การบริหารจัดการ

● กลไกจังหวัด

กลไกจังหวัดหรือองค์กรในการขับเคลื่อนงานโครงการนำร่องบูรณาการการบริหารจัดการ
เชิงพื้นที่ จังหวัดอุบลราชธานี เป็นกลไกหรือองค์กรในรูปแบบของคณะทำงานโครงการนำร่องฯ ซึ่ง
มีหน่วยงานร่วมจากภาครัฐ ภาควิชาการ ภาคประชาชน จัดโครงสร้างคณะทำงานโครงการนำร่องฯ
ประกอบด้วย (รูปที่ 2.5)

1. คณะที่ปรึกษา
2. ประธานคณะทำงานร่วม
3. รองประธานคณะทำงาน 2 คน
4. ฝ่ายอำนวยการ
5. ฝ่ายวิชาการ
6. ฝ่ายประชาสัมพันธ์

7. ฝ่ายปฏิบัติการในพื้นที่ 4 เขต

รูปที่ 2.5 แผนภาพโครงสร้างการบริหารจัดการคณะกรรมการโครงการนำร่องการบูรณาการการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ จังหวัดอุบลราชธานี

● กลไกจังหวัดตามภาคีหน่วยงาน/องค์กร

ภายใต้โครงสร้างคณะกรรมการโครงการนำร่องบูรณาการการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ จังหวัดอุบลราชธานี หากแยกภาคีหน่วยงานที่เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการ สามารถแยกหน่วยงานองค์กรสังกัดได้ดังที่แสดงในตารางที่ 2.1

ตารางที่ 2.1 รายชื่อคณะกรรมการฯ จำแนกตามหน่วยงาน/ภาคีที่สังกัด

ลำดับที่	ชื่อ-สกุล	บทบาทตามโครงสร้าง ในคณะกรรมการ	หน่วยงานสังกัด	หมายเหตุ
1.	นายจิรศักดิ์ เกษณียบุตร	ที่ปรึกษาโครงการ	ปกครองจังหวัด อุบลราชธานี	ผู้ว่าราชการจังหวัด (เกษียณอายุ 30 ก.ย. 48)
2.	นายสุธี มากบุญ	ที่ปรึกษาโครงการ	ปกครองจังหวัด อุบลราชธานี	ผู้ว่าราชการจังหวัด (นับแต่เดือน ตุลาคม 2548)
3.	นายเกษม บุญรัมย์	ที่ปรึกษาโครงการ	มหาวิทยาลัยราชภัฏ อุบลราชธานี	อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏ อุบลราชธานี
4.	นายประกอบ วิโรจนกูฏ	ที่ปรึกษาโครงการ	มหาวิทยาลัย อุบลราชธานี	อธิการบดีมหาวิทยาลัย อุบลราชธานี
5.	นายแก่น มีสิทธิดี	ที่ปรึกษาโครงการ	สนง.พัฒนาชุมชน จังหวัดอุบลราชธานี	พัฒนาการจังหวัดอุบลราชธานี
6.	นายประจัน มณีนิล	ประธานคณะกรรมการ	มหาวิทยาลัย อุบลราชธานี	รองอธิการบดีมหาวิทยาลัย อุบลราชธานี
7.	นางอรนัศ เจตนา	รองประธานคณะกรรมการ / ผู้ประสานงาน ฝ่ายอำนวยการ	สำนักงานคุมประพฤติ จังหวัดอุบลราชธานี	ภาคีภาครัฐ / คณะทำงานโครงการ การถักทอเครือข่ายพลังชุมชน พลังแผ่นดิน ปี 2546
8.	นางสาวมินตรา สันตะสี	ฝ่ายอำนวยการ	สำนักงานคุมประพฤติ จังหวัดอุบลราชธานี	ภาคีภาครัฐ / คณะทำงานโครงการ การถักทอเครือข่ายพลังชุมชน พลังแผ่นดิน ปี 2546
9.	นายสมนึก พวงพันธ์	รองประธานคณะกรรมการ / ผู้ประสานงาน ฝ่ายปฏิบัติการและเขต พื้นที่ 3	องค์กรภาคประชาชน	ภาคประชาชน/ คณะทำงาน โครงการถักทอเครือข่ายพลังชุมชน พลังแผ่นดิน ปี 2546
10.	นายไพรัตน์ แก้วสาร	รองประธานคณะกรรมการ ทำงาน / ฝ่ายวิชาการ	คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัย อุบลราชธานี	นักวิชาการ
11.	นายอรรถพล อุ่นอก	ฝ่ายอำนวยการ	ที่ทำการปกครอง จังหวัด	เจ้าจังหวัด/ ภาคีภาครัฐ / ศตจ. จ
12.	ว่าที่ร.ต.นฤดม สาริกบุตร	ฝ่ายอำนวยการ / ฝ่ายวิชาการ	มหาวิทยาลัยราชภัฏ อุบลราชธานี	นักวิชาการ
13.	นายอภิศักดิ์ แสนวงศ์	ผู้ประสานงานโครงการ จังหวัดอุบลราชธานี	องค์กรภาคประชาชน	ภาคประชาชน/ ผู้ประสานงาน โครงการถักทอเครือข่ายพลังชุมชน พลังแผ่นดิน ปี 2546

ตารางที่ 2.1 รายชื่อคณะกรรมการฯ จำแนกตามหน่วยงาน/ภาคีที่สังกัด (ต่อ)

ลำดับ ที่	ชื่อ-สกุล	บทบาทตามโครงสร้าง ในคณะกรรมการ	หน่วยงานสังกัด	หมายเหตุ
14.	นางสาวชลธิชา เหล่าไกร	ฝ่ายอำนวยการ(ธุรการ/ การเงิน)	ภาคประชาชน	เจ้าหน้าที่ประจำโครงการ
15.	นางสาวดวงเดือน หลงทอน	ฝ่ายอำนวยการ(ธุรการ/ การเงิน)	ภาคประชาชน	เจ้าหน้าที่ประจำโครงการ
16.	นางธวัลรัตน์ สุขเนตร	ฝ่ายอำนวยการ	มหาวิทยาลัยราชภัฏ อุบลราชธานี	นักวิชาการ
17.	นายประยุทธ์ ชุ่มนาเสียว	ผู้ประสานงานฝ่ายวิชา การ	องค์กรภาคประชาชน	ภาคประชาชน/คณะกรรมการ โครงการถักทอเครือข่ายพลัง ชุมชน พลังแผ่นดิน ปี 2546
18.	นายสุนทร สาระวรรณ	ฝ่ายวิชาการ	นักวิชาการอิสระ	ภาคประชาสังคม
19.	นายวินิต บุญพราหมณ์	ฝ่ายวิชาการ	คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัย อุบลราชธานี	นักวิชาการ
20.	นายสุริยา ธิสาเวศ	ฝ่ายวิชาการ/ผู้ประสาน งานเขตพื้นที่ 4	สำนักงานพัฒนาชุมชน จังหวัดอุบลราชธานี	ภาคีภาครัฐ/นักวิชาการ พัฒนาชุมชน /คณะกรรมการ โครงการถักทอเครือข่ายพลัง ชุมชน พลังแผ่นดิน ปี 2546
21.	นายก่อโชค ภูนิคม	ฝ่ายวิชาการ	มหาวิทยาลัย อุบลราชธานี	นักวิชาการ
22.	นายพงษ์ชัย พรหมบุตร	ผู้ประสานงานฝ่าย ประชาสัมพันธ์	ข้าราชการเกษียณ	อดีตข้าราชการกรมป่าไม้
23.	นายวิทยา บุญฉวี	ฝ่ายประชาสัมพันธ์	องค์กรการเงินและสวัสดิ การชุมชน	ภาคประชาสังคม
24.	ด.ต. เสมอ เคชะ	ฝ่ายประชาสัมพันธ์	ข้าราชการเกษียณ	อดีตตำรวจมวลชนสัมพันธ์
25.	นายทศพล ไกรพันธ์	ฝ่ายประชาสัมพันธ์	องค์กรภาคประชาชน	ภาคประชาสังคม/คณะกรรมการ โครงการถักทอเครือข่ายพลัง ชุมชน พลังแผ่นดิน ปี 2546
26.	นายทรงวิทย์ รัตจินดา	ฝ่ายปฏิบัติการ/ประสาน พื้นที่โซนที่ 1	องค์กรภาคประชาชน	ภาคประชาชน
27.	นายสุนันท์ ชามาส	ฝ่ายปฏิบัติการ/ประสาน งานเขตพื้นที่ 2	องค์กรภาคประชาชน	ภาคประชาชน

โดยสรุปภาพรวมสัดส่วนของคณะทำงานโครงการนำร่องบูรณาการการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งมีจำนวน 20 คน ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนโครงการฯ ประกอบด้วย ส่วนของภาคประชาชนจำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 35.0 ภาควิชาการจากสถาบันการศึกษามีจำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 30.0 ภาครัฐ/ราชการจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 20.0 และคณะทำงานฯ อีก 3 คนมาจากนักวิชาการอิสระและข้าราชการที่เกษียณอายุ คิดเป็นร้อยละ 15.0 ตามลำดับ (ตารางที่ 2.2)

ตารางที่ 2.2 สัดส่วนของคณะทำงานโครงการนำร่องบูรณาการการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ จังหวัดอุบลราชธานี

บทบาทตามโครงสร้าง	ภาคประชาชน	ภาครัฐ/ราชการ	นักวิชาการจากสถาบันการศึกษา	นักวิชาการอิสระ	ข้าราชการเกษียณ	รวม
1.ที่ปรึกษา	-	5	-	-		5
2.คณะทำงาน	7	4	6	1	2	20
3.เจ้าหน้าที่ธุรการโครงการฯ	2	-	-	-	-	2

2.1.6.3 การแบ่งเขตพื้นที่

โครงการนำร่องบูรณาการการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ จังหวัดอุบลราชธานี

เขตพื้นที่ 1: จำนวน 7 ตำบล ใน 7 อำเภอ

- 1) ผู้รับผิดชอบ ฝ่ายปฏิบัติการ นายทรงวิทย์ รัตจินดา
ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ค.ต.เสมอ เดชะ
ฝ่ายวิชาการ นายสุนทร สารวรรณ

อำเภอ/กิ่งอำเภอ	ตำบล	จำนวนหมู่บ้าน	จำนวนประชากร ^{1/}
เมือง	หัวเรือ	15	9,128
เขื่องใน	หัวดอน	11	6,314
ม่วงสามสิบ	หนองเมือง	14	6,635
สำโรง	ค้อน้อย	17	5,416
วารินชำราบ	โนนผึ้ง	11	5,907
ดอนมดแดง	คำไฮใหญ่	10	4,608
เหล่าเสือโก้ก	หนองบก	13	6,934
รวม		91	44,842

^{1/} ข้อมูลทะเบียนราษฎร ณ เดือนกันยายน 2548

เขตพื้นที่ 2: จำนวน 6 ตำบลใน 6 อำเภอ

ผู้รับผิดชอบ ฝ่ายปฏิบัติการ นายสุนันท์ ชามาส
ฝ่ายประชาสัมพันธ์ นายทศพล ไกรพันธ์
ฝ่ายวิชาการ ว่าที่ร้อยตรีณฤตม สาริกบุตร

อำเภอ/กิ่งอำเภอ	ตำบล	จำนวนหมู่บ้าน	จำนวนประชากร ^{1/}
ตระการพืชผล	นาสะไม	13	6,100
กุศขำป๋วย	กาบิน	12	4,887
เขมราฐ	หนองผือ	13	9,244
โพธิ์ไทร	สำโรง	11	6,824
ศรีเมืองใหม่	เอือดใหญ่	8	5,416
นาตาล	พังเคน	18	10,466
รวม		75	42,937

^{1/} ข้อมูลทะเบียนราษฎร ณ เดือนกันยายน 2548

เขตพื้นที่ 3: จำนวน 6 ตำบลใน 6 อำเภอ

ผู้รับผิดชอบ ฝ่ายปฏิบัติการ นายสมนึก พวงพันธ์
ฝ่ายประชาสัมพันธ์ นายวิทยา บุญฉวี
ฝ่ายวิชาการ นายนรินทร์ บุญพราหมณ์

อำเภอ/กิ่งอำเภอ	ตำบล	จำนวนหมู่บ้าน	จำนวนประชากร ^{1/}
เดชอุดม	กุศประทาย	20	10,500
บุญศรี	โพนงาม	13	8,645
นาจะหลวย	โนนสวรรค์	9	5,420
น้ำยืน	โชน	10	6,375
ทุ่งศรีอุดม	หนองอ้อม	10	3,938
น้ำขุ่น	ไผ่บุลย์	15	7,260
รวม		77	42,138

^{1/} ข้อมูลทะเบียนราษฎร ณ เดือนกันยายน 2548

เขตพื้นที่ 4 จำนวน 6 ตำบลใน 6 อำเภอ

ผู้รับผิดชอบ ฝ่ายปฏิบัติการ นายสุริยา ธิสาเวช
ฝ่ายประชาสัมพันธ์ นายพงษ์ชัย พรหมบุตร
ฝ่ายวิชาการ นายไพรัตน์ แก้วสาร

อำเภอ/กิ่งอำเภอ	ตำบล	จำนวนหมู่บ้าน	จำนวนประชากร ^{1/}
พิบูลมังสาหาร	อ่างศิลา	12	7,945
สิรินธร	โนนก่อ	14	8,657
โขงเจียม	ห้วยยาง	10	7,887
ตาลชุม	นาคาย	13	6,806
สว่างวีระวงศ์	แก่งโดม	12	5,284
นาเยีย	นาเยีย	13	6,636
รวม		74	43,215

^{1/} ข้อมูลทะเบียนราษฎร ณ เดือนกันยายน 2548

หมายเหตุ

- 1) โครงการนำร่องบูรณาการการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ จังหวัดอุบลราชธานี มีพื้นที่ปฏิบัติการจำนวน 20 อำเภอ 5 กิ่งอำเภอ ซึ่งจะคัดเลือกชุมชนตัวแทนจากแต่ละเขตการปกครองเขตละ 1 ตำบล และทุกตำบลที่ได้รับเลือกจะมีการดำเนินกิจกรรมทุกหมู่บ้าน
- 2) ทั้ง 25 ตำบลที่ได้รับเลือก มีจำนวนหมู่บ้านเข้าร่วมทั้งสิ้นรวม 317 หมู่บ้าน
- 3) จำนวนบุคลากรในขณะทำงานระดับตำบล (ครู ก และ ครู ข) มีจำนวนดังนี้
 - ครู ก 5 คน x 25 ตำบล = 125 คน
 - ครู ข หมู่บ้านละ 10 คน x 317 หมู่บ้าน = 3,170 คน
- 4) กลุ่มเป้าหมายในการบันทึกข้อมูลรายรับ รายจ่าย และหนี้สิน
 - หมู่บ้านละ 100 ครัวเรือน x 317 หมู่บ้าน = 31,700 ครัวเรือน

2.2 การสร้างกลไกการทำงานและการเชื่อมโยงแผนกับองค์กรปกครองท้องถิ่น อำเภอ และ จังหวัด ในกระบวนการทำงานและเก็บรวบรวมข้อมูล

2.2.1 กลไกการบริหารจัดการในระดับจังหวัด

กลไกการบริหารจัดการระดับจังหวัด ในการบูรณาการการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ ประกอบด้วย คณะทำงาน และทีมงานต่างๆ ดังนี้

1) หน่วยประสานงานภาครัฐระดับจังหวัด

หน่วยประสานงานภาครัฐระดับจังหวัด หมายถึง หน่วยงานได้รับมอบหมายให้เป็นแกนกลาง ในระดับจังหวัด ทำหน้าที่ประสานงาน เตรียมการ และการบริหารจัดการโครงการนำร่อง การบูรณาการการจัดการเชิงพื้นที่ในจังหวัดที่ได้รับมอบหมายจากส่วนกลาง ทั้งนี้เพื่อให้การสนับสนุนและอำนวยความสะดวกแก่หน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคประชาชนภาควิชาการ และภาคการพัฒนาในระดับ จังหวัด ในการดำเนินกระบวนการบูรณาการจัดการเชิงพื้นที่ให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนด โดยในการดำเนินงาน ผู้ว่าราชการจังหวัดอุบลราชธานี ได้มอบหมายให้จังหวัดเป็นผู้ประสานงานร่วมกับกับคณะทำงานฝ่ายต่างๆ หน่วยงานภาครัฐระดับอำเภอ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยแต่ละหน่วยงานจะได้รับมอบหมายให้เป็นหน่วยประสานงานในจังหวัดที่กำหนด โดยมีบทบาทและภารกิจ ดังนี้

- เป็นแกนกลางและประสานงานเพื่อการสร้างความเข้าใจหน่วยงานและภาคีการพัฒนาที่เกี่ยวข้อง
- ประสานและอำนวยความสะดวกในการดำเนินงานของภาคีฯ และวิทยากรกระบวนการในพื้นที่ (ครู ก และครู ข) ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการบูรณาการการจัดการเชิงพื้นที่
- รายงานความก้าวหน้าผลการดำเนินงานบูรณาการการจัดการเชิงพื้นที่ที่อยู่ในความรับผิดชอบ เสนอต่อผู้ว่าราชการจังหวัดและหน่วยงานต้นสังกัด

2) คณะทำงานโครงการนำร่องการบูรณาการการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ จังหวัดอุบลราชธานี

คณะทำงานฯ ประกอบขึ้นด้วยบุคคลจากภาคีต่างๆ ทั้งภาคประชาชน ภาครัฐ และภาควิชาการ ที่มีความรู้และประสบการณ์ทั้งสังคมศาสตร์และเฉพาะสาขาที่แต่ละบุคคลถนัด รวมทั้งมีประสบการณ์ในกระบวนการบูรณาการการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ โดยคณะทำงานฯ จะร่วมกันกำหนดเป้าหมายการดำเนินการ และจัดทำแผนปฏิบัติการการดำเนินงานบูรณาการการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ และกำหนดแผนการใช้งบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานด้านต่างๆ

นอกจากนี้คณะทำงานฯ ได้แบ่งออกเป็นฝ่ายต่างๆ เพื่อให้มีความชัดเจนและเกิดประสิทธิภาพในการดำเนินงานและประสานงานดังนี้

2.1) ฝ่ายอำนวยการ:

- มีผู้ประสานงานจังหวัดเป็นผู้ทำหน้าที่เชื่อมประสานภาคีต่างๆ สนับสนุนและตรวจสอบการดำเนินงานของโครงการฯ และเป็นผู้ประสานงานเชิงนโยบายระหว่างโครงการฯ จังหวัดอุบลราชธานี กับโครงการฯ ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และส่วนกลาง
- เป็นแกนกลางบริหารจัดการ วางแผนงานด้านต่างๆ และงบประมาณร่วมกับหน่วยงานและภาคีที่เกี่ยวข้องลงสู่พื้นที่ เพื่อสนับสนุนการบูรณาการการจัดการเชิงพื้นที่
- ประสานและติดตามแผนปฏิบัติการ และแผนการใช้งบประมาณสนับสนุนการปฏิบัติงานของโครงการฯ ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและโปร่งใส

2.2) ฝ่ายปฏิบัติการ:

- เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบูรณาการการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ ให้แก่ชุมชนที่อยู่ในพื้นที่รับผิดชอบ
- ประสานงานกับเครือข่ายภาคีการพัฒนาในพื้นที่ เพื่อจัดตั้งเป็นทีมวิทยากรกระบวนการในระดับพื้นที่ (ครู ก และครู ข) และกำหนดแผนปฏิบัติการเพื่อบูรณาการการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ และนำสู่การจัดทำแผนชุมชนของพื้นที่ ไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนในการดำเนินงาน
- ประสาน อบต. และหน่วยงานภาครัฐที่ปฏิบัติงานอยู่ในพื้นที่เข้าร่วมในกระบวนการบูรณาการฯ ตั้งแต่เริ่มต้น เพื่อสร้างการความเข้าใจในแผนปฏิบัติงาน ชุมชนและเพื่อให้การกำหนดกิจกรรมในชุมชนและแผนชุมชนที่จัดทำขึ้นมีความเชื่อมโยงกับแผนพัฒนาของ อบต.และแผนงาน/โครงการของภาครัฐ
- จัดเวทีการเรียนรู้ วิเคราะห์/สังเคราะห์ข้อมูลภาพรวมระดับตำบลเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนา และแก้ไขปัญหาคความยากจนของชุมชน

2.3) ฝ่ายวิชาการ

- ร่วมทำงานกับฝ่ายปฏิบัติการและทีมวิทยากรกระบวนการ ในการดำเนินงานระดับพื้นที่
- ให้การสนับสนุนทางด้านวิชาการแก่คณะทำงานฯ และชุมชน
- วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากชุมชน

2.4) ฝ่ายประชาสัมพันธ์:

- จัดทำแผนปฏิบัติการด้านประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการบูรณาการการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ เพื่อประชาสัมพันธ์ข้อมูลและสารสนเทศไปยังกลุ่มเป้าหมายต่างๆ ในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับ

ส่วนกลางถึงระดับท้องถิ่น เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจและสร้างพลังร่วมในการขับเคลื่อนการบูรณาการฯ ไปสู่เป้าหมายเดียวกัน

- จัดทำสื่อประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการบูรณาการการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ และเผยแพร่ไปสู่กลุ่มเป้าหมายในทุกกระดับ ในแต่ละช่วงระยะเวลาที่เหมาะสม
- ประสานงานกับสื่อการประชาสัมพันธ์ต่างๆ และองค์กรที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือ/สนับสนุนประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการบูรณาการการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ให้ครอบคลุมและเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายในทุกระดับ

3) ทีมวิทยากรกระบวนการ (ครู ก และ ครู ข) มีองค์ประกอบและบทบาทหน้าที่ดังนี้

องค์ประกอบ

- แกนนำชุมชนที่ได้รับความเห็นชอบจากเวทีหมู่บ้านให้เป็นตัวแทนเข้าร่วมในกระบวนการบูรณาการการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ หรือ
- คณะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) หรือ ปลัด อบต.
- ตัวแทนศูนย์การเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่อยู่ในชุมชน ฯลฯ
- ผู้ทรงคุณวุฒิอื่นๆ ในชุมชน

บทบาทหน้าที่ของทีมวิทยากรกระบวนการ มีดังนี้

- ร่วมกับคณะกรรมการฝ่ายปฏิบัติการในการจัดเวทีการเรียนรู้ วิเคราะห์/สังเคราะห์ข้อมูลภาพรวมระดับตำบลเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาและแก้ไขปัญหาความยากจนของชุมชน
- ประสานงานกับสมาชิกของชุมชนในการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลในระดับครัวเรือนและหมู่บ้าน ซึ่งเป็นข้อมูลพื้นฐานทั่วไปตามสภาพพื้นที่ ข้อมูลเชิงเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และองค์กร กลุ่มอาชีพต่างๆ แล้วทำการรวบรวมเป็นข้อมูลภาพรวมระดับตำบล
- บันทึกความคิดที่ได้จากการดำเนินงานร่วมกันผลักดันให้โครงการ/กิจกรรมตามแผนชุมชนที่ได้ร่วมกันจัดทำขึ้น เกิดผลในทางปฏิบัติจริง
- จัดเวทีเรียนรู้ผลการดำเนินงานต่อเนื่อง

2.2.2 กลไกสนับสนุนในระดับพื้นที่

1) หน่วยงานประสานงานภาครัฐระดับจังหวัดและคณะทำงานฯ ให้การสนับสนุนการดำเนินโครงการฯ เพื่อให้การดำเนินงานในพื้นที่ทุกระดับสามารถสะท้อนปัญหา ข้อเท็จจริงและความ

ต้องการของชุมชนในการแก้ปัญหาความยากจน และใช้ข้อมูลที่จัดเก็บมาประกอบในการจัดทำแผนงาน/โครงการพัฒนาระดับท้องถิ่น

2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้การสนับสนุนการดำเนินโครงการฯ และจัดทำแผนชุมชน ในกรณีที่ชุมชนไม่สามารถดำเนินการเองได้ ให้พิจารณาผนวกแผนงานต่างๆ ไว้ในแผนของ อบต. และสนับสนุนงบประมาณตามความเหมาะสม

3) ผู้นำ แกนนำชุมชน และประชาชน ร่วมพิจารณาและวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อประเมินศักยภาพ ในการกำหนดกิจกรรม/แผนชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและเอาชนะความยากจน

ตลอดทั้งจัดให้มีการเรียนรู้กระบวนการจัดทำแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วม เพื่อนำไปปรับใช้ เป็นแนวทางการจัดทำแผนงานระยะต่างๆ ของชุมชนในโอกาสต่อไป
รายละเอียดขั้นตอนแผนการทำงาน เป้าหมาย และวิธีการดำเนินงาน

2.3 ขั้นตอนและแผนการทำงาน

2.3.1 ขั้นตอนที่ 1: เวทีถามใจ (ม.ย.-ก.ค. 2548)

เป็นขั้นตอนการดำเนินงานเพื่อตรวจสอบความพร้อมของพื้นที่ที่จะดำเนินกิจกรรมร่วมกันใน ส่วนของผู้รับผิดชอบในแต่ละพื้นที่ ก่อนการดำเนินการและกำหนดพื้นที่ร่วมกันระหว่างคณะทำงาน จังหวัดกับทางอำเภอเป้าหมาย

กลุ่มบุคคลเป้าหมาย

- นายอำเภอและหัวหน้ากิ่งอำเภอ 25 อำเภอ
- คณะทำงานจังหวัดทุกฝ่าย
- ผู้นำและสมาชิกชุมชนในพื้นที่เป้าหมาย 25 ตำบล ใน 25 อำเภอ

วิธีการ

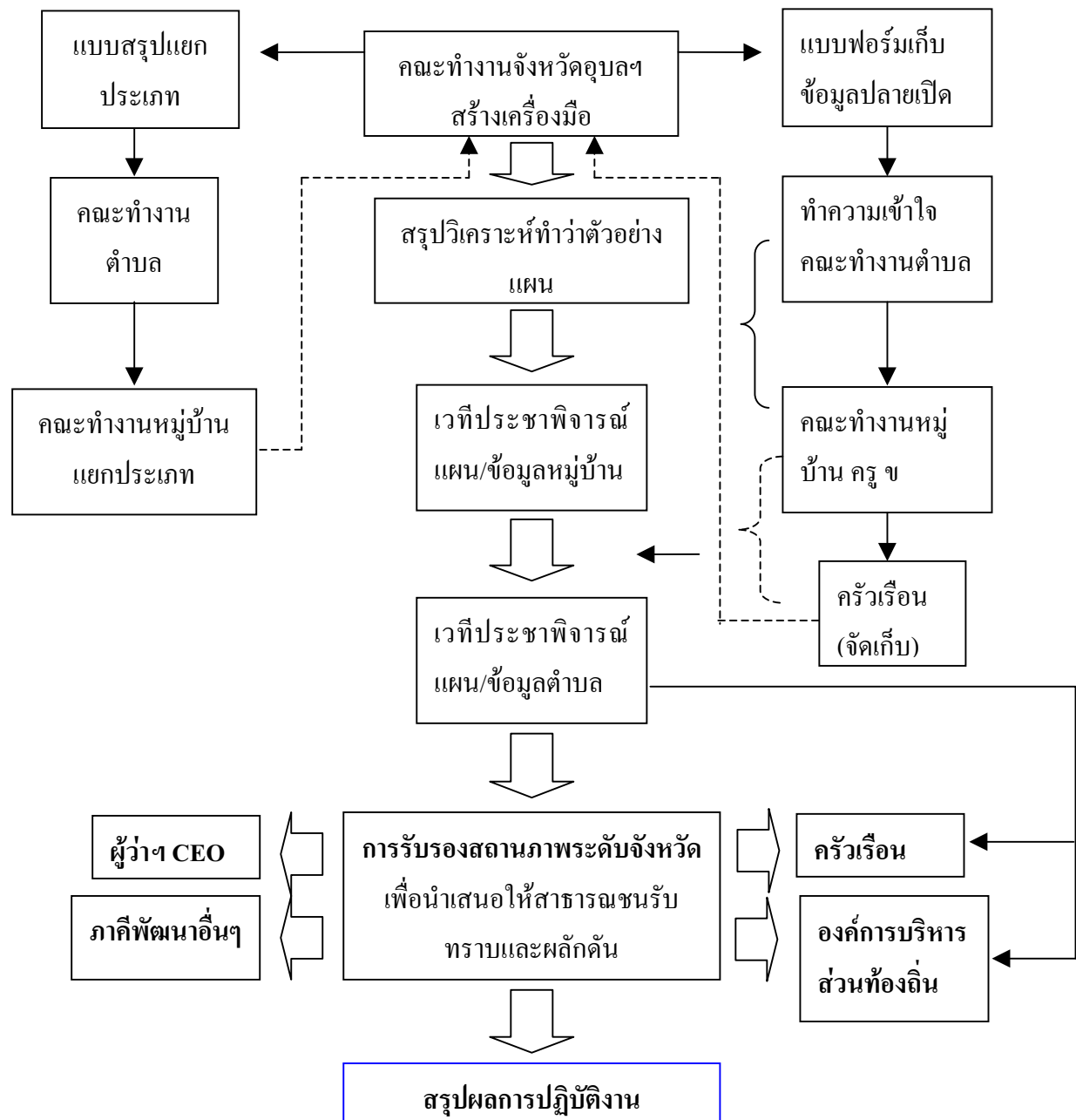
คณะทำงานจังหวัดอุบลราชธานี โดยเฉพาะฝ่ายปฏิบัติการพื้นที่ ลงพื้นที่ พูดคุยทำความเข้าใจ เป้าประสงค์ของโครงการร่วมกันกับนายอำเภอ หรือหัวหน้ากิ่งอำเภอ หรือตัวแทนหัวหน้าส่วนราชการที่ได้รับมอบหมายจากอำเภอ เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลในด้านต่าง เพื่อนำไปสู่การกำหนดแนวทาง และวิธีการปฏิบัติร่วมกัน

ผลที่ได้รับ

ทั้ง 25 อำเภอให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ทั้งด้านข้อมูลและการประสานงานที่ทางอำเภอกำลัง ดำเนินการอยู่ ซึ่งจะช่วยให้ทราบสภาพความเป็นจริงของแต่ละฝ่าย เพื่อหาแนวทางในการเชื่อม ประสานการทำงานในอนาคตร่วมกัน

สรุป ขั้นตอนที่ 1 เวทีถาุมใจ

ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี และได้เห็นเป้าประสงค์ร่วมกันของโครงการ ซึ่งหลายภาคีค่อนข้างเห็นด้วย แต่ก็มีปัญหาอุปสรรคบ้างในระเบียบวิธีปฏิบัติ แต่ทุกภาคีมีความเห็นร่วมกันว่าเป็นโอกาสที่ดีมากในการเริ่มต้นประสานงานระหว่างภาคีต่างๆ

รูปที่ 2.6 กระบวนการดำเนินงานของโครงการฯ แต่ละขั้นตอน

2.3.2 ขั้นตอนที่ 2: เวที ค้นหาศักยภาพชุมชน (ตามหาคนค้นหาแก่น, ก.ค. 2548)

ภายหลังจากที่คณะทำงานจังหวัดได้เข้าร่วมพูดคุยแลกเปลี่ยนกันทางอำเภอในการทำความเข้าใจเป้าประสงค์ร่วมกัน รวมทั้งการกำหนดพื้นที่เป้าหมายร่วมกัน คณะทำงานจังหวัดจะต้องลงพื้นที่จริง เพื่อตามหาคนค้นหาแก่นที่เป็นตัวจริง ตามกรอบงานที่ได้วางไว้ร่วมกันในเบื้องต้น เพื่อให้เกิดการบูรณาการกันอย่างจริงจังในพื้นที่

กลุ่มบุคคลเป้าหมาย

คณะทำงานระดับพื้นที่ตำบลฯ ละ 5 คน ประกอบด้วย 1) ตัวแทนท้องถิ่นที่ระบุ หรือ ผู้ใหญ่บ้าน 2) ตัวแทนท้องถิ่น อบต. 3) ตัวแทนวิชาการพื้นที่ (ครูในชุมชน) 4) ตัวแทนโดยธรรมชาติขององค์กรชุมชนอีก 2 ท่าน รวม 5 ท่าน เหตุผลของการกำหนดกรอบนี้ เนื่องจากต้องการให้เกิดการบูรณาการในระดับพื้นที่อย่างจริงจัง

วิธีการ

คณะทำงานจังหวัดลงพื้นที่พบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนและชี้แจงวัตถุประสงค์ร่วมกันกับแกนนำแบบตัวต่อตัว และเชิญชวนเข้าร่วมกิจกรรม

ผลที่เกิดขึ้น

แกนนำทุกท่านเห็นความสำคัญของโครงการในครั้งนี้ และพร้อมให้ความร่วมมือกับคณะทำงานจังหวัดเป็นอย่างดี

สรุป

ทุกพื้นที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี และได้เข้าใจวัตถุประสงค์ร่วมกันของการดำเนินกิจกรรมในครั้งนี้

2.3.3 ขั้นตอนที่ 3: รวบรวมข้อมูลศักยภาพชุมชนระดับตำบล (มิ.ย.-ก.ค. 2548)

เนื่องจาก คณะทำงานจังหวัด ได้กำหนดให้ดำเนินการส่วนนี้ เพื่อจะได้ทราบถึงข้อมูลบางอย่าง เช่น ผู้ลงทะเบียนในตำบล จำนวนหมู่บ้านที่เป็นปัจจุบัน รวมทั้งรายละเอียดอื่นๆ ที่อาจเป็นประโยชน์ในการกำหนดแนวทางและวิธีการขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมในลำดับต่อไป

พื้นที่เป้าหมาย

พื้นที่ 25 ตำบล ใน 25 อำเภอ

วิธีการ

คณะทำงานจังหวัด (เน้นฝ่ายปฏิบัติการ) ลงพื้นที่เป้าหมาย 25 ตำบล โดยแบ่งออกเป็น 4 พื้นที่ปฏิบัติการ

ผลที่เกิดขึ้น

ได้ข้อมูลและศักยภาพของแต่ละตำบล ที่เป็นปัจจุบันเพื่อทำกลับมากำหนดแนวทางในการดำเนินกิจกรรมของโครงการต่อไป

สรุป

โดยภาพรวมทุกตำบลให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี และได้ข้อมูลในหลายด้านกลับมาวิเคราะห์กำหนดแนวทางในการดำเนินกิจกรรมเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์สูงสุดของโครงการ

2.3.4 ขั้นตอนที่ 4: อบรมแกนนำชุมชน ครู ก (Training of the Trainer= TOT, ส.ค. 2548)

เหตุผลการดำเนินงานส่วนนี้ เพื่อต้องการให้แกนนำหรือตัวแทนคณะทำงาน ระดับตำบล ทราบถึงวัตถุประสงค์ แนวทาง ขั้นตอน วิธีการปฏิบัติร่วมกันในการดำเนินกิจกรรม เพื่อนำกลับไปปฏิบัติในพื้นที่ของตนเองได้อย่างถูกต้อง และมีประสิทธิภาพ

กลุ่มบุคคลเป้าหมาย

ตัวแทนตำบลละ 5 คน (ครู ก) ประกอบด้วยตัวแทนท้องที่ กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน ตัวแทนท้องถิ่น สอบต. ตัวแทนชุมชน รวมตำบลละ 5 คน 25 ตำบล จำนวน 125 คน

วิธีการ

เป็นตัวแทนเข้าร่วมประชุมสัมมนา เพื่อรับทราบวัตถุประสงค์ แนวทาง ขั้นตอน และวิธีการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน

ผลที่เกิดขึ้น

ตัวแทนที่เข้าร่วม (ครู ก) ได้ทราบถึงวัตถุประสงค์ แนวทาง และขั้นตอนวิธีการ ในการปฏิบัติทุกขั้นตอน แล้วนำกลับไปประยุกต์ใช้และถ่ายทอดให้กับครู ข (แกนนำระดับหมู่บ้าน) ดำเนินการให้บรรลุเป้าประสงค์ที่วางไว้ร่วมกัน

สรุป

ตัวแทนครู ก ที่เข้าร่วมได้ทราบถึงขั้นตอนวิธีการดำเนินการได้อย่างถูกต้องแล้วกลับไปขยายผลในชุมชน ตำบลของตนเองได้

2.3.5 ขั้นตอนที่ 5: เวทีการกำหนดเครื่องมือหรือแผนแม่บทชุมชน (ส.ค.-ก.ย. 2548)

จากแนวคิดการบูรณาการการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ของโครงการฯ นั้น ได้ใช้การรวบรวมข้อมูลการแจ้งปัญหาความยากจน และเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง มาประมวลและวิเคราะห์จัดทำแบบจัดเก็บข้อมูลและกำหนดแนวทางปฏิบัติงาน ซึ่งถือได้ว่าเป็นเครื่องมือ/แนวทางหนึ่งที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจน ที่มีชุมชนเป็นแกนหลักและประชากรของชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมมากทาง

หนึ่ง โดยสามารถทำให้ชุมชนได้ทราบถึงข้อมูลของตนเอง ครัวเรือน และชุมชน โดยเฉพาะด้านรายรับ-จ่าย หนี้สิน ทุนด้านต่างๆ ทรัพยากรทุนภูมิปัญญา และทุนทางด้านกายภาพ เป็นต้น

กลุ่มบุคคลเป้าหมาย

ครู ข หมู่บ้านละ 10 คน ซึ่งประกอบไปด้วยกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาอบต. อสม. ข้าราชการ ปรชชานหรือกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และแกนนำชุมชน เป็นต้น นอกจากนี้หัวหน้าครัวเรือนหรือบุคคลในครัวเรือน จะเข้าร่วมในการจัดเก็บข้อมูลครัวเรือน

วิธีการ

ครู ข หมู่บ้านละ 10 คน โดยครู ข แต่ละคนรับผิดชอบ 10 ครัวเรือน ในเบื้องต้นได้เปิดเวทีหมู่บ้าน เพื่อทำความเข้าใจกับชุมชนให้ทราบถึงวัตถุประสงค์ในการดำเนินกิจกรรมครั้งนี้ และมอบหมายให้หัวหน้าครัวเรือนหรือสมาชิกในครัวเรือนเป็นคนจัดเก็บ เหตุผลที่ต้องให้ครัวเรือนเป็นคนจัดเก็บเอง และมีครู ข คอยเป็นที่ปรึกษา เพราะต้องการให้ตัวเขาเองได้ทราบถึงรายรับ-จ่าย และหนี้สินที่ตนเองมีอยู่ ซึ่งจะส่งผลให้นำไปสู่การวางแผนแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง โดยใช้ระยะเวลาการจัดเก็บ 2 เดือน

ผลการดำเนินการ

พื้นที่/ชุมชนเป้าหมายได้ทราบถึงข้อมูลในแต่ละด้าน และสามารถทราบและมองหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาของตนเองร่วมกับของชุมชน

สรุป

ทำให้ชุมชนเป้าหมายกว่าร้อยละ 80 ได้ตระหนักและเห็นความสำคัญในการดำเนินกิจกรรมในครั้งนี้

ข้อเสนอแนะ

จากชุมชน ต้องการให้ขยายเวลาในการจัดเก็บข้อมูล ให้ครอบคลุมทั้งปี และต้องการให้คณะทำงานโครงการนำร่องฯ เข้าร่วมกิจกรรมหนุนเสริมอย่างต่อเนื่องทุกกิจกรรมเพื่อสร้างความมั่นใจให้กับครู ก และครู ข

2.3.6 ขั้นตอนที่ 6:สรุปวิเคราะห์ข้อมูล และยกร่างแผนชุมชน (สร้างตัวชี้วัด, ก.ย.-พ.ย. 2548)

เพื่อให้ชุมชนได้รู้และทราบถึงขั้นตอน กระบวนการ สรุปรวบรวมข้อมูล สังเคราะห์ และวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละด้าน เมื่อชี้เห็นความสำคัญของข้อมูล โดยเฉพาะการทำ SWOT ของชุมชน เพื่อให้ทราบถึงจุดอ่อน จุดแข็ง ปัญหา/อุปสรรค ข้อจำกัด และโอกาส ซึ่งสามารถให้เห็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาของตนเองร่วมกันในแต่ละด้าน ส่งผลนำไปสู่การวางแผนแก้ไขปัญหาในระดับของชุมชนต่อไป

กลุ่มบุคคลเป้าหมาย

- ชุมชนเป้าหมาย 31,700.ครัวเรือน ใน 317.หมู่บ้าน ของ 25 ตำบลเป้าหมาย

วิธีการ

นำข้อมูลที่ได้มาทำการสรุปวิเคราะห์ร่วมกัน โดย ครู ก ร่วมกับครู ข และชุมชน จัดการรวบรวมข้อมูลต่างๆ มาสรุปวิเคราะห์เป็นรายเดือน และรวมสองเดือน เพื่อร่วมกันจัดทำแผน อันจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาที่ตั้งกล่าวมาแล้วข้างต้น และท้ายที่สุดก็ทำการประชาสัมพันธ์แผนชุมชนร่วมกันของหมู่บ้าน

ผลการดำเนินการ

ทำให้ชุมชนเป้าหมายมีข้อมูลที่สามารถในชุมชนร่วมกันจัดทำ โดยมีครู ก และ ครู ข เป็นพี่เลี้ยง ช่วยกัน ได้แผนงาน และแนะนำวิธีการในการแก้ไขปัญหาของตนเองทุกหมู่บ้าน

สรุป

ทุกชุมชนมีแผนในการแก้ไขปัญหาของชุมชนร่วมกันทุกชุมชน พร้อมทั้งจะผลักดันสู่การปฏิบัติ

ข้อเสนอแนะ

นำแผนชุมชนที่ได้ สู่การปฏิบัติให้เกิดเป็นรูปธรรม และต้องการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เข้ามาช่วยหนุนเสริมอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความเชื่อถือและเชื่อมั่นจากชุมชน โดยเฉพาะเชิงนโยบาย ควรจะหนุนเสริมตำบลนำร่อง ให้บังเกิดผลในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งจะทำให้ตำบลใกล้เคียงเห็นผล และง่ายต่อการขยายผลในการทำงานในโอกาสต่อไป

2.3.7 ขั้นตอนที่ 7: เวทีประชาพิจารณ์ แผนระดับตำบล (รับรองสถานภาพระดับตำบล, พ.ย.-ธ.ค. 2548)

เหตุผลต้องการนำข้อมูลหรือแผนแต่ละชุมชนที่ได้ทั้งหมดในตำบล มาสรุปวิเคราะห์ร่วมกัน ทั้งทางบุคคล จะให้เกิดเป็นข้อมูลของตำบลในแต่ละด้าน รวมทั้งจัดกลุ่มของแผนชุมชนที่ผ่านการประชาพิจารณ์มาแล้วระดับชุมชน เพื่อเตรียมความพร้อมที่จะบรรจุเป็นแผนของพื้นที่การปกครอง โดยเสนอให้หน่วยงานที่รับผิดชอบในระดับพื้นที่ทราบและยอมรับแผนที่ได้เสนอขึ้นมาจากทุกชุมชน

กลุ่มบุคคลเป้าหมาย

- ทุกชุมชน ทุกตำบล เป้าหมายของโครงการนำร่อง คือ 25 ตำบล
- ตัวแทนครู ก ตำบลละ 5 คน
- ตัวแทนครู ข หมู่บ้านละ 10 คน

- สมาชิกผู้สนใจและเข้าร่วมกิจกรรมจากทุกหมู่บ้านภายในตำบล

วิธีการ

นำข้อมูล/แผนงานที่ได้แต่ละชุมชนมาทำการสรุป ทำการแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น ชักถาม และวิเคราะห์จากผู้เข้าร่วมประชาพิจารณ์ข้อมูล เพื่อปรับปรุงแผนงานให้มีความชัดเจนในด้านความต้องการ ความจำเป็น หลักการ และเหตุผลประกอบ และพร้อมที่จะผลักดันไปสู่การปฏิบัติอย่างจริงจัง

สรุป

ได้ข้อมูลแผนงานระดับตำบลได้ทุกด้าน และเกิดกระบวนการยอมรับร่วมกันของคนในชุมชน บรรลุเป้าประสงค์ต่าง ๆ

ข้อเสนอแนะ

นำแผนงานชุมชนที่ได้ทั้งหมดไปสู่การปฏิบัติ โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะต้องจริงจังในการแก้ไขปัญหาด้วย รวมทั้งระดับ อบจ. และผู้ว่าราชการ-CEO จะต้องรับรู้รับทราบเรื่องนี้ด้วย

2.3.8 ขั้นตอนที่ 8: การรับรองสถานภาพกลุ่มองค์กรชุมชนในระดับจังหวัด (เวทีมหกรรม, ธ.ค. 2548)

วัตถุประสงค์ของการดำเนินการดำเนินกิจกรรมนี้ เพื่อให้ทุกภาคี และสาธารณชนของจังหวัดอุบลราชธานีได้เข้ามารับทราบ ในแผนงานกิจกรรมเกี่ยวกับแนวทางการแก้ไขปัญหาความยากจน โดยกลุ่มองค์กรชุมชน โดยเน้นให้เกิดการยอมรับร่วมกันของประชาชนภายในจังหวัด โดยเฉพาะด้านข้อมูล/แผนแก้ไขปัญหาจะต้องนำมาถ่ายทอดและประชาสัมพันธ์ให้สาธารณชนได้รับรู้ รับทราบ และแสดงความคิดเห็น ซึ่งจะเป็นข้อมูล ในการนำสู่การสนีกกำลังด้านต่างๆ เพื่อนำสู่การผลักดันให้เกิดการแก้ไขปัญหาเชิงพื้นที่และระดับนโยบายได้อีกทางหนึ่ง

กลุ่มบุคคลเป้าหมาย

- ตัวแทนองค์กรชุมชน 25 ตำบลๆ ละ ประมาณ 25 คน
- ตัวแทนภาคประชาชน ภาคราชการ ภาควิชาการ และภาคอื่นๆ
- ผู้นำชุมชนต่างๆ และประชาชนทั่วไปในจังหวัดอุบลราชธานี

วิธีการ

- การแสดงนิทรรศการ นำเสนอข้อมูล แผนงาน และศักยภาพของตำบลนำร่องทั้ง 25 ตำบล
- เวทีเสวนาในหัวข้อ และประเด็นต่างๆ

ผลการดำเนินการ

ชุมชนเป้าหมาย 25 ตำบล ได้มีโอกาสเสนอและประชาสัมพันธ์แผนงานการแก้ไขปัญหาความยากจนในรูปแบบและกระบวนการของตำบลตนเองให้สาธารณชนได้รับทราบ การทำงานประสานงานระหว่างภาคีต่างๆ เกิดเวทีพันธมิตรร่วมกันทุกภาคส่วน โดยเฉพาะชุมชน คณะทำงานภาคประชาชน อบต. อบจ. และผู้ว่าราชการจังหวัด-CEO เกิดเป็นแผนงานยุทธศาสตร์แก้ไขปัญหาความยากจนให้ประชากรอุบลราชธานีอย่างยั่งยืน รวมทั้งผลักดันให้เกิดผลในทางปฏิบัติและเชิงนโยบายอย่างเป็นรูปธรรมในระยะต่อไป

สรุป

ชุมชนได้มีโอกาสแสดงผลการดำเนินกิจกรรมและแนวทางในการแก้ไขปัญหาให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องรับทราบ และช่วยผลักดันให้เกิดผลที่เป็นรูปธรรมร่วมกันของประชาชนจังหวัดอุบลราชธานี

ข้อเสนอแนะ

ชุมชนเสนอให้คณะกรรมการโครงการนำร่องฯ เชิญผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมาร่วมกิจกรรมในครั้งนี้ให้มาก โดยเฉพาะตัวแทนภาคการเมืองทุกระดับ ตัวแทนภาครัฐ เช่น ผู้ว่าราชการ และนายอำเภอทุกอำเภอ รวมทั้งตัวแทนภาควิชาการ ตัวแทนภาคธุรกิจการค้าของจังหวัด และภาคประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้

นอกจากนี้ แต่ละชุมชนยังมีความประสงค์ให้ตัวแทนของแต่ละพื้นที่ (ตำบล) ได้มีโอกาสเสนอแผนงานชุมชนผ่านเวทีเสวนาในครั้งนี้ด้วย

2.4 กระบวนการจัดเก็บข้อมูลครัวเรือน

1) การจัดทำเครื่องมือ

คณะกรรมการโครงการนำร่องฯ ได้จัดทำเครื่องมือในการจัดเก็บข้อมูลเป็นลักษณะปลายเปิด (ไม่ใช่รายละเอียด) มีเฉพาะ ชื่อบ้าน ที่จัดเก็บ เลขที่บ้าน ชื่อผู้จัดเก็บรายการรายรับ-จ่าย และหนี้สิน ซึ่งทางคณะกรรมการระดับจังหวัดได้จัดทำเป็นรูปเล่ม โดยจัดเก็บครัวเรือนละ 2 เล่ม แยกเป็น 1 เล่ม/เดือน

หลังจากเสร็จสิ้นการจัดเก็บในเดือนแรก คณะทำงานระดับจังหวัด จะนำข้อมูลที่ได้มาลงรายการจัดหมวดหมู่ แล้วทำการจัดพิมพ์รวบรวมให้ครบทุกครัวเรือน จากนั้นจึงส่งกลับไปให้ชุมชนทำการแยกประเภทข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามปลายเปิดลงในเอกสารเครื่องมือในการสรุปเป็นรายครัวเรือน และสุดท้ายจะรวบรวมสรุปเป็นรายชุมชนจากชุมชน มาสรุปเป็นรายตำบล ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

2) วิธีการจัดเก็บ

- ครู ก ร่วมกับครู ข เปิดเวทีทำความเข้าใจในระดับตำบลและหมู่บ้าน เพื่อทำความเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของการเก็บข้อมูล รวมทั้งวิธีการ ขั้นตอนทุกขั้นตอนตามที่ได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการระดับจังหวัด
- ให้หัวหน้าครัวเรือนหรือสมาชิกของครัวเรือนเป็นผู้จัดเก็บ ซึ่งการดำเนินการมุ่งเน้นให้ทุกครัวเรือนมีส่วนร่วมในการดำเนินการแก้ไขปัญหาของตนเอง ครัวเรือน และชุมชนร่วมกัน
- รวบรวมสรุปข้อมูลที่ได้แต่ละเดือนลงในเครื่องมือที่คณะกรรมการระดับจังหวัด จัดเตรียมให้ โดยครู ข ร่วมกับครู ก โดยมีคณะกรรมการฯ ฝ่ายปฏิบัติการเป็นพี่เลี้ยงหนุนเสริมสรุปวิเคราะห์ข้อมูลของครัวเรือน และชุมชน จัดทำร่างแผนแก้ไขปัญหามาของชุมชนร่วมกัน
- การประชุมพิจารณาแผนข้อมูลระดับหมู่บ้านโดยครู ก ครู ข และสมาชิกของชุมชน วิธีการเปิดเวทีประชาคม ในหมู่บ้านเพื่อแลกเปลี่ยนเพิ่มเติมข้อมูลที่ได้ร่วมกับนำไปสู่การจัดทำร่างแผนของชุมชน
- การสรุปและวิเคราะห์ข้อมูลที่จัดเก็บร่วมกัน โดย ครู ก ร่วมกับครู ข และชุมชน จัดการรวบรวมข้อมูลต่างๆ มาสรุปวิเคราะห์เป็นรายเดือน และรวมสองเดือน เพื่อร่วมกันจัดทำแผน อันจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น และท้ายที่สุดก็ทำการประชุมพิจารณาแผนชุมชนร่วมกันของหมู่บ้าน เมื่อได้ข้อสรุปและแนวทางของตำบลแล้วก็จะนำเสนอต่อหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่อไป

2.5 การเรียนรู้ปัญหาและการวิเคราะห์ตนเอง

ในการตั้งรับกับสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นกับชุมชน ชุมชนจะต้องมีความพร้อมและมีองค์กรชุมชนที่เข้มแข็ง แต่สถานการณ์ปัจจุบันทั้งผู้นำและสมาชิกของชุมชนส่วนใหญ่ยังขาดมิติการคิดแบบองค์รวมในการเชื่อมโยงการพัฒนาให้ทันกับกระแสการเปลี่ยนแปลง การดำเนินการในส่วนของคณะกรรมการได้มุ่งเน้นการเรียนรู้ของสมาชิกในชุมชนให้มีส่วนร่วมในการเก็บรวบรวมข้อมูลทรัพยากรและองค์ประกอบต่างๆ ของครัวเรือน ชุม และหมู่บ้าน แล้วนำมาประมวลวิเคราะห์ร่วมกัน โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมระดมความคิดเห็นในรูปแบบประชาคม มีการบูรณาการแนวคิดด้านต่างๆ และเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันภายในตำบลจะช่วยให้ชุมชนได้ร่วมกันเรียนรู้ปัญหา และสามารถวิเคราะห์หาแนวทางแก้ไขหรือลดความรุนแรงของปัญหาโดยใช้ศักยภาพของชุมชนภายใต้ฐานขององค์ประกอบต่างๆ ที่ชุมชนมีอยู่ นอกจากนี้ สมาชิกทุกคนต้องตระหนักในบทบาทหน้าที่ของตนเอง และเข้ามามีส่วนร่วม ทั้งร่วมคิดและร่วมทำ และมีการฝึกกำลังการทำงานเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งจะเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนและองค์กรชุมชนได้ในโอกาสต่อไป

2.6 การจัดทำแผนชุมชน

แผนชุมชน หมายถึง กิจกรรมพัฒนาที่เกิดขึ้นจากสมาชิกในชุมชนที่มีการรวมตัวกันเพื่อจัดทำแผนขึ้นมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนหรือท้องถิ่นของตนเอง ให้เป็นไปตามที่ความต้องการและสามารถแก้ปัญหาที่ชุมชนเผชิญอยู่ร่วมกันได้ โดยสมาชิกในชุมชนได้มาร่วมกันคิดร่วมกันกำหนดแนวทาง และกิจกรรมการพัฒนาของชุมชน โดยยึดหลักการพึ่งพาตนเอง ลดการพึ่งพิงภายนอก ด้วยการคำนึงถึงศักยภาพ ทรัพยากร ภูมิปัญญา วิถีชีวิต วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นเป็นหลัก ซึ่งบางกิจกรรมที่ชุมชนไม่สามารถทำได้ ก็สามารถขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกได้ โดยชุมชนเสนอแผนชุมชนเข้าเป็นแผนขององค์การบริหารส่วนตำบล (อปต.) หรือแผนงาน/โครงการของภาคราชการได้ แผนชุมชนมีชื่อเรียกแตกต่างกันตามความเข้าใจของแต่ละท้องถิ่น อาทิ แผนแม่บทชุมชน แผนชุมชนพึ่งตนเอง แผนชีวิต เป็นต้น โดยวัตถุประสงค์ของการจัดทำแผนชุมชนได้แก่

1) เพื่อเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ และพัฒนาขีดความสามารถของชุมชนในการจัดการพัฒนาและแก้ไขปัญหาในท้องถิ่นของตนเองในทุกๆ ด้าน ตามความต้องการของชุมชน โดยใช้กระบวนการจัดทำแผนชุมชนเป็นเครื่องมือ นำไปสู่ชุมชนเข้มแข็ง พึ่งตนเองและเอาชนะความยากจน

2) เพื่อบูรณาการการทำงานในแนวดิ่งและแนวราบระดับพื้นที่ของภาครัฐ ภาคประชาชน ภาควิชาการ และภาคีเครือข่ายองค์กรที่เกี่ยวข้อง ในการสนับสนุนการสร้างและพัฒนาแผนชุมชน เพื่อความเข้มแข็งของชุมชนและเอาชนะความยากจน โดยใช้พื้นที่เป็นตัวตั้ง ชุมชนเป็นศูนย์กลางและสมาชิกในชุมชนเป็นผู้รับผิดชอบการพัฒนาและแก้ไขปัญหาของตนเอง

3) เพื่อประสานเชื่อมโยงความต้องการของชุมชน ภายใต้แผนชุมชนกับแผนพัฒนาท้องถิ่น แผนพัฒนาอำเภอ และแผนพัฒนาจังหวัด

บทที่ 3

ผลการศึกษา

3.1 กลไกการทำงานระดับจังหวัด และระดับพื้นที่

3.1.1 กลไกระดับจังหวัด

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ องค์กรและบุคลากรที่เข้าร่วมในการขับเคลื่อนงานโครงการนาร่องการบูรณาการการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ จังหวัดอุบลราชธานี ได้จัดโครงสร้างกลไกในรูปแบบของคณะทำงานโครงการฯ ซึ่งมีหน่วยงานร่วมจากทั้งจากภาครัฐ ภาคประชาชน และภาควิชาการ โดยกำหนดและแบ่งภารกิจออกเป็น 4 ฝ่าย ประกอบด้วย ฝ่ายอำนวยการ ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ฝ่ายปฏิบัติการในพื้นที่ และฝ่ายวิชาการ โดยมีคณะที่ปรึกษาจากหน่วยงานต่างๆ ในการให้คำแนะนำและข้อเสนอแนะแก่คณะทำงานฯ

สำหรับในคณะทำงานของโครงการฯ ทั้ง 4 ฝ่าย ประกอบด้วยบุคคลจากภาคีต่างๆ จำนวน 18 คน (ตารางที่ 2.1 และตารางที่ 2.2) ที่ร่วมประสานงานในการขับเคลื่อนโครงการฯ ในส่วนของภาคประชาชน มีจำนวน 7 คน (ร้อยละ 38.88) ในขณะที่ภาควิชาการ มีจำนวน 5 คน (ร้อยละ 27.77) ภาครัฐจำนวน 3 คน (ร้อยละ 16.66) และ ตามลำดับและนักวิชาการอิสระและข้าราชการเกษียณ จำนวน 3 คน (ร้อยละ 16.66) ตามลำดับ

ในจำนวน คณะทำงานโครงการนาร่องการบูรณาการการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ 18 คน มีบุคคลที่ได้ทำงานร่วมกันในโครงการถักทอเครือข่ายพลังชุมชนพลังแผ่นดินเอาชนะยาเสพติดอย่างยั่งยืน ปี 2546 จำนวน 7 คน และได้นำประสบการณ์การเรียนรู้จากโครงการดังกล่าว มาพิจารณากำหนดแบ่งพื้นที่การปฏิบัติงาน ร่วมกับการแบ่งพื้นที่การปกครองของจังหวัดอุบลราชธานี มี 20 อำเภอ และ 5 กิ่งอำเภอ แต่เนื่องจากพื้นที่ของจังหวัดอุบลราชธานีมีขนาดใหญ่ การกำหนดพื้นที่การปฏิบัติงานและศึกษาวิจัยในโครงการนาร่องฯ นี้ จึงใช้พื้นที่ระดับอำเภอเป็นฐาน และคัดเลือกพื้นที่ชุมชนในการดำเนินงานอำเภอละ 1 ตำบล รวมทั้งสิ้น 25 ตำบล

เกณฑ์ในการคัดเลือกพื้นที่ดำเนินโครงการฯ ได้ใช้หลักการ ดังต่อไปนี้

1. อำเภอละ 1 ตำบล
2. ตำบลที่มีคนมาลงทะเบียนปัญหาความยากจนมากที่สุด
3. มีคนทำงานในพื้นที่
4. มีอบต./ กำนันผู้ใหญ่บ้าน/องค์กรชุมชนที่สามารถทำงานร่วมกันได้
5. มีกิจกรรมในพื้นที่เป็นรูปธรรม มีกลุ่มอาชีพ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มสหกรณ์ กลุ่มองค์กรชุมชน
6. มีกิจกรรมศูนย์เรียนรู้สามารถศึกษาดูงานได้

3.1.2 กลไกระดับอำเภอ

ซึ่งเป็นการตรวจสอบความพร้อมของพื้นที่ที่จะดำเนินกิจกรรมร่วมกันระหว่างคณะทำงานจังหวัดกับทางอำเภอเป้าหมาย โดยคณะทำงานโครงการฯ โดยเฉพาะอย่างยิ่งฝ่ายปฏิบัติการ ลงพื้นที่ พุดคุยทำความเข้าใจเป้าประสงค์ของโครงการฯ ร่วมกับนายอำเภอ หรือหัวหน้ากิ่งอำเภอ หรือตัวแทนหัวหน้าส่วนราชการที่ได้รับมอบหมายจากอำเภอ เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลในด้านต่าง ในการนำไปสู่การกำหนดแนวทางและวิธีการปฏิบัติร่วมกัน ผลจากการดำเนินงานพบว่า นายอำเภอ หัวหน้ากิ่งอำเภอ หรือตัวแทนหัวหน้าส่วนราชการที่ได้รับมอบหมายจากอำเภอ จากทั้ง

25 อำเภอก็ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ทั้งด้านข้อมูลและภารกิจที่ทางอำเภอกำลังดำเนินการอยู่ ซึ่งจะทำให้ทราบสภาพความเป็นจริงของแต่ละฝ่าย และสามารถกำหนดแนวทางประสานงาน และดำเนินงานของโครงการได้เป็นอย่างดี

3.1.3 กลไกระดับตำบล

พื้นที่ 25 ตำบล คณะทำงานตำบลถือว่าเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนงานในพื้นที่ โดยมีผู้ประสานโซน และคณะทำงานโครงการฯ ระดับจังหวัด เป็นพี่เลี้ยงและให้การสนับสนุน

การพิจารณาคัดเลือกคณะทำงานระดับตำบล ได้จากดำเนินงานในขั้นตอน การค้นหาศักยภาพชุมชน (หัวข้อ 2.3.2 ขั้นตอนที่ 2: เวทีค้นหาศักยภาพชุมชน, ตามหาคนค้นหาแก่น) ซึ่งคณะทำงานระดับตำบลนี้ ประกอบด้วย บุคลากร 2 ส่วน คือ (รูปที่ 3.1)

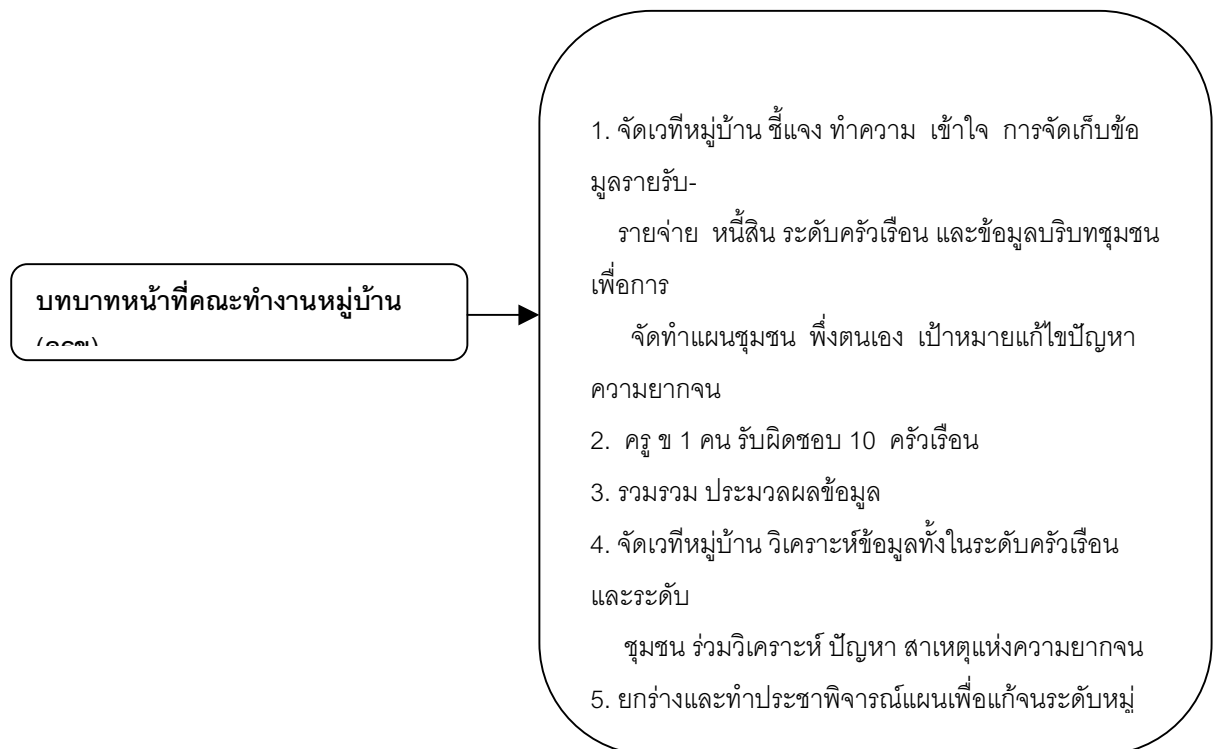
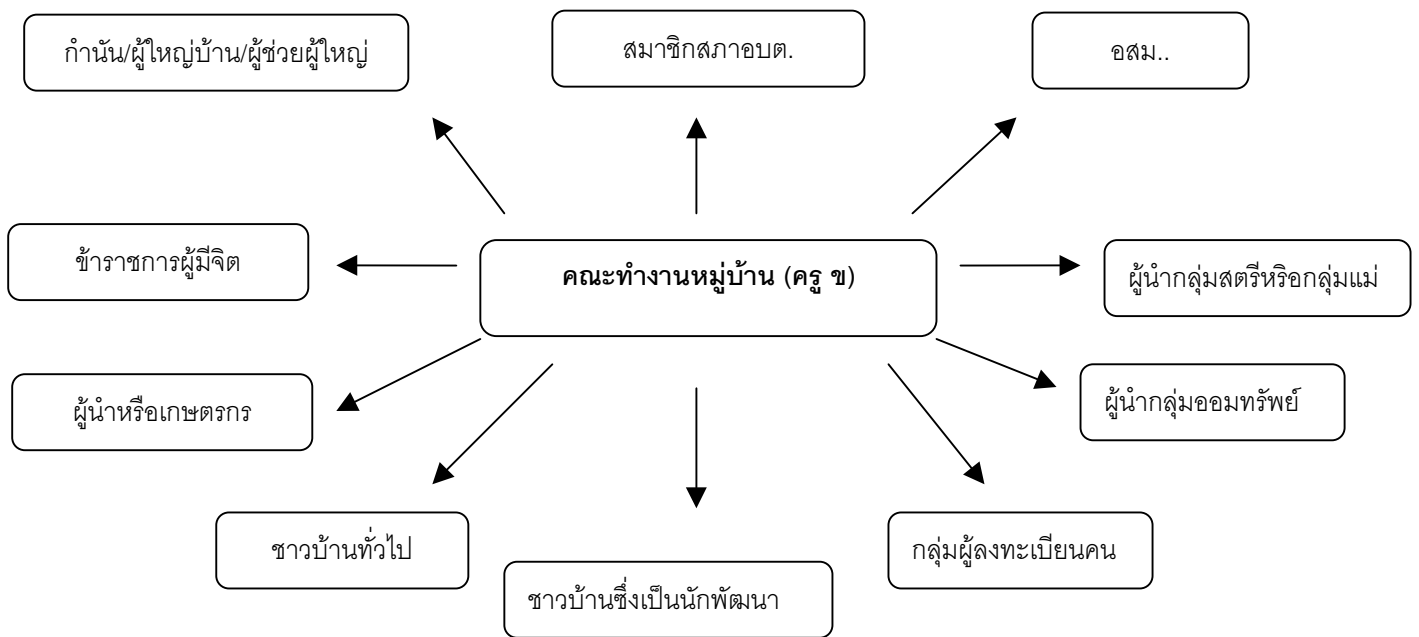
ส่วนที่ 1 วิทยากรกระบวนการ (ครู ก) จำนวน 5 คนในแต่ละตำบล จะประกอบด้วยบุคคลจากฝ่ายต่างๆ ดังนี้

- กลุ่ม/องค์กรภาคประชาชน จำนวน 2 คน
- ภาครัฐท้องถิ่น คือ นายก อบต. หรือปลัด อบต. จำนวน 1 คน
- ฝ่ายท้องถิ่น กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 1 คน
- ครู/นักวิชาการในท้องถิ่น จำนวน 1 คน

ส่วนที่ 2 ตัวแทนครู ข จำนวนหมู่บ้านละ 10 คน ประกอบขึ้นจากบุคคลจากหลากหลายอาชีพ/ประสบการณ์ ซึ่งมีทั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาอบต. อสม. ข้าราชการ ประชานหรือกรรมการกองทุนหมู่บ้าน เป็นต้น (รูปที่ 3.2) โดยมีบทบาทหน้าที่ในการขับเคลื่อนกระบวนการต่างๆ ในหมู่บ้าน ภายใต้การสนับสนุนของครู ก และคณะทำงานฝ่ายปฏิบัติการระดับจังหวัด

รูปที่ 3.1 โครงสร้างและบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการระดับตำบล

รูปที่ 3.2 โครงสร้างและบทบาทหน้าที่ของคณะทำงานหมู่บ้าน

3.1.4 ผลที่เกิดขึ้นจากการบูรณาการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ในระดับต่างๆ ของจังหวัดอุบลราชธานี

ตารางที่ 3.1 ผลที่เกิดขึ้นจากการบูรณาการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ในระดับต่างๆ ของจังหวัดอุบลราชธานี

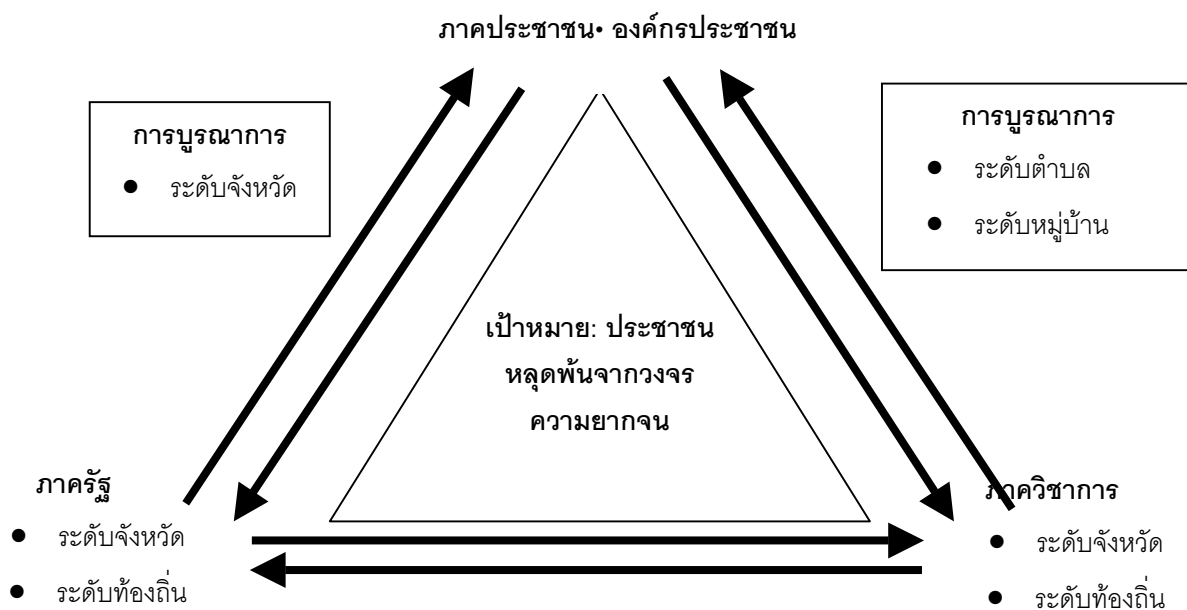
คณะทำงานระดับจังหวัด	คณะทำงานระดับตำบล	คณะทำงานระดับหมู่บ้าน
1. เป็นองค์กรรูปแบบใหม่ จัดโครงสร้างแบบหลวมๆ ไม่มีกฎหมายหรือระเบียบรองรับ แต่มีการกิจและเป้าหมายร่วมกัน ทำงานแบบเข้มข้น	1. การทำงานเชิงบูรณาการในพื้นที่ตำบลเป็นจริงได้ สิ่งที่เกิดขึ้นแล้ว	1. เรียนรู้การทำงานร่วมกันในการแก้ไขปัญหาความยากจน โดยพึ่งตนเองได้
2. บูรณาการที่เป็นรูปธรรม	2. จากการเผชิญหน้าระหว่างท้องที่ภาคประชาชนกับท้องถิ่น สู้พันธมิตรความร่วมมือ	2. ความเป็นชาวบ้าน มีศักยภาพซ่อนอยู่ หากได้รับการพัฒนาและลดความเป็นปัจเจกบุคคล ก็จะมีพลังมหาศาล
3. เกิดเวทีเรียนรู้ของทุกภาคี	3. ปรับเปลี่ยนทัศนคติต่อกันจากเชิงลบเป็นบวก	3. ความยากจนเป็นเงื่อนไขให้ผู้คนในหมู่บ้านลุกขึ้นมาต่อสู้ แต่จำเป็นต้องใช้เวลาและต้องมีกิจกรรมต่อเนื่อง
4. ค่อนข้างดีทำงานในสถานการณ์ที่สอดคล้องกับนโยบายรัฐ	4. อบต.เรียนรู้เข้าใจแผนชุมชน ยอมรับแผน ของชาวบ้าน และประสานเข้าแผนอบต.	4. ชาวบ้านยังไม่ค่อยเข้าใจแผนชุมชน ทำไปแล้วได้อะไร ไม่เชื่อมั่นว่าจะแก้จนได้ เพราะฉะนั้นต้องสร้างความเชื่อมั่น และ ควรสนับสนุนแผนชุมชนที่เกิดจากชาวบ้าน
5. สามารถขยายผลไปสู่การทำงานร่วมกัน นอกเหนือจากประเด็นปัญหาความยากจน	5. เกิดเวทีพูดคุยปรึกษาหารือได้ทุกเรื่อง	5. ชุมชนเห็นความสำคัญเรื่องของข้อมูลเกิดการเรียนรู้การใช้ข้อมูล
6. เป็นแบบอาสาสมัคร อาศัย ความร่วมมือ การประสานงานบนเป้าหมายเดียว มิใช่สภาพบังคับและยึดหยุ่นสูง ไม่มีสายบังคับบัญชา	6. เป็นพันธมิตรการทำงานในอนาคต	6. คณะทำงาน (ครูข.) หมู่บ้านเปรียบเสมือน ครัว.หมู่บ้าน

ตารางที่ 3.1 ผลที่เกิดขึ้นจากการบูรณาการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ในระดับต่างๆ ของจังหวัดอุบลราชธานี (ต่อ)

คณะทำงานระดับจังหวัด	คณะทำงานระดับตำบล	คณะทำงานระดับหมู่บ้าน
7. ผนึกกำลังกันชัดเจนเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน	7. ได้แผนชุมชนระดับตำบลซึ่งทุกภาคีมีส่วนร่วม	-
8. มีความหลากหลายต่างประสบการณ์ ต่างองค์กร สามารถหล่อหลอมกันได้ แต่ต้องใช้เวลา	8 คณะทำงานตำบล เปรียบเสมือนक्रम. ตำบล	-
9. ปัญหาความยากจนแก้ไขได้ต้องผนึกกำลังทุกฝ่าย ระดมสรรพกำลังสนับสนุน มีจิตเป็นสาธารณะ และมุ่งมั่น	-	-

3.2 กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการการทำงานแก้ไขปัญหา: กระบวนการของภาครัฐและภาคประชาชน

3.2.1 การบูรณาการเชิงพื้นที่ และภาคีต่างๆ

รูปที่ 3.3 สรุปผลการบูรณาการการจัดการเชิงพื้นที่ และภาคีต่างๆ ในการดำเนินงานโครงการ

3.2.2 บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่เป้าหมาย 25 ตำบล ต่อการบูรณาการการบริหารจัดการเชิงพื้นที่

ผลที่เกิดขึ้นจากโครงการนำร่องบูรณาการการบริหารจัดการเชิงพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี คณะทำงานฯ ได้สนับสนุนบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในฐานะเป็นภาคีร่วมในระดับพื้นที่ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในโครงการฯ นับตั้งแต่เริ่มต้นถึงสิ้นสุดโครงการฯ โดยองค์การบริหารส่วนตำบลมีบทบาทสำคัญดังนี้

- 1) นายก อบต./ปลัด อบต. เป็นวิทยากรกระบวนการ (ครู ก) ระดับตำบลและเป็นคณะทำงานตำบล
- 2) เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผนอบต. /นักวิชาการด้านศึกษาอบต. เข้าร่วมในกิจกรรมจัดทำแผนชุมชน อำนวยความสะดวกงานด้านธุรการ คลอดทั้งการประมวลผลข้อมูล
- 3) สนับสนุนศูนย์ประสานงาน สถานที่จัดกิจกรรมโครงการและเครื่องมืออุปกรณ์ด้านคอมพิวเตอร์ในการจัดเวทีในชุมชน
- 4) พิจารณาและนำแผนชุมชนเชื่อมโยงหรือบรรจุสู่แผนงานของ อบต.
- 5) สนับสนุนงบประมาณเพื่อดำเนินการตามแผนชุมชน

3.2.3 บทบาทของภาคประชาชนในพื้นที่เป้าหมายในการบูรณาการการบริหารจัดการเชิงพื้นที่

บทบาทของภาคประชาชนในพื้นที่เป้าหมาย ในการบูรณาการการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ และผลต่อเนื่องที่เกิดขึ้นในการมีส่วนร่วมในโครงการฯ ได้แก่

- 1) เป็นวิทยากรกระบวนการ (ครู ก. ครูข.) และคณะทำงานตำบล
- 2) เก็บและรวบรวมข้อมูลบริบทชุมชน รายรับ รายจ่ายหนี้สินครัวเรือน
- 3) วิเคราะห์ข้อมูล ศักยภาพชุมชน ครัวเรือน ได้ค้นพบต้นเหตุของความจน
- 4) เกิดนักประชาพิชญชุมชน
- 5) ยกร่างและทำประชาพิจารณ์แผน
- 6) เกิดความสัมพันธ์เชิงบวก ประชาชน รัฐท้องถิ่น ท้องที่ นักวิชาการ
- 7) เห็นรูปธรรมของการบูรณาการ
- 8) ชาวบ้านเกิดการเรียนรู้การทำบัญชีครัวเรือน
- 9) รู้จักตนเอง รายรับ รายจ่าย หนี้สิน สถานะเศรษฐกิจของครอบครัว
- 10) ชาวบ้านรู้ข้อมูลของครอบครัว/ชุมชน เรียนรู้ เห็นปัญหา ค้นพบค้นศักยภาพของตนเอง และมีการใช้ข้อมูลวางแผนดำเนินชีวิต
- 11) สมาชิกในชุมชน ครัวเรือนได้ทำกิจกรรมร่วมกัน
- 12) เกิดเวทีเรียนรู้ และวิเคราะห์ปัญหาเพื่อกำหนดอนาคตของชุมชนบนฐานการพึ่งตนเอง
- 13) เกิดแผนชุมชนแก่จนระดับหมู่บ้าน /ตำบล โดยมีฐานข้อมูลจากชาวบ้าน และ ชุมชนรองรับ
- 14) องค์การบริหารส่วนตำบลนำแผนชุมชน เชื่อมโยงกับแผนอบต. (บาง อบต.)
- 15) เกิดการปรับเปลี่ยนวิธีคิด พฤติกรรม และวิถีดำเนินชีวิต
- 16) มีวิทยากรจัดทำแผนชุมชนระดับตำบล ระดับหมู่บ้าน
- 17) ได้เพื่อนพ้อง พันมิตรในการทำงาน จากความขัดแย้งสู่ความร่วมมือ
- 18) เกิดจิตสำนึกในการพัฒนาตามแนวทางการพึ่งตนเอง

ตารางที่ 3.2 จำนวนชุมชนและบุคลากรภาคประชาชนของชุมชนที่เข้าร่วมในโครงการนำร่องบูรณาการการบริหารจัดการเชิงพื้นที่

บุคลากร	ตำบล	ตำบล (คน)	หมู่บ้าน (คน)	จำนวนหมู่บ้าน	รวม (คน)
ครู ก	25	5	-	-	125
ครู ข	-	-	10	317	3,170

นอกจากนี้ ยังมีความเป็นไปได้อย่างมากในการขยายผลจากกระบวนการปฏิบัติงาน การมีส่วนร่วม การเรียนรู้และบูรณาการการทำงาน ตลอดจนข้อมูลที่ได้จากการจัดเก็บรวบรวม ซึ่งเป็นผลที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในเชิงบวก จากการดำเนินโครงการนำร่องเชิงบูรณาการการจัดการเชิงพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี โดยมีนัยสำคัญที่ปรากฏขึ้น ได้แก่

- 1) ภาคประชาชน ภาครัฐระดับท้องถิ่น ภาครัฐระดับจังหวัด และภาควิชาการ ร่วมทำงานอย่างจริงจังในการพัฒนาแก้ปัญหาความยากจนในพื้นที่ 25 ตำบล
- 2) ประชาชนชาวบ้านได้ตระหนักการทำบัญชีครัวเรือน และเรียนรู้การเป็นนักบริหารจัดการเศรษฐกิจระดับครัวเรือน
- 3) องค์กรบริหารระดับท้องถิ่นเล็งเห็นความสำคัญในการผนึกกำลังของประชาชนในการให้ความร่วมมือด้านต่างๆ จนก่อเกิดแผนชุมชนขึ้น และได้พิจารณาความเชื่อมโยงระหว่างแผนชุมชนกับแผน อบต. หรือบรรจุแผนชุมชนไว้เป็นส่วนหนึ่งของแผน อบต. เพื่อเป็นแนวทางในการลด/แก้ไขปัญหาความยากจนให้กับประชาชนในระยะต่อไป
- 4) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นำใช้ประโยชน์จากฐานข้อมูลจาก ชุมชนและครอบครัวในการกำหนดนโยบาย

3.3 ข้อมูลระดับตำบล และเขตพื้นที่ปฏิบัติงาน

3.3.1 จำนวนประชากรในชุมชน

ผลการศึกษาพบว่าตำบลพื้นที่ปฏิบัติงานทั้ง 25 ตำบลมีจำนวนประชากรอยู่ระหว่าง 3,938-10,520 คน ซึ่งผันแปรโดยตรงกับจำนวนครัวเรือน และจำนวนหมู่บ้านของตำบล (ตารางที่ 3.3)

ตารางที่ 3.3 จำนวนครัวเรือนและประชากรตามทะเบียนราษฎรในพื้นที่เป้าหมาย จำแนกกลุ่มตามเพศ

ตำบล	จำนวนหมู่บ้าน	จำนวนครัวเรือน	จำนวนประชากร (คน)		
			ชาย	หญิง	รวม
หัวเรือ	15	2,175	4,568	4,653	9,221
หัวดอน	11	610	3,106	3,208	6,314
หนองเมือง	14	1,501	3,468	3,167	6,635
ค้อน้อย	17	1,436	2,685	2,731	5,416
โนนผึ้ง	11	1,355	2,887	3,020	5,907
คำไฮใหญ่	10	1,488	2,254	2,354	4,608
หนองบก	13	1,298	3,480	3,454	6,934
นาสะไม	13	1,193	3,008	3,092	6,100
กาบิน	12	1,032	2,398	2,489	4,887
หนองผือ	13	2,114	4,607	4,637	9,244
ลำโรง	11	1,490	3,459	3,365	6,824
เอือดใหญ่	8	1,136	2,685	2,731	5,416
พังเคน	18	2,415	5,269	5,193	10,462
กุดประพาย	20	3,170	5,414	5,086	10,500
โพนงาม	13	3,335	4,025	4,620	8,645
โนนสวรรค์	9	1,284	2,782	2,638	5,420
โชน	10	905	3,234	3,141	6,375
หนองอัม	10	ไม่ระบุ	1,935	2,003	3,938
ไพนุลย์	15	1,732	3,664	3,596	7,260
อ่างศิลา	12	1,935	3,959	3,986	7,945
โนนก่อ	14	ไม่ระบุ	4,508	4,149	8,657
ห้วยยาง	10	1,180	4,020	3,867	7,887
นาคาย	13	949	3,129	3,262	6,806
แก่งโคม	12	1,226	2,686	2,598	5,284
นาเยีย	13	2,123	3,448	3,188	6,636

3.3.1.1 จำนวนประชากรในแต่ละช่วงอายุ

เมื่อจำแนกรายละเอียดจำนวนประชากรตามกลุ่มช่วงอายุ (ตารางที่ 3.4-3.7) พบว่า ประชากรส่วนใหญ่ของชุมชนในทุกพื้นที่ปฏิบัติการจะอยู่ในกลุ่มช่วงอายุ 20-50 ปี และกลุ่มที่มีจำนวนประชากรน้อยที่สุดได้แก่ประชากรในช่วงอายุ 0-3 ปี โดยคิดเป็นร้อยละ 45.74 และ 3.59 ตามลำดับ (รูปที่ 3.4)

อย่างไรก็ตาม มีข้อสังเกตว่าจำนวนประชากรที่ได้จากการสำรวจและจำนวนประชากรตามทะเบียนราษฎรของหลายตำบลมีจำนวนที่ไม่ตรงกัน ได้แก่ ต.หัวเรือ (-1.01%) ต. หัวดอน (2.93%) ต.หนองเมือง (15.68%) ต.คำไฮใหญ่ (5.22%) และต. เขือดใหญ่ (-17.32%) ทั้งนี้มีสาเหตุสืบเนื่องจากการเคลื่อนย้ายของประชากรที่เป็นเครือญาติจากพื้นที่อื่นๆ ที่เข้ามาอาศัยร่วม และประชากรในพื้นที่บางส่วนได้เคลื่อนย้ายออกไปประกอบอาชีพในถิ่นอื่น

ตารางที่ 3.4 จำนวนประชากรในพื้นที่ปฏิบัติงานที่ 1 จำแนกกลุ่มตามช่วงอายุ

ช่วงอายุ (ปี)	จำนวนประชากรในแต่ละกลุ่มช่วงอายุ (คน)							
	ต.หัวเรือ	ต.หัวดอน	ต.หนองเมือง	ต.โนนผึ้ง	ต.ค้อน้อย	ต.คำไฮใหญ่	ต.หนองบก	รวม
0-3	ไม่ระบุ	187	330	163	156	240	43	1,119
3-6	ไม่ระบุ	375	718	226	246	317	618	2,500
6-14	ไม่ระบุ	675	597	542	1,161	434	264	3,673
14-16	ไม่ระบุ	251	941	267	326	516	334	2,635
16-20	ไม่ระบุ	319	452	451	1,699	539	618	4,078
20-50	ไม่ระบุ	3,466	3,448	2,067		1,920	4,201	15,102
51ปีขึ้นไป	ไม่ระบุ	1,041	1,074	2,762	619	1,091	856	7,443
รวม	9,128	6,314	7,560	5,416	5,907	5,057	6,934	46,316
ข้อมูลทะเบียนราษฎร	9,221	6,134	6,635	5,416	5,907	4,806	6,934	44,860
ร้อยละของส่วนต่างระหว่างจำนวนประชากรที่สำรวจได้และประชากรตามทะเบียนราษฎร (%)	-1.01	+2.93	+15.68	0	0	+5.22	0	+3.25

ตารางที่ 3.5 จำนวนประชากรในพื้นที่ปฏิบัติงานที่ 2 จำแนกกลุ่มตามช่วงอายุ

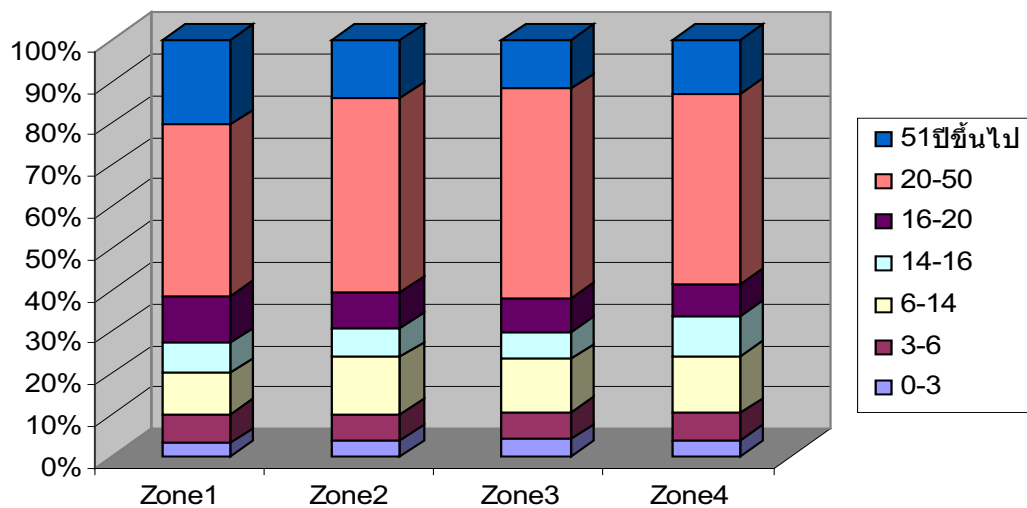
ช่วงอายุ (ปี)	จำนวนประชากรในแต่ละกลุ่มช่วงอายุ (คน)						
	ต.นาสะไม	ต.กาบิน	ต.หนองผือ	ต.ลำโรง	ต.เค็ดใหญ่	ต.พังเคน	รวม
0-3	313	240	178	ข้อมูลอยู่ระหว่างการจัดทำสรุป	163	ข้อมูลอยู่ระหว่างการจัดทำสรุป	894
3-6	319	318	714		226		1,577
6-14	853	719	1,237		542		3,351
14-16	288	252	900		267		1,707
16-20	469	337	834		451		2,091
20-50	3,021	2,251	4,136		2,067		11,475
51ปีขึ้นไป	837	770	1,029		762		3,398
รวม	6,100	4,887	9,244		4,478		24,709
ข้อมูลทะเบียนราษฎร	6,100	4,887	9,244	6,824	5,416	10,462	42,937
ร้อยละของส่วนต่างระหว่างจำนวนประชากรที่สำรวจได้และประชากรตามทะเบียนราษฎร (%)	0	0	0	-	-17.32	-	-

ตารางที่ 3.6 จำนวนประชากรในพื้นที่ปฏิบัติงานที่ 3 จำแนกกลุ่มตามช่วงอายุ

ช่วงอายุ (ปี)	จำนวนประชากรในแต่ละกลุ่มช่วงอายุ (คน)						
	ต.กุดประพาย	ต.โพนงาม	ต.โนนสวรรค์	ต.โขง	ต.หนองอ้อม	ต.ไพบูลย์	รวม
0-3	431	293	221	318	129	292	1,684
3-6	714	734	303	367	190	472	2,780
6-14	1,694	1,287	204	1,090	464	573	5,312
14-16	605	533	244	871	163	341	2,757
16-20	788	627	493	816	389	340	3,453
20-50	4,870	3,936	3,661	2,123	1,792	4,594	20,976
51ปีขึ้นไป	1,163	1,235	294	790	811	648	4,941
รวม	10,500	8,645	5,420	6,375	3,938	7,260	42,138
ข้อมูลทะเบียนราษฎร	10,500	8,645	5,420	6,375	3,938	7,260	42,138
ร้อยละของส่วนต่างระหว่างจำนวนประชากรที่สำรวจได้และประชากรตามทะเบียนราษฎร (%)	0	0	0	0	0	0	0

ตารางที่ 3.7 จำนวนประชากรในพื้นที่ปฏิบัติงานที่ 4 จำแนกกลุ่มตามช่วงอายุ

ช่วงอายุ (ปี)	จำนวนประชากรในแต่ละกลุ่มช่วงอายุ (คน)						
	ต.อ่างศิลา	ต.โนนก่อ	ต.ห้วยยาง	ต.นาคาย	ต.แก้งโคม	ต.นาเอีย	รวม
0-3	ข้อมูลอยู่ระหว่างการจัดทำสรุป	140	450	210	ข้อมูลอยู่ระหว่างการจัดทำสรุป	309	1,109
3-6		759	557	280		400	1,996
6-14		953	1,465	820		811	4,049
14-16		876	853	654		534	2,917
16-20		293	981	586		474	2,334
20-50		4,762	2,721	3,177		3,089	13,749
51ปีขึ้นไป		874	860	1,079		1,019	3,832
รวม		8,657	7,887	6,806		6,636	29,986
ข้อมูลทะเบียนราษฎร	7,945	8,657	7,887	6,806	5,284	6,636	43,215
ร้อยละของส่วนต่างระหว่างจำนวนประชากรที่สำรวจได้ และประชากรตามทะเบียนราษฎร (%)	-	0	0	0	-	-	-

รูปที่ 3.4 สัดส่วนของประชากรที่สำรวจในแต่ละพื้นที่ปฏิบัติการจำแนกกลุ่มตามช่วงอายุ

3.3.1.2 จำนวนประชากรในแต่ละกลุ่มระดับการศึกษา

จำนวนประชากรตามกลุ่มระดับการศึกษา (ตารางที่ 3.8-3.11) พบว่า ประชากรส่วนใหญ่ของชุมชนในทุกพื้นที่ปฏิบัติการจะอยู่ในกลุ่มจบการศึกษาภาคบังคับ และกลุ่มที่มีจำนวนประชากรน้อยที่สุดได้แก่กลุ่มประชากรที่จบการศึกษาสูงกว่าระดับปริญญาตรี โดยคิดเป็นร้อยละ 83.52 และ 0.22 ตามลำดับ (รูปที่ 3.3)

ตารางที่ 3.8 จำนวนประชากรในพื้นที่ปฏิบัติการที่ 1 จำแนกกลุ่มตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวนประชากรในแต่ละกลุ่มระดับการศึกษา (คน)							
	ต.หัวเรือ	ต.หัวดอน	ต.หนองเมือง	ต.โนนผึ้ง	ต.ค้อน้อย	ต.คำไฮใหญ่	ต.หนองบก	รวม
จบการศึกษาภาคบังคับ	ข้อมูลอยู่ระหว่างการจัดทำสรุป	2,016	3,790	2,175	ข้อมูลอยู่ระหว่างการจัดทำสรุป	1,678	4,539	14,198
จบการศึกษาระดับมัธยมปลาย		290	570	236		1,117	282	2,495
จบการศึกษาระดับอนุปริญญา		33	240	97		318	91	779
จบการศึกษาระดับปริญญาตรี		26	137	105		57	71	396
จบการศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรี		-	4	13		13	4	34
รวม		2,016	3,790	2,175		3,183	4,987	16,151

ตารางที่ 3.9 จำนวนประชากรในพื้นที่ปฏิบัติการที่ 2 จำแนกกลุ่มตามระดับการศึกษา

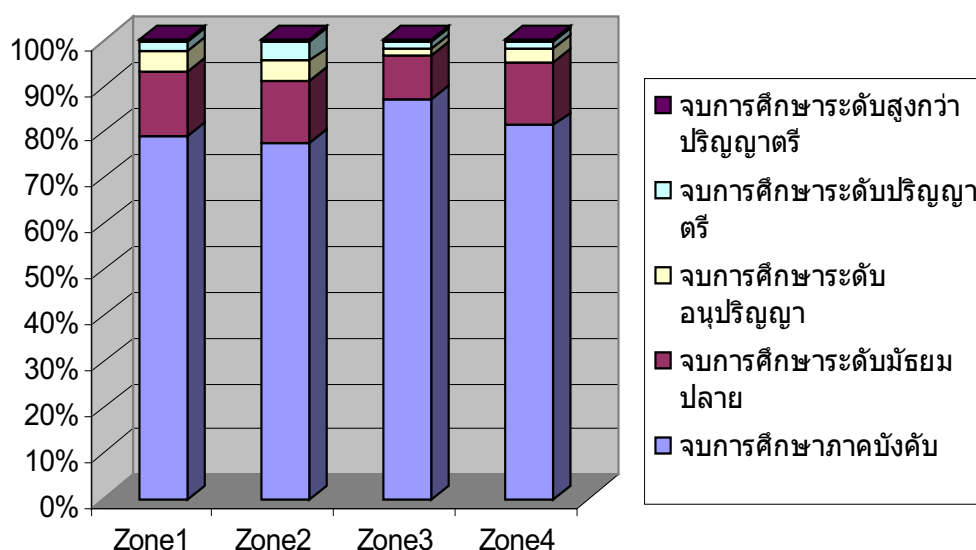
ระดับการศึกษา	จำนวนประชากรในแต่ละกลุ่มระดับการศึกษา (คน)						
	ต.นาสะไม	ต.กาบิน	ต.หนองผือ	ต.ลำโรง	ต.เอือดใหญ่	ต.พังเคน	รวม
จบการศึกษาภาคบังคับ	3,280	3,169	5,011	ข้อมูลอยู่ระหว่างการจัดทำสรุป	2,175	ข้อมูลอยู่ระหว่างการจัดทำสรุป	13,635
จบการศึกษาระดับมัธยมปลาย	1,300	464	434		236		2,434
จบการศึกษาระดับอนุปริญญา	560	64	10		97		731
จบการศึกษาระดับปริญญาตรี	340	89	208		105		742
จบการศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรี	20	20	2		13		55
รวม	5,500	3,806	5,665		2,626		17,597

ตารางที่ 3.10 จำนวนประชากรในพื้นที่ปฏิบัติการที่ 3 จำแนกกลุ่มตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวนประชากรในแต่ละกลุ่มระดับการศึกษา (คน)						
	ต.กุดประทาย	ต.โพนงาม	ต.โนนสวรรค์	ต.โขง	ต.หนองอัม	ต.ไพบูลย์	รวม
จบการศึกษาภาคบังคับ	4,538	7,538	1,571	910	2,060	2,029	18,646
จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปลาย	746	370	403	138	211	197	2,065
จบการศึกษาระดับอนุปริญญา	103	48	65	16	103	21	356
จบการศึกษาระดับปริญญาตรี	98	48	57	34	66	34	337
จบการศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรี	8	-	4	1	19	5	37
รวม	5,493	8,004	2,100	1,099	2,459	2,286	21,441

ตารางที่ 3.11 จำนวนประชากรในพื้นที่ปฏิบัติการที่ 4 จำแนกกลุ่มตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวนประชากรในแต่ละกลุ่มระดับการศึกษา (คน)						
	ต.อ่างศิลา	ต.โนนก่อ	ต.ห้วยยาง	ต.นาคาย	ต.แก่งโดม	ต.นาเยี่ย	รวม
จบการศึกษาภาคบังคับ	2,370	382	4,669	3,633	ข้อมูลอยู่ระหว่างการจัดทำสรุป	3,029	14,083
จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปลาย	596	31	516	449		777	2369
จบการศึกษาระดับอนุปริญญา	115	13	255	67		123	573
จบการศึกษาระดับปริญญาตรี	65	4	81	37		69	256
จบการศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรี	12	3	3	5		10	33
รวม	3,170	433	5,524	4,191		4,008	17,326

รูปที่ 3.3 สัดส่วนของประชากรในแต่ละพื้นที่ปฏิบัติการจำแนกกลุ่มตามระดับการศึกษา

3.3.1.3 จำนวนประชากรในแต่ละกลุ่มอาชีพหลัก

จำนวนประชากรตามกลุ่มอาชีพหลัก (ตารางที่ 3.12-3.15) พบว่า ประชากรร้อยละ 69.04 ของชุมชนในทุกพื้นที่ปฏิบัติการประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก และกลุ่มอาชีพที่มีจำนวนประชากรน้อยที่สุดได้แก่กลุ่มอาชีพรับราชการ ซึ่ง คิดเป็นร้อยละ 1.83 ประชากรทั้งหมดที่ทำการศึกษาวิจัย (รูปที่ 3.4)

ตารางที่ 3.12 จำนวนประชากรของแต่ละตำบลในพื้นที่ปฏิบัติการที่ 1 จำแนกกลุ่มตามการประกอบอาชีพหลัก

อาชีพ	จำนวน (คน)							
	ต.หัวเรือ	ต.หัวดอน	ต.หนองเมือง	ต.โนนผึ้ง	ต.ค้อน้อย	ต.คำไฮใหญ่	ต.หนองบก	รวม
รับราชการ	ข้อมูลอยู่ระหว่างการจัดทำสรุปข้อมูลอยู่ระหว่างการจัดทำ	39	38	100	ข้อมูลอยู่ระหว่างการจัดทำสรุปข้อมูลอยู่ระหว่างการจัดทำ	107	39	323
เกษตรกรรม		2,084	3,485	1,341		2,772	4,616	14,298
รับจ้าง		783	914	503		1,047	590	3,837
อื่นๆ		174	577	207		62	280	1,300
ไม่มีอาชีพ		317	857	609		231	150	2,164
รวม		3,397	5,871	2,760		4,219	5,675	21,922

ตารางที่ 3.13 จำนวนประชากรของแต่ละตำบลในพื้นที่ปฏิบัติการที่ 2 จำแนกกลุ่มตามการประกอบอาชีพหลัก

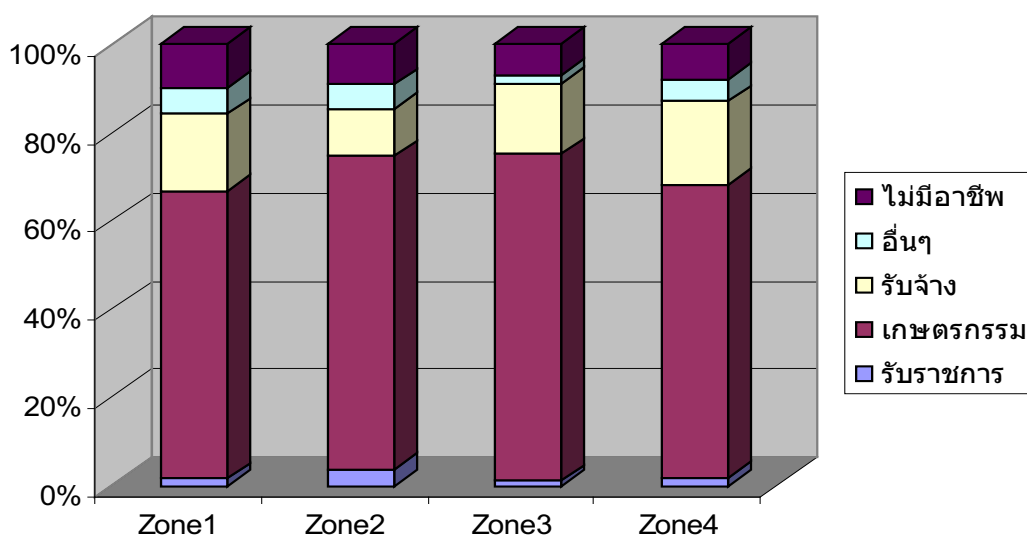
อาชีพ	จำนวน (คน)						
	ต.นาสะไม	ต.กาบิน	ต.หนองผือ	ต.สำโรง	ต.เอือดใหญ่	ต.พังเคน	รวม
รับราชการ	100	58	283	ข้อมูลอยู่ระหว่างการจัดทำสรุป	100	ข้อมูลอยู่ระหว่างการจัดทำสรุป	541
เกษตรกรรม	3,500	3,079	2,112		1,341		10,032
รับจ้าง	500	389	130		503		1,522
อื่นๆ	500	74	-		207		781
ไม่มีอาชีพ	200	510	1		609		1,320
รวม	4,800	4,110	2,526		2,760		14,196

ตารางที่ 3.14 จำนวนประชากรของแต่ละตำบลในพื้นที่ปฏิบัติการที่ 3 จำแนกกลุ่มตามการประกอบอาชีพหลัก

อาชีพ	จำนวน (คน)						
	ต.กุดประทาย	ต.โพนงาม	ต.โนนสวรรค์	ต.โขง	ต.หนองอัม	ต.ไผ่บุลย์	รวม
รับราชการ	77	33	ข้อมูลอยู่ระหว่างการจัดทำสรุป	20	72	68	270
เกษตรกรรม	6,252	7,540		2,159	1,678	1,274	18,903
รับจ้าง	2,032	-		586	393	1,075	4,086
อื่นๆ	-	-		174	87	256	517
ไม่มีอาชีพ	690	-		610	339	162	1,801
รวม	9,051	7,573		3,549	2,569	2,835	25,577

ตารางที่ 3.15 จำนวนประชากรของแต่ละตำบลในพื้นที่ปฏิบัติการที่ 4 จำแนกกลุ่มตามการประกอบอาชีพหลัก

อาชีพ	จำนวน (คน)						
	ต.อ่างศิลา	ต.โนนก่อ	ต.ห้วยยาง	ต.นาคาย	ต.แก้งโดม	ต.นาเยี่ย	รวม
รับราชการ	138	26	102	42	ข้อมูลอยู่ระหว่างการจัดทำสรุป	114	422
เกษตรกรรม	2,972	579	4,690	3,135		4,080	15,456
รับจ้าง	684	633	1,691	790		615	4,413
อื่นๆ	166	-	291	367		350	1,174
ไม่มีอาชีพ	300	124	654	667		99	1,844
รวม	4,260	1,362	7,428	5,001		5,258	23,309

รูปที่ 3.4 สัดส่วนของประชากรในแต่ละพื้นที่ปฏิบัติการจำแนกกลุ่มอาชีพหลัก

3.3.1.4 จำนวนครัวเรือนในแต่ละกลุ่มรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

จำนวนครัวเรือนตามกลุ่มรายได้เฉลี่ยต่อเดือน (ตารางที่ 3.16-3.19) พบว่า ครัวเรือนส่วนใหญ่ในทุกพื้นที่ปฏิบัติการ มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนไม่เกิน 5,000 บาท ซึ่งมีสัดส่วนอยู่ระหว่างร้อยละ 30.5-64.6 ของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ปฏิบัติการที่ 3 และ 4 มีสัดส่วนของครัวเรือนที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนไม่เกิน 5,000 บาท อยู่มากกว่าพื้นที่อื่นๆ (ร้อยละ 64.6 และ 61.7 ในพื้นที่ปฏิบัติการที่ 3 และ 4 ตามลำดับ) (รูปที่ 3.5)

ตารางที่ 3.16 จำนวนครัวเรือนของแต่ละตำบลในพื้นที่ปฏิบัติการที่ 1 จำแนกตามกลุ่มรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

รายได้	จำนวนครัวเรือน						
	ต.หัวเรือ	ต.หัวดอน	ต.หนองเมือง	ต.โนนผึ้ง	ต.ค้อน้อย	ต.คำไฮใหญ่	ต.หนองบก
ไม่เกิน 5,000 บาท	ข้อมูลอยู่ระหว่างการจัดทำสรุปข้อมูลอยู่ระหว่างการจัดทำสรุป	151	1,221	278	ข้อมูลอยู่ระหว่างการจัดทำสรุป	280	-
5,000-10,000 บาท		150	154	436		236	17
10,000-15,500 บาท		107	112	189		131	166
15,000-20,000 บาท		180	6	91		392	304
เกินกว่า 20,000 บาท		22	8	142		449	811
รวม		610	1,501	1,436		1,488	1,298

ตารางที่ 3.17 จำนวนครัวเรือนของแต่ละตำบลในพื้นที่ปฏิบัติการที่ 2 จำแนกตามกลุ่มรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

รายได้	จำนวนครัวเรือน					
	ต.นาสะไม	ต.กาบิน	ต.หนองฝือ	ต.ลำโรง	ต.เขื่อนใหญ่	ต.พังเคน
ไม่เกิน 5,000 บาท	-	576	1,289	ข้อมูลอยู่ระหว่างการจัดทำสรุป	278	
5,000-10,000 บาท	3	207	923		436	
10,000-15,500 บาท	1,099	115	26		189	
15,000-20,000 บาท	150	100	257		91	
เกินกว่า 20,000 บาท	47	34	4		142	
รวม	1,299	1,032	2,729		1,136	

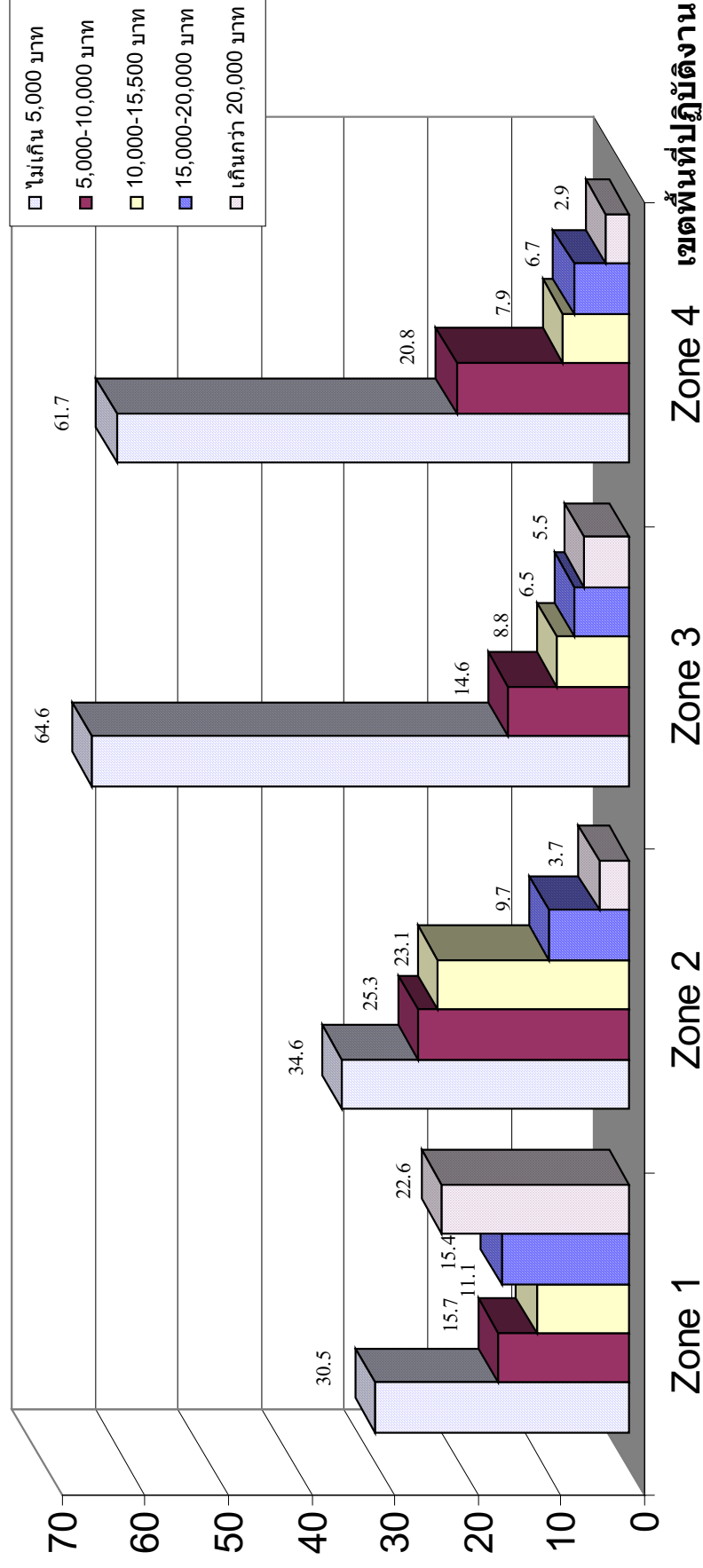
ตารางที่ 3.18 จำนวนครัวเรือนของแต่ละตำบลในพื้นที่ปฏิบัติการที่ 3 จำแนกตามกลุ่มรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

รายได้	จำนวนครัวเรือน					
	ต.กุดประทาย	ต.โพนงาม	ต.โนนสวรรค์	ต.โขง	ต.หนองอัม	ต.โพนบูลย์
ไม่เกิน 5,000 บาท	1,450	3,247	655	476	167	797
5,000-10,000 บาท	656	86	212	113	80	388
10,000-15,500 บาท	410	2	135	39	31	304
15,000-20,000 บาท	397	-	197	21	6	67
เกินกว่า 20,000 บาท	257	-	85	45	11	176
รวม	3,170	3,335	1,284	694	295	1,732

ตารางที่ 3.19 จำนวนครัวเรือนของแต่ละตำบลในพื้นที่ปฏิบัติการที่ 4 จำแนกตามกลุ่มรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

รายได้	จำนวนครัวเรือน					
	ต.อ่างศิลา	ต.โนนก่อ	ต.ห้วยยาง	ต.นาคาย	ต.แก่งโคม	ต.นาเยีย
ไม่เกิน 5,000 บาท	ข้อมูลอยู่ระหว่างการจัดทำสรุป	196	655	329	ข้อมูลอยู่ระหว่างการจัดทำสรุป	1,639
5,000-10,000 บาท		ข้อมูลอยู่ระหว่างการจัดทำสรุป	271	282		330
10,000-15,500 บาท			144	106		87
15,000-20,000 บาท			74	168		44
เกินกว่า 20,000 บาท			36	64		23
รวม			1,180	949		2,123

ร้อยละ

รูปที่ 3.5 ร้อยละของครัวเรือนในตำบลของแต่ละพื้นที่ปฏิบัติการ จำแนกตามกลุ่มรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

สรุปดังตารางที่ 3.20-3.23

[illegible]

3.3.1.6 จำนวนสถาบันทางสังคมของชุมชน

ข้อมูลจำนวนสถาบันทางสังคมของตำบลต่างๆ ในแต่ละพื้นที่สรุปดังตารางที่ 3.24 -3.27 และรูปที่ 3.6

ตารางที่ 3.24 จำนวนสถาบันทางสังคมของชุมชนของตำบลต่างๆ ในพื้นที่ปฏิบัติการที่ 1

สถาบัน	จำนวนของสถาบันทางสังคมในแต่ละตำบล (แห่ง)						
	ต.หัวเรือ	ต.หัวดอน	ต.หนองเมือง	ต.โนนผึ้ง	ต.ค้อน้อย	ต.คำไฮใหญ่	ต.หนองบก
1) โรงเรียน	9	6	5	2	9	3	8
2) วัดทางพุทธศาสนา	11	11	8	1	12	9	12
3) วัดทางคริสต์ศาสนา	-	มี-ไม่ระบุจำนวน	-	มี-ไม่ระบุจำนวน	-	-	-
4) ศูนย์ส่งเสริมสุขภาพ	2	2	-	2	2	2	2
5) ศูนย์กลางหมู่บ้าน	11	11	8	6		12	13
6) ที่อ่านหนังสือของชุมชน	12	11	4	11		10	13
7) ที่ทำการกลุ่ม	5	1	-	7		10	13
8) ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน	-	-	-	4	2	-	4

ตารางที่ 3.25 จำนวนสถาบันทางสังคมของชุมชนของตำบลต่างๆ ในพื้นที่ปฏิบัติการที่ 2

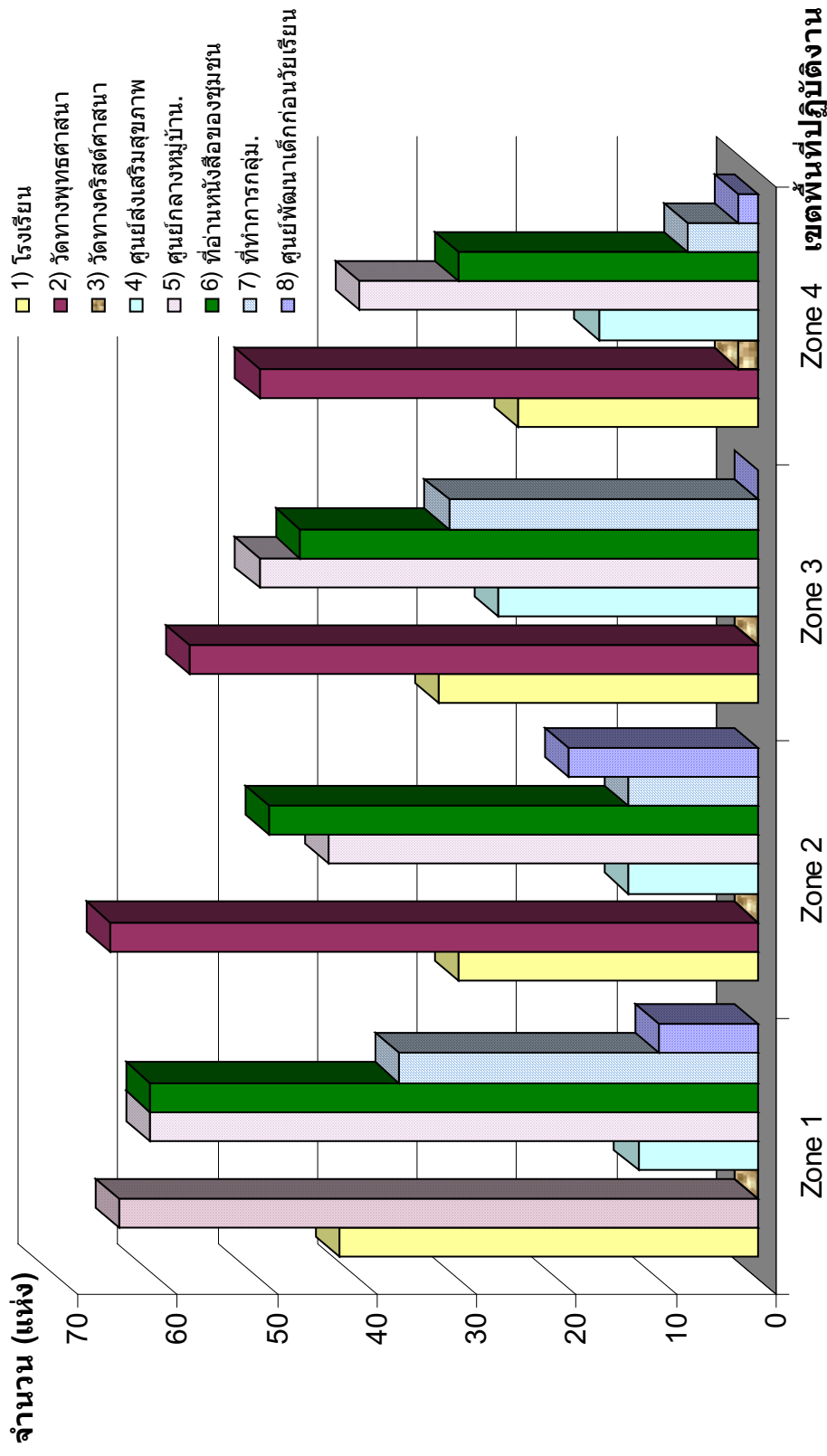
สถาบัน	จำนวนของสถาบันทางสังคมในแต่ละตำบล (แห่ง)					
	ต.นาสะไม	ต.กาบิน	ต.หนองผือ	ต.สำโรง	ต.เห็ดใหญ่	ต.พังเคน
1) โรงเรียน	5	3	7	6	2	7
2) วัดทางพุทธศาสนา	7	6	10	13	10	19
3) วัดทางคริสต์ศาสนา	-	-	-	-	มี-ไม่ระบุจำนวน	-
4) ศูนย์ส่งเสริมสุขภาพ/คลินิก	1	2	4	4	2	-
5) ร้านขายยา	-	-	1	-	-	-
5) ศูนย์กลางหมู่บ้าน	13	12	10	2	6	-
6) ที่อ่านหนังสือของชุมชน/ห้องสมุด	13	12	13		11	-
7) ที่ทำการกลุ่ม	-	6	-		7	-
8) ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน	-	3	9	3	4	-

ตารางที่ 3.26 จำนวนสถาบันทางสังคมของชุมชนของตำบลต่างๆ ในพื้นที่ปฏิบัติการที่ 3

สถาบัน	จำนวนของสถาบันทางสังคมในแต่ละตำบล (แห่ง)					
	ต.กุด ประเทาย	ต.โพนงาม	ต.โนน สวรรค์	ต.โขง	ต.หนองอัม	ต.ไพบูลย์
1) โรงเรียน	10	7	4	4	ข้อมูลอยู่ระหว่างการจัดทำสรุป	7
2) วัดทางพุทธ ศาสนา	19	7	12	12		7
3) วัดทางคริสต์ ศาสนา	-	-	-	-		-
4) ศูนย์ส่งเสริมสุข ภาพ	7	1	2	4		12
5) ศูนย์กลางหมู่ บ้าน.	20	ไม่ระบุ	9	8		13
6) ที่อ่านหนังสือ ของชุมชน	20	ไม่ระบุ	9	4		13
7) ที่ทำการกลุ่ม.	22	ไม่ระบุ	4	5		-
8) ศูนย์พัฒนาเด็ก ก่อนวัยเรียน	-	ไม่ระบุ	-	-		-

ตารางที่ 3.27 จำนวนสถาบันทางสังคมของชุมชนของตำบลต่างๆ ในพื้นที่ปฏิบัติการที่ 4

สถาบัน	จำนวนของสถาบันทางสังคมในแต่ละตำบล (แห่ง)					
	ต.อ่างศิลา	ต.โนนก่อ	ต.ห้วยยาง	ต.นาคาย	ต.แก้งโดม	ต.นาเยีย
1) โรงเรียน	5	7	5	4	ข้อมูลอยู่ระหว่างการจัดทำสรุป	3
2) วัดทางพุทธ ศาสนา	7	14	8	10		11
3) วัดทางคริสต์ ศาสนา	-	2	-	-		-
4) ศูนย์ส่งเสริมสุข ภาพ	1	1	4	4		6
5) ศูนย์กลางหมู่ บ้าน.	12	14	7	12		12
6) ที่อ่านหนังสือ ของชุมชน	12	ไม่ระบุ	4	11		3
7) ที่ทำการกลุ่ม.	-		-	-		7
8) ศูนย์พัฒนาเด็ก ก่อนวัยเรียน	2		-	-		-

รูปที่ 3.6 สรุปจำนวนสถาบันต่างๆ ทางสังคมในแต่ละพื้นที่ปฏิบัติการ

3.3.1.7 จำนวนประชาชนชาวบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน

ข้อมูลจำนวนประชาชนชาวบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่นของตำบลต่างๆ ในแต่ละพื้นที่สรุปดังตารางที่ 3.28 -3.31

ตารางที่ 3.28 ข้อมูลประชาชนชาวบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่นของตำบลต่างๆ ในพื้นที่ปฏิบัติการที่ 1

สาขา/กลุ่ม	จำนวนของประชาชนชาวบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่น (คน)						
	ต.หัวเรือ	ต.หัวดอน	ต.หนอง เมือง	ต.โนนผึ้ง	ต.ค้อน้อย	ต.คำไฮ ใหญ่	ต.หนอง บก
1) เกษตร/เกษตรผสม ผสาน/ทฤษฎีใหม่	9	23	84	36	ข้อมูลไม่สมบูรณ์	ไม่ระบุ	1,164
2) การเลี้ยงสัตว์	1	302	129	164		ไม่ระบุ	193
3) การก่อสร้าง/ สถาปัตยกรรม	-	242	220	116		ไม่ระบุ	115
4)งานจักสาน	28	22	35	88		ไม่ระบุ	50
5) ผ้าทอพื้นเมือง.	5	10	23	13		ไม่ระบุ	45
6) ขนบธรรมเนียม- ประเพณี	10	925	26	106		ไม่ระบุ	130
7) ดนตรีพื้นเมือง	18	-	-	4		ไม่ระบุ	-
8) อื่นๆ	8	-	-	3		ไม่ระบุ	-

ตารางที่ 3.29 ข้อมูลประชาชนชาวบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่นของตำบลต่างๆ ในพื้นที่ปฏิบัติการที่ 2

สาขา/กลุ่ม	จำนวนของประชาชนชาวบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่น (คน)					
	ต.นาสะไม	ต.กาบิน	ต.หนองผือ	ต.ลำโรง	ต.เอือดใหญ่	ต.พังเคน
1) เกษตร/เกษตร ผสมผสาน/ทฤษฎี ใหม่	13	11			36	
2) การเลี้ยงสัตว์	13	103			164	
3) การก่อสร้าง/ สถาปัตยกรรม	13	137			116	
4)งานจักสาน	13	86			88	
5) ผ้าทอพื้นเมือง.	13	66			13	
6) ขนบธรรมเนียม- ประเพณี	13	38			106	
7) ดนตรีพื้นเมือง	-	13			4	
8) อื่นๆ	-	-			3	

ตารางที่ 3.30 ข้อมูลปราชญ์ชาวบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่นของตำบลต่างๆ ในพื้นที่ปฏิบัติการที่ 3

	จำนวนของปราชญ์ชาวบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่น (คน)					
	ต.กุด ประทาย	ต.โพนงาม	ต.โนน สวรรค์	ต.โสง	ต.หนองอัม	ต.โพมูลย์
สาขา/กลุ่ม 1) เกษตร/เกษตร ผสมผสาน/ทฤษฎี ใหม่	207	1	-	14	ไม่ระบุ	290
2) การเลี้ยงสัตว์	1,236	7	575	366	ไม่ระบุ	50
3) การก่อสร้าง/ สถาปัตยกรรม	3,241	21	978	174	ไม่ระบุ	100
4)งานจักสาน	274		17	70	ไม่ระบุ	30
5) ผ้าทอพื้นเมือง.	221	5	75	103	ไม่ระบุ	50
6) ขนบธรรมเนียม- ประเพณี	960	-	35	71	ไม่ระบุ	60
7) ดนตรีพื้นเมือง	-	-	-	-	ไม่ระบุ	-
8) อื่นๆ	-	-	-	-	ไม่ระบุ	-

ตารางที่ 3.31 ข้อมูลปราชญ์ชาวบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่นของตำบลต่างๆ ในพื้นที่ปฏิบัติการที่ 4

	จำนวนของปราชญ์ชาวบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่น (คน)					
	ต.อ่างศิลา	ต.โนนก่อ	ต.ห้วยยาง	ต.นาคาย	ต.แก่งโคม	ต.นาเขีย
สาขา/กลุ่ม 1) เกษตร/เกษตร ผสมผสาน/ทฤษฎี ใหม่	ไม่ระบุ	34	14	-	ไม่ระบุ	21
2) การเลี้ยงสัตว์	ไม่ระบุ	244	326	419	ไม่ระบุ	305
3) การก่อสร้าง/ สถาปัตยกรรม	ไม่ระบุ	213	247	197	ไม่ระบุ	287
4)งานจักสาน	ไม่ระบุ	70	109	75	ไม่ระบุ	146
5) ผ้าทอพื้นเมือง.	ไม่ระบุ	34	75	19	ไม่ระบุ	96
6) ขนบธรรมเนียม- ประเพณี	ไม่ระบุ	191	1,561	278	ไม่ระบุ	64
7) ดนตรีพื้นเมือง	ไม่ระบุ	-	-	-	ไม่ระบุ	-
8) อื่นๆ	ไม่ระบุ	110	-	-	ไม่ระบุ	4

3.3.1.8 พื้นที่และการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ของแต่ละตำบล

ข้อมูลลักษณะพื้นที่ ขนาดพื้นที่ และการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ของตำบลต่างๆ ในแต่ละพื้นที่สรุปดังตารางที่ 3.32 -3.35

ตารางที่ 3.32 ลักษณะพื้นที่ต่างๆ ของแต่ละตำบลในพื้นที่ปฏิบัติการที่ 1 จำแนกตามลักษณะพื้นที่และการใช้ประโยชน์

พื้นที่และการใช้ประโยชน์	ขนาดพื้นที่ในแต่ละตำบล (ไร่)						
	ต.หัวเรือ	ต.หัวดอน	ต.หนองเมือง	ต.โนนผึ้ง	ต.ค้อน้อย	ต.คำไฮใหญ่	ต.หนองบก
พื้นที่ป่าและภูเขา	-	-	-	-	ไม่ระบุ	-	มี-ไม่ระบุขนาดพื้นที่
พื้นที่สาธารณะ	17,321	1,199	-	78	ไม่ระบุ	348	ไม่ระบุ
พื้นที่ป่าชุมชน	-	4,441	1,885	100	ไม่ระบุ	331	ไม่ระบุ
พื้นที่อยู่อาศัย	-	-	-	-	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ
พื้นที่เพื่อการเกษตร	-	-	-	-	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ
- ที่นา	-	-	-	-	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ
- พืชไร่	-	-	-	-	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ
- ทำสวน	-	-	-	-	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ
รวม	17,321	5,640		178	ไม่ระบุ	679	31,250

ตารางที่ 3.33 ลักษณะพื้นที่ต่างๆ ของแต่ละตำบลในพื้นที่ปฏิบัติการที่ 2 จำแนกตามลักษณะพื้นที่และการใช้ประโยชน์

พื้นที่และการใช้ประโยชน์	ขนาดพื้นที่ในแต่ละตำบล (ไร่)					
	ต.นาสะไม	ต.กาบิน	ต.หนองผือ	ต.ลำโรง	ต.เอือดใหญ่	ต.พังเคน
พื้นที่ป่าและภูเขา	-	ไม่ระบุ	-	42,829	-	ไม่ระบุ
พื้นที่สาธารณะ	156	12	500	1,386	78	
พื้นที่ป่าชุมชน	300	156	78	-	100	
พื้นที่อยู่อาศัย	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ	-	1,827	ไม่ระบุ	
พื้นที่เพื่อการเกษตร	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ	27,203	ไม่ระบุ	
- ที่นา	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ	21,519	ไม่ระบุ	
- พืชไร่	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ	3,048	ไม่ระบุ	
- ทำสวน	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ	2,640	ไม่ระบุ	
รวม				73,245	ไม่ระบุ	

ตารางที่ 3.34 ลักษณะพื้นที่ต่างๆ ของแต่ละตำบลในพื้นที่ปฏิบัติการที่ 3 จำแนกตามลักษณะพื้นที่และการใช้ประโยชน์

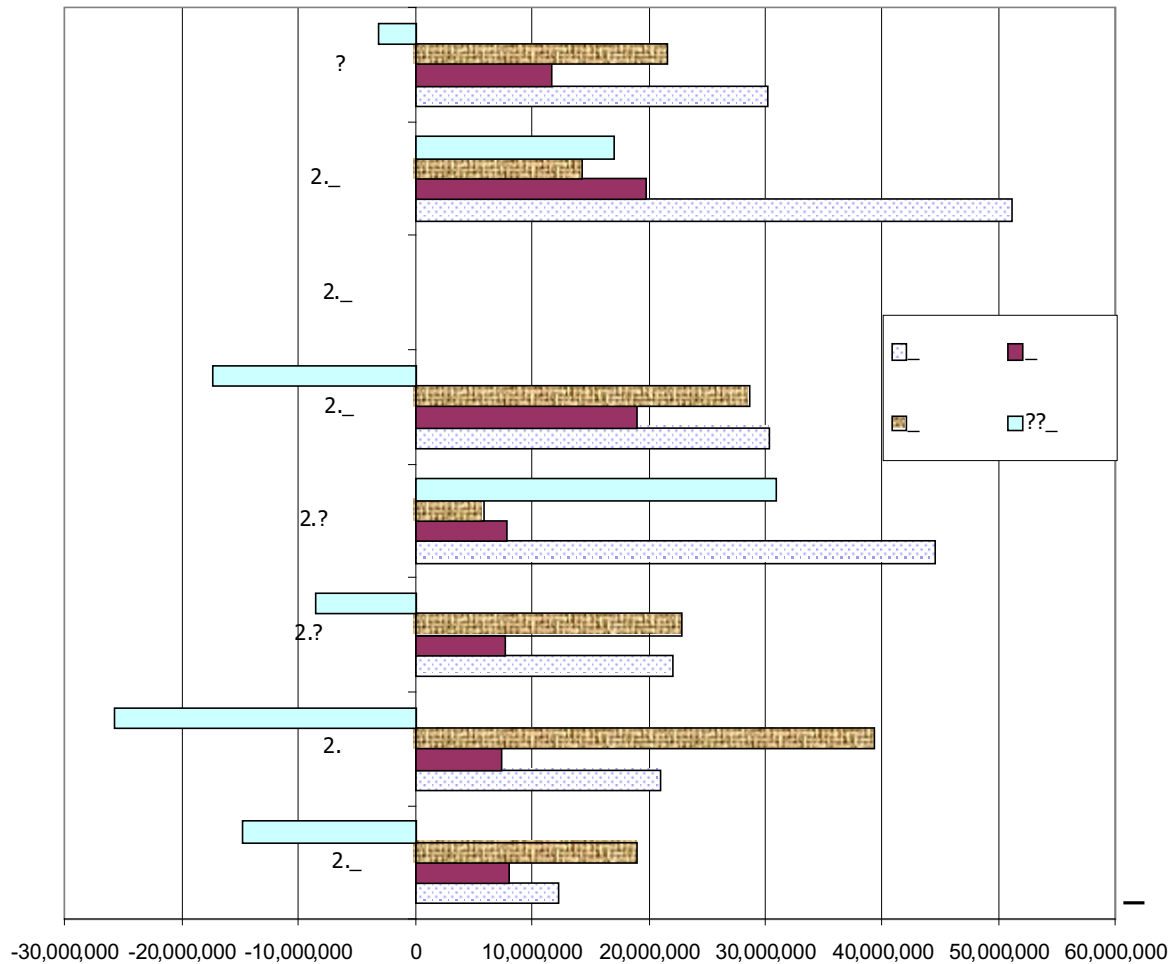
พื้นที่และการใช้ประโยชน์	ขนาดพื้นที่ในแต่ละตำบล (ไร่)					
	ต.กุดประทาย	ต.โพนงาม	ต.โนนสวรรค์	ต.โขง	ต.หนองอ้อม	ต.โพนบูลย์
พื้นที่ป่าและภูเขา	-	ไม่ระบุ	-	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ	-
พื้นที่สาธารณะ	791	ไม่ระบุ	10	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ	300
พื้นที่ป่าชุมชน	966	ไม่ระบุ	171	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ	250
พื้นที่อยู่อาศัย	-	ไม่ระบุ	-	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ	-
พื้นที่เพื่อการเกษตร	-	ไม่ระบุ	-	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ	-
- ที่นา	-	ไม่ระบุ	-	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ	-
- พืชไร่	-	ไม่ระบุ	-	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ	-
- ทำสวน	-	ไม่ระบุ	-	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ	-
รวม	1,757	ไม่ระบุ	181	115,512	ไม่ระบุ	550

ตารางที่ 3.35 ลักษณะพื้นที่ต่างๆ ของแต่ละตำบลในพื้นที่ปฏิบัติการที่ 4 จำแนกตามลักษณะพื้นที่และการใช้ประโยชน์

พื้นที่และการใช้ประโยชน์	ขนาดพื้นที่ในแต่ละตำบล (ไร่)					
	ต.อ่างศิลา	ต.โนนก่อ	ต.ห้วยยาง	ต.นาคาย	ต.แก่งโคม	ต.นาเยี่ย
พื้นที่ป่าและภูเขา	ไม่ระบุ	-	-	-	ไม่ระบุ	-
พื้นที่สาธารณะ	ไม่ระบุ	2,101	1,082		ไม่ระบุ	300
พื้นที่ป่าชุมชน	ไม่ระบุ	294	3,574	300	ไม่ระบุ	1,426
พื้นที่อยู่อาศัย	ไม่ระบุ	-	-	-	ไม่ระบุ	-
พื้นที่เพื่อการเกษตร	ไม่ระบุ	-	-	-	ไม่ระบุ	-
- ที่นา	ไม่ระบุ	-	-	-	ไม่ระบุ	-
- พืชไร่	ไม่ระบุ	-	-	-	ไม่ระบุ	-
- ทำสวน	ไม่ระบุ	-	-	-	ไม่ระบุ	-
รวม	ไม่ระบุ	2,395	4,656	300	ไม่ระบุ	1,726

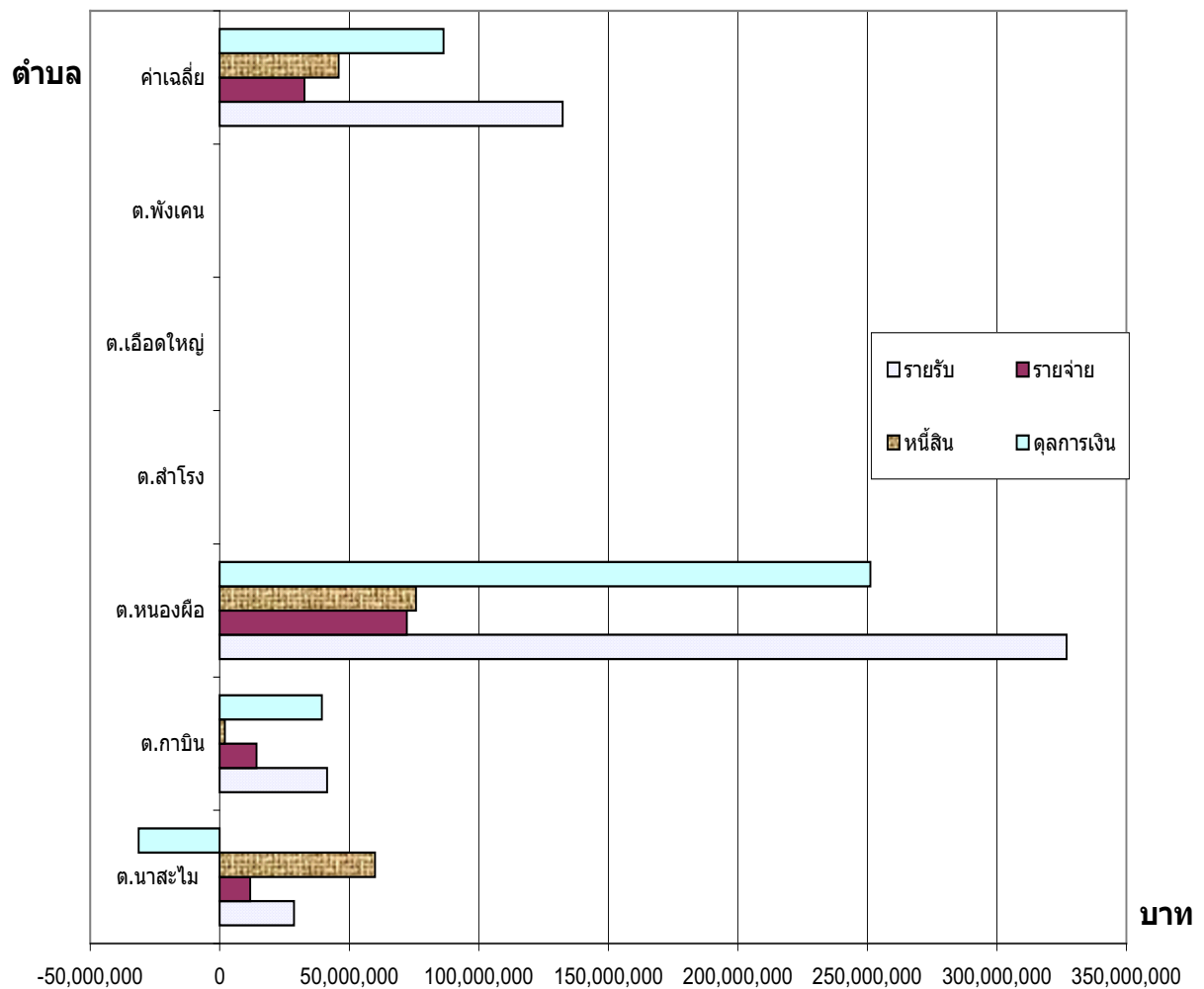
3.3.1.9 รายรับ รายจ่าย หนี้สิน และดุลการเงินของตำบลต่างๆ ในแต่ละพื้นที่ปฏิบัติงาน

โดยภาพรวมพบว่าชุมชนในพื้นที่ปฏิบัติการที่ 1 มีรายรับเฉลี่ยสูงกว่ารายจ่าย แต่เนื่องจากมีภาระของหนี้สินของครัวเรือน ในชุมชนมีแนวโน้มค่อนข้างสูง จึงส่งผลให้ดุลทางการเงินเฉลี่ยของชุมชนส่วนใหญ่มีค่าเป็นลบ ยกเว้นพื้นที่ตำบลคำไฮใหญ่ อ. ดอนมดแดง ที่มีดุลทางการเงินเฉลี่ยของชุมชนมีค่าเป็นบวก (รูปที่ 3.7, รายละเอียดของข้อมูลดูที่ภาคผนวกที่ 1.1)

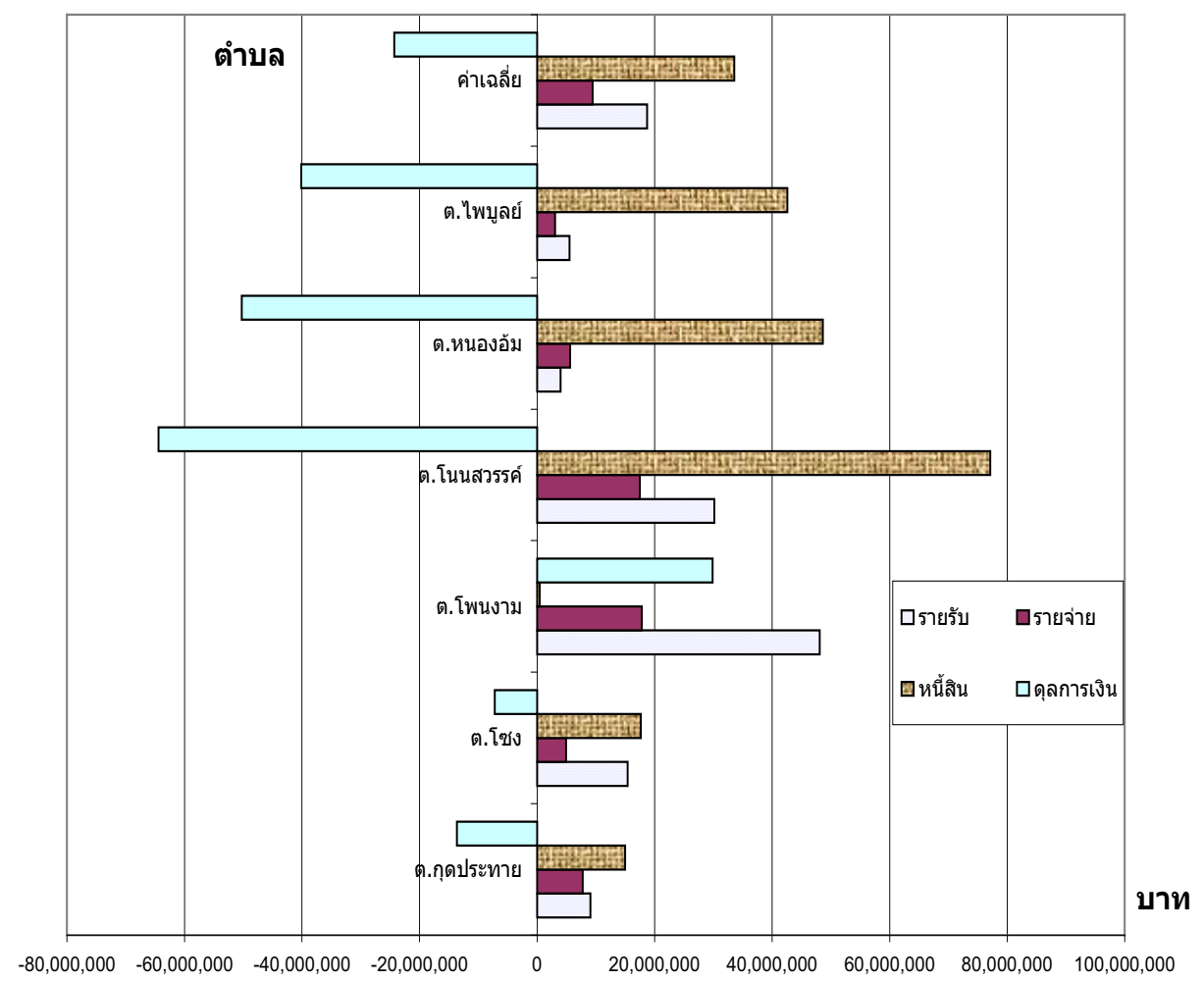
รูปที่ 3.7 สรุปข้อมูลจากการจัดเก็บรายรับ รายจ่าย หนี้สิน และดุลการเงินของตำบลต่างๆ ในพื้นที่ปฏิบัติงานที่ 1

ผลการศึกษาในพื้นที่ปฏิบัติการที่ 2 พบว่ามีข้อมูลสำหรับการประมวลผลด้านเศรษฐศาสตร์ของแต่ละตำบลและภาพรวมของพื้นที่ปฏิบัติงาน ไม่สมบูรณ์เท่าที่ควร ในภาพรวมของพื้นที่ปฏิบัติงานที่ 2 มีดุลทางการเงินเฉลี่ยของชุมชนมีค่าเป็นบวก และพบว่ามีเพียงพื้นที่ตำบลนาสะไม อ.ตระการพืชผลเท่านั้นที่มีดุลทางการเงินเฉลี่ยของชุมชนมีค่าเป็นลบ (รูปที่ 3.8, รายละเอียดของข้อมูลดูที่ภาคผนวกที่ 1.2)

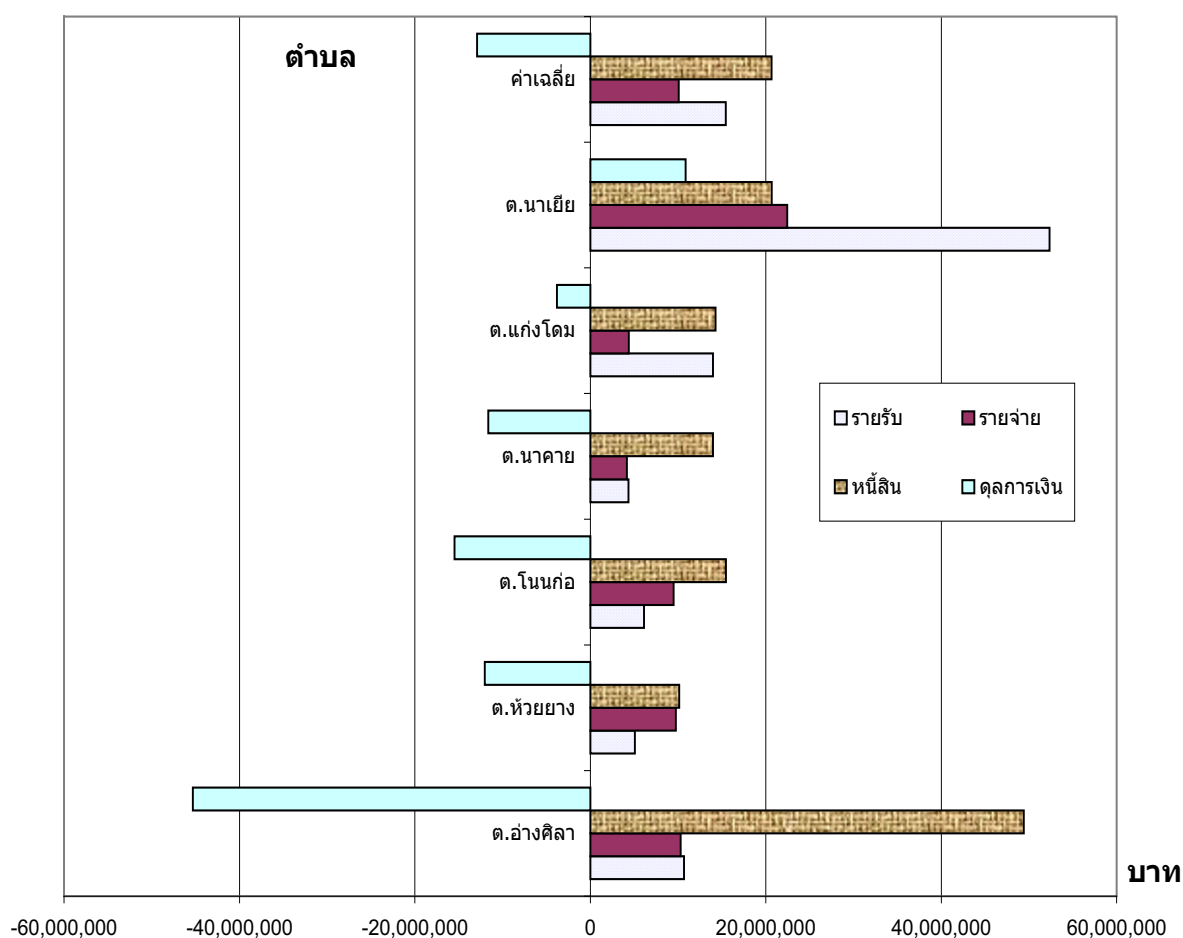
รูปที่ 3.8 สรุปข้อมูลจากการจัดเก็บรายรับ รายจ่าย หนี้สิน และดุลการเงินของตำบลต่างๆ ในพื้นที่ปฏิบัติงานที่ 2

ผลการศึกษาในพื้นที่ปฏิบัติการที่ 3 พบว่า ในภาพรวมชุมชนต่างๆ ที่ทำการศึกษามีดุลทางการเงินเฉลี่ยของชุมชนมีค่าเป็นลบ ยกเว้นพื้นที่ตำบลโพนงาม อ.นุชนทริก ที่มีดุลทางการเงินเฉลี่ยของชุมชนมีค่าเป็นบวก (รูปที่ 3.9, รายละเอียดของข้อมูลดูที่ภาคผนวกที่ 1.3)

รูปที่ 3.9 สรุปข้อมูลจากการจัดเก็บรายรับ รายจ่าย หนี้สิน และดุลการเงินของตำบลต่างๆ ในพื้นที่ปฏิบัติงานที่ 3

ข้อมูลจากการศึกษาในพื้นที่ปฏิบัติการที่ 4 พบว่าดุลทางการเงินเฉลี่ยของชุมชนในภาพรวมของพื้นที่ปฏิบัติการที่ 4 มีค่าเป็นลบ ในพื้นที่ตำบลนาเยี่ย กิ่งอำเภอนาเยี่ย พบว่ารายรับเฉลี่ยมีค่าสูงกว่าสูงกว่ารายจ่ายและหนี้สิน ทำให้ดุลทางการเงินเฉลี่ยของตำบลมีค่าเป็นบวก ในทางตรงข้ามตำบลอ่างศิลา อ.พิบูลมังสาหารมีค่าเฉลี่ยของหนี้สินภาพรวมของชุมชนมีแนวโน้มค่อนข้างสูง จึงส่งผลให้ดุลทางการเงินเฉลี่ยของชุมชนส่วนใหญ่มีค่าเป็นลบสูงกว่าชุมชนอื่นๆ ในพื้นที่ปฏิบัติการเดียวกัน (รูปที่ 3.10, รายละเอียดของข้อมูลดูที่ภาคผนวกที่ 1.4)

รูปที่ 3.10 สรุปข้อมูลจากการจัดเก็บรายรับ รายจ่าย หนี้สิน และดุลการเงินของตำบลต่างๆ ในพื้นที่ปฏิบัติงานที่ 4

3.4 ข้อสังเกตและปัญหาอุปสรรคในการจัดเก็บข้อมูล

ข้อสังเกตและปัญหาอุปสรรค ในการจัดเก็บข้อมูลครัวเรือนและชุมชน ในระหว่างการปฏิบัติงานและทำ การศึกษาวิจัยของโครงการนำร่องฯ โดยสรุปของมีดังต่อไปนี้

1) ชุมชนบางส่วนยังขาดความเข้าใจและไม่เห็นความสำคัญของการจัดเก็บข้อมูลเท่าที่ควร สาเหตุอาจ เนื่องมาจากการให้เวลา จัดเวที และมีการเสวนาแลกเปลี่ยนทัศนะในแต่ละกลุ่มเพื่อการทำ ความเข้าใจให้ตรงกัน อย่างทั่วถึง พร้อมเพรียง มีน้อยเกินไป

2) เอกสารคู่มือคณะทำงานโครงการนำร่องบูรณาการการบริหารจัดการเชิงพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี มี จำนวนจำกัดไม่เพียงพอ ทำให้ครู ก.และครู ข. บางคนไม่ได้รับเอกสารดังกล่าว

3) วิทยากรกระบวนการทั้งครู ก. และครู ข. มีหลายบทบาท จนในบางครั้งทำให้เกิดความสับสนในบทบาท หน้าที่ของตนเอง

4) การดำเนินโครงการในขั้นตอนจัดเก็บข้อมูลอยู่ในช่วงระหว่างการเก็บเกี่ยวข้าว และการจัดการผลผลิต ทางการเกษตร ทำให้เกษตรกรไม่สามารถร่วมกิจกรรมต่างๆ ได้เท่าที่ควร

5) มีการออกแบบคิดหลายกรอบหลายทิศทาง (ทั้งภาคราชการ ภาคประชาชน ภาคเอกชนหรือองค์กรต่างๆ) ซึ่งมีข้อดีในด้านการระดมความคิดเพื่อกำหนดและปรับปรุงการปฏิบัติงาน อย่างไรก็ตาม ในทางตรงกันข้าม ก็ มีส่วนทำให้ประชาชนเป้าหมายในพื้นที่มีความสับสน เนื่องจากยังไม่คุ้นเคยกับการจัดเก็บข้อมูลและเบื่อหน่ายกับ การกรอก-เขียนข้อมูลที่ จึงพบได้ว่ามีข้อมูลประเภทตัวเลขสำเร็จรูป (ลงท้ายด้วยเลขศูนย์ในหลักหน่วยจนถึงหลัก ร้อย) และข้อมูลประเภทอื่นๆ ที่ลดความน่าเชื่อถือ

6) การเชื่อมโยงข้อมูลต่างๆ เช่น จปฐ. ทะเบียน ส.ย. และคาราวานแก่นยังไม่เด่นชัด

7) สมาชิกของชุมชนบางรายขาดประสบการณ์ในการบริหารจัดการรายรับ-รายจ่ายของครัวเรือน มี อุปสรรคในการจดบันทึก และการให้รายละเอียดของข้อมูล

8) ระยะเวลาดำเนินการสั้นเกินไป (เพียง 2 เดือน) การดำเนินงานจึงยังไม่สามารถเก็บรวบรวมรายละเอียด ที่ชัดเจนได้ อาจทำให้ข้อมูลที่จัดเก็บคลาดเคลื่อนหรือไม่สมบูรณ์ ดังนั้น ผลการปฏิบัติงานครั้งนี้ จึงได้รับคำตอบ เพียงเบื้องต้น

9) ในบางครัวเรือนไม่อยากบันทึก และไม่ต้องการระบุถึงรายได้ของครัวเรือน และในบางครัวเรือนเกรงว่า ข้อมูลที่ลงบันทึกจะทำให้ตนเองอับอายคนอื่น

10) บางครัวเรือนกล่าวถึงเรื่องคำตอบแทนที่ให้ค่อนข้างน้อย ในขณะที่ต้องให้รายละเอียดต่างๆ ค่อนข้าง มาก

3.5 ตัวอย่างกรณีศึกษา การวิเคราะห์สภาพปัญหาและการจัดทำแผนงานของชุมชน ต.คำไฮใหญ่ อ.ดอนมดแดง จ.อุบลราชธานี

ตารางที่ 3.36 การวิเคราะห์ประชาพิจารณ์ข้อมูล และแผนของชุมชน ต.คำไฮใหญ่ อ.ดอนมดแดง จ.อุบลราชธานี

ลำดับที่	สภาพปัญหา	แนวทางแก้ไข	แผนงาน/โครงการ/กิจกรรม
1	ไม่มีสถานที่ที่เป็นจุดขายผลิตภัณฑ์ชุมชน	จัดให้ศูนย์จำหน่ายสินค้า OTOP ที่หมู่ 5	- โครงการจัดตั้งศูนย์จำหน่ายสินค้า OTOP
2	การขาดเงินทุนและวัสดุอุปกรณ์ในการประกอบอาชีพ	สนับสนุนเงินทุนหมู่บ้านและวัสดุอุปกรณ์ในการประกอบอาชีพให้แก่อำเภออาชีพ	- โครงการสนับสนุนเงินทุนหมู่บ้านในการประกอบอาชีพ
3	ชุมชนมีการออมน้อย	จัดตั้งและพัฒนาเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการออมของประชาชน	- โครงการพัฒนาเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์
4	ขาดเงินทุนหมู่บ้านและวัสดุอุปกรณ์ในการทำเกษตรอินทรีย์	สนับสนุนเงินทุนหมู่บ้านและวัสดุอุปกรณ์ให้แก่อำเภออินทรีย์	- โครงการสนับสนุนเงินทุนหมู่บ้านและวัสดุอุปกรณ์ให้แก่อำเภออินทรีย์
5	ประชาชนมีรายได้ไม่พอกับรายจ่าย	จัดตั้งและพัฒนาแก่งอาชีพ , ส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวในงานประเพณีท้องถิ่นและงานเทศกาลต่างๆ , สนับสนุนกิจการร้านค้าชุมชน, สนับสนุนเงินทุนหมู่บ้าน	-โครงการจัดตั้งและพัฒนาแก่งอาชีพ -โครงการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยว -โครงการสนับสนุนร้านค้าชุมชน -โครงการส่งเสริมอุตสาหกรรมครัวเรือน

ตารางที่ 3.36 การวิเคราะห์ประชาพิจารณ์ข้อมูล และแผนของชุมชน ต.คำไฮใหญ่ อ.ดอนมดแดง จ.อุบลราชธานี (ต่อ)

ลำดับที่	สภาพปัญหา	แนวทางแก้ไข	แผนงาน/โครงการ/กิจกรรม
6	นักเรียนว่างงานในช่วงปิดภาคเรียน	หางานและจ้างงานนักเรียนนักศึกษาในช่วงปิดภาคเรียน	-โครงการจ้างนักเรียนนักศึกษาช่วงปิดภาคเรียน
7	น้ำดื่ม-น้ำใช้ไม่เพียงพอ	ก่อสร้างประปาหมู่บ้านขนาดกลางจำนวนหมู่บ้านละ 1 แห่ง พร้อมก่อสร้างเครื่องกรองน้ำ 1 เครื่อง	-ก่อสร้างประปาหมู่บ้าน 1 แห่ง พร้อมเครื่องกรองน้ำ
8	ไฟฟ้าขยายเขต, ไฟฟ้าการเกษตร ยังไม่ทั่วถึง	ขยายและติดตั้งไฟฟ้าเพื่อการเกษตรในเขตที่ยังไม่ทั่วถึง	-ขยายเขตและติดตั้งไฟฟ้าเพื่อการเกษตรในเขตที่ยังไม่ทั่วถึง
9	ไม่มีที่ออกกำลังกายประจำหมู่บ้าน หรือ โครงการปั่นจักรยานเพื่อสุขภาพ	จัดหาอุปกรณ์ออกกำลังกายให้ราษฎร	-จัดหาจักรยานจำนวน 10 คัน ตามโครงการปั่นจักรยานเพื่อสุขภาพและประหยัดพลังงานเชื้อเพลิง
10	ราษฎรในหมู่บ้าน ไม่มีเอกสารสิทธิในที่ดินเป็นของตนเอง	ดำเนินการให้ราษฎรได้รับเอกสารสิทธิของที่ดินให้ถูกต้องตามกฎหมาย	-โครงการรางวัลที่ดินเพื่อออกเอกสารสิทธิในที่ดินให้ราษฎรเพื่อนำไปสู่การแปลงสินทรัพย์เป็นทุน

ตารางที่ 3.36 การวิเคราะห์ประชาพิจารณ์ข้อมูล และแผนของชุมชน ต. คำไฮใหญ่ อ. ดอนมดแดง จ.อุบลราชธานี (ต่อ)

ลำดับที่	สภาพปัญหา	แนวทางแก้ไข	แผนงาน/โครงการ/กิจกรรม
11	สมาชิกในกลุ่มอาชีพขาดความรู้และทักษะ	จัดอบรมเพื่อเพิ่มความรู้และทักษะให้กับสมาชิกในกลุ่มอาชีพต่างๆ	- โครงการเพิ่มประสิทธิภาพของกลุ่มต่างๆในหมู่บ้าน
12	ผู้ประกอบการไม่สามารถชำระค่าบำรุงการศึกษาได้ตามกำหนด	จัดตั้งกองทุนการศึกษาในหมู่บ้านเพื่อจัดตั้งทุนการศึกษา	- ประสานกับ อบต. เพื่อขอทุนการศึกษาให้ครอบครัวที่เดือดร้อน
13	ค่านิยมในการซื้อของฟุ่มเฟือย	รณรงค์ให้ราษฎรลดรายจ่ายในภาคครัวเรือน เน้นการประหยัด	- โครงการรณรงค์เพื่อการประหยัดและการออมทรัพย์ในชุมชน
14	ราคาผลผลิตข้าวตกต่ำ	เพิ่มมูลค่าข้าวเปลือกโดยการแปรรูปเป็นข้าวกล้อง	- โครงการแปรรูปข้าวเปลือก

บทที่ 4

บทวิเคราะห์และสังเคราะห์

4.1 ปัญหาพื้นฐานของชุมชน

ปัญหาพื้นฐานโดยสรุปของชุมชนเป้าหมายในพื้นที่ปฏิบัติการทั้ง 4 เขต มีความคล้ายคลึงกับชุมชนในชนบทโดยทั่วไป คือ

- 1) ปัญหาด้านการเกษตร : ผลผลิตขาดตลาดที่แน่นอน ราคาไม่คงที่ บางปีผลผลิตมากทำให้ราคาตกต่ำ โดยไม่สามารถเก็บไว้ได้นาน ในขณะเดียวกัน ต้นทุนการผลิตสูง เกษตรกรขาดความรู้ในการปรับปรุงผลผลิต และขาดเงินทุนในการประกอบอาชีพ จึงทำให้เกิดหนี้สิน ไม่มีอาชีพเสริมแน่นอน
- 2) ปัญหาด้านโครงสร้างพื้นฐาน : เส้นทางคมนาคมไม่สะดวก ถนนชำรุด ไฟฟ้า โทรศัพท์สาธารณะ น้ำเพื่อการเกษตรและการบริโภคมีไม่พอเพียง
- 3) ปัญหาทรัพยากร : ทรัพยากรธรรมชาติเริ่มเสื่อมโทรม ขาดการบำรุงดูแล น้ำเน่าเสีย
- 4) ปัญหาด้านสังคม : ประชาชนขาดความสนใจทางด้านคุณธรรม การส่งเสริมวัฒนธรรม การขาดความรู้ด้านสุขภาพอนามัย และปัญหายาเสพติด

จากสถานการณ์ในอดีตจนถึงปัจจุบัน การดำรงชีวิตอยู่ของประชากรในชนบท ยังต้องพึ่งพาปัจจัยภายนอกซึ่งเป็นตัวกำหนด โดยที่ประชาชนโดยเฉพาะผู้ประกอบอาชีพทางการเกษตรยังไม่สามารถกำหนดอะไรภาวะการผลิต ราคาปัจจัยการผลิต การบริหารจัดการ และการตลาดได้เอง ซึ่งขึ้นอยู่กับกลไกภายนอกเป็นตัวกำหนด และที่ผ่านมาเกษตรกรรายย่อยไม่ได้รับความช่วยเหลือหรือส่งเสริมอย่างต่อเนื่องและจริงจังจากหน่วยงานที่รับผิดชอบของรัฐ เพื่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของตนเอง เกษตรกรจำเป็นต้อง อย่างไรก็ตาม หน่วยงานภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรส่งเสริมการสร้างทรัพยากรธรรมชาติให้มีความอุดมสมบูรณ์ ทั้งในด้านการให้ความรู้ความเข้าใจ การให้บริการ และสร้างกิจกรรมที่ประชากรมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ประชาชนในชนบทมีการใช้และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติด้านต่างๆ ในลักษณะควบคู่กันไปที่สุดคล้องกับการดำรงชีวิตอย่างสมดุล นอกจากนี้ยังต้องรวมถึงการฟื้นฟูวิถีชีวิตชุมชน สภาพสังคม และวัฒนธรรมเพื่อให้ประชาชนสามารถปรับตัวและดำรงอยู่ในสภาพความเปลี่ยนแปลงของกระแสสังคมได้อย่างมั่นคง

ในด้านเงินทุน การผลิตทางการเกษตร และการลงทุนค้าขาย ส่วนใหญ่ต้องเริ่มด้วยเงินลงทุนได้กลายเป็นปัจจัยชี้ขาดของการผลิต ในกรณีนี้ประชาชนในชนบทได้ตกเป็น “ทาสดอกเบี้ย” ของแหล่งเงินทุน โดยมีชีวิตเสมือนถูกบังคับให้ทำการผลิตมากขึ้นๆ เพื่อชดเชยหนี้สินที่มากขึ้นๆ ภาวะเช่นนี้เกิดจากสถานการณ์ที่ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น แต่ราคาผลผลิตตกต่ำ เมื่อสิ้นปีการผลิตเกษตรกรจึงไม่มีเงินพอจะชดเชยหนี้แหล่งทุน วิธีแก้ปัญหาก็คือ การยืมเงินจากแหล่งใหม่ ไปชดเชย

แหล่งเงินกู้เดิม เพื่อกู้เงินก้อนใหม่ ในวงเงินที่มากขึ้นสำหรับใช้ในต่อไป เกิดเป็นวงจรกู้ยืม และหนี้สินเพิ่มขึ้นเป็นดินพอกหางหมู ในชุมชนเป้าหมายของโครงการนำร่องฯ วงจรหนี้สินเช่นนี้เกิดขึ้นอย่างเด่นชัด โดยมีธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.) สหกรณ์การเกษตร และกองทุนหมู่บ้าน เป็นแหล่งเงินกู้ที่สำคัญ ในส่วนของ ธกส. จะมีการใช้มาตรการรักษาสภาพประโยชน์ของธนาคารคือ การปรับเพิ่มอัตราดอกเบี้ยสำหรับเกษตรกรที่ไม่ชดใช้หนี้ตามกำหนด และไม่ให้สิทธิกู้ยืมในปีต่อไป ทำให้เกษตรกรพยายามรักษาสถานภาพลูกหนี้ โดยการไปยืมเงินก้อนในระบบ ซึ่งมีอัตราดอกเบี้ยที่สูงกว่าแหล่งเงินทุนตามกฎหมายหลายเท่าตัว มาชดใช้แหล่งเงินทุนในระบบเพื่อยืมเงินก้อนใหม่ต่อไป

เมื่อทุนนิยมการเกษตรขยายตัวสู่ท้องถิ่น ในท้องถิ่นจะเกิดกลุ่มทุนรายย่อย เป็นตัวกลางให้ธุรกิจการเกษตรสามารถขยายตัวได้อย่างราบรื่น ในสังคมไทยพบว่า กลุ่มทุนรายย่อยในท้องถิ่นเป็นผู้ได้ประโยชน์จากการขยายตัวของทุนนิยมการเกษตร ด้วยการใช้ความได้เปรียบสัถมูลค่าส่วนเกินจากผู้ผลิตขั้นต้น (เกษตรกร) ด้วยเงื่อนไขและวิธีการแตกต่างกัน ผู้ประกอบการชั้นอื่นๆ ในวงจรการซื้อขายแลกเปลี่ยน จึงเกิดปรากฏการณ์ที่เรียกกันว่า “ทุนนิยมค่าเช่า” หมายถึงระบบทุนนิยม ที่กลุ่มทุนจะสร้างรายได้จากค่าเช่าทางเศรษฐกิจ ในรูปของ การเก็บค่าเช่า ดอกเบี้ย และกำไร

แม้ภาพพจน์ของหมู่บ้านมักจะถูกนำเสนอจากนักวิชาการ นักพัฒนา หรือหน่วยงานรัฐว่า เป็นสังคมที่เป็นกลุ่มก้อนหนึ่งเดียว และมีการช่วยเหลือเกื้อกูลเป็นสายสัมพันธ์อันอบอุ่น แต่ความจริงอีกด้านหนึ่งที่ไม่อาจปิดบังไว้ก็คือ ในหมู่บ้านมีการแบ่งแยกชนชั้น และมีความสัมพันธ์เชิงขูรีดค่อนกัน (เทอร์ตัน, 2528 อ้างโดย พฤกษ์, 2546)

ลักษณะทางเศรษฐกิจของชุมชนเกษตรกรรม ที่ไม่ได้ดำรงอยู่อย่างเอกเทศ ไม่ได้เป็นความสัมพันธ์ที่ราบรื่น เรียบง่าย ในความสัมพันธ์นี้เกษตรกรไม่ได้มี “อิสระ” หรืออำนาจเลือกกว่า จะทำการผลิตแบบใด จะสัมพันธ์กับตลาดอย่างไร ในทางตรงกันข้ามกลับพบว่า เศรษฐกิจของชุมชนสัมพันธ์กับภายนอกอย่างแยกไม่ออก ทั้งในระดับประเทศ และระดับโลก

การพัฒนาภาคเกษตรในช่วงกว่า 4 ทศวรรษที่ผ่านมา เป็นการส่งเสริมการขยายตัวของระบบทุนนิยมการเกษตร ซึ่งได้ครอบงำให้เกษตรกรเปลี่ยนเป้าหมายการผลิต จากการผลิตเพื่อยังชีพเป็นหลักไปสู่การผลิตเชิงการค้า เปลี่ยนระบบการผลิต จากการผลิตที่เกษตรกรสามารถควบคุมปัจจัยการผลิต และองค์ความรู้เดิม ไปสู่การผลิตที่ไม่สามารถควบคุมปัจจัยการผลิต ทำให้ตกอยู่ในภาวะพึ่งพาภายนอก ไร้อำนาจต่อรองในการผลิตและการตลาด จนปรากฏเป็นปัญหาด้านทุนการผลิตสูง ราคาผลผลิตตกต่ำ จากการศึกษาของพฤกษ์ (2546) ได้พบว่า ทุนนิยมการเกษตรของไทย มีลักษณะเฉพาะที่เรียกว่า “ทุนนิยมค่าเช่า” (Rent Capitalism) โดยการขยายตัวของทุนการเกษตร ได้ก่อให้เกิดตัวกลางทางเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่น ผู้ขูดรีดมูลค่าส่วนเกินจากผู้ผลิตขั้นต้น (เกษตรกร) จากค่าเช่าทางเศรษฐกิจ ซึ่งได้แก่ การเก็บค่าเช่าที่ดิน ค่าดอกเบี้ย และกำไรจากการเป็นคนกลางซื้อ-ขายผลผลิตการ

เกษตร ในหมู่บ้านจึงเกิดการแยกตัวทางชนชั้น ระหว่างกลุ่มทุน (เจ้าที่ดิน นายทุนเงินกู้ พ่อค้าคนกลาง) กับเกษตรกรที่เป็นฝ่ายพึ่งพาและถูกเอาเปรียบ

4.2 วงจรทางเศรษฐศาสตร์ของครัวเรือนประชากรในชนบท

พื้นฐานเบื้องต้นทางเศรษฐกิจ สามารถคิดได้จากการมีรายได้ที่สมดุลกับรายจ่าย ปัญหาด้านต่างๆ ของบุคคลและครอบครัวก็ยังไม่เกิดขึ้น แต่เมื่อใดที่รายจ่ายมากกว่ารายได้ ภาวะหนี้สินและปัญหาอื่นๆ จะตามมา และสามารถเกิดขึ้นได้กับประชาชนไม่ว่าจะอยู่ในชุมชนเมืองหรือชุมชนชนบท แต่หากพิจารณาและวิเคราะห์ข้อมูลที่จัดเก็บ ประกอบกับข้อสังเกตบางประการในการปฏิบัติงานและศึกษาวิจัยครั้งนี้ ร่วมกับเอกสารวิชาการด้านเศรษฐศาสตร์ชุมชน พบว่าชีวิตของประชากรในชุมชนพื้นที่ที่ทำการศึกษามาก่อนหน้านี้ อยู่ในวงจรทางเศรษฐศาสตร์ที่ก่อให้เกิดหนี้สินสะสมไม่รู้จบ โดยวงจรดังกล่าวประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

1) **ต้นทุนการผลิต:** ต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้นทุกปีของเกษตรกร โดยเฉพาะในหมวดปัจจัยการเพาะปลูกอันได้แก่ เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ยเคมี สารกำจัดศัตรูพืช เครื่องมือ เครื่องจักร และน้ำมันเชื้อเพลิง เป็นต้น โดยราคาของปัจจัยการเพาะปลูกจะเพิ่มขึ้นเฉลี่ยปีละประมาณร้อยละ 3-5

2) **ราคาผลผลิตต่ำ:** ราคาผลผลิตทางการเกษตรมีความผันผวนมาก ในบางปีเกษตรกรได้ราคาที่ทำให้มีกำไร แต่ส่วนใหญ่เป็นราคาที่ขาดทุน และหากเปรียบเทียบกับต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้นทุกปีแล้ว ราคาผลผลิตจัดว่ามีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง

3) **รายจ่ายที่จำเป็น:** ทุกครัวเรือนมีรายจ่ายจำเป็นในการจัดหาปัจจัย 4 ได้แก่ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค นอกจากนั้นยังมีค่าใช้จ่ายหมวดสาธารณูปโภคเช่น ค่าน้ำประปาและค่าไฟฟ้า ครอบครัวยังต้องจ่ายเงินเพื่อการศึกษาบุตร (แม้รัฐจะช่วยจ่ายค่าเล่าเรียนให้ในระดับภาคบังคับ) ได้แก่ค่าบำรุงกิจกรรม ค่าเสื้อผ้า อุปกรณ์การเรียน สำหรับบุตรหลานที่เรียนสูงกว่าภาคบังคับต้องรับผิดชอบเองทั้งหมด อีกด้านหนึ่งคือ ค่ารักษาพยาบาล ก่อนที่จะมีโครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค ชาวบ้านส่วนใหญ่ต้องใช้จ่ายรักษาโรคด้วยตัวเอง แม้สถานีนอนมัยตำบลจะมีหน่วยช่วยเหลืออยู่บ้าง แต่ก็เพียงพอการรักษาขั้นต้นเท่านั้น

4) **รายจ่ายเพื่อความบันเทิง:** บุคคลและครอบครัวจำเป็นต้องเติบโตและมีพัฒนาการทางจิตใจและอารมณ์ จึงมีรายจ่ายเพื่อความบันเทิงและสันทนาการ เช่น ค่าเหล้า บุหรี่ การเดินทางท่องเที่ยว รวมถึงการเฝ้าการพนันและซื้อสลากกินแบ่ง เป็นต้น

5) **รายจ่ายงานสังคม:** โดยวิถีชีวิตของประชาชนในชุมชนชนบท การรักษาความสัมพันธ์กับสังคมเป็นสิ่งหลีกเลี่ยงไม่ได้ เป็นประเพณีที่ชาวบ้านต้องช่วยเหลือกันด้วยแรงงาน หรือทรัพย์สินเงินทอง เช่น ในงานศพ งานแต่งงาน ขึ้นบ้านใหม่ ทำบุญในโอกาสต่างๆ นอกจากนั้นยังมีงานเทศกาล เช่น งานปีใหม่ สงกรานต์ และงานบุญประจำปี เป็นต้น

6) **ความไม่แน่นอนของสภาพภูมิอากาศ:** ในกระบวนการผลิตทางการเกษตร ความแปรปรวนของธรรมชาติเป็นเรื่องเหนือการควบคุม นอกจากนี้ภัยธรรมชาติยังอาจเป็นสิ่งซ้ำเติมให้ผลผลิตตกต่ำหรือเสียหาย ไม่คุ้มกับเงินลงทุน ทำให้ภาวะขาดทุนถูกซ้ำเติมให้รุนแรงมากยิ่งขึ้น

7) **ขาดอาชีพเสริม:** ในภาวะที่อาชีพเกษตรกรรมทำให้เกิดหนี้สิน เกษตรกรจะไม่ได้ผูกตัวเองกับอาชีพการเกษตรเพียงอย่างเดียว แต่จะพยายามหาอาชีพใหม่เพื่อสร้างรายได้ อย่างไรก็ตาม อาชีพเสริมต่างๆ ก็ไม่ค่อยประสบความสำเร็จเท่าที่ควร กิจกรรมหนึ่งซึ่งเกษตรกรหรือประชาชนในชนบทพยายามดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องคือ การแปรรูปผลิตภัณฑ์การเกษตร หรือผลิตสินค้าอาหารชนิดใหม่ แต่กิจกรรมต่างๆ มักจะอยู่ได้ไม่นาน เนื่องจากไม่มีตลาดรองรับหรือระบายสินค้า ในที่สุดเกษตรกรก็ต้องหันกลับไปพึ่งอาชีพเกษตรกรรม และตกอยู่ในวงจรการเป็นหนี้สินต่อไป

8) **การมีหนี้สิน:** เมื่อต้นทุนในการผลิตและการลงทุนสูงขึ้น แต่รายรับจากการจำหน่ายผลผลิตหรือสินค้าต่ำกว่าเงินทุนที่ลงไป ทำให้ไม่สามารถสะสมทุนได้ การผลิตทางการเกษตรหรือการลงทุนในครั้งต่อไป จึงต้องพึ่งพาเงินกู้ ในลักษณะการกู้เงินจากแหล่งหนึ่ง มาชดใช้หนี้สินแหล่งเดิม แล้วกู้เงินใหม่จำนวนมากกว่าเดิม เป็นวงจรการกู้ทำให้หนี้สินเพิ่มขึ้นทวีคูณ และเมื่อทำการผลิตขาดทุน ก็จะต้องกู้ยืมต่อไปเรื่อยๆ

สภาพครัวเรือนของเกษตรกร ในฐานะหน่วยทางเศรษฐกิจ และหน่วยทางสังคม ที่เผชิญปัญหาแก้ไม่ตกสองด้าน ด้านแรกเป็นปัญหาความเสี่ยงของการดำเนินกิจกรรมการผลิตด้านเกษตรกรรม จากต้นทุนการผลิตสูง ราคาตกต่ำ ไปจนถึงความแปรปรวนของสภาพดินฟ้าอากาศ อีกด้านหนึ่งเป็นปัญหาการเลี้ยงดูครอบครัว ในภาวะที่มีรายได้น้อยกว่ารายจ่าย ประกอบกับการขาดแคลนสวัสดิการสังคม ทำให้มีรายจ่ายรับผิดชอบครอบครัวสูงขึ้นอีก สภาพเช่นนี้แสดงให้เห็นว่า การเป็นหนี้สินของเกษตรกรเกิดจากสาเหตุอันซับซ้อน โครงการที่ดำเนินการโดยภาครัฐและแหล่งเงินสินเชื่อในระบบ อาจให้การช่วยเหลือเกษตรกรด้วยการพักชำระหนี้ หรือช่วยลดอัตราดอกเบี้ย ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ แม้ว่าโครงการเหล่านี้จะช่วยบรรเทาความเดือดร้อนจากการเป็นหนี้สินได้บ้าง แต่ก็ไม่ได้ช่วยแก้ปัญหาที่ฐานรากแต่อย่างใด และยังชี้ให้เห็นอีกว่าในกรณีเกษตรกรที่ขอพักชำระหนี้ ซึ่งจะไม่มียกยู่เงินเป็นเวลาตามเงื่อนไขของแหล่งเงินกู้ มีความเสี่ยงสูงต่อการกู้เงินนอก ระบบของประชากรในชุมชนชนบท อันจะทำให้เกิดปัญหาหนี้สินซ้ำซ้อน และสลับซับซ้อนมากขึ้นอีก.

การแก้ปัญหาด้วยการนำเสนอวิธีการต่างๆ ในลักษณะลดทอนความซับซ้อนเชื่อมโยงของปัญหาเช่นนี้ ยังนับว่าเป็นการตอกย้ำมายาคติเกี่ยวกับปัญหาหนี้สินเกษตรกร ที่คนมักเข้าใจว่าเกิดจาก ความไม่ขยันหมั่นเพียรของเกษตรกร การไม่รู้จักรักมัธยัสถ์ และการลุ่มหลงในอบายมุข ไปจนถึงในกรณีนี้เจ้าหนี้มักจะประโคมข่าวว่า เกษตรกรใช้เงินผิดประเภทเช่น นำไปสร้างบ้าน ซื้อมอเตอร์ หรือใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่าย ซึ่งก็ได้ผลอย่างมากในการ บิดเบือนสาเหตุที่แท้จริงของปัญหาหนี้สินเกษตรกร วิธีการ

ทั้งหมดนี้เป็นการทำให้คนที่เป็นเหยื่อของการพัฒนาอยู่แล้ว กลายเป็นเหยื่อที่ถูกกระทำมากขึ้นอีก

4.3 ปัญหาเชิงโครงสร้างของหนี้สินเกษตรกร

ปัญหาเชิงโครงสร้างของหนี้สินเกษตรกรอาจจำแนกเป็นประเด็นสำคัญได้ 3 ประการดังนี้ (ดัดแปลงจากพฤษัย, 2546)

- **การพัฒนาที่ทำให้ชุมชนเกษตรกรรมอยู่ในภาวะพึ่งพาภายนอก**

การพัฒนาประเทศไทยที่ผ่านมาได้ยึดแนวทางการพัฒนาที่ไม่สมดุล ด้วยการเร่งสร้างความเติบโตของเศรษฐกิจภาคอุตสาหกรรมและบริการ จากการขูดรีดมูลค่าส่วนเกินจากภาคเกษตรกรรม ดังจะเห็นได้จากนโยบายที่ไม่เป็นธรรมต่อภาคเกษตรกรรมหลายประการ นับจากนโยบายภาษีและงบประมาณ การแลกเปลี่ยนสินค้าที่ไม่เท่าเทียมระหว่างภาคเกษตรกรรมและภาคอุตสาหกรรม การให้สิทธิพิเศษแก่ภาคอุตสาหกรรมและบริการ โดยปล่อยให้ทำลายต้นทุนทางสังคมในชนบท การควบคุมผลตอบแทนและการสร้างอำนาจต่อรองของผู้ใช้แรงงาน (อภิชัย, 2539 และ ณรงค์, 2538 อ้างโดย พฤษัย, 2546) จากเหตุดังกล่าวพบว่ามีปัญหาเชิงนโยบาย 2 ด้าน ด้วยกัน กล่าวคือ

1) ปัญหาการจัดการทรัพยากร: ทรัพยากรเป็นปัจจัยพื้นฐานการผลิตของเกษตรกร แต่ภาครัฐกลับใช้นโยบายหวงกันทรัพยากรเพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจของภาครัฐ หรือไม่ก็จัดการด้วยระบบกรรมสิทธิ์เอกชนอย่างไร้การควบคุม จนทรัพยากรกลายเป็นสินค้าแสวงหากำไรของกลุ่มผู้มีอำนาจ ในขณะที่ชุมชนกลับถูกกีดกันจากการพึ่งพาทรัพยากร และต้องแบกรับต้นทุนการผลิตสูงขึ้นๆ

2) ปัญหาการเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรเกษตรกร: ในเศรษฐกิจระบบตลาด ความสามารถในการแข่งขันเป็นหัวใจสำคัญ แต่ที่ผ่านมารัฐบาลประสบความสำเร็จน้อยมากในการส่งเสริมองค์กรเกษตรกร โดยเฉพาะองค์กรในลักษณะสหกรณ์การเกษตร เพื่อเป็นฐานรองรับในระบบตลาด ไม่ว่าปัญหาความเข้มแข็งของการสหกรณ์จะมาจากเหตุใดก็ตาม การเข้าสู่ระบบตลาดของเกษตรกรโดยไร้องค์กร ทำให้เกษตรกรเป็นฝ่ายเสียเปรียบ ต้องพึ่งพากลุ่มทุนที่ควบคุมปัจจัยการผลิตและตลาด เกษตรกรจึงถูกเอาเปรียบจากกลุ่มธุรกิจการเกษตรในขั้นตอนต่างๆ ตลอดจนถูกเอาเปรียบจนประสบกับปัญหาหนี้สินพอกพูนขึ้น

- **การแยกชนชั้นและกลุ่มทุนในการผลิต**

สังคมชนบท ไม่ใช่สังคมที่มีแต่ความกลมเกลียวสมานฉันท์ ดังภาพอุดมคติที่มักถูกนำเสนอและเชื่อกันอยู่ทั่วไป แต่เป็นสังคมที่มีทั้งความร่วมมือ ขณะเดียวกันก็มีกลุ่มผลประโยชน์หลากหลายลักษณะขัดแย้งกัน ภายใต้การพัฒนาการเกษตรของรัฐ ที่ทำให้เกิดการขยายตัวของทุนนิยม การเกษตรเข้าสู่ชนบท ได้ทำให้เกิดกระบวนการแยกตัวของชนชั้นที่มีผลประโยชน์ขัดแย้งแตกต่าง

กัน โดยฝ่ายหนึ่งเป็นกลุ่มผู้ควบคุมทุน หรือเงื่อนไขการเข้าถึงทุน ซึ่งอาจเรียกว่า “กลุ่มทุน” กับอีกฝ่ายหนึ่งที่ไม่สามารถควบคุมทุน หรือไร้อำนาจในการเข้าถึงทุน ในที่นี้ได้แก่เกษตรกรโดยทั่วไป ในเงื่อนไขการผลิตของระบบทุนนิยม ซึ่งมีทุนเป็นปัจจัยหลักในการผลิต กลุ่มผู้ควบคุมทุนจะให้ความสำคัญได้เปรียบตั้งเงื่อนไขเพื่อขูดรีดผลประโยชน์จากเกษตรกร ซึ่งเป็นฝ่ายที่อยู่ในภาวะการพึ่งพาทุน

ความสัมพันธ์ทางการผลิตที่กล่าวนี้สะท้อนให้เห็นทั้งปัญหาความไม่เป็นธรรมทางสังคม และปัญหาประสิทธิภาพการผลิต เมื่อกลุ่มผู้กุมอำนาจในการผลิตเอาแต่ขูดรีดผลประโยชน์โดยไม่สร้างสรรค์การผลิต ขณะที่ผู้ลงมือผลิตมีแต่ถูกเอาเปรียบ การพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตการเกษตรของนับแต่ระดับชุมชนไปจนถึงระดับชาติย่อมไม่อาจก้าวไปข้างหน้าได้

● ปัญหาเศรษฐกิจของครัวเรือนเกษตรกรในบริบทการพัฒนาประเทศ

ครัวเรือนเกษตรกรเป็นหน่วยทางเศรษฐกิจและสังคม ในด้านหนึ่งครัวเรือนต้องแบกรับปัญหาการผลิต ในด้านหนึ่งก็ต้องรับภาระเลี้ยงดูครอบครัวย ในภาวะเช่นนี้ปัญหาหนี้สินเกษตรกรไม่อาจพิจารณาโดยไม่ใส่ใจต่อสถานการณ์ปัญหาโดยรวมของครัวเรือน ปัญหาของครัวเรือนเกษตรกรแสดงออกใน “วงจรแห่งหนี้สิน” ซึ่งประกอบด้วยปัญหา 8 ประการเชื่อมโยงกันคือ ต้นทุนการผลิตสูง ราคาผลผลิตตกต่ำ รายจ่ายจำเป็นของครอบครัว รายจ่ายเพื่อความและสันตินาการ รายจ่ายทางสังคม ความไม่แน่นอนของสภาพภูมิอากาศ การขาดอาชีพเสริม และภาระหนี้สิน ดังที่ได้กล่าวในหัวข้อที่ 4.2 วงจรทางเศรษฐศาสตร์ของครัวเรือนประชากรในชนบท

4.4 ปัญหาการสร้างอาชีพในชนบท

โอกาสที่ประชาชนในชนบทจะดำเนินกิจการหรือสร้างมีอาชีพอื่นๆ เช่น การเป็นเจ้าของกิจการรายย่อย การเป็นเจ้าของโรงงานหัตถกรรมขนาดเล็ก หรือเจ้าของโรงงานแปรรูปอาหาร เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ค่อนข้างยาก สาเหตุเกิดจากหลายประการ นับตั้งแต่ปัญหาความไม่พร้อมของตัวบุคคลเอง เช่น การขาดเงินทุน ขาดทักษะ ปัญหาการสร้างโอกาสโดยภาครัฐ ปัญหาการให้ความสำคัญกับการส่งออก มากกว่าการเสริมสร้างตลาดในประเทศ และปัญหาเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ ที่เอื้อต่อการลงทุนของกลุ่มทุนที่ขนาดใหญ่กว่า ในขณะที่รัฐบาลเองก็ไม่มีนโยบายที่ชัดเจนในการคุ้มครองเจ้าของกิจการรายย่อย จนกระทั่งในปัจจุบันที่มีการเปิดเสรีทางการค้า ที่กลุ่มทุนการค้าขนาดใหญ่เข้ามาตีตลาด จนกลุ่มทุนน้อยใหญ่ไม่สามารถแข่งขันต่อไปได้ เหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาเชิงนโยบายของรัฐบาล ที่เกี่ยวข้องกัน “โอกาส” ของการมีอาชีพที่หลากหลายในชนบท เมื่อการมีอาชีพที่หลากหลายในชนบทหมดไป เกษตรกรก็หมดทางเลือก ต้องทำการเกษตรกันต่อทั้งๆที่รู้ว่าย่ำแย่ยิ่ง

ในกรณีโครงการภายใต้นโยบายปฏิรูปภาคชนบท มีบางโครงการที่ดำเนินงานไปแล้ว เช่น โครงการกองทุนหมู่บ้าน โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ และอีกหลายโครงการอยู่ที่ในชั้น

เตรียมการ คงไม่อาจปฏิเสธได้ว่าโครงการเหล่านี้เป็นผลดีต่อภาคชนบทอยู่บ้าง แต่หากพิจารณาโดยถี่ถ้วนจะพบว่า โครงการเหล่านี้ล้วนเป็นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ โดยไม่ต้องการแก้ปัญหาเชิงโครงสร้างแต่อย่างใด ในกรณีหนึ่งหมู่บ้านหนึ่งผลิตภัณฑ์ ก็เป็นเพียงการขยายผลโครงการส่งเสริมอาชีพที่หน่วยงานพัฒนาชุมชนของรัฐบาลทำมาอยู่แล้ว ปัญหาที่ผ่านมาก็คือหมู่บ้านมีผลิตภัณฑ์ที่เหมือนๆ กันจนมีผลผลิตเกินความต้องการของตลาดและผู้บริโภค และไม่มีที่ระบายสินค้า ปัญหาความรู้และเทคโนโลยีในการผลิตสินค้าของเกษตรกรเป็นส่วนหนึ่ง แต่ปัญหาที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่ากันคือความสามารถแข่งขันในระบบตลาด หากเกษตรกรหรือชุมชนผลิตสินค้าได้ โดยไม่มีอำนาจต่อรองในระบบตลาด ในที่สุดก็จะเป็นเพียงผู้ผลิตรายย่อย ที่ทำตามคำสั่งสินค้าของทุนพาณิชย์ขนาดใหญ่ การส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชาวบ้านก็จะเป็ประโยชน์แก่กลุ่มขนาดใหญ่ซึ่งมีอิทธิพลอย่างสูงนี้ เป็นเพียงตัวอย่างของประเด็นปัญหาที่สามารถประมวลและกล่าวถึงได้

4.5 บัญชีรายรับรายจ่ายครอบครัว

ผลจากกระบวนการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลในการดำเนินงานและการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้ให้สมาชิกในครอบครัวและชุมชนมีกิจกรรมร่วมกันจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายและหนี้สินของแต่ละครัวเรือน รวบรวมขึ้นมาเป็นระดับหมู่บ้านและตำบล ตามลำดับ ทำให้สมาชิกของชุมชนเห็นข้อมูลการใช้จ่าย ได้ถูกคิด และตระหนักที่จะพยายามลดละในสิ่งที่ฟุ่มเฟือย มีเหตุผลในการใช้จ่ายเงินมากขึ้น ทำให้มีพฤติกรรมการใช้จ่ายเงินที่ถูกที่ควรมากขึ้น

อำพล (2548) กล่าวว่า การพัฒนาประเทศตามแนวคิดเศรษฐกิจทุนนิยม ถูกกำหนดกรอบให้ผู้คนคิดถึงแต่การเพิ่มรายได้ให้มากที่สุดเท่าที่ความสามารถจะหาได้ด้วยทุกวิถีทาง และกระตุ้นให้ใช้จ่ายให้มากที่สุดเพื่อกระตุ้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจตลอดเวลา โดยทำให้เชื่อด้านเดียวว่า การเสพมากมาย จะทำให้มีความสุขมากๆ ซึ่งแท้ที่จริงแล้ว ความอยู่เย็นเป็นสุขจะเกิดขึ้นได้ต้องอยู่บนความมีพอดี กินพอดี เป็นพอดี อยู่พอดี ชีวิตมีความสุข ไม่สุดโต่งไปทางใดทางหนึ่ง

“ เหมือนกับเราวิดน้ำเขานา เราวิดสนใจดูแต่ขนาดท่อน้ำเข้า ดูปริมาณน้ำที่ไหลเข้ามา แล้วหาทางเพิ่มขนาดท่อน้ำเขานาให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ แต่เรามักจะลืมดูว่ามีช่องให้น้ำรั่วไหลออกนอกนาตรงไหนบ้างมาน้อยแค่ไหน ถ้ามีช่องน้ำไหลออกมากแล้วเราไม่รู้ ไม่สนใจปิด หรือปล่อยให้ช่องน้ำไหลออกกว้างยิ่งขึ้น ต่อให้เราเพิ่มการสูบน้ำเข้าสักเท่าใด น้ำก็ไม่เคยพอ นาที่ขาดน้ำมากขึ้นไม่รู้จบ” การทำบัญชีรายรับรายจ่ายครอบครัวก็คือ เครื่องมือให้เราได้รับรู้ทั้งน้ำไหลเข้าและไหลออก รู้ปริมาณน้ำที่สะสมอยู่ในนา และรู้ด้วยว่าเราควรมีน้ำสะสมสักเท่าใด จึงจะเกิดความสมดุลพอดีพอเพียง ความสมดุลพอดีพอเพียง จะทำให้เกิดความอยู่เย็นเป็นสุข ความสุดโต่งไปข้างใดข้างหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นการจนกิน-รวยกิน การหาเงิน-เสพกิน ล้วนสร้างความอยู่ร้อนนอนทุกข์ทั้งต่อตนเอง ต่อสิ่งแวดล้อม และต่อผู้อื่น”

4.5.1 ข้อสังเกตในการจัดเก็บข้อมูล

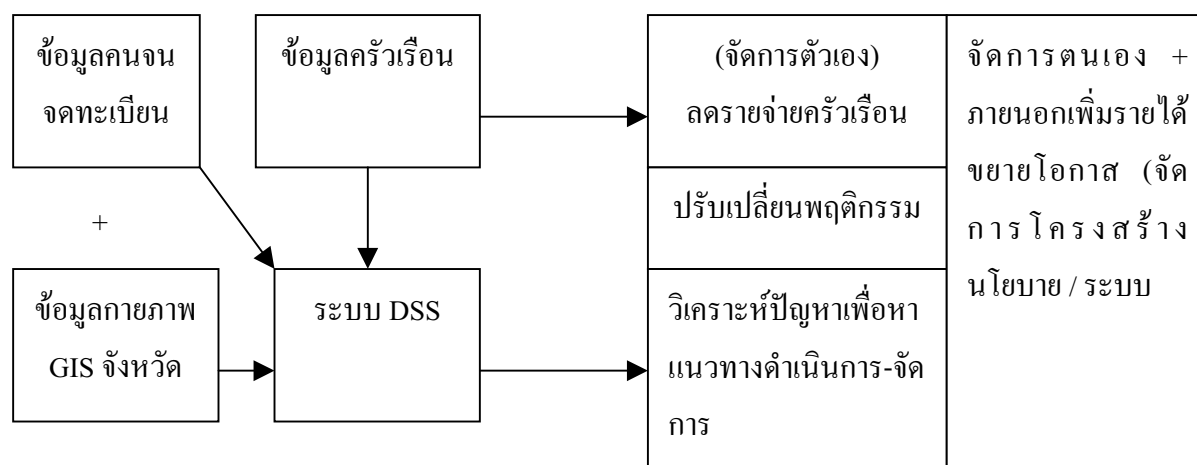
อ้างอิงถึงหลักการดำเนินของคณะทำงานโครงการนำร่องฯ จังหวัดอุบลราชธานี มีองค์ประกอบการคัดเลือก 5 ประการ คือ (1) มีจำนวนผู้ขึ้นทะเบียนคนจนมากที่สุดในอำเภอนั้นๆ (2) ไม่มีความขัดแย้งทางการเมืองในระดับท้องถิ่น (3) มีผู้นำจากกลุ่มต่างๆ ในชุมชนปฏิบัติงานด้านกลุ่มมาอย่างน้อย 3 ปี เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มอาชีพของแม่บ้าน เป็นต้น (4) เป็นพื้นที่ที่มีความเสี่ยงกับปัญหาทางด้านยาเสพติด และ (5) เป็นพื้นที่ที่ทางนายอำเภอเป็นฝ่ายคัดเลือก

ย้อนกลับไปถึงการประชุมฉันทกพลั้งแก้ไขปัญหาคความยากจน กรณีตัวอย่างโครงการนำร่องการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ 12 จังหวัด ระหว่างวันที่ 25-26 กรกฎาคม 2548 ณ โรงแรมรามาร์เก็ต กรุงเทพมหานคร ซึ่งพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ประธานที่ปรึกษา ศตจ. ได้กล่าวถึงสาระสำคัญสำหรับผู้บริหาร เรื่อง “การฉันทกพลั้งภาครัฐ ภาควิชาการ ภาคประชาชน ในการแก้ไขปัญหาคความยากจน ” โดยสรุปความว่า การแก้ไขปัญหาคความยากจนจะต้องเอาประชาชนเป็นศูนย์กลางใช้ข้อมูลความรู้ต่างๆ ในพื้นที่เป็นตัวตั้ง เชื่อมโยงหน่วยงานต่างๆ เข้ามาทำงานร่วมกันเป็นการทำงานบนฐานความรู้ ยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาคความยากจนต้องทำทั้งในส่วนที่เป็นการแก้ไขปัญหาคเร่งด่วนในส่วนของผู้มาจดทะเบียนปัญหาคความเดือดร้อนและยากจน ประมาณ 8.5 ล้านคน รวมแล้วมีประมาณ 12.7 ล้านปัญหา ซึ่งคณะกรรมการชุดต่างๆ กำลังเร่งรัดดำเนินงาน ส่วนยุทธศาสตร์การแก้ปัญหาระยะยาว แก้ปัญหาคเชิงโครงสร้างเข้าทางกฎหมาย การศึกษาโครงสร้างพื้นฐาน ที่ดิน แหล่งน้ำ โครงสร้างทางเศรษฐกิจ ระบบสวัสดิการ โครงสร้างบริหารจัดการและการจัดกลไก ในช่วงที่ระบบเศรษฐกิจเริ่มไหวตัวอีกครั้ง ต้องมีแผนแก้ไขปัญหาคความยากจนเชิงโครงสร้างและเทคโนโลยีการผลิต เป็นต้น โจทย์ใหญ่ที่สำคัญของแผนการทำงาน คือ ต้องมีกลไกการบริหารจัดการเชิงพื้นที่และระบบสนับสนุนด้านข้อมูลเพื่อสนับสนุนการวางแผนตัดสินใจ (Decision Support System-DSS) ของกลไกการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ที่ควรต้องมีฐานข้อมูลที่ครบถ้วนและแม่นยำ (ดังสรุปสาระสำคัญที่ 4 กรอบการชี้วัดแผนแก่งานจังหวัดข้อแรก) เพื่อการติดตามการดำเนินงานของหน่วยงานและภาคีต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ควรประกอบด้วยข้อมูลอะไรบ้าง ระบบการจัดเก็บตรวจสอบวิเคราะห์และระบบการเรียกใช้งานได้อย่างเป็นปัจจุบัน ควรเป็นอย่างไร การจัดเก็บข้อมูลมีความหมายและสำคัญอย่างไร เป็นต้น

คำว่า ข้อมูล หรือการจัดเก็บข้อมูล ถ้าไม่ได้อธิบายสื่อสารความหมายให้เป็นที่เข้าใจอย่างถูกต้องตรงกันก่อนย่อมทำให้ได้รับข้อมูลไม่สมบูรณ์ครบถ้วนหรือคลาดเคลื่อนไม่แม่นยำตรงตามวัตถุประสงค์ของการดำเนินงาน

ข้อมูล (data) อาจหมายถึง ข้อมูลดิบที่ได้จากการวัดค่าและจดบันทึกข้อความ-ข้อเท็จจริง-ปรากฏการณ์ หรือตัวเลขต่างๆ ที่ยังไม่ได้ผ่านการแปลความ ส่วนข้อมูลที่เป็นสารสนเทศ (information)

เป็นข้อมูลที่ผ่านกระบวนการวิเคราะห์ สังเคราะห์ หรือแปลความเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการบริหารจัดการและตัดสินใจ มีบริบทซึ่งเกิดจากข้อคิด ความเชื่อ สามัญสำนึกหรือประสบการณ์ของผู้ใช้ข้อมูล-สารสนเทศ หรือข้อเสนอนั้นๆ โดยมักจะอยู่ในรูปของข้อมูลที่วัดได้หรือจับต้องได้ อย่างไรก็ตามข้อมูลสนเทศ อาจมีข้อจำกัดในเรื่องช่วงเวลาที่ใช้และขอบเขตของงานที่จะนำมาใช้ ในขณะที่ข้อมูลความรู้ (Knowledge) คือ สารสนเทศที่ผ่านกระบวนการวิเคราะห์และสังเคราะห์ เปรียบเทียบ เชื่อมโยงกับความรู้อื่นๆ จนเกิดเป็นความรู้ ความเข้าใจ และนำไปใช้ประโยชน์ในการสรุปและตัดสินใจในสถานการณ์ต่างๆ ได้โดยไม่จำกัดช่วงเวลา หรือกล่าวได้ว่า สารสนเทศที่ก่อให้เกิดประโยชน์กับเราในการนำไปใช้และแก้ปัญหา คือ ข้อมูลความรู้ที่แฝงฝังอยู่ในตัวบุคคล (implicit knowledge) คนซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ในการนำไปใช้ได้ ในการบริหารจัดการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาต่อไป ดังแนวคิดตัวอย่างในรูปที่ 4.1

รูปที่ 4.1 แนวคิดในการบริหารจัดการแก้ไขปัญหาความยากจนและการพัฒนาระบบบริหารจัดการ

ผ่านจากยุคข่าวสารข้อมูลหรือสารสนเทศ (data-information) สู่ยุคการจัดการความรู้ (knowledge management) ข้อมูลความรู้เริ่มมีอิทธิพลหรือบทบาทในการวางแผนตัดสินใจและเพิ่มพลังอำนาจในการแข่งขันมากขึ้น สำหรับโลกยุคปัจจุบัน ซึ่งต่างจากเดิมที่คนให้ความสำคัญกับข้อมูลมาก โดยใครที่มีข้อมูลคนนั้นเป็นผู้มีพลังอำนาจ-อิทธิพลในด้านต่างๆ แต่เมื่อช่องทางการเข้าถึงข้อมูลทำได้สะดวกมากขึ้น มีระบบต่างๆ เช่น internet เป็นต้น ในการค้นหาข้อมูลทำให้ทุกคนเข้าถึงข้อมูลได้ง่ายขึ้น แต่การมีข้อมูลเพียงอย่างเดียวจึงไม่ถือว่าเป็นจุดแข็งแข็งต่อไปแต่ประการใด สิ่งสำคัญเหนือกว่าข้อมูลคือ ต้องสามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ แปลความ พัฒนา วิจัยและนำมาประยุกต์ใช้หรือทำให้เกิดประโยชน์ในทางปฏิบัติ การแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาต่อไปได้ อ.บดินทร์ วิจารณ์ สรุปว่าต้องสามารถให้การจัดการบูรณาการข้อมูล-สารสนเทศ-ความรู้-สู่ปัญญาปฏิบัติได้

ข้อมูลความรู้และภูมิปัญญาที่ได้มาหรือจะนำไปใช้ ควรเป็นข้อมูลความรู้ที่ผ่านการศึกษา วิจัย อย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดและใช้ได้จริงด้วย การพัฒนาความรู้ที่เหนือกว่าการวิจัย คือ การทำให้เกิดภูมิปัญญาปฏิบัติซึ่งต้องมาจากกระบวนการศึกษา + เรียนรู้ + ประสบการณ์อย่างครบถ้วนนายสุริ มาภนุญ (อดีตผู้ว่าราชการจ.ยโสธร ปัจจุบันดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการ จ.อุบลราชธานี) เน้นว่าการทำงานขาดภาควิชาการไม่ได้ จากประสบการณ์แปลงยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติ ยากที่สุด ต้องเจาะลงไปถึงรายครัวเรือนและรายหมู่บ้าน จึงจะแก้ไขปัญหาได้

พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ กล่าวในการปาฐกถาพิเศษและวิเคราะห์ตนเองเรื่อง ผนึกพลังภาครัฐ ภาควิชาการ ภาคประชาชน ในการแก้ไขปัญหาความยากจนว่า “จะพยายามรบกับความยากจน ความไม่สบายใจของประชาชน ความคับแค้นทางจิตใจ ความยากไร้ทางวัตถุ แต่ยังไม่ประสบความสำเร็จอย่างเต็มที่ขุดบ่อน้ำได้ไม่กี่แสนบ่อ ปลุกต้นไม้มาสร้างงานได้บ้าง ฯลฯ จะแก้ไขอย่างไรให้เสร็จสิ้นภายในปี 2551 ยุทธศาสตร์คือ ต้องผนึกพลังทั้งแผ่นดิน” กล่าวคือ

1) ต้องให้พี่น้องประชาชนทั้งแผ่นดินเชื่อได้ว่า ความยากจนสามารถแก้ไขได้ แต่สื่อสารมวลชนสรุปว่านโยบายประชาชนที่มีลักษณะประชะทอมอยู่พอสมควร หนังสือพิมพ์หลายฉบับเสนอความเห็นที่โลกและสังคมไทยยังมีอาการเจ็บป่วย และมหันตภัยสารพัด ยังคงซ้ำเติม เป็นต้น

2) ต้องทำการแก้ไขปัญหาระดับด่วน ปัญหาที่มีมากขึ้น งานหนักขึ้น ยังกระจายอำนาจ ยังมีการพัฒนาปัญหาก็มีมากขึ้น ประชาชนยังมีความระทมทุกข์ในทุกด้าน โดยเฉพาะปัจจัย 4 อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่มและยารักษาโรค ทั้งยังไม่มั่นใจในความมั่นคง ปลอดภัยในชีวิต ทรัพย์สิน โดยที่ยังไม่ต้องมองถึงการฟื้นความยากจน จนไม่พบคำว่า มั่งคั่ง ร่ำรวย ดังนั้นต้องมีการเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ใหม่ เน้นผลิตผลมวลรวมประชาชาติความสุข (GNHP) มากขึ้นแทนเน้นทุ่มเทให้กับธุรกิจ เศรษฐกิจ เอาตัวเลข ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ การเติบโตรายได้และเศรษฐกิจ (GNDP) เน้น GDP สร้างสังคมอุดมสมบูรณ์ที่อยู่ดีมีสุข อยู่เย็นเป็นสุข เมืองไทยใสสะอาด ปราศจากคอร์ปชั่น

3) เน้นศักยภาพประชาชนและพื้นที่ให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนามากขึ้นโดยแท้จริง เน้น People Participation จริงๆ โดยการกระทำ ยกย่องภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานจัดการความรู้โดยการปฏิบัติพัฒนาอย่างเต็มที่เป็นความรู้จักตนเองวิเคราะห์ได้จนสามารถจัดการพลังได้เองทำให้เกิดพลังขับเคลื่อนโดยพลังอำนาจประชาชน (People Empowerment) ได้จริงๆ

4.6 การปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้ภายใต้วัฒนธรรมบริโภคนิยม

การปรับกระบวนการเรียนรู้ไปจากที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน แม้ว่าจะเกิดขึ้นได้ค่อนข้างยาก เนื่องจากอิทธิพลของวัฒนธรรมบริโภคนิยมมีปัจจัยเกื้อหนุนให้มีอำนาจเข้มแข็ง ทั้งเงินทุน เครื่องมือ กลไก ช่องทางต่าง ๆ ในการผลิตซ้ำกระบวนการเรียนรู้แบบของตนให้แก่คนในสังคม อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงกระบวนการเรียนรู้ไปจากกระแสหลักก็ยังมีความเป็นไปได้ เนื่องจากชีวิตและสังคมระดับต่างๆ ในปัจจุบันล้วนตกอยู่ในภาวะวิกฤติ จากการพัฒนาสังคมแบบลดทอน แยกส่วน

ระบบความสัมพันธ์ของมนุษย์ และมนุษย์กับธรรมชาติออกจากกัน โดยที่บุคคลและสังคมสัมผัสและเห็นถึงวิกฤตการณ์ดังกล่าวได้โดยง่าย เนื่องจากเกิดขึ้นกับชีวิตตนเอง ในครอบครัวและในชุมชนของตน รวมทั้งในสังคมใหญ่จากข่าวสารที่ปรากฏอย่างต่อเนื่องในสื่อมวลชน

วิกฤตการณ์ดังกล่าวได้เป็นเงื่อนไขกระตุ้นให้เกิดการริเริ่มแสวงหาทางออกมาเป็นลำดับ ในภาครัฐมีความพยายามที่จะปฏิรูปการศึกษา เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้ “คิดเป็น-ทำเป็น” “เก่ง ดี มี สุข” โดยมุ่งสร้างเสริมจริยธรรมให้เป็นฐานของจิตสำนึกทางสังคม อย่างไรก็ตาม ความพยายามของภาครัฐยังมีอุปสรรคอีกมาก เนื่องจากการจัดการศึกษายังมีเป้าหมายเพื่อตอบสนองตลาดงานจ้างมากกว่าการพัฒนา “ชีวิต” ผู้เรียนในด้านต่างๆ โดยเฉพาะการศึกษาระดับอุดมศึกษา ซึ่งต้องเผชิญกับการออกนอกระบบราชการ ต้องสามารถเลี้ยงตนเองได้ ก็ยังทำให้มหาวิทยาลัยมุ่งแข่งขันกันตอบสนองการแข่งขันของปัจเจกบุคคลในตลาดงานจ้างมากกว่าตอบสนองต่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาจิตสำนึกทางสังคม การเคลื่อนไหวเพื่อพัฒนาจิตสำนึกทางสังคมที่มีพลัง จึงอยู่ในภาคประชาชนหรือสังคมมากกว่า ที่เด่นชัดคือการเคลื่อนไหวของแนวคิด “ประชาสังคม” “ประชาคม” (Civic/Civil Society) ซึ่งมุ่งส่งเสริมการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในสาธารณกิจอันอยู่ในการดูแลจัดการของรัฐ มุ่งกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะ (Public Consciousness) นอกจากนี้ ยังมีขบวนการเคลื่อนไหวอื่นๆ เพื่อแสวงหาแนวคิด ช่องทาง และกลไก ที่จะกระตุ้นบุคคลให้เข้ามามีส่วนร่วมในสังคมด้วยความตระหนักรู้ในส่วนรวม และความสัมพันธ์เชื่อมโยงของส่วนรวมที่มีต่อปัจเจกบุคคล เช่น การสร้างสื่อภาคประชาชนของท้องถิ่น (วิทยุชุมชน) เพื่อลดอิทธิพลของกระบวนการเรียนรู้ในวัฒนธรรมบริโภคนิยม การเผยแพร่ข่าวสารที่ส่งเสริมสำนึกชุมชน-สังคม, การจัดตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่จะพัฒนาจิตสำนึกของการช่วยเหลือพึ่งพากันอย่างเอื้ออาทรผู้อื่น การพัฒนาส่งเสริมกิจกรรมอาสาสมัครในกลุ่มเยาวชนและคนทำงานของมูลนิธิต่างๆ เป็นต้น

แม้ว่าการพัฒนาจิตสำนึกทางสังคมและการฟื้นฟูจิตสำนึกชุมชนจะเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก เนื่องจากต้องทวนกระแสทิศทางการพัฒนาแบบปัจเจกนิยมของรัฐและธุรกิจโดยเฉพาะในกระแสปัจจุบัน แต่กิจกรรมทางสังคมดังกล่าวก็ไม่อาจหยุดนิ่ง มีหน้าซีกยังจะต้องแสวงหาหนทางขับเคลื่อนให้ก้าวหน้าต่อไปอีกโดยต่อเนื่อง เพราะว่าชุมชน-สังคมมีอาจอยู่รอดอย่างยั่งยืนและมั่นคงได้โดยเด็ดขาดหากสมาชิกผู้อยู่ร่วมกันขาดแคลนซึ่งจิตสำนึกต่อส่วนรวม

อย่างไรก็ตาม การฟื้นฟูจิตสำนึกที่บุคคลมีต่อชุมชน สังคม และธรรมชาติ ด้วยการฟื้นฟูกระบวนการเรียนรู้ดังที่กล่าวมา จะต้องดำเนินการในลักษณะของ “วิถีชีวิต” หรือเป็น “วัฒนธรรมการเรียนรู้” ที่เกิดขึ้นและพัฒนาอยู่ในระบบความสัมพันธ์ระดับต่างๆ อย่างหลากหลายและต่อเนื่องตลอดเวลาและตลอดชีวิตด้วย มิใช่กระบวนการเรียนรู้ที่แยกส่วนลดทอนให้อยู่เฉพาะที่ เฉพาะเวลา เช่น ในสถานศึกษา เวลาไปวัด ฯลฯ และสิ่งที่สำคัญที่สุด ซึ่งควรระบุไว้ให้เข้าใจโดยชัดเจนร่วมกัน

คือ จิตสำนึกชุมชน-สังคม เกิดได้ยากยิ่งในบริบทของสังคมที่ส่งเสริมแต่วัฒนธรรม-วิถีคิดแบบปัจเจกนิยมและบริโภคนิยม ที่เน้นการแข่งขัน การแสวงหาความร่ำรวยในทางวัตถุ และการใช้อำนาจมากโดยไม่ให้ความสำคัญแก่การมีส่วนร่วมของผู้อื่นในระดับต่างๆ อย่างทั่วถึงและหลากหลายในทุกมิติหรืออย่างบูรณาการนั่นเอง

ในการศึกษาครั้งนี้มีข้อสรุปเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงในครัวเรือนและชุมชนบางประการ ซึ่งเป็นจุดเริ่มของการนำไปสู่แนวทางการลดและแก้ไขปัญหาคาใจความยากจนในระยะยาวต่อไป ดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมายในระดับครัวเรือนมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเกี่ยวกับการรับ-จ่าย ในแต่ละวัน (จากการถอดบทเรียนในระดับครัวเรือน) เช่น ในรายครัวเรือนที่มีการซื้อเนื้อวัวรับประทาน สัปดาห์ละ 400 บาท หลังจากจดบันทึกการรับ-จ่ายแล้วก็ปรับลดลงเหลือสัปดาห์ละประมาณ 200 บาท โดยหันมารับประทานอาหารประเภทผักเพิ่มขึ้น แล้วมีการปลูกพืชผักสวนครัวเสริมขึ้นอีกทางหนึ่ง
2. กลุ่มเป้าหมายเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน เกิดความสามัคคีช่วยเหลือแบ่งปันกันในระหว่างครัวเรือน มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนกันมากขึ้น มีมิตรสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน
3. กลุ่มเป้าหมายมีหลักการในการประสานงานเชิงบูรณาการเพิ่มมากขึ้น ทุกภาคส่วนตั้งแต่ระดับครัวเรือน หมู่บ้าน ตำบล และอำเภอ
4. มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงแผนพัฒนาชีวิตประชากรตามโครงการสร้างสังคมไทยในปัจจุบัน

สรุปกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น จากการดำเนินงานโครงการนำร่อง บูรณาการการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ จังหวัดอุบลราชธานี

- เกิดคณะทำงานวิทยากรกระบวนการ (ครู ก. ครูข.)
- มีความร่วมมือในการจัดเก็บและรวบรวมข้อมูลบริบทชุมชน รายรับ รายจ่ายหนี้สินครัวเรือน และการประมวลผลระดับตำบล
- สามารถวิเคราะห์ข้อมูล ศักยภาพชุมชน ครัวเรือน พบต้นเหตุของความจนระดับเบื้องต้น
- เกิดนักประชาพิชญชุมชน
- มีการยกย่องและทำประชาพิจารณ์แผนงานของชุมชน
- ความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างประชาชน ภาครัฐระดับท้องถิ่นและชุมชน และนักวิชาการ

- เห็นรูปธรรมของการบูรณาการในรูปแบบการทำงานร่วมกัน และการขับเคลื่อนกิจกรรมต่างๆ นับแต่เริ่มต้น จนเกิดแผนแก้มันระดับหมู่บ้าน/ตำบล มีฐานข้อมูลจากชาวบ้าน/ชุมชนรองรับ
- การเรียนรู้การทำบัญชีครัวเรือน ได้รู้จักตนเอง รายรับ รายจ่าย หนี้สิน และสถานะเศรษฐกิจของครอบครัว
- ฐานข้อมูลของครอบครัว/ชุมชน เรียนรู้ เห็นปัญหา ค้นพบกันศักยภาพของตนเองใช้ข้อมูลวางแผนชีวิต ซึ่งนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและวิถีดำเนินชีวิต
- เกิดเวทีเรียนรู้และวิเคราะห์ปัญหาเพื่อกำหนดอนาคตของชุมชนบนฐานการพึ่งตนเอง เชื่อมโยงแผนชุมชนกับแผนองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น

4.7 ศักยภาพและจุดอ่อนของชุมชนในพื้นที่ปฏิบัติงานและศึกษาวิจัย

ตารางที่ 4.1 ภาพรวมจุดเด่นและจุดอ่อนของชุมชนต่อกรณีของความเป็นอยู่ การพัฒนา และสภาพความเข้มแข็งของชุมชนทั้ง 25 ตำบล

จุดแข็ง	จุดอ่อน
1. มีผู้นำในหลายระดับ มีทั้งความเป็นผู้นำโดยธรรมชาติ และโดยการแต่งตั้ง	1. ข้อจำกัดในด้านพื้นฐานทางการศึกษาของผู้นำ และประชากร
2. ผู้นำชุมชนมีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ และความเสียสละให้กับชุมชน	2. ผู้นำมีเวลาที่จะทุ่มเทให้ชุมชนไม่เพียงพอ เนื่องจากมีภารกิจต้องเดินทางเข้าร่วมประชุมกับทางอำเภอและจังหวัด รวมถึงการเข้าร่วมประชุมที่หน่วยงานอื่นจัดขึ้น
3. สมาชิกในชุมชนมีความสัมพันธ์ของบุคคลทั้งในวัยเดียวกัน ต่างวัย ทั้งผู้ใหญ่ ผู้สูงอายุ และเด็กที่มีความใกล้ชิดกัน	3. กิจกรรมพัฒนาด้านต่างๆ ยังดำเนินการเชิงนโยบาย ซึ่งชุมชนมักจะรอให้ถึงเวลา ตลอดจนมีขั้นตอนมาก ซับซ้อน ตามระบบงานราชการ
4. มีการประสานงานระหว่างองค์กรระดับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และเทศบาลตำบล เป็นอย่างดีมาโดยตลอด	4. ขาดการจดบันทึกสิ่งต่างๆ ในชีวิตประจำวัน และการประกอบอาชีพ ทำให้ข้อมูลต่างๆ ที่ได้รับมีความคลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริง

ตารางที่ 4.1 ภาพรวมจุดเด่นและจุดอ่อนของชุมชนต่อกรณีของความเป็นอยู่ การพัฒนา และสภาพความเข้มแข็งของชุมชนทั้ง 25 ตำบล

จุดแข็ง	จุดอ่อน
5. มีภูมิปัญญาที่ซ่อนเร้นอยู่เป็นจำนวนมาก	5. ทักษะคนตัว การขาดความไว้วางใจกัน และการขาดการความซื่อสัตย์ของบริหารกลุ่ม
6. สมาชิกของชุมชนส่วนใหญ่มีความอดสาหะและขยันขันแข็ง	6. ขาดการจุดประกายความคิด และสร้างจิตสำนึกให้กับสมาชิกในชุมชนในเชิงเปรียบเทียบระหว่างการดำเนินชีวิตแบบพึ่งพาผู้อื่น/ตามนโยบายที่ถูกกำหนดมาจากภายนอก กับวิถีชีวิตแบบพึ่งพาอาศัยกันภายในชุมชน
	7. การเคลื่อนย้ายเพื่อรับจ้างด้านต่างๆ ระยะเวลา 1-3 สัปดาห์ ของสมาชิก/ผู้นำกลุ่มเป็นครั้งคราวทำให้ขาดความต่อเนื่องในการพัฒนางานและโครงการ หรือเกิดโครงการใหม่ขึ้นและ ไม่ได้สานต่อกิจกรรมเดิมให้แล้วเสร็จ

4.8 ความเชื่อมโยงระหว่างข้อมูลและการจัดทำแผนชุมชน

จากการจัดเก็บข้อมูลด้านต่างๆ ของครัวเรือนและชุมชน ตลอดจนการจัดให้มีเวทีการเสวนาและเวทีพิจารณาเพื่อการจัดทำแผนชุมชน ได้มีข้อสังเกตและสิ่งที่สะท้อนจากบางพื้นที่ปฏิบัติการให้เห็นทั้งเชิงบวกและเชิงลบ อันเนื่องมาจากข้อเปรียบเทียบกับกระบวนการสนับสนุนการจัดทำแผนชุมชนที่ดำเนินการโดยองค์กรอื่นๆ ที่มีมาก่อนหน้า ซึ่งเดิมภาครัฐได้มีระบบงานวางแผนสั่งการจากบนลงล่างทำให้ขาดการมีส่วนร่วมจากประชาชนในพื้นที่ และได้บ่มเพาะนิสัยการรอรับความช่วยเหลือต่างๆ จากภาครัฐให้กับประชาชน ทำให้บางชุมชนตั้งข้อสงสัยว่าการจัดทำแผนชุมชนในครั้งนี้จะเป็นไปในรูปแบบเดิมอีกหรือไม่

บทบาทของภาครัฐในการการดำเนินงานจัดทำแผนแม่บทชุมชนที่ผ่านมา มีหลายหน่วยงานที่ได้ให้การสนับสนุนการจัดทำแผนชุมชน และดำเนินการแล้วเสร็จโดยเป็นหน่วยงานจากภาครัฐโดยตรง 3 หน่วยงาน คือ กรมส่งเสริมการเกษตร ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) และสำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (สทบ.) ร่วมกับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) รวมถึงหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นโดยอิสระจากความร่วมมือของรัฐบาล คือสำนักงานกองทุนเพื่อสังคม (Social Investment Fund)

อย่างไรก็ตาม ประชาชนในพื้นที่ที่ดำเนินศึกษาในโครงการนำร่องฯ นี้ ส่วนใหญ่ เห็นว่าการจัดเก็บข้อมูลที่มีระบบ สามารถทำให้ประชาชนเกิดกระบวนการเรียนรู้ตนเอง และสามารถเปลี่ยนข้อมูลเป็นพลังที่จะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ประกอบกับการเข้าถึงข่าวสารต่างๆ มีมากขึ้นกว่าในอดีต และหน่วยงานภาครัฐบางแห่งได้ปรับเปลี่ยนกระบวนการดำเนินงานให้สอดคล้องกับกระบวนการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (2545-2549) ที่กำหนดให้ชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา และยังสอดคล้องกับนโยบายต่างๆ ของรัฐบาลปัจจุบัน เช่น นโยบายแก้ไขปัญหาคาใจความยากจนที่รัฐบาลมียุทธศาสตร์อย่างชัดเจนในการกำหนดพื้นที่เป็นตัวตั้ง นโยบายกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ที่รัฐธรรมนูญกำหนดให้รัฐบาลต้องจัดสรรงบประมาณ ให้กับองค์การบริหารส่วนตำบล ร้อยละ 35 ในปี พ.ศ. 2549 ตลอดจนนโยบายเร่งด่วนอื่นๆ ของรัฐบาลก็มีเป้าหมาย เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในระดับท้องถิ่นโดยตรง ได้แก่ โครงการกองทุนหมู่บ้าน โครงการพักชำระหนี้เกษตรกรรายย่อย โครงการธนาคารประชาชน โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ และโครงการ 30 บาท รักษาทุกโรค เป็นต้น แต่การดำเนินงานที่ผ่านมามีปัญหาและอุปสรรคอยู่บ้างในด้านความซ้ำซ้อนของกิจกรรมที่รับผิดชอบโดยหลายหน่วยงาน จนเป็นเหตุให้เกิดความสับสนในทางปฏิบัติแก่ประชากร และผู้นำชุมชน

โดยภาพรวมของการนำข้อมูลครัวเรือน ทรัพยากร และศักยภาพของชุมชนที่ได้จัดเก็บรวบรวมโดยชุมชนเพื่อนำสู่การทำแผนชุมชนในระยะเวลาปฏิบัติงานของโครงการนำร่องฯ นั้น สมาชิกของชุมชนได้มีการจัดเป็นหมวดหมู่และร่วมกันวิเคราะห์ห้วงการณ์อย่างเป็นลำดับ จนท้ายที่สุด ชุมชนส่วนใหญ่ได้ลำดับความสำคัญของปัญหา และจำแนกแผนชุมชนออกเป็น 3 กลุ่มดังนี้

- 1) แผนงานเพื่อแก้ไขปัญหาระดับด่วน (ความต้องการเร่งด่วน) ซึ่งเป็นลักษณะของโครงการที่เน้นการแก้ไขปัญหาคาใจพื้นฐานของชุมชน ที่มีสอดคล้องหรือมีความใกล้เคียงกับแผนดำเนินงานประจำปีขององค์การบริหารส่วนตำบลได้กำหนดไว้แล้ว และสามารถแก้ไขปัญหในระดับเบื้องต้นและระดับกลางได้:
- 2) แผนชุมชนระยะสั้น เป็นโครงการ/แผนชุมชนที่จัดทำขึ้น โดยเน้นการนำศักยภาพที่มีอยู่ทั้งด้านความสามารถของบุคคล-กลุ่มบุคคล ภูมิปัญญา และทรัพยากรด้านต่างๆ ในการร่วมตัวจัดตั้งกลุ่มกิจกรรม โดยที่บางแผนงานยังจำเป็นต้องอาศัยการสนับสนุนโดยภาครัฐ และองค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่น แต่บางแผนงานสามารถดำเนินงานภายใต้เงื่อนไขการรวมกลุ่มโดยไม่จำเป็นต้องอาศัยงบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐหรือองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งในโครงการ/แผนชุมชนระยะสั้นนี้ บางแผนงานได้เตรียมการสำหรับการพัฒนาเป็นแผนงานระยะยาวต่อไป
- 3) แผนชุมชนพึ่งพาตนเอง เป็นลักษณะของโครงการ/แผนงานที่คาดว่าจะสามารถพัฒนาหรือขยายผลต่อยอดจากแผนชุมชนระยะสั้น

อย่างไรก็ตาม แผนงานทั้งสามกลุ่มในสภาพการณ์ปัจจุบันพบว่ายังไม่มีความสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากข้อจำกัดเรื่องเวลาดำเนินงานของโครงการนำร่องฯ แต่ชุมชนบางส่วนก็ได้มีการขับเคลื่อนกระบวนการจัดทำและวิเคราะห์แผนโดยอาศัยประสบการณ์จากที่เคยได้มีการสนับสนุนโดยสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดอุบลราชธานี และหรือหน่วยงานอื่นๆ ตลอดจนแนวทางการประมวลวิเคราะห์ข้อมูลศักยภาพที่ชุมชนของตนเองมีอยู่ให้บังเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดต่อไป

โดยสรุปของการดำเนินการจัดทำสร้างแผนชุมชนภายใต้ข้อมูลที่จัดเก็บในพื้นที่ปฏิบัติงานและศึกษาวิจัย โดยคณะทำงานโครงการนำร่องฯ แสดงดังตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.2 จำนวนแผนชุมชนที่ได้จัดทำขึ้นระหว่างระยะเวลาดำเนินงานของโครงการนำร่องฯ จังหวัดอุบลราชธานี

ตำบล	จำนวนแผนชุมชน/โครงการ					
	สังคม-วัฒนธรรม	เศรษฐกิจ	เกษตร/แปรรูป	สาธารณสุข-การศึกษา	อื่นๆ	รวม
พื้นที่ปฏิบัติการที่ 1	16	18	20	26	37	117
หัวเรือ	3	4	1	6	6	20
หัวดอน	3	2	2	4	5	16
หนองเมือง	2	2	7	8	4	23
ค้อน้อย	1	2	4	2	7	16
โนนผึ้ง	2	1	3	2	5	13
คำไฮใหญ่	2	3	2	2	6	15
หนองบก	3	4	1	2	4	14
พื้นที่ปฏิบัติการที่ 2	34	15	16	21	47	133
นาสะไม	1	2	1	2	4	10
กาบิน	3	2	2	2	5	14
หนองผือ	2	2	4	1	7	16
สำโรง	3	2	2	2	5	14
เอือดใหญ่	24	5	3	12	23	67
พังเคน	1	2	4	2	3	12
พื้นที่ปฏิบัติการที่ 3	7	15	22	9	31	84
กุดประทาย	1	2	5	2	8	18
โพนงาม	2	3	6	1	8	20
โนนสวรรค์	0	3	2	1	4	10
โฆง	2	2	3	2	5	14
หนองอัม	1	3	4	2	3	13
ไพบูลย์	1	2	2	1	3	9

ตารางที่ 4.2 จำนวนแผนชุมชนที่ได้จัดทำขึ้นระหว่างระยะเวลาดำเนินงานของโครงการนำร่องฯ จังหวัดอุบลราชธานี

ตำบล	จำนวนแผนชุมชน/โครงการ					
	สังคม-วัฒนธรรม	เศรษฐกิจ	เกษตร/แปรรูป	สาธารณสุข-การศึกษา	อื่นๆ	รวม
พื้นที่ปฏิบัติการที่ 4	13	20	23	16	39	111
อ่างศิลา	5	6	5	4	11	31
โนนก่อ	2	2	4	3	7	18
ห้วยยาง	2	4	5	3	4	18
นาคาย	1	2	3	2	6	14
แก่งโคม	3	3	4	3	9	22
นาเยีย	0	3	2	1	2	8
รวมทั้งสิ้น	70	68	81	72	154	445

4.9 ข้อเสนอแนะ และทางเลือกในการแก้ปัญหา

1) ควรมีการขยายผลโครงการจากพื้นที่เดิมไปสู่พื้นที่ใหม่ในจังหวัดนำร่องเดิม และขยายจังหวัดนำร่องใหม่

2) พัฒนากลไกคณะทำงานรูปแบบหุ้นส่วนภาคีภาคประชาชน รัฐ และวิชาการ ซึ่งเป็นกลไกที่มีประโยชน์ต่อการพัฒนาระบบการทำงานเชิงบูรณาการให้เป็นรูปธรรม ภายใต้งานกิจและเป้าหมายเดียวกัน โดยเฉพาะเอาชนะความยากจน

3) แผนชุมชนที่เกิดจากโครงการฯ ควรได้รับการสานต่อให้เป็นรูปธรรม โดยการจัดสรรงบประมาณจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือจังหวัด นอกจากนี้ สกว. อาจประสานความร่วมมือหรือนำเสนอข้อมูลและแนะนำแนวทางการแก้ไขปัญหาให้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่นๆ ต่อไป

4) ควรมีกิจกรรม หรือการสัมมนา ภาคร่วมหลังเสร็จสิ้นโครงการฯ เชิญผู้นำท้องถิ่น ท้องถิ่นภาคประชาชน ภาครัฐ ภาควิชาการซึ่งได้ เป็นหุ้นส่วนของโครงการ เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยน ความเห็น ถอดบทเรียนร่วมกัน กำหนดทิศทางร่วมกัน หรือจะเป็นรูปแบบการนำแผนชุมชนเสนอต่อการรับทราบโดยภาครัฐ สังคมทุกระดับ อาจจัดใน เวทีระดับจังหวัด ระดับภาค ระดับประเทศก็ได้

5) ควรมีการประชาสัมพันธ์ข้อมูล แผนชุมชน ฐานข้อมูล แผนแก้ไขปัญหาความยากจนสู่สาธารณะผ่านเว็บไซต์

6) ควรมีการนำใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่สนับสนุนการทำงานการบริหารจัดการในพื้นที่ทุกระดับ เพื่อชุมชนจะได้มีระบบฐานข้อมูลสำหรับการบริหารจัดการ การสนับสนุนการตัดสินใจแก้ไขปัญหา และพัฒนาระดับความเป็นอยู่ของประชากรในชุมชน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และบังเกิดผลเป็นรูปธรรม

7) งบประมาณมีใช้เป้าหมาย แต่เป็นเครื่องมือให้บรรลุเป้าหมาย ควรมอง ลีกลงไปสำหรับค่าตอบแทน (สร้างแรงจูงใจ) สำหรับ ครู ก. และครู ข. ในพื้นที่

4.10 กระบวนการเชื่อมโยงความความร่วมมือและประสานงานระหว่างภาคีต่างๆ

ความเชื่อมโยงจากภาพรวมของทั้งประเทศ อาจกล่าวอ้างถึงชีวิตชุมชนต้นแบบของชุมชนตำบลไม้เรียง อำเภอนาวัง จ.นครศรีธรรมราช ข้อความสรุปใน มติชนรายวันฉบับวันพฤหัสบดีที่ 12 มกราคม 2549 หน้า 8 ที่สามารถวางแผนกำหนดแนวทางพัฒนาชุมชนตนเองได้โดยอาศัยการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่สั่งสมข้อมูล สารสนเทศความรู้ และ ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจากในอดีต และเรียนรู้จากประสบการณ์ปัจจุบันเพื่อปรับตัวก้าวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกภายนอกให้สามารถพัฒนาตนเองจนเป็นตัวอย่างชุมชนเข้มแข็ง

วิสัยทัศน์ชุมชนไม้เรียง คือ “ประชาชนอยู่ดีกินดี มีคุณธรรม มีคุณภาพพร้อมดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของความเป็นชนบทสังคมเอื้ออาทร องค์กรชุมชนเข้มแข็ง เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ มีอาชีพมั่นคง เกษตรกรรมยั่งยืน ภายใต้อิทธิพลของวิถีชีวิตและสิ่งแวดล้อมสมดุล” ซึ่งสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ร่วมของชาติ ตามแผนฯ ฉบับที่ 9 ที่ต้องการสังคมไทยที่พึงประสงค์ คือ สังคมที่เข้มแข็งและมีคุณภาพซึ่งประกอบด้วยการเป็นสังคมที่มีคุณธรรม คุณภาพ เป็นสังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้และสังคมมีความสมานฉันท์ เอื้ออาทรต่อกัน ตลอดทั้งบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) องค์การบริหารส่วนจังหวัด(อบจ.) และเทศบาลในปัจจุบัน มีการประสานงานกันระหว่าง กันนั้น ผู้ใหญ่บ้าน และประชาชนมาโดยตลอด โดยเฉพาะในการทำแผนชุมชน พบว่ามีการร่วมมือกันเสริมความเข้มแข็งให้ท้องถิ่นแต่ละพื้นที่ มีการพัฒนาอาชีพและทิศทางการพัฒนาการกระจายอำนาจเงินไปด้วยดี

คณะทำงานโครงการนำร่องฯ จ. อุบลราชธานี มีการประสานงานเชื่อมโยงกับหน่วยงานและองค์กรต่างๆ ในหลายภาคส่วน เนื่องด้วยเป็นวาระแห่งชาติและเป็นนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาล (ข้อที่ 1 การแก้ไขปัญหาความยากจน) โดยมี ศตจ.ชาติและ ศตจ. มท. เป็นเจ้าภาพหลัก สกว.เป็นเจ้าภาพทางวิชาการ พอช. เป็นเจ้าภาพเชื่อมโยงองค์กรประชาชน เมื่อ ศตจ. มท.โดยทางผู้ว่าราชการจังหวัด มีการประชุมหัวหน้าส่วนราชการและนายอำเภอทุกอำเภอ อบจ. อบต.และเทศบาล ทำให้การประสานงานเชื่อมโยงเชิงนโยบายและการปฏิบัติงานของคณะทำงานฯ สะดวกยิ่งขึ้น ทำให้คณะผู้ประสานงานเขตพื้นที่ปฏิบัติการ และฝ่ายวิชาการ ทำงาน ประสานงานได้ราบรื่น เป็นอย่างดี ยิ่งและสมควรมีการเพิ่มคุณภาพประสิทธิภาพการพัฒนาระบบการเรียนรู้ชุมชนปฏิบัติการ เรียนรู้ร่วมกันให้เข้มข้น เข้มแข็งยิ่งขึ้น ให้เป็นสังคมที่เข้มแข็ง มีคุณธรรมตามที่พึงประสงค์ให้สมเป็นสังคมมหานคร ถิ่นไทนักปราชญ์ ทวยราษฎร์มีธรรม เป็นสังคมที่อุดมด้วยด้านการเป็นสังคมคุณธรรม คุณภาพ สังคมแห่งภูมิปัญญา การเรียนรู้เป็นถิ่นไทนักปราชญ์และเป็นสังคมแห่งความสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกันอย่างแท้จริง

ในส่วนของโครงการนำร่องบูรณาการการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ จังหวัดอุบลราชธานี พบว่าเกิดกระบวนการเชื่อมโยงความความร่วมมือและประสานงานระหว่างภาคีต่างๆ ดังนี้

- 1) ระหว่างภาคราชการและองค์กรปกครองท้องถิ่นตั้งแต่ระดับจังหวัด อำเภอ และตำบล
 - ได้รับความร่วมมือด้วยดีจากส่วนราชการเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกในการจัดประชุม (ห้องประชุมและอุปกรณ์ในการดำเนินการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของคณะทำงานฯ)

- ได้รับความร่วมมือทางด้านสถานที่สำหรับใช้เป็นศูนย์รวมในการปฏิบัติงานด้านธุรการของโครงการฯ จากมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี และมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
- ได้รับความร่วมมือเกี่ยวกับการจัดสรรบุคลากรที่มีความรู้เฉพาะทางมาร่วมปฏิบัติงานในโครงการฯ (อาจารย์จากสถาบันการศึกษา อำเภอ และเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผนจากองค์การบริหารส่วนตำบล)
- ได้รับความร่วมมือในการจัดเวทีสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของโครงการฯ ทุกระดับ

2) ระหว่างภาคประชาชน และประชาสังคม

- มีผลกระทบในเชิงบวก กล่าวคือมีการรวมตัวของแกนนำและสร้างความเข้าใจร่วมกัน ในการดำเนินการแก้ไขปัญหาต่างๆ ประโยชน์ที่ได้รับคือ ความสามัคคีในกลุ่มองค์กรต่างๆ มีการสื่อสารถึงกันและกันมากขึ้น
- การมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนาองค์กรต่างๆ เป็นไปในทิศทางที่ความเข้าใจตรงกันกับวัตถุประสงค์ของโครงการฯ

3) กลุ่มคนจนที่ได้ลงทะเบียนแก้ปัญหาความยากจน

- ได้รับประโยชน์โดยตรง คือ มีการจัดบันทึกรายรับ-รายจ่าย เพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการดำรงชีวิตประจำวัน

4.11 การเชื่อมโยงกับขบวนการรณรงค์

เนื่องจากโครงการนำร่อง ไม่ได้มีการประสานงานยุทธศาสตร์ข้อมูลที่เชื่อมโยงกับขบวนการงานรณรงค์ คณะผู้ปฏิบัติงานและดำเนินการวิจัยจึงได้มีคิดเห็นและเสนอแนะดังนี้

1) ควรต้องมีข้อมูล สารสนเทศและความรู้ปัญหาเชิงโครงสร้างของปัญหาที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม สามารถจัดเป็นการบูรณาการเชิงพื้นที่ หรือคลินิกศูนย์เรียนรู้ชุมชน (ศรช.) สาธิตเรียนรู้ ดูงานอาจมีลักษณะเป็นคลัสเตอร์ (Clusters) ได้ อาจจัดการเป็นศูนย์ธุรกิจ วิสาหกิจ ชุมชน เพื่อไม่ให้มีลักษณะกระจัดกระจายทรัพยากร เป็นศูนย์ชุมชน หรือร้านค้าแลกเปลี่ยนสินค้าชุมชนแบบเกื้อกูลสนับสนุนกัน เป็นต้น ทำให้มีลักษณะตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไม่มีลักษณะเป็นเชิงธุรกิจที่มีการแข่งขันมากเกินไป เนื่องจากความยากจนมีค่าใช้จ่ายที่สูง เศรษฐกิจแนวพอเพียงควรเคลื่อนไหวในพื้นที่งาน สะดวก รวดเร็ว ประหยัด แต่ได้ประโยชน์ ประสิทธิภาพ เอื้ออาทรแก่กัน เป็นภูมิคุ้มกันช่วยเหลือกันได้เต็มที่ โดยไม่ทอดทิ้งถิ่นฐานที่อยู่อาศัยและอาชีพเดิมที่ทำอยู่

(2) กองการรณรงค์ ผู้นำการอาชีพ หรือผู้มีทักษะด้านต่างๆ คณาจารย์ ครูภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นผู้ขับเคลื่อนประจำท้องถิ่นหรือชุมชน จะทำให้การพัฒนาที่มีลักษณะต่อเนื่อง ยั่งยืน และประหยัด ความศรัทธาเชื่อถือในศักยภาพ ศักดิ์ศรีภูมิปัญญาท้องถิ่น ความรู้เชิงปฏิบัติการ เรียนรู้ในชุมชนมากกว่า นอกจากนี้ควรเน้นการถ่ายทอดเทคโนโลยีและเน้นให้ช่างฝึกหัด และช่างเรียนรู้จากโรงงานหรือโรงเรียน ได้มีการสร้างงานชนบท บูรณาการแก่กัน โดยการสร้างศูนย์ซ่อมของชุมชน ให้ลูกหลานอยู่ท้องถิ่นสามารถสร้างมีรายได้ในชุมชน

บทที่ 5

เอกสารอ้างอิงและบรรณานุกรม

- กรมการพัฒนาชุมชน. 2547. แนวทางการดำเนินกิจกรรมตามยุทธศาสตร์กรมพัฒนาชุมชน ประจำปี 2548. กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย. 125 น.
- กลุ่มงานส่งเสริมและพัฒนาระบบบริหารจัดการชุมชน. 2548. กลยุทธ์และการสนับสนุนกระบวนการจัดทำแผนชุมชนกรมการพัฒนาชุมชน. กลุ่มงานส่งเสริมและพัฒนาระบบบริหารจัดการชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน. <http://www.cdd.go.th/chumchon/artical/cmu/cpstrategy.htm>.
- กฤษฎา บุญชัย. 2544. “ความยากจน” ในชนบท. เอกสารประกอบการประชุมเวทีวิชาการ เรื่อง กระบวนทัศน์ใหม่ กับปัญหาความยากจนสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และ สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม วันที่ 14-15 พฤษภาคม 2544
- คณะทำงานประสานงานและเตรียมวิทยากรกระบวนการ. 2545. โครงการบูรณาการแผนชุมชนเพื่อความเข้มแข็งของชุมชนและเอาชนะความยากจน. แนวทางการดำเนินงาน โครงการบูรณาการแผนชุมชนเพื่อความเข้มแข็งของชุมชนและเอาชนะความยากจน. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 21 น.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และพรพิไล เลิศวิชา. 2537. วัฒนธรรมหมู่บ้านไทย. สถาบันพัฒนาชนบท มูลนิธิหมู่บ้าน. สำนักพิมพ์สร้างสรรค์. กรุงเทพฯ
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. 2548. ภาวะเศรษฐกิจจังหวัดอุบลราชธานี.
- ข้อมูลจาก [www.bot.or.th/bothomepage/databank/RegionEcon/n_east/econne/text/provinces/Econ_UB44\(small\).doc](http://www.bot.or.th/bothomepage/databank/RegionEcon/n_east/econne/text/provinces/Econ_UB44(small).doc) (ค้นหาเมื่อ พฤศจิกายน 2548)
- พฤกษ์ เถาวิล. 2546. นโยบายรัฐกับการเป็นหนี้สินของเกษตรกร : ความล้มเหลวของโครงการพักหนี้เกษตรกรรายย่อยในโครงการพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย.
- พุทธทาส ภิกขุ. 2546. เล่าไว้เมื่อวัยสนธยา. อรศรี งามวิทยาพงศ์ (บก.). สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง. กรุงเทพฯ
- ไพรัช กฤษณมัย. 2525. พัฒนาการเศรษฐกิจเบื้องต้น. คณะพัฒนาการเศรษฐกิจ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. กรุงเทพฯ
- ไม่ปรากฏนามผู้แต่ง. 2548. ข้อมูลจาก <http://mistertour.com>. (ค้นหาเมื่อ ธันวาคม 2548)
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศ. 2548. สถานการณ์ความยากจนในประเทศไทย. ข้อมูลจาก www.info.tdri.or.th/poverty/report.htm (ค้นหาเมื่อ ตุลาคม 2548)

สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดอุบลราชธานี. 2547. แผนชุมชนจังหวัดอุบลราชธานี ประจำปีงบประมาณ 2548. เอกสารข้อมูลและแผนการปฏิบัติงานของกลุ่มงานแผนงานและข้อมูลสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดอุบลราชธานี.

สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดอุบลราชธานี. 2548. แผนชุมชนจังหวัดอุบลราชธานี ประจำปีงบประมาณ 2549. เอกสารข้อมูลและแผนการปฏิบัติงานของกลุ่มงานแผนงานและข้อมูลสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดอุบลราชธานี.

สำนักพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนและการกระจายรายได้. 2548. ข้อมูลความยากจนจังหวัด. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

ข้อมูลจาก http://poverty.nesdb.go.th/poverty_new/province/default.htm (ค้นหาเมื่อ 10 ธันวาคม 2548)

สุรางค์ จันทวานิช และวรรณิ ไทยานันท์. 2539. แนวคิดและเครื่องชี้วัดการพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิตของประเทศไทย. ใน: การพัฒนาเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคมไทย . อนุชาติ พวงสำลี และอรทัย อาจอ่ำ (บก.). สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. กรุงเทพฯ

อมร รักษาสัตย์. 2544. ทฤษฎีเหตุแห่งความยากจนและแนวทางแก้ไขแบบมหภาคของไทย. บทความทางวิชาการเสนอในการสัมมนาวิชาการปี พ.ศ. 2544 เรื่อง ยุทธศาสตร์การแก้ปัญหาความยากจน. กลุ่มที่ 1: ยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจส่วนรวมกับการแก้ปัญหาความยากจน. วันที่ 24-25 พฤศจิกายน 2544 ณ โรงแรมแอมบาสซาเดอร์ ซิตี้ จอมเทียน ชลบุรี. จัดโดยมูลนิธิชัยพัฒนา, สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงานประมาณ และ สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.

อรศรี งามวิทยาพงศ์. 2547. กระบวนการเรียนรู้ในสังคมไทยและการเปลี่ยนแปลง : จากยุคชุมชนถึงยุคพัฒนาความทันสมัย. โครงการศึกษางานโครงการตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ด้านการศึกษา ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม. กระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพฯ

อำพล จินดาวัฒน์. 2548. บัญชีรายจ่ายครัวเรือน. หนังสือพิมพ์มติชน ปีที่ 28 ฉบับที่ 9983 วันอาทิตย์ที่ 10 กรกฎาคม พ.ศ. 2548 หน้า 17

บทที่ 6

ภาคผนวก

ภาคผนวกที่ 1 ข้อมูลรายรับ-รายจ่าย และหนี้สิน เดือนกันยายน-ตุลาคม 2548 ของตำบลต่างๆ ในพื้นที่ปฏิบัติงานและศึกษาวิจัย
ภาคผนวกที่ 1.1 ข้อมูลรายรับ-รายจ่าย และหนี้สิน เดือนกันยายน-ตุลาคม 2548 เขตพื้นที่ 1

ลำดับ	กลุ่มรายรับ/รายจ่าย	ต.หัวเรือ	ต.หัวดอน	ต.หนองเมื่อง	ต.คำไฮใหญ่	ต.โนนผึ้ง	ต.ค็อน้อย	ต.หนองบก	รวม (บาท)
ก	หมวดรายรับ								
ก1	รายรับภาคเกษตรกรรม								
	1. พืช	8,296,093	2,451,206	6,812,727	16,386,436	12,477,420		11,830,000	58,253,882
	2. ัตตว์	605,691	3,677,119	5,656,332	1,445,389	1,052,770		4,862,540	17,299,841
	3. ประมง	-	60,000	-	2,000	-		-	62,000
1	รวมรายรับภาคเกษตรกรรม	8,901,784	6,188,325	12,469,059	17,833,825	13,530,190		16,692,540	75,615,723
ก2	รายรับนอกภาคการเกษตร								
	1. เงินเดือน/ค่าจ้างประจำ	2,985,515	4,133,952	6,812,727	3,915,856	9,055,986		25,960,000	52,864,036
	2. รับจ้าง	-	-	-	-	-		-	-
	3. บริการ	233,063	1,391,248	6,500	711,000	3,589,900		2,190,000	8,121,711
	4. ค่าขาย	48,559	3,986,507	2,693,450	21,628,874	4,092,233		5,550,000	37,999,623
	5. แปรรูปผลผลิตการเกษตร	-	-	-	-	-		-	-
	6. อื่นๆ	92,991	5,300,176	-	481,065	48,577		612,000	6,534,809
2	รวมรายรับนอกภาคเกษตรกรรม	3,360,128	14,811,883	9,512,677	26,736,795	16,786,696		34,312,000	105,520,179
3	รวมรายรับทุกกลุ่ม	12,261,912	21,000,208	21,981,736	44,570,620	30,316,886		51,004,540	181,135,902

ภาคผนวกที่ 1.1 ข้อมูลรายรับ-รายจ่าย และหนี้สิน เดือนกันยายน-ตุลาคม 2548 เขตพื้นที่ 1 (ต่อ)

ลำดับ	กลุ่มรายรับ/รายจ่าย	ต.หัวเรือ	ต.หัวดอน	ต.หนองเมือง	ต.คำไฮใหญ่	ต.โนนผึ้ง	ต.คือน้อย	ต.หนองบก	รวม (บาท)
๗	หมวดรายจ่าย								
๗1	รายจ่ายด้านการเพาะปลูก								
	1. ปุ๋ยเคมี	128,291	1,043,500	2,560,550	1,204,900	1,785,465		2,366,000	8,045,206
	2. ยาฆ่าแมลง	50,100	111,000	42,260	73,000	263,060		-	428,420
	3. ปุ๋ยหมัก/คอก/ชีวภาพ	145,800	150,000	522,387	257,000	-		-	925,187
	4. ค่าจ้างแรงงาน	130,500	1,320,000	1,660,620	560,700	613,790		6,000,000	8,965,610
	5. ซ่อมเครื่องมือ-เครื่องจักร	1,500	215,000	-	957,000	1,193,096		1,600,000	3,751,596
	6. น้ำมันเชื้อเพลิง	1,224,581	275,000	453,045	414,000	1,059,996		3,000,000	6,151,622
	7. เครื่องมือและอุปกรณ์การผลิต	-	412,500	-	1,027,056	-		-	1,027,056
	8. ค่าพันธุ์พืช	-	390,852	-	-	3,051,800		-	3,051,800
4	รวมรายจ่ายด้านการเพาะปลูก	1,680,772	3,917,852	5,238,862	4,493,656	7,967,207		12,966,000	36,825,738
๗2	รายจ่ายด้านการเลี้ยงสัตว์								
	1. ค่าสร้างโรงเรือน	-	70,000	-	27,000	-		-	27,000
	2. ค่าพันธุ์สัตว์	1,223,372	248,800	-	315,600	-		-	1,538,972
	3. ค่าจ้างแรงงาน	-	31,800	-	3,500	-		-	3,500
	4. ค่าผสมเทียม	-	11,500	-	-	-		-	-
	5. ค่ายาป้องกันและรักษาโรค	8,430	-	-	23,000	-		-	31,430
	6. ค่าน้ำและไฟฟ้า	-	-	-	27,500	-		-	27,500
	7. อื่นๆ	-	-	-	-	-		-	-
5	รวมรายจ่ายด้านการเลี้ยงสัตว์	1,231,802	362,100	-	396,600	-		-	5,062,778

ไม่พบแหล่งเงินอุดหนุน

ภาคผนวกที่ 1.1 ข้อมูลรายรับ-รายจ่าย และหนี้สิน เดือนกันยายน-ตุลาคม2548 เขตพื้นที่ 1 (ต่อ)

ลำดับ	กลุ่มรายรับ/รายจ่าย	ด.หัวเรือ	ด.หัวดอน	ด.หนองเมือง	ด.กำไฮใหญ่	ด.โนนผึ้ง	ด.คือน้อย	ด.หนองบก	รวม (บาท)
ข3	รายจ่ายประจำเดือน								
	1. ค่ำ	97,840	52,338	142,280	66,342	1,045,081		32,500	1,384,043
	2. ผลไม้	136,294	66,449	85,401	109,345			26,000	357,040
	3. เนื้อหมูและเนื้อวัว	128,260	521,196	276,500	226,930	624,668		130,000	-
	4. เนื้อไก่/เป็ด	77,100	145,707	85,093	98,428	394,971		13,000	668,592
	5. ผงชูรส	11,105	7,565	11,228	44,242	12,087		23,600	102,262
	6. อาหารกระป๋อง	4,050	17,037	31,306	34,892	-		13,000	83,248
	7. บะหมี่และอาหารสำเร็จรูป	14,957	7,265	15,273	66,370	991,417		39,000	1,127,017
	8. น้ำปลา	15,517	10,554	17,719	98,626	23,186		21,294	176,342
	9. เครื่องปรุงรส	-	14,891	-	18,033	-		23,000	41,033
	10. ค่ารักษาพยาบาล	132,951	13,160	23,220	309,867	65,051		263,340	794,429
	11. ยาแก้ปวดมีย	-	3,360	1,662	16,900	9,366		173,350	201,278
	12. เครื่องแต่งกาย	-	-	-	-	63,932		-	-
	13. ขອງใช้ในครัวเรือน	-	-	12,060	-	540,352		-	-
	14. ไข่	40,408	31,797	22,877	43,557	97,494		26,000	230,336
	15. ข้าวสาร	10,139	-	720	56,000	479,899		2,600	549,358
	16. พริก/หอม/กระเทียม/เครื่องเทศ	4,140	-	13,458	35,917	231,417		17,940	302,872
	17. น้ำดื่ม/น้ำแข็ง	3,500	-	-	10,750	99,844		5,180	-
	18. นมผง/นมสด	86,053	-	63,012	85,630	63,386		45,500	-
	19. ขนมเบเกอรี่	-	-	-	-	326,177		-	-
	20. คำน้ำมันเชื้อเพลิงในการเดินทาง	-	240,019	-	-	74,206		-	-
	21. ค่าอุปกรณ์ไฟฟ้าและคอมพิวเตอร์	-	-	-	-	274,734		-	-
	22. อื่นๆ	168,666	100,690	260,234	270,485	447,092		112,913	1,259,390
6	รวมรายจ่ายประจำเดือน	930,980	1,258,542	1,062,043	1,592,314	5,864,360		968,217	18,866,219

ภาคผนวกที่ 1.1 ข้อมูลรายรับ-รายจ่าย และหนี้สินเดือน กันยายน-ตุลาคม2548 เขตพื้นที่ 1 (ต่อ)

ลำดับ	กลุ่มรายรับ/รายจ่าย	ด.หัวเรือ	ด.หัวดอน	ด.หนองเมือง	ด.คำไฮใหญ่	ด.โนนผึ้ง	ด.คือน้อย	ด.หนองบก	รวม (บาท)
๗4	รายจ่ายด้านการศึกษา								
	1. ค่าซ่อม/ค่าเล่าเรียน	32,270	359,761	110,622	111,451	67,720		130,000	452,063
	2. เงินไปโรงเรียน	1,316,129	140,650	637,422	82,604	822,551		156,000	3,014,706
	3. ค่ากิจกรรมพิเศษ	-	64,926	-	32,481	-		26,000	58,481
	4. ค่าเรียนพิเศษตัว	142,794	15,500	-	49,870	-		9,000	201,664
	5. ค่าอุปกรณ์การเรียน	33,230	31,300	21,277	101,982	244,997		65,000	466,486
	6. ค่าเครื่องแต่งกาย	-	-	-	-	29,990		-	29,990
	7. อื่นๆ	-	2,000	-	-	-		-	-
7	รวมรายจ่ายด้านการศึกษา	1,524,423	614,137	769,321	378,388	1,165,258		386,000	4,298,190
๗5	รายจ่ายงานสังคม								
	1. ถูหนี้/ค่าจ้างงานบุญ	706,750	93,090	96,472	88,496	343,603		1,300,000	2,535,321
	2. งานบวช/งานแต่ง/งานมงคล	374,250	281,010	25,066	49,944	148,390		1,200,000	1,797,650
	3. งานศพ	573,700	105,070	2,847	70,174	719,655		1,500,000	2,866,376
	4. บริจาค	500	15,980	-	35,618	255,780		400,000	691,898
	5. อื่นๆ	-	-	-	-	-		-	-
8	รวมรายจ่ายงานสังคม	1,655,200	495,150	124,385	244,232	1,467,428		4,400,000	8,544,345
๗6	รายจ่ายเพื่อความบันเทิง								
	1. เหล้าเบียร์	48,589	331,259	140,004	123,100	1,727,638		39,000	2,078,331
	2. ดูหนัง-ฟังเพลง	1,115	1,500	14,823	11,900	500		30,000	58,338
	3. บุหรี่	33,497	18,590	33,067	77,658	107,706		13,000	264,928
	4. สลากกินแบ่งและเสี่ยงโชค	296,198	57,600	37,540	54,550	-		65,000	453,288
	5. เครื่องดื่มสุรากล้าง	27,534	8,800	17,690	345,656	44,361		15,600	450,841
	6. อื่นๆ	-	9,624	-	-	-		-	-
9	รวมรายจ่ายเพื่อความบันเทิง	406,933	427,373	243,124	612,864	1,880,205		162,600	3,560,424

ไม่แนบเอกสารประกอบ

ภาคผนวกที่ 1.1 ข้อมูลรายรับ-รายจ่าย และหนี้สินเดือน กันยายน-ตุลาคม 2548 เขตพื้นที่ 1 (ต่อ)

ลำดับ	กลุ่มรายรับ/รายจ่าย	ต.หัวเรือ	ต.หัวดอน	ต.หนองเมือง	ต.คำไฮใหญ่	ต.โนนผึ้ง	ต.ค้อน้อย	ต.หนองบก	รวม (บาท)
๗7	รายจ่ายด้านสาธารณูปโภค								
	1. ค่าน้ำประปา	54,041	46,967	47,969	16,235	40,260		50,000	208,505
	2. ค่าไฟฟ้า	304,777	147,909	182,021	49,150	218,590		177,450	931,988
	3. ค่าโทรศัพท์บ้าน	28,615	69,265	8,993	5,560	402,777		40,000	485,945
	4. ค่าโทรศัพท์มือถือ	142,861	39,932	35,700	56,340			39,000	273,901
	5. อื่นๆ	50,602		-	21,990	-		562,000	-
10	รวมรายจ่ายด้านสาธารณูปโภค	580,896	304,073	274,683	149,275	661,627		868,450	3,180,937
11	รวมรายจ่ายทุกกลุ่ม								
๗8	หนี้สิน								
	1. รถส	700,000	18,071,166	10,009,907	2,646,380	9,949,728		-	23,306,015
	2. สหกรณ์	2,150,000	2,983,000	11,398,596	435,030	2,737,666		-	16,721,292
	3. กองทุนหมู่บ้าน	15,000,000	11,007,500	1,370,000	2,547,764	8,238,241		13,000,000	40,156,005
	4. ออมทรัพย์	-	1,794,757	-	41,200	-		-	41,200
	5. นายทุน	-	2,217,300	-	83,267	-		-	83,267
	6. เงินทุนหมุนเวียน (SML)	1,129,600	108,000	-	-	108,000		1,300,000	2,537,600
	7. ธนาคารพาณิชย์	-	1,077,650	-	-	-		-	-
	8. นอกระบบ	-	1,352,800	-	43,000	1,198,839		-	1,241,839
	9. อื่นๆ	-	734,816	-	-	6,346,712		-	6,346,712
12	รวมหนี้สิน	18,979,600	39,346,989	22,778,503	5,796,641	28,579,186		14,300,000	100,589,701
13	รวมรายจ่ายและหนี้สิน	26,990,606	46,726,216	30,490,921	13,663,970	47,585,271		34,051,267	180,928,332
14	ดุลรายรับ-รายจ่ายและหนี้สิน	-14,728,694	-25,726,008	-8,509,185	30,906,650	-17,268,385		16,953,273	207,570

ภาคผนวกที่ 1.2 ข้อมูลรายรับ-รายจ่าย และหนี้สิน เดือนกันยายน-ตุลาคม2548 เขตพื้นที่ 2

ลำดับ	กลุ่มรายรับ/รายจ่าย	ต.นาสะไม	ต.กาบิน	ต.หนองผือ	ต.ลำโพง	ต.เอือดใหญ่	ต.พังคน	รวม (บาท)
ก	หมวดรายรับ							
ก1	รายรับภาคเกษตรกรรม				ประโยชน์ของเกษตรกรร้อยละ			
	1. พืช	19,335,000	27,265,609	66,960,000				113,560,609
	2. สัตว์	5,600,000	3,951,129	2,610,600				12,161,729
	3. ประมง	-	-	-				-
1	รวมรายรับภาคเกษตรกรรม	24,935,000	31,216,738	69,570,600				125,722,338
ก2	รายรับนอกภาคเกษตร				ประโยชน์ของเกษตรกรร้อยละ			
	1. เงินเดือน/ค่าจ้างประจำ	1,550,000	7,834,454	43,200,000				52,584,454
	2. รับจ้าง	-	-	-				-
	3. บริการ	450,000	892,290	1,566,000				2,908,290
	4. ค่าขาย	1,046,436	1,259,544	212,332,560				214,638,540
	5. แปรูปผลผลิตการเกษตร	-	-	-				-
	6. อื่นๆ	699,918	232,245	214,800				1,146,963
2	รวมรายรับนอกภาคเกษตรกรรม	3,746,354	10,218,533	257,313,360				271,278,247
3	รวมรายรับทุกกลุ่ม	28,681,354	41,435,271	326,883,960				397,000,585

ภาคผนวกที่ 1.2 ข้อมูลรายรับ-รายจ่าย และหนี้สิน เดือนกันยายน-ตุลาคม2548 เจดพื้นที่ 2 (ต่อ)

ลำดับ	กลุ่มรายรับ/รายจ่าย	ต.นาสะไม	ต.กาบิน	ต.หนองผือ	ต.ลำโรง	ต.เอือดใหญ่	ต.พังคน	รวม (บาท)
๗	หมวดรายจ่าย							
๗1	รายจ่ายด้านการเพาะปลูก							
	1. ปุ๋ยเคมี	1,453,530	4,427,536	29,834,145				35,715,211
	2. ยาฆ่าแมลง	2,600	17,480	54,945				75,025
	3. ปุ๋ยหมัก/คอก/ชีวภาพ	101,940	725,913	-				827,853
	4. ค่าจ้างแรงงาน	483,815	1,242,900	11,404,800				13,131,515
	5. เชื้อเครื่องมือ-เครื่องจักร	1,182,570	267,650	-				1,450,220
	6. น้ำมันเชื้อเพลิง	490,077	893,115	7,603,200				8,986,392
	7. เครื่องมือและอุปกรณ์การผลิต	720,000	81,887	-				801,887
	8. ค่าพันธุ์พืช	-	-	-				-
4	รวมรายจ่ายด้านการเพาะปลูก	4,434,532	7,656,481	48,897,090				60,988,103
๗2	รายจ่ายด้านการเลี้ยงสัตว์							
	1. ค่าสร้างโรงเรือน	560,000	48,000	-				608,000
	2. ค่าพันธุ์สัตว์	2,520,500	879,725	-				3,400,225
	3. ค่าจ้างแรงงาน	195,000	16,120	-				211,120
	4. ค่าผสมเทียม	-	-	-				-
	5. ค่ายาป้องกันและรักษาโรค	100,000	45,025	-				145,025
	6. ค่าไฟฟ้า	200,000	189,789	-				389,789
	7. อื่นๆ	-	250,294	-				-
5	รวมรายจ่ายด้านการเลี้ยงสัตว์	3,575,500	1,428,953	-				5,004,453

ภาคผนวกที่ 1.2 ข้อมูลรายรับ-รายจ่าย และหนี้สิน เดือนกันยายน-ตุลาคม2548 เขตพื้นที่ 2 (ต่อ)

ลำดับ	กลุ่มรายรับ/รายจ่าย	ต.นาสะไม	ต.กาบิน	ต.หนองผือ	ต.ลำโรง	ต.เอือดใหญ่	ต.พังโคน	รวม (บาท)
๗3	รายจ่ายประจำเดือน				ประโยชน์ส่วนตนหรือญาติ			
	1. ผัก	105,966	35,268	126,720				267,954
	2. ผลไม้	76,278	42,181	760,320				878,779
	3. เนื้อหมูและเนื้อวัว	298,052	2,348,076	1,267,200				-
	4. เนื้อไก่/เป็ด	71,834	50,142	105,600				227,576
	5. ผงชูรส	18,018	31,329	633,600				682,947
	6. อาหารกระป๋อง	29,520	21,600	76,549				127,669
	7. บะหมี่และอาหารสำเร็จรูป	34,171	96,987	506,880				638,038
	8. น้ำปลา	22,885	20,530	211,200				254,615
	9. เครื่องปรุงรส	15,665	46,078	97,200				158,943
	10. ค่ารักษาพยาบาล	182,321	114,294	279,430				576,045
	11. ยาแก้ปวดเมื่อย	25,340	7,153	17,300				49,793
	12. เครื่องแต่งกาย	52,000	-	-				-
	13. ขອງใช้ในครัวเรือน	65,000	152,463	97,432				-
	14. ไข่	83,335	59,423	1,164,000				1,306,758
	15. ข้าวสาร	5,860	1,646	11,320				18,826
	16. พริก/หอม/กระเทียม/เครื่องเทศ	27,976	27,312	9,504,000				9,559,288
	17. น้ำดื่ม/น้ำแข็ง	4,096	3,873	79,760				-
	18. นมผง/นมสด	57,775	78,129	79,670				-
	19. ขนมขบเคี้ยว	79,773	88,073	1,267,200				-
	20. ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงในการเดินทาง	-	-	-				-
	21. ค่าอุปกรณ์ไฟฟ้าและคอมพิวเตอร์	-	4,000	200,949				-
	22. อื่นๆ	163,199	152,967	3,147,890				3,464,056
6	รวมรายจ่ายประจำเดือน	1,419,064	3,381,524	19,634,220				24,434,808

ภาคผนวกที่ 1.2 ข้อมูลรายรับ-รายจ่าย และหนี้สิน เดือนกันยายน-ตุลาคม2548 เจดพื้นที่ 2 (ต่อ)

ลำดับ	กลุ่มรายรับ/รายจ่าย	ต.นาสะไม	ต.กาบิน	ต.หนองผือ	ต.ลำโพง	ต.เอือดใหญ่	ต.พังคน	รวม (บาท)
๗4	รายจ่ายด้านการศึกษา							
	1. ค่าเทอม/ค่าเล่าเรียน	595,000	230,649	-				825,649
	2. เงินไปโรงเรียน	140,244	291,550	2,100,000				2,531,794
	3. ค่ากิจกรรมพิเศษ	90,000	31,660	-				121,660
	4. ค่าเรียนพิเศษ/ตัว	75,000	36,759	-				111,759
	5. ค่าอุปกรณ์การเรียน	105,000	55,823	72,940				233,763
	6. ค่าเครื่องแต่งกาย	-	-	-				-
	7. อื่นๆ	-	31,687	-				-
7	รวมรายจ่ายด้านการศึกษา	1,005,244	678,128	2,172,940				3,856,312
๗5	รายจ่ายงานสังคม							
	1. กลืน/ศพ/งานบุญ	130,000	157,071	24,000				311,071
	2. งานบวช/งานแต่ง/งานมงคล	128,900	190,190	105,600				424,690
	3. งานศพ	120,000	164,860	17,000				301,860
	4. บริจาค	125,000	92,550	17,569				235,119
	5. อื่นๆ	-	-	-				
8	รวมรายจ่ายงานสังคม	503,900	604,671	164,169				1,272,740
๗6	รายจ่ายเพื่อความบันเทิง							
	1. เหล้าเบียร์	104,616	73,972	179,520				358,108
	2. ดูนั่ง-ฟังเพลง	56,000	5,830	-				61,830
	3. บุหรี่	52,287	45,257	-				97,544
	4. สลากกินแบ่งและเสี่ยงโชค	119,481	42,686	211,200				373,367
	5. เครื่องดื่มกาแฟ	53,785	34,476	316,800				405,061
	6. อื่นๆ	-	2,450	-				2,450
9	รวมรายจ่ายเพื่อความบันเทิง	386,169	204,671	707,520				1,298,360

ภาคผนวกที่ 1.2 ข้อมูลรายรับ-รายจ่าย และหนี้สิน เดือนกันยายน-ตุลาคม2548 เขตพื้นที่ 2 (ต่อ)

ลำดับ	กลุ่มรายรับ/รายจ่าย	ต.นาสะไม	ต.กาบิน	ต.หนองผือ	ต.ลำโพง	ต.เอือดใหญ่	ต.พังคน	รวม (บาท)
๗7	รายจ่ายด้านสาธารณูปโภค							
	1. ค่าน้ำประปา		32,745	63,360				291,105
	2. ค่าไฟฟ้า	195,000	75,039	189,740				264,779
	3. ค่าโทรศัพท์บ้าน		26,684	189,740				411,424
	4. ค่าโทรศัพท์มือถือ	195,000	104,092	158,400				262,492
	5. อื่นๆ	-	55,342	-				-
10	รวมรายจ่ายด้านสาธารณูปโภค	390,000	293,902	601,240				1,285,142
11	รวมรายจ่ายทุกกลุ่ม	11,714,409	14,248,330	72,177,179				98,139,918
๗8	หนี้สิน							
	1. รถส	5,000,000	552,965	50,000,000				55,552,965
	2. สหกรณ์	5,000,000	210,332	-				5,210,332
	3. กองทุนหมู่บ้าน	25,000,000	770,844	2,000,000				27,770,844
	4. ออมทรัพย์	15,000,000	172,503	-				15,172,503
	5. นายทุน	-	141,693	1,454,930				1,596,623
	6. เงินทุนหมุนเวียน (SML)	-	2,500	20,000,000				20,002,500
	7. ธนาคารพาณิชย์	3,000,000	106,166	-				3,106,166
	8. นอกกระบบ	-	25,135	2,293,000				2,318,135
	9. อื่นๆ	7,000,000	28,866	-				7,028,866
12	รวมหนี้สิน	60,000,000	2,011,004	75,747,930				137,758,934
13	รวมรายจ่ายและหนี้สิน	71,714,409	16,259,334	147,925,109				235,898,852
14	ดุลรายรับ-รายจ่ายและหนี้สิน	-43,033,055	25,175,937	178,958,851				161,101,733

ภาคผนวกที่ 1.3 ข้อมูลรายรับ-รายจ่าย และหนี้สิน เดือนกันยายน-ตุลาคม2548 เขตพื้นที่ 3

ลำดับ	กลุ่มรายรับ/รายจ่าย	ต.กุดประพาย	ต.โซง	ต.โพนงาม	ต.โนนสวรรค์	ต.หนองอึม	ต.ไพรบูลย์	รวม (บาท)
ก	รายรับ							
ก1	รายรับภาคเกษตรกรรม							
	1. ข้าว	2,458,639	1,537,823	17,190,000	5,842,200	101,775	1,869,837	29,000,274
	2. พืช	275,000	9,186,621	13,275,012	472,500	90457	362,979	23,662,569
	3. สัตว์	489,822	1,365,717	1,544,361	7,861,181	887,193	426,675	12,574,949
	4. ประมง	5,165	5,407	-	43,275	-	-	53,847
	รวมรายรับภาคเกษตรกรรม	3,228,626	12,095,568	32,009,373	14,219,156	1,079,425	2,659,491	65,291,639
ก2	รายรับนอกภาคการเกษตร							
	1. เงินเดือนประจำ	5,337,680	1,549,098	14,028,900	-	1,951,952	1,504,800	24,372,430
	2. รับจ้าง	-	-	-	-	165,387	554,914	720,301
	3. บริการ	162,406	724,371	270,670	8,384,387	196,990	275,119	10,013,943
	4. ค่าขาย	219,979	359,091	1,581,500	7,201,497	244,508	373,432	9,980,007
	5. หักถกรม	104,116	234,862	16,700	12,750	14,789	63,872	447,089
	6. แปรรูปผลผลิตการเกษตร	44,550	415,350	177,120	339,755	202,441	78,224	1,257,440
	7. อื่นๆ	-	-	-	-	137,092	-	137,092
	รวมรายรับนอกภาคการเกษตร	5,868,731	3,282,772	16,074,890	15,938,389	2,913,159	2,850,361	46,928,302
	รวมรายรับทุกกลุ่ม	9,097,357	15,378,340	48,084,263	30,157,545	3,992,584	5,509,852	112,219,941

ภาคผนวกที่ 1.3 ข้อมูลรายรับ-รายจ่าย และหนี้สิน เดือนกันยายน-ตุลาคม 2548 เขตพื้นที่ 3 (ต่อ)

ลำดับ	กลุ่มรายรับ/รายจ่าย	ต. กุดประพาย	ต. โขง	ต. โพนงาม	ต. โนนสวรรค์	ต. หนองอึม	ต. ไพญ์	รวม (บาท)
	หมวดรายจ่าย							
	รายจ่ายด้านการเพาะปลูก							
	1. ปุ๋ยเคมี	1,131,602	496,319	3,351,500	2,118,600	328,425	366,406	7,792,852
	2. ยาฆ่าแมลง	6,900	240,140	62,975	123,750	36,083	24,119	493,967
	3. ปุ๋ยหมัก/คอก/ชีวภาพ	101,600	118,360	62,000	224,700	114,917	103,065	724,642
	4. ค่าจ้างแรงงาน	299,337	352,954	3,140,000	2,345,801	73,226	224,192	6,435,510
	5. เครื่องมือ-เครื่องจักร	82,754	119,607	4,090,000	336,875	10,840	155,300	4,795,376
	6. อุปกรณ์การผลิต	14,584	46,503	954,700	123,445	100,751	120,130	1,360,113
	7. น้ำมันเชื้อเพลิง	360,461	467,536	2,678,600	706,200	556,785	536,406	5,305,988
	8. วัสดุ-วัตถุดิบที่ใช้	12,333	22,761	242,502	263,320	100,750	50,030	691,696
	รวมรายจ่ายด้านการเพาะปลูก	2,009,571	1,864,180	14,582,277	6,242,691	1,321,777	1,579,648	27,600,144
	รายจ่ายด้านการเลี้ยงสัตว์							
	1. ค่าสร้างโรงเรือน	86,252	254,000	3,900	173,450	1,445	50,030	569,077
	2. ค่าพันธุ์สัตว์	176,950	362,000	55,852	73,275	380,256	50,000	1,098,333
	3. ค่าจ้างแรงงาน	16,042	330,000	23,980	5,342	73,226	78,075	526,665
	4. ค่ายกป้องกันโรค	5,200	99,205	32,200	52,340	4,760	7,800	201,505
	5. ค่าน้ำ-ค่าไฟ	48,725	202,505	26,400	73,450	-	18,000	369,080
	6. ค่าอาหารสัตว์	-	-	-	13,400	228,809	-	242,209
	รวมรายจ่ายด้านการเลี้ยงสัตว์	333,169	1,247,710	142,332	391,257	688,496	203,905	3,006,869

ภาคผนวกที่ 1.3 ข้อมูลรายรับ-รายจ่าย และหนี้สิน เดือนกันยายน-ตุลาคม 2548 เจดพื้นที่ 3 (ต่อ)

ลำดับ	กลุ่มรายรับ/รายจ่าย	ต. กุดประเทาย	ต. โขง	ต. โพนงาม	ต. โนนสวรรค์	ต. หนองอึม	ต. โพธิ์ชัย	รวม (บาท)
๑.3	รายจ่ายประจำเดือน							
	1. ผัก	136,728	30,438	154,400	192,600	217,358	13,788	745,312
	2. ผลไม้	106,641	19,228	34,451	67,520	97,358	8,256	333,454
	3. เนื้อหมูและเนื้อวัว	787,938	156,510	80,759	2,907,952	162,316	65,576	4,161,051
	4. เนื้อไก่/เป็ด	288,474	64,919	92,294	238,629	236,912	14,855	936,083
	5. ผงชูรส	25,246	13,557	35,549	154,080	-	10,332	238,764
	6. อาหารกระป๋อง	43,648	17,987	19,166	30,816	-	8,491	120,108
	7. บะหมี่และอาหารสำเร็จรูป	76,099	26,044	86,401	57,780	250,104	35,615	532,043
	8. น้ำปลา	27,614	13,231	43,511	288,900	-	7,547	380,803
	9. เครื่องปรุงรส	5,893	7,746	24,066	-	73,199	2,060	112,964
	10. ค่ารักษาพยาบาล	226,043	41,914	100,889	157,980	106,914	27,839	661,579
	11. ยาแก้ปวดเมื่อย	27,954	11,273	21,308	23,450	-	6,765	90,750
	12. เครื่องแต่งกาย	-	-	-	-	-	-	-
	13. ของใช้ในครัวเรือน	199,546	116,556	33,080	7,530	723,765	-	1,080,477
	14. ไข่	123,761	32,224	102,800	77,625	-	20,587	356,997
	15. ข้าวสาร	136,109	25,420	-	878,850	8,132	39,449	1,087,960
	16. พริก/หอม/กระเทียม/เครื่องเทศ	20,887	24,844	110,540	292,596	-	20,555	469,422
	17. น้ำมัน/น้ำแข็ง	3,570	4,257	82,272	64,200	2,940	710	157,949
	18. นมผง/นมสด	47,079	34,780	37,988	734,850	505	19,509	874,711
	19. ขนมขบเคี้ยว	191,596	84,835	14,641	569,262	130,957	103,051	1,094,342
	20. ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงในการเดินทาง	-	-	-	-	-	-	-
	21. ค่าอุปกรณ์ไฟฟ้าและคอมพิวเตอร์	604,000	1,000	-	-	1,530	-	606,530
	22. อื่นๆ	292,159	72,460	272,333	395,735	141,488	43,224	1,217,399
6	รวมรายจ่ายประจำเดือน	3,370,985	799,223	1,346,448	7,140,355	2,153,478	448,209	15,258,698

ภาคผนวกที่ 1.3 ข้อมูลรายรับ-รายจ่าย และหนี้สิน เดือนกันยายน-ตุลาคม 2548 เขตพื้นที่ 3 (ต่อ)

ลำดับ	กลุ่มรายรับ/รายจ่าย	ด.กุดประดาลัย	ด.โขง	ด.โพนงาม	ด.โนนสวรรค์	ด.หนองอึม	ด.โพธิ์ชัย	รวม (บาท)
๗4	รายจ่ายด้านการศึกษา							
	1. ค่าซ่อม/ค่าเล่าเรียน	175,469	83,371	40,500	117,280	47,753	35,985	500,358
	2. เงินไปโรงเรียน	160,811	233,406	634,658	577,800	256,467	96,441	1,959,583
	3. ค่ากิจกรรมพิเศษ	40,500	10,366	34,060	9,390	1,020	4,460	99,796
	4. ค่าเรียนพิเศษ/ตัว	11,400	15,000	-	-	258	5,590	32,248
	5. ค่าอุปกรณ์การเรียน	163,875	62,733	76,850	385,200	19,224	14,205	722,087
	6. ค่าเครื่องแต่งกาย	-	-	-	-	-	-	-
	7. อื่นๆ	-	-	-	-	-	-	-
7	รวมรายจ่ายด้านการศึกษา	552,055	404,876	786,068	1,089,670	324,722	156,681	3,314,072
๗5	รายจ่ายงานสังคม							
	1. ถูหนี้/ค่าจ้างงานบุญ	32,158	42,545	57,110	121,980	-	171,587	425,380
	2. งานบวช/งานแต่ง/งานมงคล	47,448	74,031	121,964	192,600	9,242	61,409	506,694
	3. งานศพ	32,140	107,753	104,480	96,300	23,655	90,080	454,408
	4. บริจาค	30,466	38,879	1,000	64,200	83,020	68,839	286,404
	5. อื่นๆ	-	-	-	-	-	-	-
8	รวมรายจ่ายงานสังคม	142,212	263,208	284,554	475,080	115,917	391,915	1,672,886
๗6	รายจ่ายเพื่อความบันเทิง							
	1. เหล้าเบียร์	218,400	82,677	99,605	270,800	19,340	48,690	739,512
	2. ดูหนัง-ฟังเพลง	58,484	6,475	7,100	53,420	999	3,870	130,348
	3. บุหรี่	82,943	28,759	64,032	102,720	13,775	11,094	303,323
	4. สลากกินแบ่งและเสี่ยงโชค	89,147	24,410	75,140	1,123,500	16,551	30,140	1,358,888
	5. เครื่องดื่มสุรากลั่น	66,204	21,672	52,438	369,600	3,382	18,260	531,556
	6. อื่นๆ	-	-	-	-	-	-	-
9	รวมรายจ่ายเพื่อความบันเทิง	515,178	163,993	298,315	1,920,040	54,047	112,054	3,063,627

ภาคผนวกที่ 1.3 ข้อมูลรายรับ-รายจ่าย และหนี้สิน เดือนกันยายน-ตุลาคม 2548 เขตพื้นที่ 3 (ต่อ)

ลำดับ	กลุ่มรายรับ/รายจ่าย	ค.ดูประชากร	ค.โชนง	ค.โชนงม	ค.โนนสวรค	ค.หนองอ	ค.โชนลย	รวม (บาท)
๗7	รายจ่ายด้านสาธารณูปโภค							
	1. ค่าน้ำประปา	350,474	8,546	61,792	44,940	84,970	44,232	594,954
	2. ค่าไฟฟ้า	224,450	83,732	133,139	109,140	764,739	66,349	1,381,549
	3. ค่าโทรศัพท์บ้าน	2,049	240	-	8,988	-	-	11,277
	4. ค่าโทรศัพท์มือถือ	253,360	104,625	171,400	49,525	50,032	41,724	670,666
	5. ค่าซ่อมแซม	-	-	-	-	26,284	-	26,284
	5. อื่นๆ	-	-	-	-	57,857	-	57,857
10	รวมรายจ่ายด้านสาธารณูปโภค	830,333	197,143	366,331	212,593	983,882	152,305	2,742,587
๗8	หนี้สิน							
	1. รถส	6,417,109	7,500,522	311,600	45,725,892	3,875,623	3,730,985	67,561,731
	2. สหกรณ์	1,410,143	1,201,000	70,100	5,450,700	2,026,370	5,535,910	15,694,223
	3. กองทุนหมู่บ้าน	4,172,225	5,230,433	26,285	17,000,000	12,192,714	17,359,654	55,981,311
	4. ออมทรัพย์	818,043	322,000	-	1,034,570	1,198,480	15,219,501	18,592,594
	5. นายทุน	377,175	1,382,005	-	7,895,607	4,640,317	180,000	14,475,104
	6. เงินทุนหมุนเวียน (SML)	1,605,000	411,320	-	-	-	-	2,016,320
	7. ธนาคารพาณิชย์	-	1,070,000	-	-	20,102,217	-	21,172,217
	8. นอกงบประมาณ	185,650	531,500	-	-	3,358,477	563,670	4,639,297
	9. อื่นๆ	-	-	-	-	1,206,218	0	1,206,218
11	รวมหนี้สิน	14,985,345	17,648,780	407,985	77,106,769	48,600,416	42,589,720	201,339,015
12	รวมรายจ่ายและหนี้สิน	22,738,848	22,589,113	18,214,310	94,578,455	54,242,735	45,634,437	257,997,898
13	ดุลรายรับ-รายจ่ายและหนี้สิน	-13,641,491	-7,210,773	29,869,953	-64,420,910	-50,250,151	-40,124,585	-145,777,957

ภาคผนวกที่ 1.4 ข้อมูลรายรับ-รายจ่าย และหนี้สิน เดือนกันยายน-ตุลาคม 2548 **เขตพื้นที่ 4**

ลำดับ	กลุ่มรายรับ/รายจ่าย	ด.อ่างศิลา	ด.ห้วยยาง	ด.โนนก่อ	ด.นาคาย	ด.แก้งโคม	ด.นาฮี	รวม (บาท)
ก	รายรับ							
ก1	รายรับภาคเกษตรกรรม							
	1. ข้าว	1,242,310	1,921,105	1,331,310	1,507,250	2,394,740	26,128,960	34,525,675
	2. พืช	883,390	777,292	1,151,105	25,000	-	916,000	3,752,787
	3. สัตว์	1,068,570	211,403	1,521,795	310,562	1,676,149	4,706,300	9,494,779
	4. ประมง	92,736	-	25,250	-	52,600	18,000	188,586
	รวมรายรับภาคเกษตรกรรม	3,287,006	2,909,800	4,029,460	1,842,812	4,123,489	31,769,260	47,961,827
ก2	รายรับนอกภาคการเกษตร							
	1. เงินเดือนประจำ	1,665,425	1,336,894	903,400	1,778,323	7,678,849	12,040,800	25,403,691
	2. รับจ้าง	1,035,462	78,645	-	-	-	-	1,114,107
	3. บริการ	875,591	216,522	186,500	56,042	412,049	492,600	2,239,304
	4. ค้าขาย	1,955,616	416,500	470,174	435,643	886,567	2,441,050	-
	5. หัตถกรรม	765,022	27,250	78,520	61,709	122,900	1,635,863	2,691,264
	6. แปรรูปผลผลิตการเกษตร	770,022	77,834	439,000	193,379	753,900	3,988,637	-
	7. อื่นๆ	331,303	2,000	-	-	-	-	333,303
	รวมรายรับนอกภาคการเกษตร	7,398,441	2,155,645	2,077,594	2,525,096	9,854,265	20,598,950	31,781,669
	รวมรายรับทุกกลุ่ม	10,685,447	5,065,445	6,107,054	4,367,908	13,977,754	52,368,210	79,743,496

ภาคผนวกที่ 1.4 ข้อมูลรายรับ-รายจ่าย และหนี้สิน เดือนกันยายน-ตุลาคม 2548 เขตพื้นที่ 4 (ต่อ)

ลำดับ	กลุ่มรายรับ/รายจ่าย	ต.อ่างศิลา	ต.ห้วยยาง	ต.โนนก่อ	ต.นาคาย	ต.แก้งโคม	ต.นาเยีย	รวม (บาท)
	หมวดรายจ่าย							
	รายจ่ายด้านการเพาะปลูก							
	1. ปุ๋ยเคมี	685,950	2,631,631	671,800	137,020	925,200	2,975,350	8,026,951
	2. ยาฆ่าแมลง	103,540	211,000	105,616	1,000	132,740	105,150	659,046
	3. ปุ๋ยหมัก/คอก/ชีวภาพ	39,730	48,000	102,000	57,412	47,450	1,032,100	1,326,692
	4. ค่าจ้างแรงงาน	669,580	1,088,428	755,432	82,567	309,400	1,673,000	4,578,407
	5. เครื่องมือ-เครื่องจักร	535,915	477,300	178,370	614,488	144,500	5,937,500	7,888,073
	6. อุปกรณ์การผลิต	154,932	170,000	160,000	8,333	10,000	-	503,265
	7. น้ำมันเชื้อเพลิง	993,587	687,272	823,812	125,152	159,501	715,470	3,504,794
	8. วัสดุ-วัตถุดิบที่ใช้	23,618	11,200	10,000	16,667	52,500	1,854,370	1,968,355
	รวมรายจ่ายด้านการเพาะปลูก	3,206,852	5,324,831	2,807,030	1,042,639	1,781,291	14,292,940	28,455,583
	รายจ่ายด้านการเลี้ยงสัตว์							
	1. ค่าสร้างโรงเรือน	58,138	3,500	185,831	38,667	102,000	1,098,250	1,486,386
	2. ค่าพันธุ์สัตว์	13,235	5,000	53,231	6,142	207,000	1,484,000	1,768,608
	3. ค่าจ้างแรงงาน	23,011	3,100	78,521	-	11,230	33,000	148,862
	4. ค่ายกป้องกันโรค	5,323	70,000	355,620	5,108	3,500	65,000	504,551
	5. ค่าน้ำ-ค่าไฟ	46,884	88,550	158,448	8,342	25,800	136,630	464,654
	6. ค่าอาหารสัตว์	9,850	-	6,750	-	15,060	-	31,660
	รวมรายจ่ายด้านการเลี้ยงสัตว์	156,441	170,150	838,401	58,259	364,590	2,816,880	4,404,721

ภาคผนวกที่ 1.4 ข้อมูลรายรับ-รายจ่าย และหนี้สิน เดือนกันยายน-ตุลาคม 2548 เขตพื้นที่ 4 (ต่อ)

ลำดับ	กลุ่มรายรับ/รายจ่าย	ต่ออ่างศิลา	ต.ห้วยยาง	ต.โนนก่อ	ต.นาคาย	ต.แก่งโคม	ต.นาฮีย	รวม (บาท)
๗3	รายจ่ายประจำปี							
	1. ผัก	69,324	957,495	149,537	83,195	64,994	148,296	1,472,841
	2. ผลไม้	58,976	247,563	89,534	92,470	69,025	102,860	660,428
	3. เนื้อหมูและเนื้อวัว	1,958,245	146,879	423,326	304,370	149,624	142,100	3,124,544
	4. เนื้อไก่/เป็ด	156,720	57,437	116,179	97,450	35,604	68,850	532,240
	5. ผงชูรส	11,650	17,750	87,434	41,670	12,570	45,940	217,014
	6. อาหารกระป๋อง	9,937	8,597	68,389	46,308	17,264	13,456	163,951
	7. บะหมี่และอาหารสำเร็จรูป	35,946	45,428	87,771	41,365	35,355	38,116	283,981
	8. น้ำปลา	8,538	23,359	106,754	33,763	9,500	32,895	214,809
	9. เครื่องปรุงรส	98,505	9,000	37,390	27,332	10,050	10,196	192,473
	10. ค่ารักษาพยาบาล	150,630	117,850	213,602	91,280	86,800	162,440	822,602
	11. ยาแก้ปวดเมื่อย	58,642	198,706	97,253	12,420	16,200	8,494	391,715
	12. เครื่องแต่งกาย	-	-	-	-	-	-	-
	13. ของใช้ในครัวเรือน	368,118	32,400	145,775	108,700	28,500	136,137	821,130
	14. ไข่	82,305	65,641	153,691	84,208	22,920	53,470	462,235
	15. ข้าวสาร	285,066	396,764	441,531	502,000	64,050	153,966	1,843,377
	16. พริก/หอม/กระเทียม/เครื่องเทศ	25,964	154,594	127,965	61,770	19,510	55,890	445,693
	17. น้ำดื่ม/น้ำแข็ง	3,560	178	94,865	0	13,750	8,780	121,133
	18. นมผง/นมสด	45,932	34,034	152,472	68,641	85,124	87,190	473,393
	19. ขนมขบเคี้ยว	46,871	91,836	300,366	92,500	32,380	248,100	812,053
	20. ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงในการเดินทาง	-	-	-	-	-	-	-
	21. ค่าอุปกรณ์ไฟฟ้าและคอมพิวเตอร์	31,585	-	21,000	188,300	1,500	-	234,085
	22. อื่นๆ	194,350	160,119	438,841	169,881	105,470	116,941	1,185,602
6	รวมรายจ่ายประจำปี	3,700,864	2,765,630	3,353,675	2,147,623	880,190	1,634,117	14,475,299

ภาคผนวกที่ 1.4 ข้อมูลรายรับ-รายจ่าย และหนี้สิน เดือนกันยายน-ตุลาคม2548 เขตพื้นที่ 4 (ต่อ)

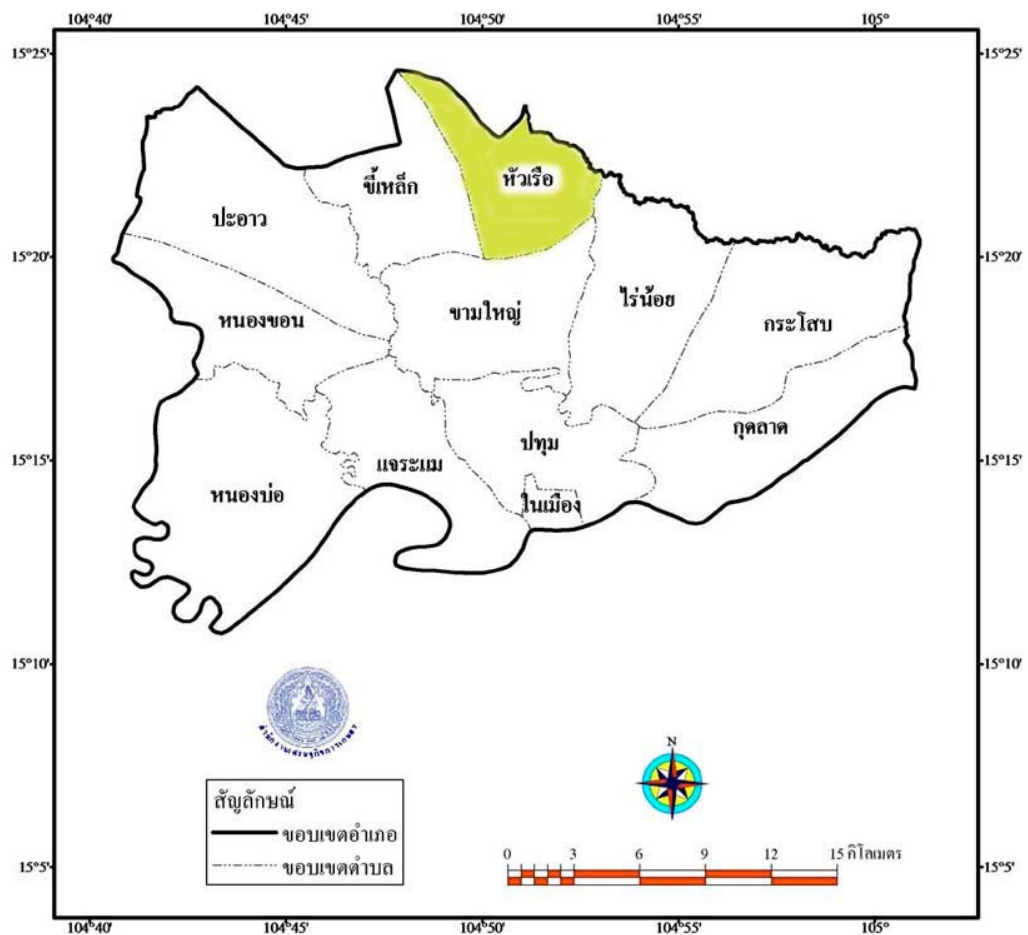
ลำดับ	กลุ่มรายรับ/รายจ่าย	ค่าเฉลี่ย	ช่วยเหลือ	ค. โนนก่อ	ค. นาคาย	ค. แก่งโคม	ค. นาคาย	รวม (บาท)
๗4	รายจ่ายด้านการศึกษา							
	1. ค่าซ่อม/ค่าเล่าเรียน	136,800	97,980	154,800	25,575	83,000	162,681	660,836
	2. เงินไปโรงเรียน	254,336	221,708	400,948	24,164	135,200	133,938	1,170,294
	3. ค่ากิจกรรมพิเศษ	23,695	31,969	71,790	15,767	43,650	60,600	247,471
	4. ค่าเรียนพิเศษ/ตัว	8,765	76,000	12,850	1,142	38,000	82,466	219,223
	5. ค่าอุปกรณ์การเรียน	48,200	87,500	404,620	9,108	77,100	13,600	640,128
	6. ค่าเครื่องแต่งกาย	-	-	-	-	-	-	-
	7. อื่นๆ	-	-	-	-	-	-	-
7	รวมรายจ่ายด้านการศึกษา	471,796	515,157	1,045,008	75,756	376,950	453,285	2,937,952
๗5	รายจ่ายงานสังคม							
	1. ถิ่น/ผ้า/งานบุญ	262,400	204,540	55,850	24,435	187,905	287,000	1,022,130
	2. งานบวช/งานแต่ง/งานมงคล	278,900	294,694	92,055	13,175	114,200	1,209,100	2,002,124
	3. งานศพ	301,055	118,520	91,800	19,771	151,840	478,000	1,160,986
	4. บริจาค	55,011	24,000	121,590	21,326	67,825	320,680	610,432
	5. อื่นๆ	-	-	-	-	-	-	-
8	รวมรายจ่ายงานสังคม	897,366	641,754	361,295	78,707	521,770	2,294,780	4,795,672
๗6	รายจ่ายเพื่อความบันเทิง							
	1. เหล้าเบียร์	389,984	88,527	349,445	90,350	115,810	138,036	1,172,152
	2. ดูหนัง-ฟังเพลง	21,137	24,100	8,000	43,910	13,910	69,900	180,957
	3. บุหรี่	262,224	16,578	60,043	51,230	19,435	45,100	454,610
	4. สลากกินแบ่งและเสี่ยงโชค	353,615	8,380	82,566	99,950	29,300	107,575	681,386
	5. เครื่องดื่มสุรากลั่น	283,217	8,465	60,409	34,190	20,060	38,430	444,771
	6. อื่นๆ	-	-	-	-	-	-	-
9	รวมรายจ่ายเพื่อความบันเทิง	1,310,177	146,050	560,463	319,630	198,515	399,041	2,933,876

ภาคผนวกที่ 1.4 ข้อมูลรายรับ-รายจ่าย และหนี้สิน เดือนกันยายน-ตุลาคม 2548 เขตพื้นที่ 4 (ต่อ)

ลำดับ	กลุ่มรายรับ/รายจ่าย	ค่าคงที่	ค่าปรับ	ค่าโอน	ค.นาคาย	ค.แก่งโคม	ค.นาคาย	รวม (บาท)
ข7	รายจ่ายด้านสาธารณูปโภค							
	1. ค่าน้ำประปา	92,736	42,432	22,086	52,450	34,000	73,180	316,884
	2. ค่าไฟฟ้า	242,600	99,057	159,406	221,790	128,151	168,605	1,019,609
	3. ค่าโทรศัพท์บ้าน	20,920	955	6,012	5,300	2,100	29,900	65,187
	4. ค่าโทรศัพท์มือถือ	159,734	35,600	136,519	165,400	98,800	279,712	875,765
	5. ค่าซ่อมแซม	9,981	-	5,100	-	-	800	15,881
	5. อื่นๆ	19,676	-	195,720	-	-	-	215,396
10	รวมรายจ่ายด้านสาธารณูปโภค	545,647	178,044	524,843	444,940	263,051	552,197	2,508,722
ข8	หนี้สิน							
	1. รถส	13,126,778	2,296,998	4,235,183	464,308	1,918,000	12,030,666	34,071,933
	2. สหกรณ์	206,395	1,117,000	556,000	1,458,020	150,000	1,634,525	5,121,940
	3. กองทุนหมู่บ้าน	14,066,230	4,411,700	7,074,050	7,441,801	3,215,680	6,857,667	43,067,128
	4. ออมทรัพย์	206,395	379,000	733,000	691,240	70,000	550	2,080,185
	5. นายทุน	245,600	890,600	1,517,850	480,000	3,081,910	-	6,215,960
	6. เงินทุนหมุนเวียน (SML)	-	222,000	380,000	2,212,000	295,000	100,250	3,209,250
	7. ธนาคารพาณิชย์	20,897,358	225,600	-	1,020,000	3,677,600	-	25,820,558
	8. นอกงบประมาณ	345,500	580,600	870,550	210,000	1,866,500	63,350	3,936,500
	9. อื่นๆ	319,550	-	85,400	-	15,000	-	419,950
11	รวมหนี้สิน	49,413,806	10,123,498	15,452,033	13,977,369	14,289,690	20,687,008	123,943,404
12	รวมรายจ่ายและหนี้สิน	56,002,085	17,099,484	21,589,073	15,997,300	17,795,857	41,496,131	169,979,930
13	ดุลรายรับ-รายจ่ายและหนี้สิน	-45,316,638	-12,034,039	-15,482,019	-11,629,392	-3,818,103	10,872,079	-90,236,434

ภาคผนวกที่ 2 แผนที่เขตการปกครองของตำบลพื้นที่ปฏิบัติงานและศึกษาวิจัย
 ภาคผนวกที่ 2.1 แผนที่เขตการปกครองของตำบลหัวเรือ อ.เมือง จ.อุบลราชธานี

แผนที่แสดงขอบเขตการปกครอง อำเภอเมืองอุบลราชธานี

ภาคผนวกที่ 2.2 แผนที่เขตการปกครองของตำบลหัวดอน อ.เชียงใน จ.อุบลราชธานี

